

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ НПУ
ІМ. М.П. ДРАГОМАНОВА**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II Всеукраїнської науково-практичної конференції

ТОМ II

**«Світ книги»
Донецьк – 2012**

УДК 330.3+336+658
ББК 65.9 (4УКР)
А43

*Публікується згідно ухвали Вченої Ради КІІ ДонНТУ
(протокол № 1 від 27.09.2012 р.)*

Редакційна колегія:

*Ляшок Я.О. - к.т.н., доцент, директор КІІ ДонНТУ
Зубенко Ю.Д. - к.е.н., доцент
Ковальов В.М. - д.е.н., професор
Лисенко С.М. - к.е.н., доцент
Черенков М.М. - д.ф.н., професор
Школярєнко О.О. - к.е.н., доцент*

Відповідальний редактор збірника: Р.В. Коробський

А43

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону:
Збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Красноармійськ, 20 грудня 2012р.) / Красноармійський індустріаль-
ний інститут ДонНТУ. – В 2-х томах. – Т.2. – Донецьк: «Світ книги», 2012.
– 343 с.

ISBN 978-617-579-331-2 (серія)

ISBN 978-966-2747-53-9

У збірнику опубліковано матеріали науково-практичної конференції з
актуальних проблем економічного і соціального розвитку регіонів України.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, фахівців різних
галузей економіки, представників органів місцевого самоврядування, держав-
них службовців, студентів.

УДК 330.3+336+658
ББК 65.9 (4УКР)

*Відповідальність за достовірність наведених у статтях даних та
тверджень несуть їх автори. Стиль і орфографія авторів збережені.*

ISBN 978-617-579-331-2 (серія)

© Красноармійськ, КІІ ДонНТУ, 2012

ISBN 978-966-2747-53-9

© Колектив авторів, 2012

ЗМІСТ

6. Інтеграція України у світові та регіональні економічні структури 8

Антонюк Д.А.

**СПІВРОБІТНИЦТВО ІЗ ЗАКОРДОННИМИ БІЗНЕС-ШКОЛАМИ
ТА ОСВІТНИМИ ЦЕНТРАМИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА 8**

Атаманчук З.А.

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА У СОТ 10**

Боднар І.Р.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 12

Лях І.І.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРОМИСЛОВOSTІ 14

Николюк В.П.

**ФІНАНСОВА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА
СХІДНОЇ ЄВРОПИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ 17**

Соловцов П.А., Куйко Ю.А.

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ОРИЕНТАЦИИ УКРАИНЫ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ 20

7. Економічні й організаційні аспекти розвитку підприємств, галузей і регіонів України 23

Griaznov I.O., Biletska L.L.

CONTROLLING THE DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF MANAGEMENT DECISIONS 23

Zubarev S.V., Biletska L.L.

**A NEW CONCEPT OF STRATEGIC MANAGEMENT
OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN MARKET ECONOMY 25**

Борис Н.М.

**СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ
КРУГЛИХ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ВИХОДУ З ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 30**

Бурлака Д.В.

**НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ 34**

Василишина Л.М.

РОЗВИТОК РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ 37

Вискребець О.В., Лисенко С.М.

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ
РОСЛИННИЦТВА 41**

Войченко Т.О.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗМІШАНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ 44

Гамуга О.Б.

**МОДЕРНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК ТОРГОВОЇ МЕРЕЖІ
БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОННОГО СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТВА 47**

Гелюх Л.І.

СПЕЦИФІКА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ КОРПОРАТИВНИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ 49

Головачук Т.І., Гут Л.В.

**РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ РЕГІОНУ
В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 52**

Гребчук М. В.

**ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
ОБІГОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ 55**

Давидюк Ю.В., Весельська О. В.

ВПЛИВ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ 58

<i>Драчук Ю.З., Кочешкова І.М., Трушкіна Н.В.</i> СКЛАДОВІ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	61
<i>Ермоленко А.Г., Бедрик К.А.</i> ОСНОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ В АР КРЫМ	65
<i>Іванова Н.В.</i> ІНФРАСТРУКТУРНІ ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	67
<i>Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	70
<i>Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.</i> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА	73
<i>Карімов Г.І., Кібальчич О.О.</i> ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАНУ РЕГІОНУ	76
<i>Козлова Л.В., Султанова Е.Х.</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОСЛУГ – ЗАПОРУКА ВДАЛОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	78
<i>Копняк Н.І., Топоркова А.С.</i> МАЛИЙ БІЗНЕС ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	82
<i>Коробський Р.В., Стельмаш А.О.</i> СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ	85
<i>Коробський Р.В., Фоміна А.О.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЕФЕКТ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	91
<i>Кропівіна Н.Д.</i> БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ МАГАЗИНУ ФЛОРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	95
<i>Лисенко С.М., Коновалова А.О.</i> ФІНАНСОВІ МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВ «КРАСНОЛИМАНСЬКЕ»	99
<i>Лозовський О.М., Глухова Н.В.</i> УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	103
<i>Маркович І.Б.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ	107
<i>Мельник Н.І.</i> МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ ПОПИТУ	109
<i>Оришчин Т.М.</i> ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ	112
<i>Педько І.А., Кунєва І.С.</i> БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ В СУЧАСНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	116
<i>Попов О.О., Бачуріна Я.П.</i> УКРАЇНСЬКІ ШАХТИ – СУЧАСНІ АСПЕКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	118
<i>Ракицька С.О., Жусь О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР	122
<i>Ревуцька А.О.</i> ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАБІЛІЗАЦІЮ КАДРІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	124
<i>Сидоров А.А., Коробський Р.В.</i> УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ	128
<i>Силкіна Ю.О.</i> РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	132
<i>Синявський В.С., Римарева Л.М.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У РЕГІОНАХ	136

<i>Сізова Н.Д., Солодовник Г.В., Котенко О.Ю.</i> АНАЛІЗ РИЗИКІВ У ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	138
<i>Сікорака Л.А., Пшенишина Л.М.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНІВ	142
<i>Скальська К.В.</i> ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	145
<i>Скрипка В.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	149
<i>Сорокін К.Ю., Гречко Н.В.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗМІНИ КОТИРУВАННЯ АКЦІЙ	153
<i>Сташко О.С., Коробський Р.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОЇ ПРОДУКЦІЇ	157
<i>Стреблянська І.А.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	162
<i>Школяренко О.О.</i> НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ПОТЕНЦИАЛЬНОГО СПРОСА НА ПРОДУКТЫ И УСЛУГИ	164
<i>Шульга М.О.</i> ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ	169
<i>Юсипук Ю.О., Лазівський С.С.</i> ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО РЕФОРМУВАННЯ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	172
<i>Юсипук Ю.О., Юсипук А.О.</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	175
8. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит як складові ефективного функціонування підприємств	179
<i>Вторенко Т.Б.</i> АУДИТ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ	179
<i>Зимица М.В.</i> КРЕДИТ КАК ИСТОЧНИК ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЗАЕМНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ	181
<i>Коваленко І.В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	184
<i>Корнеева Т.І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПРИРОДООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	188
<i>Овсяк Н.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	191
<i>Орленко А.С.</i> РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА В АУДИТЕ	194
<i>Хорунжак Н.М.</i> РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЙОГО НОВОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДГРУНТЯ	197
<i>Щербата О.С., Кривицька Н.Ю.</i> РОЛЬ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	200
9. Державне управління й місцеве самоврядування в Україні: реалії та перспективи	202
<i>Ажажа М.А.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	202

<i>Кравець А.А., Петренко Я.С., Пархоменко М.М.</i> БІОМЕТРИЧНИЙ ПАСПОРТ: РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ	206
<i>Мельникова М.В.</i> ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ	209
<i>Мосьондз С.О.</i> УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ	212
<i>Сасіна Л.О.</i> ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ, ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА	215
<i>Смирнов І.Г.</i> ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ КЛАСТЕРИ В ЄС ТА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЦІ СТРУКТУРИ	219
<i>Халецький А.В.</i> УТОЧНЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО»	222
<i>Якушев О.В.</i> АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИДАТКОВОЮ ЧАСТИНОЮ БЮДЖЕТУ МІСТА	225
<i>Яцюк М.М., Сименко О.В., Соколенко С.І.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КІІ ДОННТУ	229
10. Філософія економіки і економічного розвитку, інституційно- правове забезпечення економічного розвитку регіонів	232
<i>Букреев И. А.</i> ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВОГО РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА	232
<i>Копистира А.М.</i> ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ ТА КОРУПЦІЯ: ПОРОЧНЕ КОЛО	235
<i>Котис Н.В.</i> ОЦІНКА ЧИННОГО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	238
<i>Ларіна Т.Ф., Болотна О.В.</i> ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ГОСПОДАРЮЧОГО СУБ'ЄКТА В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	240
<i>Решетняк Т.І.</i> ОНТОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ А СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ	242
<i>Черенков М.Н.</i> ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ ГОРОД: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В АПОКАЛИПТИЧЕСКОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ	245
<i>Шинкарьук О.В.</i> ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В РЕГІОНІ	248
<i>Ястребцева А.В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ В ПОСТСОВЕТСЬКОЇ РОСІЇ	251
11. Формування професійної компетентності студентів в процесі навчання економічним дисциплінам	263
<i>Skalozub O.M., Ryazantseva A.O.</i> CAREERS AND EMPLOYABILITY SERVICE IN EUROPEAN UNIVERSITIES	263
<i>Андрущенко Н.О., Коваль Т.С.</i> НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА УМОВИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	266
<i>Заїкіна В.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	270
<i>Коломоец А.В., Козлова А.</i> КОМУНІКАЦІЯ ПРИ ДЕЛОВОМ ОБЩЕНИИ	273

<i>Малихіна К.Я.</i> НЕТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ЦІНОУТВОРЕННЯ ПОСЛУГ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	276
<i>Марцева Л.А.</i> ПРИНЦИПИ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	279
<i>Моїсеєнко Л.М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	283
<i>Плісак Т.О., Нетребчук Л.О.</i> УНІФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: ЗА ТА ПРОТИ	287
<i>Романій С.М., Солодовник Т. В.</i> ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ІГРОВИМИ ВИДАМИ СПОРТУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ПЕРСОНАЛОМ	290
<i>Скалозуб О.М.</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	293
<i>Ардацьєв В.М.</i> МОНІТОРИНГ ДОЦІЛЬНОСТІ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ ПОЛІМЕРНИХ ПАКУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	297
<i>Кукшинова Е.Г., Нестеренко В. Н.</i> ПРИМЕНЕНИЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО УВЛАЖНЕНИЯ УГОЛЬНОГО ПЛАСТА КАК КОМПЛЕКСНАЯ МЕРА БОРЬБЫ С ПРОЯВЛЕНИЕМ ВРЕДНОСТЕЙ В ШАХТЕ	300
<i>Омельченко О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КРЕСЛЕННЯ	304
<i>Пуханов А.А.</i> КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИМИ ПРОЦЕССАМИ ТЭК	307
<i>Рязанцев М.О., Пальмін Д.П.</i> ПРО ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНИЙ СПОСІБ ПІДГОТОВКИ ЗАСКИДОВОЇ ЧАСТИНИ ПЛАСТА №3 ШАХТИ «КРАСНОЛИМАНСЬКА»	310
<i>Тишин Р.А., Попов А.А., Никифоров М.А., Сыроватченко В.А., Гого В.Б.</i> ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ОХРАНЫ ТРУДА ДЛЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В ТЕХНОГЕННЫХ РЕГИОНАХ	314
<i>Тютюнник Н. С.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	319
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	325

6. Інтеграція України у світові та регіональні економічні структури

Антонюк Д.А.

СПІВРОБІТНИЦТВО ІЗ ЗАКОРДОННИМИ БІЗНЕС-ШКОЛАМИ ТА ОСВІТНИМИ ЦЕНТРАМИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Процеси міжнародного співробітництва на сьогодні охоплюють всі сфери діяльності людини: дипломатичну, підприємницьку, наукову, технічну, медичну тощо. Не є винятком і освітній напрям, зокрема вища та бізнес-освіта. Адже саме їх ефективне функціонування визначає рівень розвитку підприємництва, виступаючи одним із найважливіших елементів його регіональної інфраструктури. Саме тому питання міжнародної співпраці в сфері бізнес-освіти вважаємо актуальним для вивчення.

Для аналізу впливу міжнародної співпраці із закордонними бізнес-школами та освітніми центрами використано досвід навчального центру «ТПП-Академія» Запорізької торгово-промислової палати (ТПП). Вибір Запорізької області пояснюється її приналежністю до групи регіонів України, що формують основу економічного і інтелектуального потенціалу країни. Тут зосереджені практично всі основні галузі промисловості (електроенергетика, металургія, машинобудування, металообробка і хімічна промисловість), сільського господарства, освіти й науки та сфери обслуговування всіх рівнів підприємницької активності (малий, середній та великий бізнес). При цьому Запорізька ТПП на сьогодні стала центром підтримки та розвитку підприємництва в регіоні, ініціатором та розробником багатьох програм і проектів для малого та середнього бізнесу, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, організатором міжнародних виставок і форумів. Навчальний центр «ТПП-Академія» є одним із лідерів бізнес-освіти в регіоні, здійснює свою діяльність за напрямками: бізнес-освіта у менеджменті, економіці підприємництва, кадровому управлінні; навчання державних службовців; мовні та комп'ютерні курси; підготовка молоді до вступу в іноземні вищі навчальні заклади.

Активна міжнародна діяльність навчального центру сприяла укладенню серії угод, договорів співробітництва та організації спільних заходів із Лондонською школою бізнесу та фінансів (Великобританія), Академією Леона Козьмінського (Польща, м.Варшава), Центром вивчення іноземних мов ICJ CZ s.r.o. у м.Прага (Чехія), МВА-центром та Міжнародним інститутом менеджменту для об'єднань підприємців (Росія, м. Москва). Міжнародне співробітництво здійснювалося шляхом:

- відвідування спеціалістами навчальних центрів цих організацій та їх філій в Україні з метою організації ефективної та швидкої взаємодії;
- організації презентацій закордонних програм в Україні;
- проведення семінарів, тренінгів та курсів із залученням бізнес-тренерів із установ-партнерів;

- формування груп із вивчення польської та чеської мови з метою продовження навчання за кордоном та розширення власного бізнесу в цих країнах;
- проведення серії вебінарів (он-лайн семінарів за участі закордонних тренерів, які фактично знаходилися у своїй країні) для представників малого та середнього бізнесу Запорізької області.

Ефективна співпраця із закордонними бізнес-школами та освітніми центрами дозволила виявити позитивні аспекти для розвитку підприємництва в регіоні:

1) працівники підприємств малого та середнього бізнесу здобули можливість дізнатися про досвід роботи в тій чи іншій сфері (залежно від напрямку семінару або вебінару), нові підходи та технології, що застосовуються в інших країнах з першоджерела (бізнес-тренерів, які самі є представниками бізнесу);

2) власники підприємств малого та середнього бізнесу завдяки підготовці на мовних курсах та вивченню практики ведення господарської діяльності у закордонних країнах одержали можливість розширити географію свого бізнесу та відкрити представництва в країнах-партнерах;

3) організатори бізнес-освітніх заходів перейняли досвід колег із адміністрування навчальних закладів, вивчення методів роботи з клієнтами тощо;

4) представники підприємств та освітніх закладів набули практичних навичок щодо участі та організації вебінарів як сучасного інструменту бізнес-освіти в світі;

5) навчальні заклади та бізнес-школи регіону отримали можливість скористатися досвідом колег з країн-партнерів щодо міжнародної акредитації навчальних закладів та освітніх центрів незалежними органами (EQUIS, Association of MBAs, European University Association, CEEMAN тощо);

6) науковці регіону здобули можливість брати участь у конференціях та семінарах, що проводяться організаціями-партнерами (ISBEE World Congress, Coaching as the indicator of change in the management paradigm та інші);

Таким чином, проведене дослідження співробітництва регіонального центру бізнес-навчання з закордонними бізнес-школами дозволило виявити особливу значимість цієї діяльності як для підприємницького середовища (власників та працівників), так і для розвитку регіональної інфраструктури підприємництва (формування інформаційної, освітньої та інтелектуальної інфраструктури, підвищення рівня роботи бізнес-шкіл та організаторів навчальних заходів). Це обумовлює необхідність розвитку співпраці як для навчального центру «ТПП-Академія», так і для інших освітніх установ. Також подальшого дослідження та удосконалення потребують методи налагодження контактів та результативної співпраці з представниками міжнародної бізнес-освіти.

Атаманчук З.А.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА У СОТ

Наслідки членства України у Світовій організації торгівлі для вітчизняної економіки можна розглядати з точки зору переваг і недоліків [1, с. 61-65; 2; 3]. Суттєвими негативними наслідками є низький рівень продуктивності праці через зношені основні фонди, морально застарілу інфраструктуру, величезну енергоємність виробництва [2] та, як наслідок, низький рівень конкурентоспроможності українських виробників. Вітчизняна продукція особливо не користується попитом на закордонних ринках.

Членство України у СОТ вимагає скасування багатьох положень, закріплених у чинних програмах субсидування окремих галузей, які суперечать нормам СОТ. У короткостроковій перспективі це спричинить проблеми для галузей з високим рівнем субсидування [2] – машинобудування, АПК, хімічна промисловість. Конкуренція між вітчизняними та іноземними виробниками може спричинити скорочення виробництва неконкурентоспроможних українських підприємств, що призведе до загострення економічних і соціальних проблем, виникне необхідність працевлаштування вивільнених працівників, реструктуризації виробництва.

Основна галузь економіки України – машинобудування, в цілому буде програвати. З проблемами зіткнуться автомобілебудування, радіоелектронне та сільськогосподарське машинобудування, які постраждають від припинення державної підтримки.

В Україні спостерігається тенденція незначного зростання (на 7 млрд. дол. США протягом 2001-2008 рр.) імпорту продукції галузі машинобудування. Разом зі зниженням обсягів загального імпорту продукції в Україну, пік якого припадає на 2009 рік, скоротився також й імпорт продукції машинобудування з приблизно 8 млрд. дол. США. до 2 млрд. дол. США [4]. У наступні роки цей показник незначно зростає, що, в основному, пов'язано з необхідністю використання високоякісних машин та устаткування для розширення інфраструктури, будівництва доріг у зв'язку з підготовкою України до чемпіонату Євро-2012.

Для аналізу впливу імпорту продукції виробництва галузі машинобудування на основні макроекономічні показники України було проведено емпіричне дослідження для квартальних даних 2001-2011рр. При цьому використовувались наступні показники:

$Import\_mach_t$ – імпорт продукції машинобудування (дол. США);

$Import_t$ – загальний імпорт України (дол. США);

$Export_t$ – загальний експорт України (дол. США);

gdp_t – ВВП (дол. США);

Inv_t – прямі іноземні інвестиції в економіку України (дол. США);

M_t – пропозиція грошової маси (грн.).

Всю необхідну інформацію було отримано з баз даних Державного комітету статистики України та Світового банку [87]. Дані прологарифмовано.

Результати емпіричного аналізу впливу показника імпорту продукції машинобудування на загальний імпорт та загальний експорт України, ВВП, прямі іноземні інвестиції в економіку України та пропозицію грошової маси зображено у вигляді рівняння 1.

$$\begin{aligned} \text{Im\_tech}_t = & 0,259\text{Im\_tech}_{t-1} + 1,003\text{Im\_port}_{t-1} + 0,346RGDP_t - 0,409EXPO_t, \\ & (2,904^*) \quad (6,577^*) \quad (1,553) \quad (-3,835^*) \\ & R^2 = 0,95 \quad DW = 1,74 \\ + & 0,110INV_t - 0,126M_t \\ & (2,807^*) \quad (-2,074^{**}) \\ & R^2 = 0,95 \quad DW = 1,54 \end{aligned} \quad (1)$$

Примітка: в дужках подано p – критерій та статистичну достовірність (* - 1%, ** - 5%, *** - 10%).

Результати регресійного аналізу показують, що значення достовірності регресії знаходиться у допустимих межах. Спостерігається негативний вплив зростання імпорту в Україну продукції машинобудування на показники загального експорту та грошової маси; при цьому зростатиме загальний імпорт й інвестиції. Зростання імпорту машинобудування з лагом в один квартал також позитивно впливає на досліджуваний показник.

Усунення можливих негативних наслідків впливу зовнішніх факторів членства України у Світовій організації торгівлі, підвищення ефективності діяльності галузей вітчизняної економіки вимагає застосування певних напрямів державної політики України щодо покращення результатів членства у СОТ.

Література

1. Кириченко В.М. Україна та СОТ: перспективи, переваги та суперечності / В. М. Кириченко, М. М. Корабльов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - №5. – С. 61-65.
2. Тимошенко Л. М. Аналіз проблемних питань розвитку української економіки в умовах членства в СОТ / Л. М. Тимошенко, А. О. Сімахова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2008dec/2_timoshenko.php.
3. Оцінка наслідків членства в СОТ для галузей економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.me.gov.ua/](http://www.me.gov.ua/)
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)

ІНТЕРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасний етап характеризується процесами інтерації України у європейський інформаційний простір. Це відкриває шлях до практично необмежених інформаційних ресурсів державним та комерційним установам [1]. Однак ефективній розбудові інформаційного поля України у європейському інформаційному просторі заважають ряд проблем, які зумовлені дією внутрішніх і зовнішніх чинників, носять комплексний характер – охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, суспільства та держави [2].

Дослідники глобалізаційних інформаційних процесів Й. Масуда, Д. Белл, У. Дайзард, І. Рамон, А. Тоффлер, Г. Ласвел, Дж. Янг, М. Бангеман, М. Кастельс, Г. Кан, Д. Лук'яненко розглядають проблеми інформаційного розвитку країн та напрями їх інтеграції.

До основних проблем України на шляху європейської інтеграції належать наступні:

1. Недосконалість нормативно-правової бази інформаційної сфери України. На основі Концепції національної безпеки України (1997р.) не ухвалено Концепцію інформаційної безпеки України, не прийнято Кодексу України про інформацію, Концепцію роздержавлення ЗМІ [3]. До положень про діяльність державних органів влади не ввійшла функція сприяння інтеграції України в світовий інформаційний простір.

2. Неузгодженість термінології, основних положень та принципів національного законодавства з європейським. Прикладом можуть слугувати внесені до Парламенту законопроекти “Про телекомунікації”, “Про кабельне телебачення і телекомунікаційні мережі”, “Про міжнародний обмін масовою інформацією”, “Про національні інформаційні ресурси”, які суттєво розширюють втручання держави в інформаційну сферу, що суперечить принципам ЄС.

3. Відсутність єдиної національної системи класифікації інформації, недосконалість системи стандартизації та сертифікації. Із 2000 стандартів у галузі інформаційних технологій Міжнародної організації стандартизації (ISO), Україною впроваджено близько 100 стандартів, причому переважно тих, що стосуються термінології [6]. В країні дотепер діють колишні стандарти системи ГОСТ, не узгоджені з міжнародним законодавством.

4. Невідповідність стандартам розвинених країн окремих секторів інформаційного простору України (друковані ЗМІ, книговидавництво, бібліотечний, архівний, кінематографічний комплекси), їх подальше скорочення. Кількість періодичних видань та обсяги книгодрукування постійно скорочуються. За визначенням ЮНЕСКО, мінімальна кількість примірників періодичних друкованих видань на одного жителя країни має становити 100. Не передплачують пресу 62,4% громадян [6]. Українська книга не може конкурувати зі своїми зарубіжними аналогами – ні за якістю, ні за ціною.

5. Національна система зберігання інформації є застарілою. Бібліотеки та архіви часто знаходяться в непристосованих приміщеннях, що обмежує доступ громадян до інформації, спричиняє втрату значного масиву інформації, вони недостатньо використовують інформаційні технології.

6. Досить висока присутність в інформаційному просторі України ЗМІ іноземних держав (особливо Росії), проблема мови. За оцінками експертів, кількість передач, що транслюється російською мовою, перевищує 60%, до 90% ресурсів українського сегменту Інтернет є російськомовними. З одного боку, це сприяє диверсифікації джерел отримання інформації, розвитку конкурентного середовища, а з іншого – створює можливості для формування суспільної думки в Україні в інтересах зарубіжних держав [4].

7. Відтік за кордон висококласних фахівців з ІТ, що готуються в Україні. Це зумовлено відсутністю соціально-економічних умов (житло, соціальна інфраструктура, гарантії працевлаштування, гідна зарплата тощо).

8. Обмеження зарубіжних держав по відношенню до України стосовно розповсюдження інформації та отримання ІТ; масові порушення в Україні права інтелектуальної власності; брак у європейській спільноті об'єктивної уяви про Україну. Автор комунікативної концепції інтеграції К.Дойч, виділяє серед головних умов успішного розвитку інтеграційних процесів різноманітність і масивність потоку взаємної інформації [5].

9. Недостає інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державних органів. Владні структури не мають достатніх можливостей прогнозувати розвиток подій, здійснювати планування. Це ускладнює створення цілісної системи інформаційно-аналітичного забезпечення, інтегрованої в європейський інформаційний простір.

10. Обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; маніпулювання громадською думкою з боку державної влади, фінансово-політичних кіл. Про наявність серйозних проблем із дотриманням прав на свободу слова та вільний доступ громадян до інформації свідчать виступи вітчизняних і зарубіжних експертів, журналістів, результати соціологічних досліджень.

Серед першочергових заходів для утвердження України як повноправного суб'єкта європейського інформаційного простору необхідно вдосконалити нормативно-правову базу інформаційної сфери України, адаптувати чинне національне законодавство до законодавства ЄС, розвивати інформаційне законодавство на основі кодифікації, ратифікувати Європейську Конвенцію про транскордонне телебачення, вжити організаційних заходів, впровадити стандарти ISO в галузі ІТ, сприяти інтенсивному розвитку вітчизняного сегменту Інтернет; модернізувати систему зв'язку тощо.

Отже, для ефективноної інтеграції України в світовий інформаційний простір потрібно підвищувати темпи інформатизації, суттєво модернізувати всю інфраструктуру зв'язку та обміну інформацією. Державним органам доцільно проводити більш послідовну регіональну політику інформатизації. Необхідно переглянути цінову політику у сфері соціально-економічних та

інформаційних відносин, напрями пріоритетного фінансування та інвестування суміжних галузей народного господарства, активізувати впровадження вітчизняних інформаційних технологій.

Література

1. Державна інформаційна політика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mereg.org.ua/law/projects/derzhpolityka>.
2. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр. Послання Президента України до Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/>.
3. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. – К., 2007.
4. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europe.kiev.ua/ukrainian/Ukraine_eu/020.html.
5. Deutsch K. The Process of Integration among States// Basic Texts in International Relations. The Evolution of Ideas about International Society/ the estate of Evan Luard, 1992.
6. <http://europa.eu.int>.

Лях І.І.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРОМИСЛОВОСТІ

У вирішенні завдань стійкого розвитку промисловості важливе місце належить активізації інтеграційних процесів, що створює необхідні умови для ефективності процесу виробництва. Реорганізація підприємств, значні недоліки в приватизації привели до деформації відносин між галузями, що відбилося на реалізації промислової продукції, зниженні продуктивності праці, тощо. В зв'язку з цим актуальність процесів інтеграції в умовах ефективного механізму господарювання, вдосконалення організаційно-економічних відносин між різними підприємствами і галузями на різних рівнях управління є вельми своєчасним.

В економічній літературі питання розвитку інтеграційних процесів з'явилися предметом дослідження таких відомих учених, як О. Советова, О. Чаянова, М. Кондратьєва, С. Струмліна та інших. Для проведення дослідження щодо вибору найбільш ефективних форм інтеграції в промисловості вирішальне значення мали роботи як теоретичного, так і практичного характеру, виконані Є. Бергманом, Б. Гарретом, Є. Дахменом, П. Кругманом, К. Морганом, Е. Менсфілдом, Л. Гохбергом, Г. Кітовою, Т. Кузнецовою, С. Дуденковим, А. Міграняном, Л. Ганущаком, Г. Паламарчуком, М. Уваровим та ін. Не дивлячись на велику кількість публікацій з даної проблеми, багато аспектів регулювання

процесів інтеграції в промисловості є невисвітленою або потребують удосконалення.

Проведений аналіз щодо формування інноваційної політики національного і регіонального рівнів дає можливість стверджувати, що без інновацій неможливо забезпечити конкурентоспроможність країни, її регіонів та окремих його господарюючих суб'єктів, особливо наукомісткого характеру. Інтеграція в світовий економічний простір передбачає, як обов'язкову умову, інноваційність регіону, а саме: адаптивність до умов ринку, що змінюються на інноваційних засадах; оновлення технологій виробництва і продукції, що випускається; технологічну інтеграцію з іншими регіонами.

Організаційним механізмом здійснення інтеграційних процесів, як одним із сучасних напрямків удосконалення управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання у промисловості України та її регіонах, є сучасні інноваційні утворення. В цьому зв'язку відзначимо, що Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» в рамках забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки визначені середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011-2021 роки [1]. Одним із заходів реалізації таких напрямів загальнодержавного, галузевого і регіонального рівнів державою запропоновано розвиток інноваційної інфраструктури, а саме сучасних утворень - інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів, тощо. Джерела національної конкурентоспроможності зміщуються у бік таких чинників, як висока продуктивність праці, володіння новітніми технологіями, а також економічне середовище та ефективні засоби регулювання економіки, що сприяють технологічному лідерству і виробленню успішної глобальної конкурентної стратегії.

Зазначимо, Концепцією проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року від 9 липня 2008 р. № 947-р. запропоновано структурно-інноваційне удосконалення виробництва здійснювати шляхом впровадження моделі кластерної організації промисловості [2]. Тому, в рамках виконання програми розвитку промисловості особливого значення набуває впровадження такої поширеної у світовій практиці організаційної моделі як територіально-галузеві виробничі системи малих і середніх підприємств, або кластери.

Аналіз робіт по теорії і практиці використання кластерного підходу показує, що найдинамічніше розвиваються ті регіони, де сформувалися саме *інноваційні кластери* як об'єднання різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових установ, органів державного управління, профспілок, громадських організацій та ін.), що використовують трансформацію ринкового механізму для швидшого і ефективнішого розподілу нових знань, відкриттів і винаходів. У кластері інновації - продукт діяльності декількох фірм або дослідних інститутів - поширюються по мережі взаємозв'язків у спільному регіональному економічному просторі. Кластерні об'єднання є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, за якої на ринку кон-

курують уже не окремі підприємства, а цілі комплекси, що скорочують свої трансакційні витрати завдяки сумісній технологічній кооперації компаній. Об'єднання ресурсів та інноваційних потенціалів, довгострокова взаємодія і співробітництво фірм, розвиток їх взаємної довіри набагато швидше зумовлюють сумісну генерацію нововведень.

Суттєвою ознакою, яка відрізняє кластер від формального об'єднання підприємств, є наявність повного ланцюжка створення додаткової вартості - від постачальників до кінцевих споживачів - за умови забезпеченості учасників кластера спеціалізованими ресурсами, послугами, інфраструктурою. При цьому між підприємствами кластера зберігаються конкурентні відносини, вони не втрачають своєї господарської та юридичної самостійності, а зв'язок базується на спільному використанні наявних конкурентних переваг. В умовах ринкової економіки основною відмінністю, але разом з тим й перевагою кластерного підходу над іншими формами інтеграції (які більш детально розкрито у статті [3]) можна вважати ефективне поєднання у межах кластера співробітництва й конкуренції, що дає змогу виводити всіх учасників об'єднання на якісно новий рівень розвитку.

Досвід найбільш розвинених країн показує, що конкурентні переваги досягаються та утримуються шляхом боротьби за інноваційність у виробництві, заснованих на актуальній для нашого часу економіці знань. Інноваційність виробництва трансформується в політику формування конкурентоспроможних *промислових кластерів*, що увійшла до національних програм економічного розвитку багатьох країн. Змістом промислової політики повинні стати організація і підтримка промислових кластерів - точок зростання майбутньої конкурентоспроможності економіки території. По суті, промислова політика є стратегічним орієнтиром для *поліпшення* конкурентних переваг регіону, а кластери є реальним механізмом її досягнення на певній території.

Важливість питання про активізацію інтеграційних процесів у промисловості з визначенням переваг кластерного підходу над іншими формами інтеграції дає можливість зробити наступні висновки та пропозиції:

1. При формуванні національної інноваційної системи необхідний раціональний підхід щодо створення умов для появи низки різноманітних структур, що інтегруються і покликані забезпечити досягнення високого рівня підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з перспективних напрямів науки і техніки, поліпшення якості освіти і ефективності наукових досліджень.

2. Регіональна промислова політика повинна бути спрямована на «виращування» регіональних конкурентних переваг, а кластерна політика є визначеним механізмом щодо реалізації стратегічних цілей регіону, у тому числі його інноваційного розвитку.

3. З метою активізації процесів становлення вітчизняної системи промислових кластерів необхідно розпочати розробку і реалізацію пілотних проектів з розвитку економічної бази територій шляхом цілеспрямованого формування кластерів у визначених регіонах з фінансовою підтримкою цих проектів і подальшим широким розповсюдженням набутого досвіду. Здійснити пілотні проекти для різних типів територій, де за існуючих умов доцільно створювати «то-

чки зростання» національного науково-технічного потенціалу та інноваційного розвитку виробництва.

4. При розробці системи заходів стимулювання розвитку кластерів на рівні регіонів необхідно включити у сферу компетенції місцевої (регіональної) влади положення щодо відповідальності за організацію створення та розвитку кластерів у найбільш перспективних галузях. При цьому держава має сприяти ліквідації перешкод на шляху до створення вітчизняних кластерів на рівні потенційних учасників об'єднання шляхом розробки державних заходів прямої та непрямої підтримки процесів кластеризації, що сприятиме самоорганізації підприємств у напрямку інтеграції зусиль для прискорення темпів розвитку та формування різноманітних ланцюгів технологічної кооперації у найбільш перспективних сферах.

Література

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08.09.2011р. № 3715-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>.
2. Концепція проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року [Електронний ресурс] / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 липня 2008 р. N 947-р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=947-2008-%F0>.
3. Землянкін А.І. Про формування в регіоні інтеграційних утворень з урахуванням трансферу знань / А.І. Землянкін, І.І. Лях // Город, регион, государство: экономико-правовые проблемы хозяйствования: сб.науч.тр: том 1. - Донецк: ООО «НОУЛИДЖ». – 2010.- С. 276-280.

Николук В.П.

ФІНАНСОВА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) та їхні валюти, стають дедалі більш привабливими для інвесторів, особливо порівняно з Єврозоною та євро. Причину таких тенденцій полягає у тому, що, починаючи з 2009 року, більшість країн ЦСЄ розпочали масштабні стабілізаційні програми, які мали на меті пристосування до нового фінансового середовища та умов зростання, тоді як периферійні країни Єврозони занадто довго зволікали з цим процесом. Особливої уваги потребує той факт, що в даному регіоні відбулося різке падіння внутрішнього кінцевого попиту, що дозволило значно скоротити нестійкий дефіцит поточного рахунку,

Аналітики Raiffeisen Research вказують на тенденцію зниження темпів економічного зростання, в тому числі, і в країнах ЦСЄ, що пов'язано зі спові-

льненням економічного зростання на глобальному рівні. Зокрема, балканські країни, Угорщина, Чеська Республіка та Словенія також зазнали негативного впливу кризи. “Росія, Польща, та Словаччина мають кращі показники зростання, однак і тут вони мають тенденцію до уповільнення.

Якщо порівнювати із ситуацією в Єврозоні, то стає очевидним, що ЦСЄ залишається регіоном зростання Європи, зростання реального ВВП у країнах ЦСЄ загалом складе 2,4% до кінця 2012 року та 2,9 % у 2013 році. На противагу даному регіону, в Єврозоні очікується сповільнення зростання ВВП до рівня мінус 0,5% у 2012 році та досить незначне зростання на рівні 0,2% у 2013 року.

Із поступовим відновленням позицій євро деякі валюти країн ЦСЄ можуть дещо послабитися до кінця 2012 року. Тим не менш, таке коливання буде тимчасовим, оскільки у 2013 році очікується зростання валютних курсів на тлі відновлення позитивних темпів економічного зростання [2]. Центральні банки країн ЦСЄ проводитимуть м'яку монетарну політику, і більшість із них у зв'язку з цим знизить рівень відсоткових ставок. Однією з цілей такої політики є підтримка розширення кредитування в ЦСЄ.

Вільно конвертовані валюти, такі як польський злотий та угорський форинт, залишаються вразливими до подальшого знецінення в умовах сценарію зі слабким євро та коли розвиток політичних подій в Угорщині слугує додатковим джерелом ризику. Фондові ринки в країнах ЦСЄ також зазнають впливу глобальної спадної тенденції, при широкому коливанні рівнів спаду з початку року, які варіюються від мінус 8% у Хорватії до мінус 40% в Україні [1].

Згідно з даними Raiffeisen Research, підвищення настроїв занепокоєності у Єврозоні у поєднанні з послабленням євро призвело до поновлення валютної турбулентності в середині року: у той час як польський злотий та угорський форинт дуже зросли, російський рубль, румунська лея і чеська коруна ослабли. З огляду на відповідну монетарну політику і той факт, що вихід Греції із зони євро не очікується в близькому майбутньому, спостерігатиметься помірне зміцнення валют ЦСЄ проти євро в другому півріччі 2012 року.

Нові негативні сценарії економічного розвитку ставлять гострі питання для урядів, які зуміли ухилитися від значних фінансових втрат з моменту початку кризи у 2008 році, разом з цим, завдання для країн, які тоді вже опинилися в скрутному становищі, виглядають вкрай складними. Судячи з прогнозів МВФ боргові проблеми на сьогоднішній день та у найближчій перспективі для країн ЦСЄ, є достатньо різновекторними (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення державного боргу до ВВП деяких країн Східної Європи, державний та гарантований борг

Країни	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Білорусь	41,9	50,2	37,3	33,3
Латвія	29,9	29,8	29,9	29,0
Україна	39,5	36,0	35,9	39,6

Центральні банки країн ЦСЄ прагнуть допомогти зупинити спад, але ці ініціативи ускладнюються постійним інфляційним тиском. Особливо примітний той факт, що, незважаючи на млявий період росту, інфляція вище прогнозованої в регіоні, за винятком Румунії [3]. На цій стадії зростання все ж переважає, але інфляція затримала цей рух в останні місяці. Однак, є ряд приводів для оптимізму. Споживчі ціни знаходяться на історично низькому рівні в Росії, Україні та Румунії, тоді як в Угорщині спостерігається тенденція їх зростання.

Збільшена нестабільність може простежуватися на шляху до світового зростання, спровокована ознаками зниження активності у Німеччині та ринків, що розвиваються у всьому світі. У ЦСЄ уповільнення темпів зростання, а в деяких випадках і рецесія, на даний момент є головною причиною занепокоєння для управлінців.

Внутрішня макроекономічна політика держав ЦСЄ не здатна захистити їх від негативного зовнішнього впливу. На відміну від членів ЄС, фінансові проблеми країн Центральної та Східної Європи не є результатом необґрунтовано високого державного боргу та надмірного рівня споживання. Проте відносно низький рівень заощаджень у поєднанні з високою потребою в інвестиціях призвели до накопичення в цих країнах приватної заборгованості перед закордонними партнерами [2].

Нинішня економічна ситуація має негативний вплив на ринки цінних паперів, а з іншого боку, підвищення схильності до ризику на розвинених ринках також суттєво впливає на становище на ринках ЦСЄ. У короткій перспективі пропонується більш консервативний підхід при виборі ринків та секторів для інвестування. Потенціал зростання доходів від акцій буде також розкриватися в країнах ЦСЄ в умовах нових масштабних впливів ліквідності з боку центробанків.

Література

1. Східна Європа: вихід з кризи чи нові борги, - дослідження. [Електронний ресурс]. – доступний <http://real-economy.com.ua/publication/22/24444.html>.
2. Незважаючи на уповільнення темпів економічного зростання, Центрально-Східна Європа залишається головним рушієм в регіоні [Електронний ресурс]. – доступний <http://www.aval.ua/press/news/?id=52728>.
3. Країни ЦСЄ повинні працювати на економічне зближення [Електронний ресурс]. – доступний <http://www.unicreditbank.com.ua/view.releases/mode.view/id.914/>.
4. ЦСЄ протистоїть турбулентності в єврозоні дослідження. [Електронний ресурс]. – доступний <http://www.aval.ua/press/news/?id=52469>.

Соловцов П.А., Кийко Ю.А.

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ОРИЕНТАЦИИ УКРАИНЫ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Проблемы европейской и евроатлантической интеграции являются чрезвычайно актуальными и вызывают острые споры и противоречия в современном украинском обществе, так как по-разному воспринимаются не только гражданами страны, но и теми политическими силами, которые влияют на разработку и осуществление стратегии государственного развития. Высокая общественная температура полемики относительно выгод и угроз полной интеграции с ЕС свидетельствуют о сложности процессов становления современной украинской нации.

Для того чтобы реально оценить интеграционные шансы Украины в западном направлении, необходимо проанализировать совокупность внутренних и внешних факторов, оказывающих влияние на этот процесс, начиная от институциональных и заканчивая культурологическими. Отметим при этом, что, безусловно, условия и процессы вступления в ЕС являются во многом совпадающими, поскольку эти две организации разделяют общие демократические ценности и принципы правового государства, но отнюдь не тождественными: с формальной точки зрения они независимы друг от друга. Евроинтеграционные устремления Украины были зафиксированы уже в Декларации о государственном суверенитете [1, с. 141; 2, с. 59].

Основной же формой сотрудничества является Соглашение о партнерстве и сотрудничестве (СПС), подписанное в 1994 году. В декабре 1999 года была принята декларация Европейского Совета по совместной стратегии стран ЕС, определившая новое место Украины в системе европейской безопасности. 14 сентября 2004 года - президент подписал Программу европейской интеграции Украины.

21 февраля 2005 года утвержден трехлетний План действий Украина - ЕС, который дал первый толчок для адаптации украинского законодательства к европейским стандартам и проведения необходимых реформ.

В 2008 году Украина стала полноценным членом ВТО, а в декабре 2011 года был согласован текст Соглашения о создании ЗСТ с ЕС. В марте 2012 года - утвержден текст Соглашения о создании ЗСТ с ЕС и Соглашение об ассоциации. Следует отметить, что в количественном отношении плотность коммуникаций между Украиной и ЕС на различных уровнях политических иерархий довольно-таки значительна, включая ежегодно (один раз в год) проходящие саммиты «Украина-ЕС». Однако результативность последних остается невысокой.

Относительно европерспектив Украины ее экспертное сообщество придерживается в целом идентичных позиций с общественным мнением страны. Большинство экспертов определяют три основные причины, препятствующие

шие интеграции Украины в ЕС: низкий уровень экономического развития и недостаточные темпы реформ (92%), высокий уровень коррупции (90%), несовершенство налоговой политики и нестабильность хозяйственного законодательства (90%). Кроме этого, называются и такие факторы, как замедление политических и экономических реформ, неадаптированность национального законодательства к нормам европейского права. В частности, очевиден дефицит властных усилий, нацеленных на формирование четкого представления украинских граждан на преимущества, связанные с подготовкой страны к членству в ЕС и самим членством. Результаты социологических исследований, жители Украины обладают ограниченной информацией о Европейском Союзе [3, с. 106].

Для вступления в ЕС страны-кандидаты должны выполнить "Копенгагенские критерии", согласно которым член Евросоюза должен: быть стабильной демократической страной, уважать права человека, быть правовым государством, защищать права меньшинств; иметь работающую рыночную экономику, принимать общие правила, стандарты и политические решения в соответствии с законодательством ЕС; приводить в соответствие административную систему требованиям законодательства Европейского союза таким образом, чтобы его положения могли быть включены в национальное законодательство [4, с. 80].

Но всё же, у Евросоюза есть чему поучиться, и есть для чего стремиться в его ряды, а это:

- соображения престижа. Уже одна принадлежность к престижному европейскому сообществу автоматически повышает страну в классе, значительно поднимет ее статус. Ведь сегодня ЕС является одним из ведущих международных игроков, и, пожалуй, самым крупным экономическим и торговым блоком на планете.

- защита и гарантия территориальной целостности, демократического развития, свободы слова и прав человека [5, с. 20].

По мнению аналитиков, нужно понимать и негативные стороны тренда развития Евросоюза, у медали ведь всегда две стороны: меняется сам Евросоюз. Еще никто толком не знает, каким он будет, но все понимают, что прежним, на который слетались страны и народы как бабочки на свет лампы, ему уже не быть. Будет ли ЕС «двухскоростным», в одной части (еврозона) будет ускоренная интеграция-федерация, такие себе Соединенные Штаты Европы, а во второй – конфедерация в пределах Евросоюза, или она превратится в единое государство, но все это означает, что не будет изначальной идеи равноправия государств.

Література

1. Афонін Е. А., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: соціокультурні кордони // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. — Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2001. — С. 139-144.
2. Веренько В. Європейська інтеграція — запорука розвитку української держави демократичним шляхом // Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. Том IV. — Чернівці: «Прут», 2006. — С. 58-63.
3. Грин Дж. Украинское демократическое движение и евроатлантическая интеграция: естественное состояние, но сложный путь // Украина: гражданское общество в контексте европейской интеграции. — Луганск: Знание, 2004. — С. 104-108.
4. Ротар Н. Євроінтеграційний дискурс як чинник електоральної участі громадян України // Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. Том IV. — Чернівці: «Прут», 2006. — С. 78-80.
5. Стратегічне партнерство України з іншими державами: підходи та оцінки // Центр Разумкова, 2000. — С. 20 – 21.

7. Економічні й організаційні аспекти розвитку підприємств, галузей і регіонів України

Griaznov I.O., Biletska L.L.

CONTROLLING THE DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF MANAGEMENT DECISIONS

In modern economy, business should be quick to respond to the problems that arise during the production process. Also, of great importance is developing of solutions that provide maximum improvement of the current situation. Development of a company primarily depends on its management. One of the main aspects of administration is control of the production process and implementation of management decisions. In the course of implementation of the decision sudden changes in the atmosphere caused by external factors may happen. They may be unexpected difficulties, mistakes, failures both in the solution and in the organization of its execution. This requires quick reaction and correction of deviations to achieve the desired results.

The aim: Analysis of problems in control over decision-making and giving grounds for ways to overcome them.

Decision making - is the most important process management. An important role in this process is competence. [5] In relatively simple situations, great experience and intuition suggest the right decision, but for solving complex problems not only experience is required, as people can be wrong the control over the decisions that they make is necessary as well as analysis of compliance of the decision with the situation, predicting of its effectiveness and so on.

Each author mentions different numbers of phases and their order. U.Cherschmen identifies six stages: defining the objective, building a model, finding the solution according to the model, the test of solving by the model, the adjustment of the decision, the implementation of the decision. V. Zhuravel describes twelve steps. We will concentrate on the arrangement by M.Meskon and consider five stages of management decision. [1]

The main components of the mechanism of elaborating management solutions are:

- collecting, processing and analyzing information, identifying and clear defining of the problems (inconsistencies, contradictions, distortions), their comprehensive and prompt assessment;
- grounding the impact areas, setting specific goals and objectives, identifying real opportunities for their achievement;
- purposeful working out of alternative solutions, sifting clearly unsustainable once; defining quantitating values that characterize variations depending on the predicted response;

- Comparison of alternatives in terms and selection of the most preferred once;
- studying outcomes and the possible consequences of alternatives;
- selection of the alternative that meets the stated objectives and targets best.[2]

The course of time usually makes the situation changes. If they are significant, the situation could turn so that the criteria for the decision will become invalid. In that case, the decision is to be adopted and implemented while the information and assumptions, on which the decision is based, remain relevant and accurate. Often it's difficult because the time between making the decision and the start of activity is great. Similarly it is necessary to consider the likelihood of the decision being ahead of its time. So control is indispensable during the whole period of development and implementation of its decisions.

Types of control over implementation of solutions can be different. There are following basic types of control of management decisions:

- Preliminary control. This type of control is called preliminary because it is done at the start of work, sometimes during the development of solutions. The main tool of the preliminary control is implementation (not creation, just realization) of certain rules, procedures and policies. Because the rules are worked out for enforcement of plans to enforce them strictly is a way to ensure that the work is being performed in a given direction.

- Current control is carried out directly in the course of work. Its object is often the subordinate workers, and it is traditionally the prerogative of their immediate supervisor. Regular inspection of subordinate's work, discussing the issues and suggestions for improvement of work that arise will avoid deviation from the plans and instructions. If we allow these deviations to develop, they can change into serious difficulties for the entire organization. Current control is not performed literally simultaneously with the execution of the work itself. It is based on measuring the actual results obtained after the work aimed at achieving the desired objectives. In order to carry out current monitoring the administrative apparatus could receive the necessary feedback. Feedback is an exchange of data concerning the results of the operation. The simplest example of feedback is the chief's messages to his subordinates that their work is unsatisfactory, if he sees that they make mistakes.

- Final control consist in the following: the achieved actual results are compared with the desired once or immediately upon completion of the controlled activity, or after a predefined period of time. Although the final control is too late to respond to the problems at the time of their occurrence, however it has two important functions: 1) it provides the management with information necessary for planning if similar work is expected to be held in the future to take the mistakes in to consideration. Comparing actually received and desired results, the management has the opportunity to assess how realistic were the plans they had drawn. 2) It promotes motivation. If the management of the organization associates motivational rewards of reaching a certain level of performance, then, obviously, actually achieved performance is to be measured accurately and objectively. [3]

Solutions, regardless of the results should always end with summarizing.

Monitoring must be modern and flexible, focused on solving problems set by the organization, and relevant to them. Continuity of control should be provided by a specially designed system for monitoring the fulfillment (implementation) of works and achieving solutions. For more efficient control sufficiently large number of activities and decisions it is appropriate to use network and band schedules, Gantt charts, matrix schedules, etc. .. [4]

Having considered this issue, we can conclude that one of the main factors of economic growth includes the correct implementation of management's decisions. The main drawback of the decision making system is lack of information and inadequate control over the implementation of decisions.

To solve the problem it is necessary: 1) develop a system of analysis and control of work being performed. 2) to improve the effectiveness of decisions that are made to control at various stages of implementation of decisions. It is also necessary to improve information exchange between managers and subordinates for quick informing them about the outcomes of fulfillment of the decisions.

Література

1. The electronic resource. Access URL:-
http://medcollege.te.ua/sayt1/Lecturs/Ltkcia_menegment/10Upravlinnia
2. The electronic resource. Access URL:- <http://osvita.ua/vnz/reports/management/13416/>
3. The electronic resource. Access URL:-<http://elearn.oknemuan.ru/?p=1&id=10>
4. Шапиро В. Д. Управление проектами. СПб.: ДваТрИ, 1996.
5. Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посібник.— К.: КНЕУ, 2003. — 524 с.

Zubarev S.V., Biletska L.L.

A NEW CONCEPT OF STRATEGIC MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN MARKET ECONOMY

Formulation of the problem. Dramatic changes in the environment that have occurred in Ukraine stimulate the use of new methods of enterprise management planning and analysis of developing creative systems of interacting with suppliers, customers and competitors. Enterprises - manufactures faced in Ukrainian market not only domestic competitors, but also competitors from other countries that are affected by the globalization of business. Opposition to products pressure of such competitors is only possible by using similar methods. Thus, it is necessary to develop and implement a strategy of its own activities in a competitive environment.

Analysis of research. Global economic science and practice have accumulated profound experience in strategic management. The general principles and recommen-

dations for conducting business in a complex and uncertain environment as well as tools for making strategic decisions have been developed. Strategic management stands for methodological tool that allows the company to more fully use their potential and successfully overcome the possible crisis.

Unsolved parts of the problem. Particularly important is the application of modern management methodology of strategy formation for industrial enterprises, for light industry in particular. For over 20 years of economic reforms, this industry has undergone significant changes and is now in critical condition. First of all it concerns the form of ownership (97.8% of the ownership change), the structure of financial resources, production volumes, features range. Retrospective analysis of the industry shows that within 20 years the light industry has covered a difficult way from a diversified complex, which included 25 sectors, 500 companies with more than 500 thousand jobs, to reduce the share of light industry in total industrial production to 1.6%.

The situation in the field requires the introduction of new management technologies into management practices, and the development of new strategies. It is strategic management that represents the management technology which is able to provide new trends of enterprise development.

The objectives of the investigation. To analyze the evolution of strategic management of industrial enterprises and identify the components of enterprise strategy.

Investigation results. Reaction to changes in the conditions of the companies' activities that relied on increased production is a new management system that combines the well-known tactical and operational management and a new element - strategic management, with its inherent general and specific features relevant organizational structures, technologies, etc., that create better conditions for business survival in the market environment. Methodological requirements for understanding the strategy of industrial enterprises demand to consider it in the context of the concept of general management. As is known, the core of general management is the need for a clear formulation of objectives of the enterprise and the ability to transform ideas into action through knowledge and energy of workers at all its levels. Previous research has enabled the authors to conclude that for the venture in a difficult external environment to follow a particular purpose and still be flexible, its management system should ensure:

- 1) not only the formation of a common goal, but also the identification common trends of development;
- 2) proper selection of strategies;
- 3) accurate selection of trends and appropriate allocation of resources;
- 4) search for combinations of possibilities provided by the external environment and internal potential;
- 5) the effective use of resources available to the company, shifting them into profitable areas of activity;
- 6) management of external relations.

The leading role in this process is assigned to the strategy formation of industrial enterprise, which is completely dependent on the considered features and situations in which an industrial enterprise. We can, therefore, state that there are as many indi-

vidual strategies, as many businesses exist. However, analysis of trends in modern management paradigms allowed to define new approaches to strategy formation and offer methodological tools to complete this process, which can be used by different companies.

The investigation suggests that the current paradigm of new scientific and technological revolution (STR) is in formation, which will be one of the first STR in the XXI century and drastically affect the look of world civilization. [1] It should be noted that the new STR is global; it is developing simultaneously in many directions and concerns such aspects of industry control:

1. Upgrade of production processes;
2. changes in relationships between people in the production process;
3. changes in organizational structures;
4. reorganization of relations between organizations and the environment.

In the globalized world economy, its reorientation to market of consumers and the rapid development of services of particular relevance will determine the trends observed in industrial production. First of all, it is a rejection of mass production, which was formed in the late XIX - early XX century influenced by F. Taylor's [2] A. Faiola's [3] theories with active participation of such prominent figures as H. Ford (Jr.) [4] and A. Sloane [5]. Instead of mass production a new type of production - "lean production" ("careful" production) is coming. This new type of production fundamentally changes the very purpose of the production process. Here the traditional task of producing a large number of similar products that meet the requirements of technical documentation, among which the customer should select the most suitable for him, is replaced by the task of manufacturing a product that is required by each individual customer, and in the quantities needed, and it is then, when it is necessary. In other words it is a kind of return to a skilled craftsman who produced a desired product specifically for a particular customer. But it is the return of modern technical and technological level, when craftsman becomes a professional and with modern technological facilities and modern equipment provides individually-oriented products. And "artisan" himself isn't single, he works in a team, usually in a large firm.

It should be noted that the term "lean production" is translated differently by experts. But it is clear that the basic principles of this production are:

1. teamwork;
2. constant exchange of information;
3. efficient use and interchange of all resources;
4. continuous innovative improvement.

At the first glance it may seem that the problem is solved with the widespread introduction of the so-called system of "just in time". However, studies show that it is not limited to the organization of production according to the system "just in time". More important is rethinking of logic and technology, which will inevitably lead to changes in the organization's culture.

The new paradigm requires much less investment to achieve an equivalent or even better effect than mass production. Moreover, it is a clear resource saving direc-

tion. This is especially true for the evaluation of further development of industrial production.

The sphere of industrial relations is also undergoing some changes. There is a rejection of the command-administrative structure of relations supervisor - subordinate and the transition to a system of cooperation: "We are together doing one thing." Moreover, specialists in social oriented management note that such change in management relations is due not to rethinking the role of staff in the performance, but to boost pressure of firm competitive market on manufacturer as consumer of qualified human resource, which is becoming simply unbearable for more and more industrial enterprises. Under these conditions, industrial companies simply cannot afford inefficient use of human potential. Again, the slogan: "Specialists decide everything is becoming more urgent." In a situation when the market position is best characterized by the words: "variability under highly competitive conditions" when unprecedented dynamism is required from the organization.

Organizational management structures of industrial enterprises are also currently experiencing notable changes. Many scholars have agreed on the importance of organizational structures in business. But still, for practical managers it is not entirely clear how these structures correlate with the demands of providing high quality products and services. This coming "enlightenment" requires primarily to determine what role the size of enterprises plays. On the one hand, there was always a tendency to strengthen the business because large organizations have more resources, more opportunities to influence others. But small businesses in practice proved to be much more flexible. They do not use bureaucratic technologies and complex decision-making procedures. Combining the advantages of each company's size with its specific activity would allow the creation of "eternal" organizations. The combination of customer orientation involving personnel led to the creation of project management style. Some scholars even talk about "design lifestyle."

It should be noted that the project is always focused on a specific customer and exists as long as there are consumers. Project Manager is a person appointed by senior management of the enterprise, because that person is accountable only to senior management. Hierarchical levels of the organization seem to be vanishing and a clear vertical hierarchical management structure that emerged at the beginning of this century as a result of the process of separation of administrative work is being adapted into a flexible matrix organization. In the middle of the project a project "team" is formed on a competitive basis. This team develops all processes needed to meet the demands of the consumer. Subject to the requirements of the consumer the system of project quality is worked out which is then certified. For the consumer availability of quality system in the project is often a prerequisite for the transaction, as it guarantees stability and timely deliveries of products along with reasonable prices.

It should be emphasized that the most effective means of achieving this result is to improve quality management. It is not just the quality of the product, but also the quality of all processes in general, which include the quality of interaction of the company with the environment, quality of operation and management and the quality of the staff's life. The quality of the processes in the company plays an important role

in restructuring the system of running industry. The quality of the processes, organization, life is a motivator of higher level as compared with a profit.

Changing the conditions of a modern industrial enterprise is characterized by the following features:

1. consumer dictates what, when and in what form he wants to get and at what price;
2. competition in the market because of its globalization is toughening;
3. needs of consumers and the market situation is very changeable.

Conclusions. Thus, the strategy of industrial enterprises in a particular aspect is determined by the interaction and confrontation between different forces associated with competitive activities of the enterprise. These aspects can be determined using the strategic management basic rhombus. Basic rhombus includes four primary components of an industrial enterprise: the distribution of activities in time space, allocation and reallocation of strategic resources, the creation or use of human resources, the use environment. Time in strategic management emphasizes the dynamic properties of the strategy and its dependence on the irreversibility of time. Resources indicate that certain types of business strategy can be realized only when it is able to make proper use of available resources. The strategy of industrial enterprises is feasible only in the case when it can properly utilize available resources. The strategy of industrial enterprise must contain a component to determine the level of security in enterprise by adequate resources and to shift resources from areas with low opportunities to areas with high potential.

The third components of the strategic rhombus are people. It is not only the availability and use of human resources in the formation and implementation of strategy. Availability of human resources is only one part of strategic management. Another very important part is considering, understanding and use of peoples individual characteristics, such as flexibility in carrying out their powers, concentration, ability to focus on key factors, observation and support of particular order.

The fourth component - the environment - primarily determines the strategic position of the industrial enterprise and its changes. A key aspect of the environment is its constant instability and mobility that the company must constantly monitor and use in decision making. Weaknesses and strengths of the company, opportunities and threats to the environment are all relative terms, defined by situations and the ability to use them.

Література

1. Адлер Ю.П., Аронов И.З., Шпер В.Л. Что век грядущий нам готовит?
2. Тейлор Ф.У. Принципы научного менеджмента. Пер. с англ. А.И.Зака/Под ред. и с предисл. Е.А.Кочергина. // Контроллинг – 1991. – 104 с. (Классики менеджмента; Вып. 1).
3. Файоль А. Общее и промышленное управление. – Пер. с франц. // Контроллинг. – 1992. – 151 с. (Классики менеджмента; Вып. 2).
4. Форд Г. Моя жизнь, мои достижения. – Пер. с англ./ Под ред. Е.А.Кочергина. // Финансы

и статистика. –1989. – 206 с.

5. Ефремов В.С. Семь граней современного менеджмента. //Менеджмент в России и за рубежом. –1997. –3–13 с.

Борис Н.М.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ КРУГЛИХ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ВИХОДУ З ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Міжнародна торгівля товарами лісосировинного походження формується під впливом економічних, політичних та соціальних тенденцій. Урбанізація населення, розвиток будівництва, а також здатність лісів виконувати важливі рекреаційні та екологічні функції формують потреби в продукції лісової галузі [1].

За останні роки Україна активно займає позиції на європейському ринку лісоматеріалів. В умовах виходу із економічної кризи перед підприємствами лісового сектору економіки України стоїть завдання пошуку ефективних шляхів зміцнення своїх позицій на цьому ринку.

Метою дослідження є аналіз європейського ринку круглих лісоматеріалів, встановлення основних тенденцій та визначення місця України на ньому. Цей аналіз є актуальним з точки зору формування стратегії поведінки українських підприємств для підвищення ефективності міжнародної торгівлі.

Згідно з останніми статистичними даними FAO, поданими у “Глобальній оцінці лісових ресурсів 2010 року”, Україна за площею лісів є на восьмому місці серед країн Європи, а її лісистість становить близько 17% [2]. Найбільша частина лісів Європи припадає на Російську Федерацію (РФ), яка має найбільші лісові масиви у світі. Площа її лісів складає майже 810 млн. га, а лісистість – 49%. До країн із найвищою лісистістю належать Фінляндія (73%) і Швеція (69%).

Для з'ясування стану і основних тенденцій європейського ринку круглих лісоматеріалів, а також встановлення місця на ньому України, нами проаналізовано обсяги заготівлі круглого лісу країнами Європи, у яких вони були найбільшими, порівняно з рештою країн (рис. 1). Аналіз засвідчує, що найвищі обсяги заготівлі промислових круглих лісоматеріалів були в РФ у 2007 і 2010 роках (відповідно 162 млн.м³ та 132 млн.м³). Удвічі менше круглої деревини заготовляли Швеція та Німеччина (обсяги заготівлі у 2010 році становили 64,3 млн.м³ та 45,4 млн.м³ відповідно). Обсяги заготівлі круглих лісоматеріалів Україною протягом досліджуваного періоду були значно нижчими, зокрема 7,54 млн.м³ у 2010 році. Слід відзначити, що в період 2007-2009 років в усіх перелічених країнах спостерігалася тенденція на зниження обсягів заготівлі, обумовлена світовою фінансовою кризою. Проте у 2010 році обсяги заготівлі зросли практично до рівня 2008 року.

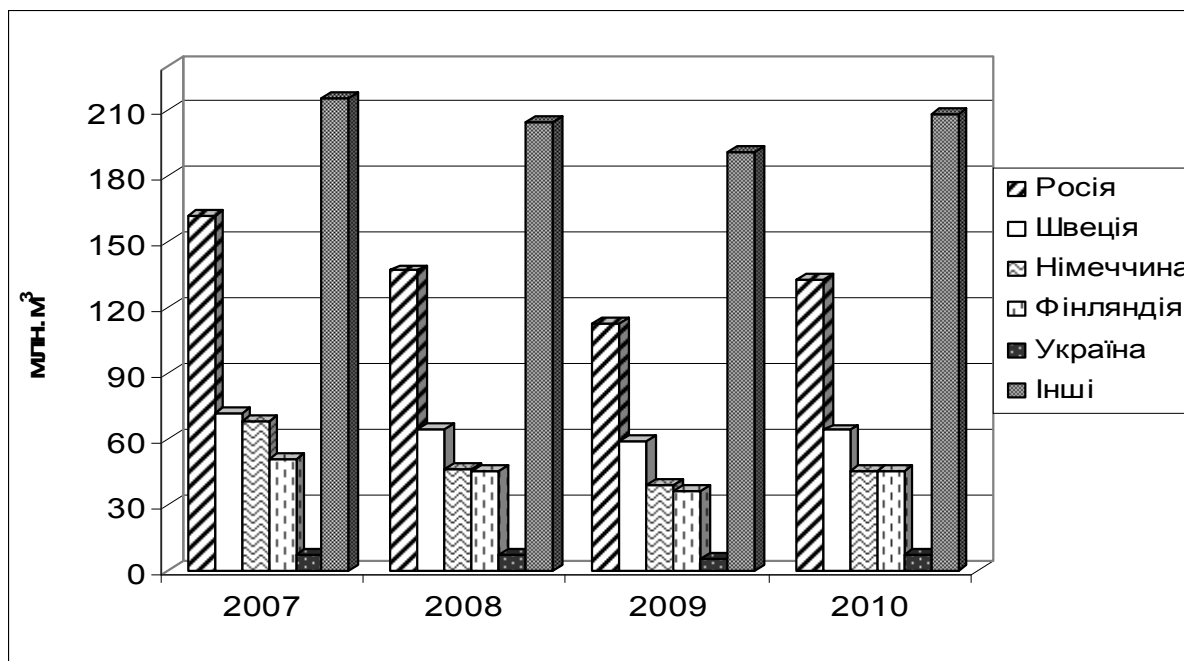

Рис. 1. Обсяги заготівлі круглих лісоматеріалів у Європі, млн. м³

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних FAO [3]

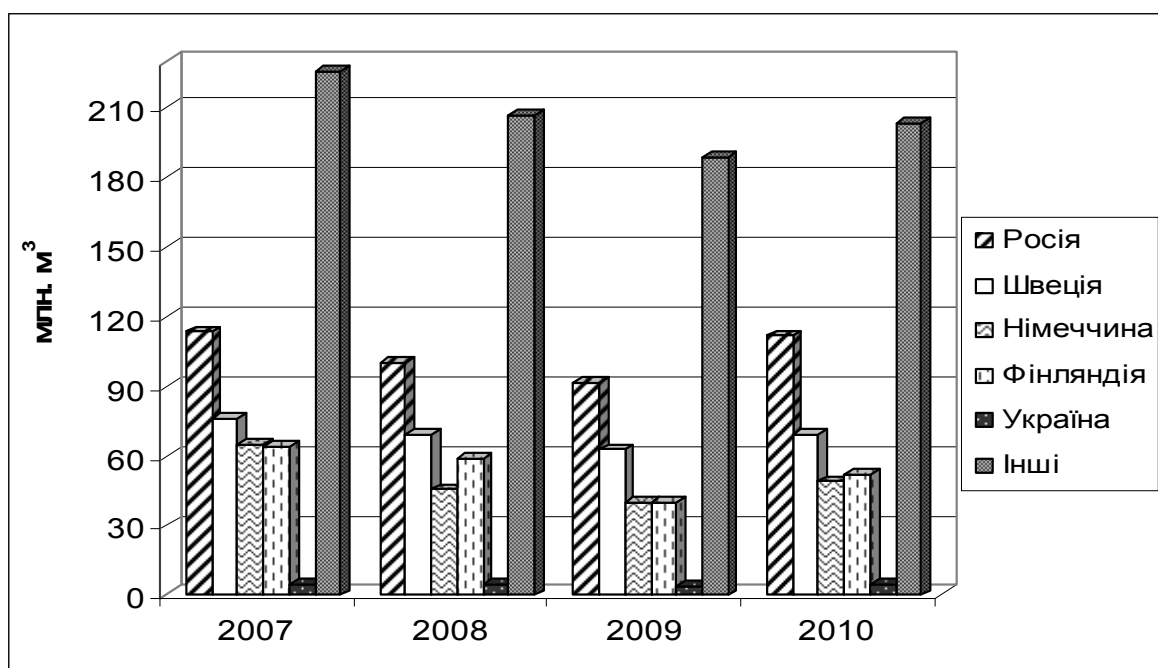

Рис. 2. Споживання промислового круглого лісу у Європі

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних FAO [3]

Подібну тенденцію на зменшення до 2009 року та поступове зростання у 2010 році мали й обсяги споживання круглих лісоматеріалів (рис. 2).

Обсяги споживання круглої деревини Швецією та Фінляндією за період 2007-2010 років дещо перевищували обсяги її заготівлі, що свідчить про зростання попиту на товари лісосировинного походження. З 2009 року обсяги споживання круглої деревини в Німеччині також почали перевищувати обсяги заготівлі. Зокрема у 2010 році споживання становило 48,9 млн.м³, а заготівля – 45,4 млн.м³. Обсяги споживання круглої промислової деревини в Україні у 2007-2008 роках становили 4,9 млн.м³. У 2009 році вони дещо знизилися і зросли у наступному році до 4,6 млн.м³.

Основні тенденції на європейському ринку круглої лісопродукції проілюстровано на рисунках 3 та 4.

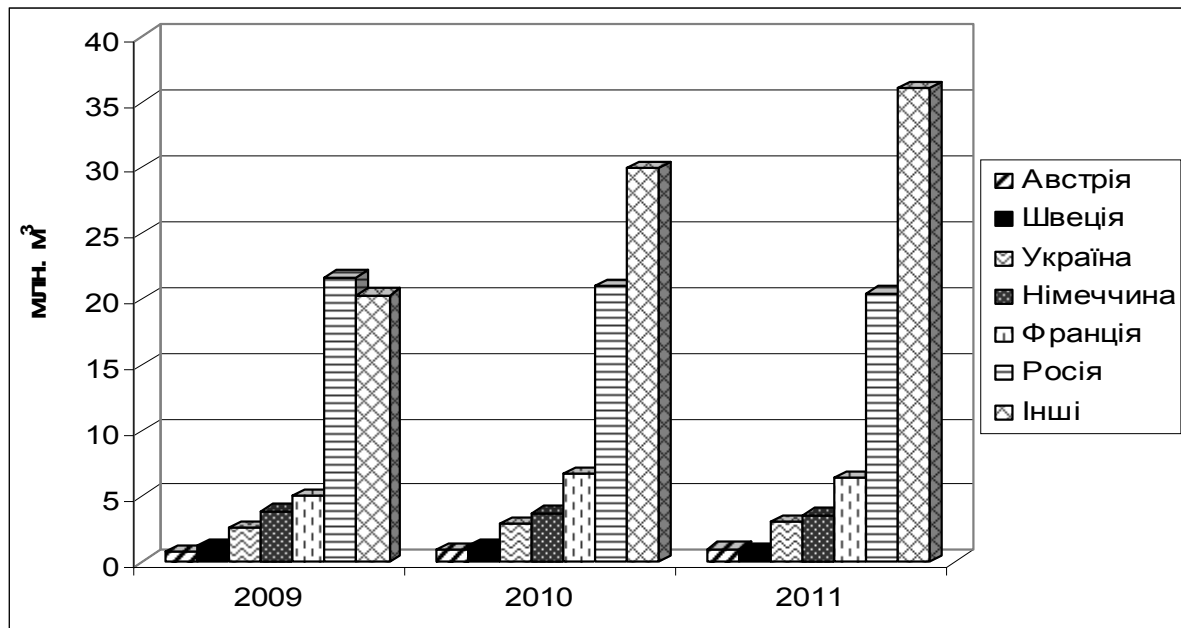

Рис. 3. Експорт круглих лісоматеріалів у 2009-2011 роках

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних FAO [3]

В цілому обсяги експорту даних країн впродовж досліджуваного періоду знижуються: якщо у 2010 році експорт Австрії, Швеції та Франції зріс порівняно з попереднім роком, то у 2011 році обсяги експорту скоротилися. З рис. 3 видно, що лідером серед країн-експортерів круглих лісоматеріалів є РФ, проте обсяги її експорту за період 2009-2011 років знизилися з 21,7 млн.м³ до 20,4 млн.м³. Україна перебуває на четвертому місці серед країн Європи за обсягами експорту круглого лісу. Важливо відзначити, що обсяги експорту Україною промислового круглого лісу за досліджуваний період зростали від 2,58 млн.м³ у 2009 році до 3,01 млн.м³ у 2011 році.

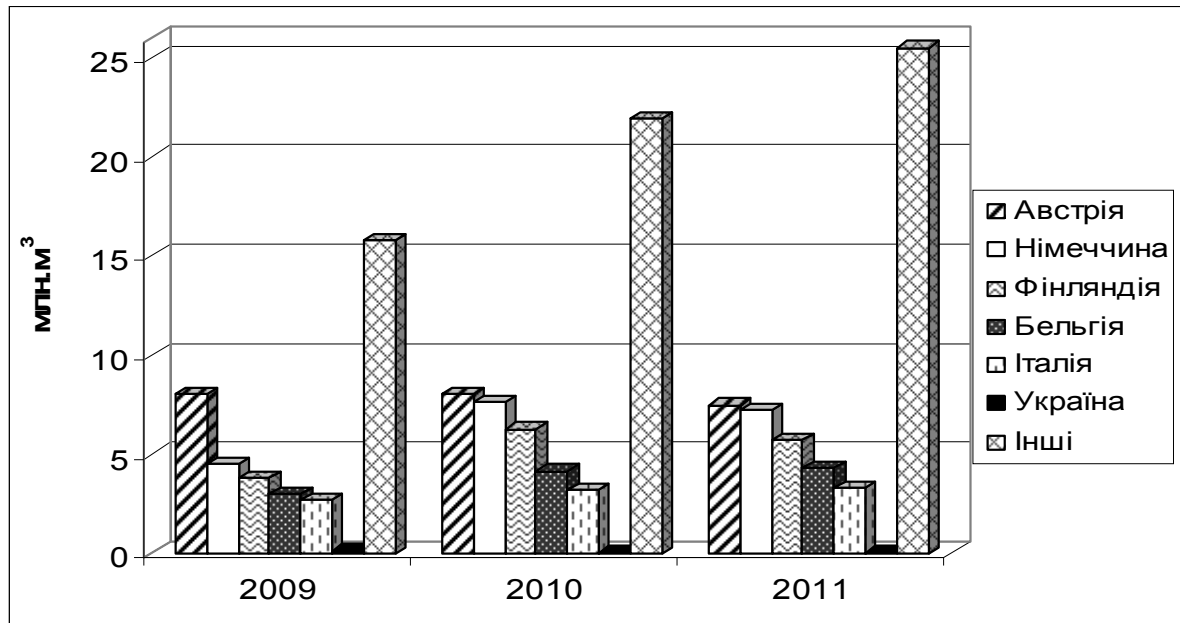

Рис. 4. Імпорт лісопродукції у досліджуваних країнах Європи

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних FAO [3]

Найбільшими імпортерами промислової круглої деревини в Європі є Австрія, Німеччина та Фінляндія, обсяги імпорту яких зростали до 2010 року. У 2011 році вони дещо знизилися і становили відповідно 7,45 млн.м³, 7,2 млн.м³ та 5,74 млн.м³. Обсяги імпорту круглого лісу в Україні були значно нижчими, ніж в аналізованих країнах (0,022 млн.м³ у 2011 році).

Висновок. З виконаного аналізу видно, що безперечним лідером споживання, заготівлі, а отже і експорту круглої деревини є РФ, як країни із високою лісистістю. Оскільки обсяги споживання круглого лісу європейськими державами є вищими, ніж обсяги заготівлі, очевидною є тенденція до зростання попиту на круглу деревину. Отже, країни змушені будуть імпортувати цю продукцію.

Виходячи з цього, Україна могла би стати одним із серйозних експортерів деревини. Проте на сьогодні основною складовою українського експорту товарів лісосировинного походження є круглі лісоматеріали, ціни на які є значно нижчими, ніж на оброблену лісопродукцію. Тому для підвищення ефективності міжнародної торгівлі Україні доцільно було би зосереджувати експорт на деревинній продукції вищого ступеня оброблення. Такий підхід матиме й екологічну ефективність – зменшаться обсяги рубок, що сприятиме покращенню екологічної ситуації та збереженню лісистості.

Література

1. Міжнародні економічні відносини: світовий ринок лісу. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.osvita.ua/vnz/reports/international>

2. Global forest resources assessment, 2010 – Main report. FAO Forestry Paper 163. Rome, Italy. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/forestry/fra/fra2010/en/>.
3. FAO Yearbook of Forest Products. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/docrep/015/i2715m/i2715m00.htm>

Бурлака Д.В.

НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Підвищення рівня соціальної захищеності громадян є важливим етапом забезпечення та отримання необхідної, кваліфікованої та швидкої медичної допомоги.

Одним з найскладніших, однак украй необхідних етапів реформи медичного обслуговування в Україні є перехід до обов'язкового медичного страхування, уряд наголошує, що умови для введення якого зазначено у Програмі економічних реформ, які мають бути створені до кінця 2014 р. Проте прийняття найближчим часом відповідних законів це не єдині дії, які слід прийняти. Уся система охорони здоров'я потребує реорганізації, що буде досить довготривалим і хворобливим процесом, який не варто відкладати.

Організація, яка проводитиме страхування, контролюватиме діяльність страхових фірм та медичним закладів буде «Фонд обов'язкового медичного страхування України» з державним статусом. Створення саме державного фонду дозволить забезпечити жорсткий контроль за цільовим використанням коштів страхування. Контроль за його діяльністю здійснюватиме наглядова рада, яка складається з представників Верховної Ради України, Кабінету міністрів України і представників органів місцевого самоврядування. Варто підкреслити, що державне фінансування зберігається, а страхові внески – це додаткове джерело коштів, держава і надалі нестиме відповідальність за здоров'я громадян, особливо малозабезпечених, пенсіонерів, інвалідів та дітей. Державне медичне страхування також зможе вирішити проблему чіткого визначення переліку державних гарантій, які мають бути надані кожному застрахованому у вигляді оплачуваного за рахунок страховки переліку медичних послуг і ліків[1].

Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування», дозволить забезпечити конституційні права громадян України на безоплатне надання медичної допомоги відповідно до європейських стандартів. Проект Закону, зберігаючи позитивні риси існуючої системи охорони здоров'я (безоплатність надання медичної допомоги, загальний характер, доступність), посилює відповідальність держави, підприємств, організацій, установ, та закладів охорони здоров'я в охороні здоров'я. Він містить механізми соціального захисту населення в нових економічних умовах. Населенню забезпечується визначений обсяг медичної допомоги, передбачений програмою загальноо-

бов'язкового державного соціального медичного страхування, що затверджується на рівні держави.

Відповідно до програми загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування повинен встановлюватись розмір страхового внеску. Він визначається виходячи із обсягу програми та структури медичної допомоги [2].

Міністерство фінансів на сьогодні піднімає активні питання щодо оподаткування особистих видів страхування. Існують пропозиції поширення пільгового режиму оподаткування для страхових внесків, а також на договори добровільного медичного страхування, що сприятиме активізації страхового ринку, зростанню кількості подібних договорів, а отже і збільшенню соціального захисту громадян. Впровадження таких змін доцільно поєднати у часі із запровадженням закону про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування, що дозволить забезпечити мінімальний рівень соціального захисту усіх платників податків, у тому числі малозабезпечених, з метою отримання медико-санітарних послуг, що у такий спосіб сприятиме дотриманню принципу соціальної справедливості оподаткування [3].

Введення обов'язкового медичного страхування без створення відповідних економічних та політичних передумов у суспільстві може породити немало проблем. Якщо не буде проведена реструктуризація системи медичної допомоги, не будуть реалізовані відповідні стратегії підвищення ефективності витрат, раціоналізації використання наявних у галузі фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів запровадження обов'язкового медичного страхування, замість очікуваного позитивного ефекту може призвести до небажаних наслідків. Це, зокрема, підвищення вартості медичні послуг, додатковий податковий тиск на працюючих та роботодавців, ухилення від сплати податків, високі витрати на утримання персоналу ще одного фонду соціального страхування тощо.

Саме тому запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні доцільно відкласти доти, доки не будуть створені необхідні умови для його запровадження.

Як відомо, однією з головних причин складного становища у системі охорони здоров'я України є значний дефіцит фінансових ресурсів. Вирішення проблеми фінансового забезпечення державного сектора охорони здоров'я принципово можливе шляхом застосування двох основних стратегій, які можуть використовуватися як окремо, так і одночасно, взаємно доповнюючи одна одну.

Перша з них полягає у перерозподілі фінансових коштів за рахунок інших видаткових статей державного та місцевих бюджетів, а друга — у запровадженні нових або підвищенні чинних податків чи зборів у рамках системи соціального страхування.

Саме собою обов'язкове медичне страхування є одним з можливих механізмів збору та розподілу наявних фінансових ресурсів.

Проект закону потребує суттєвого доопрацювання по ряду серйозних позицій. Зокрема це стосується необхідності визначення безпосередньо у законі

обсягу базової програми медичної допомоги, механізмів страхового покриття вартості медикаментів тощо.

Серйозною вадою проекту є те, що він не передбачає зміни правового статусу державних і комунальних закладів охорони здоров'я, надання їм прав повноцінних суб'єктів господарської діяльності. Не маючи можливості самостійно розпоряджатися переданими їм фінансовими ресурсами, лікувальні установи не будуть зацікавлені раціонально та ефективно використовувати ці ресурси.

Також залишається відкритим питання про визначення розміру страхового внеску, що, згідно з основами законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, має встановлюватися щорічно окремим законом одночасно з прийняттям державного бюджету.

Для забезпечення ефективної реалізації закону треба буде розробити й прийняти велику кількість інших нормативних актів, що мають урегулювати ряд надзвичайно складних і важливих проблем. Зокрема: забезпечення уніфікованого підходу до визначення вартості конкретних медичних послуг; створення ефективної системи ідентифікації застрахованих, контролю за сплатою страхових внесків та відповідного інформаційного забезпечення системи обов'язкового медичного страхування; створення і запровадження ефективного методу фінансової компенсації (вирівнювання ризиків) між різними адміністративно-територіальними одиницями держави, який повинен враховувати різні характерні для них обтяжуючі фактори (вікову структуру населення, стан його здоров'я тощо) і враховуватися при обґрунтуванні та коригуванні розміру страхового внеску тощо.

В економічній ситуації, що склалась в країні без залучення додаткових коштів бюджетна система фінансування та обов'язкове медичне страхування разом не спроможні забезпечити достатнє повноцінне фінансування системи медичного обслуговування населення у державних та комунальних закладах охорони здоров'я [4].

Можливість виникнення дефіциту коштів може бути пов'язана, наприклад, з розвитком і запровадженням у клінічну практику нових медичних технологій, лікарських засобів, що, в свою чергу, обумовлюватиме зростання вартості медичної допомоги. Не можна виключати й таких факторів, як тенденція до надмірного споживання послуг з боку пацієнтів і небезпека генерування необґрунтованих медичних послуг та витрат суб'єктами, що надають медичну допомогу. Поступове збільшення фінансування системи охорони здоров'я повинно супроводжуватися одночасним введенням додаткових економічних механізмів контролю за витратами на охорону здоров'я. Йдеться про стратегії, що дозволяють підвищити сталість системи охорони здоров'я навіть в умовах фінансового дефіциту за рахунок забезпечення ефективного використання наявних фінансових, кадрових та матеріально-технічних ресурсів.

Отже, запровадження обов'язкового медичного страхування є складним завданням, ніж запровадження інших, уже діючих в Україні видів соціального страхування. Адже воно пов'язане не просто із забезпеченням грошових виплат, а із забезпеченням надання відповідних медичних послуг

у натуральному вигляді, з фактичною купівлею цих послуг у відповідних виробників – медичних закладів та наданням цих послуг застрахованому населенню.

Література

1. Медичне страхування в Україні буде обов'язковим
<http://www.unian.ua/news/527018-medichne-strahuvannya-v-ukrajini-bude-obovyazkovim.html>
2. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування»
<http://www.apteka.ua/article/156076>
3. У Мінфіні відбулося засідання Громадської ради
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245688057
4. Медичне страхування — не панацея
http://dt.ua/HEALTH/medichne_strahuvannya__ne_panatseya-30494.html

Василишина Л.М.

РОЗВИТОК РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Соціальна нестабільність і низькі темпи економічного зростання посилюють диференціацію в рівні соціально-економічного розвитку регіонів. Ключовим напрямом вирішення даної проблеми може стати підвищення конкурентоспроможності і активізація економічного розвитку регіонів. У зв'язку з цим необхідна розробка теоретичних та методологічних підходів щодо створення організаційних і економічних умов, які б забезпечували посилення конкурентних позицій, а також сприяли залученню інвестицій в регіони. Слід зазначити, що найбільш розповсюдженою формою реалізації державної економічної політики з активізації розвитку регіонів є кластерна економіка. Кластерний підхід корінним чином змінює зміст регіональної промислової політики, оскільки зусилля органів влади спрямовуються не на підтримку окремих підприємств чи галузей, а на розвиток системи взаємовідносин між суб'єктами економіки та державними інститутами. Виходячи з цього, для забезпечення економічного зростання регіону необхідно створювати кластери.

Феномен кластеризації як економічної агломерації взаємопов'язаних підприємств на окремій території відомий з часів ремісничого виробництва. Проте лише в кінці XX століття кластери проявили себе як важливий фактор економічного розвитку регіонів. У всьому світі економісти все більше схиляються до того, що регіони, на території яких утворюються кластери, стають лідерами економічного розвитку. Наочним доказом зростаючої популярності і впливовості кластерної концепції служить зростаючий інтерес до феномену кластерів та споріднених понять, яке має вираження в різкому збільшенні кількості публікацій, що присвячується даній проблематиці.

Слід зазначити, що більшість публікацій як зарубіжних, так і вітчизняних авторів розкривають окремі аспекти формування або результатів діяльності кластерних утворень, проблеми розробки та реалізації кластерної політики держави. Питання ж системного характеру, які давали б можливість простежити логіку формування кластерної концепції загалом і таким чином розкрити науково-методологічні підходи щодо утворення відповідних типів кластерів, залишаються не розв'язаними [6, с. 26].

У зв'язку з цим назріла необхідність виявлення організаційних передумов створення кластерних форм господарювання як головного чинника розвитку регіону, що є метою даного дослідження.

Кластер походить від англійського «cluster», що в перекладі означає скупчення, концентрацію, гроно, сукупність, групу тощо [5].

Поняття кластера використовується в різних галузях знань, і хоча трактування це поняття має різне, сутність залишається незмінною: кластер – об'єднання декількох однорідних елементів, які можуть розглядатися як самостійна одиниця із притаманними їй певними ознаками [1, с. 28].

Аналіз теорій, що лягли в основу використання кластерів як форми регіонального розвитку, виявив, що вони пройшли еволюцію ключових чинників, які обумовлюють створення кластера підприємств у певному регіоні від традиційних, які склалися історично в певному регіоні, (сприятливе географічне розміщення, робоча сила, інфраструктура, розвинутий ринок збуту) до набутих (інноваційних).

Фахівці Міжнародної організації економічних знань та розвитку підприємництва (International Organisation for Knowledge Economy and Enterprise Development) Т. Андерсон та інші виділяють такі характерні риси, притаманні кластерам:

- географічна концентрація: географічна близькість до чинників виробництва дає учасникам кластера такі переваги: доступ до специфічних ресурсів певного регіону, зниження трансакційних витрат, доступ до інформації, соціального капіталу;

- спеціалізація: кожний кластер об'єднує учасників у певній сфері діяльності; множинність учасників: кластери містять не лише фірми, а також громадські організації, навчальні заклади, представників фінансового сектору, інститути співробітництва;

- конкуренція та кооперація: саме поєднання цих двох видів взаємодії між учасниками характерне для кластера;

- критична маса: необхідна для досягнення внутрішньої динаміки;

- життєвий цикл кластера: діяльність кластерів зорієнтована на довгострокову перспективу;

- інновації: фірми-члени кластера залучені до процесу технологічних, комерційних і/або організаційних змін [4, с. 80].

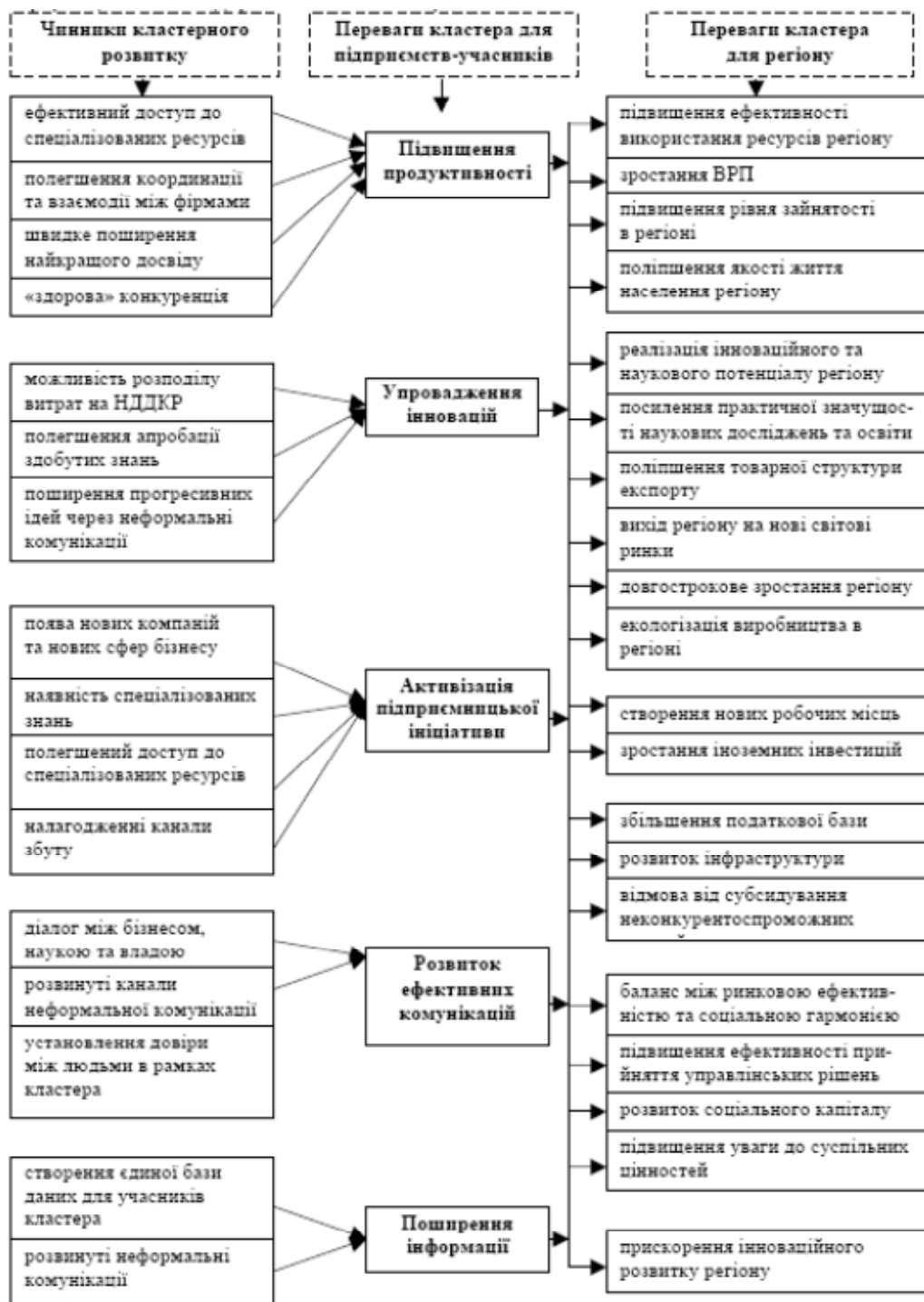

Рисунок – Механізм взаємозв’язку кластерного розвитку і розвитку регіону на основі кластерних форм господарювання

Дані ознаки кластера зустрічаються в різних комбінаціях, що обумовлює наявність різноманітних типів кластерів. У Європі найбільш динамічні кластерні програми були здійснені в Австрії, Бельгії, Великобританії, Греції, Голландії, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Німеччині, Норвегії, Португалії, Франції, Фінляндії, Швеції [2, с. 570].

Уряди концентрують зусилля на підтримці існуючих кластерів і створенні нових мереж. Держави при цьому не тільки сприяють формуванню кластерів, але й самі стають учасниками мереж [2, с. 573].

Схема взаємозв'язків між результатами кластерного розвитку і розвитку регіону на основі кластерних форм господарювання представлена на рисунку [4, с. 83].

Чинники кластерного розвитку розподілено між п'ятьма основними групами переваг такого розвитку: підвищення продуктивності, упровадження інновацій, активізація підприємницької ініціативи, розвиток ефективних комунікацій, поширення інформації.

У свою чергу кожна із цих груп переваг кластерного розвитку для підприємств-учасників кластера обумовлює відповідні переваги для регіону розміщення кластера.

Підсумовуючи проведені дослідження, слід відзначити, що головна відмінність кластера полягає в тому, що він максимально враховує ринковий механізм і тому може бути ефективним тільки коли створюється з ініціативинизу, коли самі підприємства для підвищення своєї конкурентоспроможності приходять до необхідності об'єднання в кластер. Кластерний підхід здатний також принципово змінити зміст державної промислової політики, особливо коли йдеться про якісні зміни в структурі виробництва. Зусилля влади повинні бути спрямовані не на підтримку окремих підприємств і галузей, а на розвиток взаємовідносин між постачальниками і споживачами, між кінцевими споживачами і виробниками, між самими виробниками й урядовими інститутами і т. ін. Тільки в цьому випадку можна буде кластерні форми господарювання матимуть позитивний вплив на розвиток регіону і підвищення його конкурентоспроможності.

Література

1. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. – 2008. – №10. – С. 27-30.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / [за ред. З.С. Варналія]; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
3. Егоров С.А. Промышленный кластер как развитая форма производственной кооперации // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 3(27). – С. 24-28.
4. Єрмакова О.А. Роль кластерів у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності регіону / О.А. Єрмакова // Економіка промисловості – 2009. – №48(5). – С. 75-87.
5. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. контекст / С.И. Соколенко. – К.: Логос, 2002. – 645 с.
6. Федулова Л.І. Організаційно-інституційні передумови формування технологічних кластерів як точок росту економіки України / Л.І. Федулова // Наука та інновації. – 2011. – Т.7. – № 2. – С. 25-34.

Вискребець О.В., Лисенко С.М.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Надзвичайно важливим для сільськогосподарських підприємств галузі рослинництва є визначення шляхів підвищення ефективності їх роботи та зниження собівартості продукції. Виробничі витрати при вирощуванні зернових та інших культур, обумовлені конкретною технологією і умовами виробництва та залежать насамперед від експлуатаційних витрат на технічні засоби. Для вирішення цього завдання необхідно зробити оптимальний вибір при виконанні технологічного процесу та формуванні складу технічних засобів.

Вагомий внесок, у розробку удосконалення методів оптимізації витрат, впровадження сучасних економіко-математичних моделей та методів обробки результатів досліджень, зробили вітчизняні науковці: О.І. Пашенцев, О.О. Піддубна, І.М.Сіненко, В.В. Вітлінський, О.Д. Шарапов, В.С. Немчинов та інші. В їх працях наведено результати прикладних досліджень, пов'язаних із можливостями практичного використання економіко-математичних методів та моделей в сучасному виробництві. Проте, оскільки базовими елементами розробки моделей систем управління витратами є складові облікових процедур і пов'язані з постійними змінами, такі дослідження потребують удосконалень та нових стандартизованих розробок.

Основу ефективної діяльності аграрного підприємства складають поточні та стратегічні плани розвитку, розробка яких є неможливою без оптимізації ресурсної складової виробництва продукції рослинництва.

Метою даної роботи є розробка оптимізаційної моделі прибутку від реалізації продукції рослинництва на основі симплекс-методу.

Дослідження виробництва продукції буде проводитись на прикладі типового господарства СТОВ «АФ»Дружба» Красноармійського району. У даному господарстві існує виробництво багатьох видів продукції як рослинництва, так і тваринництва. Продукція реалізується переробним підприємствам, тобто є первинною ланкою виробництва суспільного продукту. Саме на цьому етапі виробництва формується основа вартості продукції. Об'єктом нашого дослідження стануть витрати та інші вартісні показники продукції рослинництва, оскільки сьогодні ми спостерігаємо динаміку росту цін на продукти даної галузі.

Нормативна собівартість продукції – головний показник витрат трудових і матеріальних ресурсів на виробництво одиниці продукції. Витрати на виробництво сільськогосподарської продукції складаються з витрат на виконання технологічних операцій, які розраховують з використанням норм продуктивності та нормативів трудових і матеріальних витрат з урахуванням природних, технічних і технологічних особливостей виробництва. Вирішення зазначеного завдання потребує урахування всього комплексу робіт з виробництва продукції рослинництва згідно з технологічними картами на вирощування

сільськогосподарських культур. Технологічні карти містять по кожній технологічній операції обсяг робіт, склад агрегатів, виробничий персонал, норми продуктивності, кількість нормо-змін та інші показники задіяних ресурсів, необхідних для виконання технологічного процесу.

Таблиця 1
Фактичні показники діяльності СТОВ «АФ»Дружба», 2011 р.

№	Показники	Види продукції			
		Пшениця	Жито	Соняшник	Овес
1	Реалізовано продукції у фізичній масі, ц	136172	328	67957	55
2	Прямі витрати на оплату праці, тис грн	2616,24	4,46	1967,95	0,91
3	Витрати на насіння та посадковий матеріал, тис грн	747,53	0,97	757,63	0,18
4	Амортизація основних засобів, тис грн	873,77	1,74	603,97	0,35
5	Витрати на нафтопродукти, тис. грн.	1375,39	2,52	1455,20	0,56
6	Витрати на мінеральні добрива, тис. грн.	2281,26	5,81	572,47	0,76
7	Чистий дохід виручка від реалізації, тис. грн.	17661	41	24761	7,3
8	Чистий прибуток на 1кг. продукції, грн.	1,34	2,90	18,91	1,64

Тепер розрахуємо витрати по кожному виду продукції на 1 кг, за статтями витрат (табл. 2).

Таблиця 2
Витрати на одиницю реалізованої продукції, грн.

№	Витрати на 1 кг реалізованої продукції	Види продукції				Об'єм витрат по статтям
		Пшениця	Жито	Соняшник	Овес	
1	Прямі витрати на оплату праці	1,92	1,36	2,90	1,65	4589,56
2	Витрати на насіння та посадковий матеріал,	0,55	0,30	1,11	0,33	1506,31
3	Амортизація основних засобів	0,64	0,53	0,89	0,64	1479,83
4	Витрати на нафтопродукти	1,01	0,77	2,14	1,02	2833,67
5	Витрати на мінеральні добрива	1,68	1,77	0,84	1,38	2860,3

Оснoву даної методології становлять розробки в галузі економіко-математичного моделювання, результати якого направлені на створення моделей та підтвердження математико-економічних гіпотез ефективних господарських механізмів.

Розрахунок будемо проводити на базі звітності вищезазначеного господарства за даними 2011 року. Складемо оптимізаційну модель, де критерієм оптимізації є максимальна величина чистого прибутку, а обмеженнями - основні

статті витрат, які становлять собівартість продукції. Дані, що слугують основою нашого розрахунку, отримано із звітної форми 50 с/г (табл. 1).

Сформуємо цільову функцію і основні нерівності:

$$Z = \text{Ч}_{\text{пр1}}x_1 + \text{Ч}_{\text{пр2}}x_2 + \text{Ч}_{\text{пр3}}x_3 + \text{Ч}_{\text{пр4}}x_4 \rightarrow \max$$

де $\text{Ч}_{\text{пр1}}$ – чистий прибуток на 1кг. пшениці, грн., $\text{Ч}_{\text{пр2}}$ – чистий прибуток на 1кг. жита, грн., $\text{Ч}_{\text{пр3}}$ – чистий прибуток на 1кг. соняшнику, грн., $\text{Ч}_{\text{пр4}}$ – чистий прибуток на 1кг. вівса, грн., x_1 – кількість реалізованої продукції пшениці; x_2 – кількість реалізованого жита; x_3 – кількість реалізованого соняшнику; x_4 – кількість реалізованого вівса.

$$Z = 1,34x_1 + 2,9x_2 + 18,91x_3 + 1,64x_4 \rightarrow \max$$

Система обмежень матиме вигляд (де, $x_i \geq 0$; і від 1 до 5):

$$\begin{cases} 1,92x_1 + 1,36x_2 + 2,9x_3 + 1,65x_4 \leq 4589,56 \\ 0,55x_1 + 0,3x_2 + 1,11x_3 + 0,33x_4 \leq 1506,31 \\ 0,64x_1 + 0,53x_2 + 0,89x_3 + 0,64x_4 \leq 1479,83 \\ 1,01x_1 + 0,77x_2 + 2,14x_3 + 1,02x_4 \leq 2833,67 \\ 1,68x_1 + 1,77x_2 + 0,84x_3 + 1,38x_4 \leq 2860,3 \end{cases}$$

Дану систему рівнянь можна розв'язати за допомогою симплексного методу із природнім базисом. Для цього потрібно ввести резерви ресурсів по кожному виду витрат: x_5 – резерв фонду оплати праці; x_6 – резерв витрат на продовольчу базу; x_7 – резерв запланованого амортизаційного фонду; x_8 – резерв витрат по нафтопродуктах; x_9 – резерв витрат мінеральних добрив.

Розв'яжемо систему рівнянь відносно базисних змінних:

x_5, x_6, x_7, x_8, x_9 .

Вважаючи, що вільні змінні дорівнюють 0, отримаємо перший опорний план: $X_1 = (0; 0; 0; 0; 4589,56; 1506,31; 1479,83; 2833,67; 2860,3)$

Тепер можна побудувати симплекс таблицю (табл.3).

Таблиця 3

Перша симплекс таблиця задачі

Базис	B	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9
x_5	4589,56	1,92	1,36	2,90	1,65	1	0	0	0	0
x_6	1506,31	0,55	0,30	1,11	0,33	0	1	0	0	0
x_7	1479,83	0,64	0,53	0,89	0,64	0	0	1	0	0
x_8	2833,67	1,01	0,77	2,14	1,02	0	0	0	1	0
x_9	2860,3	1,68	1,77	0,84	1,38	0	0	0	0	1
F(x_0)	0	-1,34	-2,90	-18,91	-1,64	0	0	0	0	0

Після розв'язання даної задачі ми отримали такі значення невідомих:

$x_3 = 1324.14$ (кг)– оптимальна кількість реалізованого соняшника

$x_5 = 749.54$ (грн.)– резерв витрат на оплату праці

$x_6 = 36.51$ (грн.)– резерв витрат на насіння

$x_7 = 301.34$ (грн.)– резерв фонду амортизації

$x_9 = 1748.02$ (грн.)– резерв витрат на мінеральні добрива

$Z(x) = 18.91 * 1324.14 = 25039.49$ грн.

Отже, чистий прибуток отриманий шляхом розрахунку оптимізаційної моделі становить 25039.49 грн., що на 10353,7 грн. більший ніж фактично отриманий прибуток. Також отримали резерви по деяким статтям витрат. Але ми не можемо висаджувати лише соняшник, бо, висадження його на одній і тій же землі планують не частіше ніж 1 раз на 8 років, оскільки він є технічною культурою, яка негативно впливає на ґрунт та суттєво виснажує землю. Необхідно вводити обмеження на площу використаних земель під соняшник. Отже, дослідження іще потребують певних доопрацювань. Адже удосконалення методичних підходів розробки удосконалення методів оптимізації витрат створює умови для впровадження заходів, спрямованих на зниження трудомісткості і вартості, підвищення якості формування нормативних систем та здешевлення сільськогосподарської продукції.

Література

1. Пашенцев О.І. Методологічні підходи до використання математичних моделей у дослідженні проблем економіки природокористування / О.І. Пашенцев // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №5. – с. 98 – 100.
2. Піддубна О.О. Економіко-математичне моделювання в управлінні виробничим потенціалом / О.О. Піддубна // Економіка та держава. – 2011. – №12. – с. 46 – 49.
3. Сіненко М.І. Визначення нормативної собівартості виробництва продукції тваринництва методом економіко-математичного моделювання / М.І. Сіненко // Економіка АПК. – 2011. – №10. – с.56 – 59.

Войченко Т.О.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗМІШАНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ

Змішані перевезення (ЗП) істотно змінили традиційний характер конкуренції в галузі транспорту. Багато принципів і правил підходу до перевезень застаріли або потребують перегляду. Так, найбільш фундаментальна зміна, внесена до транспортної галузі, - це перехід від традиційної практики перевезення від пункту до пункту (порт - порт або станція - станція) до системи наскрізного перевезення (від пункту походження вантажу до пункту його кінцевого призначення). Процес розвитку змішаних перевезень вантажів (ЗПВ) в будь-якій країні має бути заснований на взаємодії трьох ключових партнерів, що беруть активну участь в змішаному сполученні [1, с. 37–39]:

1. держави, яка розробляє і здійснює національні закони і правила, що відносяться до торгівлі і перевезень;

2. постачальників послуг, що включають постачальників транспортних послуг (перевізників, експедиторів, операторів), які виконують операції по змішаному перевезенню відповідно до національної і міжнародної торгівельної і транспортної практики, а також постачальників інших послуг (банки, страхові компанії), пов'язаних з міжнародними торгівельними операціями;

3. користувачів транспорту (продавців і покупців, імпортерів і експортерів), які можуть скористатися перевагами змішаних перевезень при здійсненні торгівельних операцій.

На наш погляд, багато транспортних проблем є результатом інституційних, міждержавних і правових складнощів, таких як децентралізація ухвалення рішень на всіх рівнях держави; заплутана, інколи суперечлива, відповідальність державних організацій; складність примирення державних і приватних інтересів. Саме тому для того, щоб підвищити ефективність або зменшити неефективність торгівельно-транспортної системи і створити передумови для розвитку ЗПВ держава може узяти на себе провідну роль. Задля того, щоб взяти до уваги інтереси сторін, що беруть участь в розвитку змішаних перевезень, і вирішити головні проблеми, необхідні тісніші взаємини між постачальниками послуг (транспортними компаніями, банками, страховиками), їх користувачами і державними організаціями. Лише в цьому випадку можливе раціональне використання наявних потужностей, координація транспортних політик, здобуття синергетичного ефекту. Крім того, необхідний надійний консультативний механізм, який може виступати національна(ні) організація (ії) сприяння торгівлі і транспорту. Цей механізм може також набути форми державної або приватної ініціативи, направленої на забезпечення скоординованої і надійної системи транспортування вантажів. Така організація дозволить поліпшити координацію між державними організаціями; державним і приватним секторами; комерційними сторонами; зі всіма учасниками ЗПВ на регіональному рівні. Головною метою національної організації є заохочення вдосконалення роботи транспорту на користь зовнішньої торгівлі України, а основні завдання полягають в наступному [2, с. 13–15]:

- виконання ролі національного форуму з обговорення заходів забезпечення формальностей, процедур і документації, використовуваних в міжнародній торгівлі і перевезеннях;
- внесення до уряду України для схвалення проектів правил і практичних підходів до регулювання торгівлі і перевезень;
- розробка рекомендацій про перспективні інвестиції в транспорт;
- розширення рівня інформованості суспільства про методи і вигоди забезпечення умов торгівельних і транспортних операцій.

Вирішення цих завдань має на увазі вживання заходів, які можна підрозділити на групи, відповідні кожному завданню. Перша група складається з таких заходів, як:

- забезпечення координації в рішенні проблем підвищення ефективності міжнародної торгівлі і транспорту;

- перегляд процедур, характерних для міжнародної торгівлі і перевезень, включаючи змішане сполучення, з метою їх спрощення і гармонізації;
- збір і поширення інформації, що відноситься до формальностей, процедур і документації, вживаним в галузі міжнародної торгівлі і транспорту;
- спрощення торгівельно-транспортної документації, включаючи документи, призначені для використання в комп'ютерних і інших автоматизованих системах;
- сприяння прийняттю стандартної технології і міжнародних кодів торгівельно-транспортної інформації (електронного обміну даними). Друга група заходів охоплює:
- аналіз, коментування, перегляд і на цій основі розробку і внесення до уряду проектів нових документів по цивільній відповідальності, банківській справі, змішаним перевезенням з метою вдосконалення правил і практики, передбачених нормативними актами;
- дії, спільні із зацікавленими організаціями, після схвалення урядом запропонованих йому нових правил;
- поліпшення доцільності участі країни в міжнародних конвенціях, які можуть полегшити торгівельні і транспортні операції.

Наступна група заходів розвитку включає:

- аналіз інвестицій в змішане сполучення і їх наслідків, розвиток нових технологій;
- постановку питань, пов'язаних з інституційними аспектами розвитку перевезень вантажів (страхування відповідальності національних компаній, спільні підприємства).

Четверта група заходів направлена на організацію:

- компаній з публікації матеріалів про вигоди і вимоги спрощення документів і процедур, розрахованих на державні органи, транспортні і торгівельні компанії;
- семінарів для урядовців, менеджерів середньої і молодшої ланки, що займаються транспортними операціями, з тим, щоб вони знали принципи, практику і наслідки організації змішаного сполучення.

Оскільки ефективність функціонування національної організації залежить від її показності, то діяльність повинна охоплювати всі сторони, пов'язані із змішаним сполученням і торгівлею, а саме: митниця, державні органи по транспорту, фінансам і плануванню; банки; страхові компанії; користувачі транспорту (відправники, одержувачі, імпортери, експортери); торговельно-промислова палата, міжнародні транспортні оператори (судноплавні компанії, авіакомпанії); управління портів і оператори терміналів, включаючи операторів внутрішніх митних складів; оператори внутрішнього транспорту (автомобільного і залізничного, внутрішнього водного). Державні заходи по розвитку змішаного повідомлення не можуть прийматися у відриві від загальної стратегії, яка повинна: спиратися на ефективне використання ресурсів, порівнянне з вигодами, що отримуються від міжнародної торгівлі; бути ринковою орієнтацією і враховувати вимоги клієнтури; відрізнятися об'єктивним відношенням до різних ви-

дів транспорту; стимулювати розвиток національної транспортної технології і накопичення досвіду; проявляти достатню гнучкість з врахуванням мінливих умов і потреб міжнародної торгівлі і розвитку техніки.

Література

1. Муров А.Е. Регулирование развития транспортной инфраструктуры в рамках процессов интеграции в экономике: Монография.-СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2008.- С.37-39.
2. Столярський О.В. Правове регулювання міжнародних перевезень: Навчальний посібник/О.В. Столярський.-К.: Знання, 2012.- С. 27-29.

Гамуга О.Б.

МОДЕРНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК ТОРГОВОЇ МЕРЕЖІ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОННОГО СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТВА

В наш час актуальним питанням є забезпечення населення в малих населених пунктах товарами народного споживання. Приватний капітал не охоче йде на обслуговування таких малих, роздрібнених і віддалених населених пунктів, так як не завжди вони приносять прибуток. Відповідальність за забезпечення таких пунктів взяла на себе споживча кооперація, зокрема і Березанське районне споживче товариство.

В кінці 90-х років, в період економічного спаду, Правління Березанського районного споживчого товариства (РСТ), шукаючи шляхи виходу з кризового становища, на загальних зборах пайовиків прийняли рішення про реформування системи районного споживчого товариства. Постановою зборів було прийнято рішення віддати об'єкти торгівлі в оренду з метою їх збереження і подальшого розвитку. Орендатору передавалися основні засоби, включаючи будівлі та обладнання. Орендатор вкладав власні кошти в розвиток даного йому в оренду підприємства, при цьому сплачуючи мінімальну орендну плату, були доведені планові завдання. Так на протязі 1999-2000 років було створено 14 кооперативних підприємств. До складу товариства входили хлібозавод, ковбасний цех і заготівельна контора. Одним з умов передачі в оренду було те, що орендар був зобов'язаний утримувати магазин не тільки у великому населеному пункті, але і в маленькому населеному пункті з кількістю жителів менше 200 чол., які не рідко були збитковими. Це дало змогу охопити всі населені пункти кооперативною торгівлею, яка забезпечила населення цих пунктів необхідними товарами повсякденного попиту.

На протязі перших п'яти років орендарі привели магазини до сучасного стану: зробили заміну старих вікон та дверей на металопластикові, обновили фасади, вивіски, відремонтували дахи, системи опалення, встановили кондиціонери, встановили нове холодильне обладнання. За ці п'ять років було вкладено близько 6,5 млн грн. в модернізацію підприємств торгівлі. Це дало змогу

збільшити обсяг товарообігу з 3-8 тис. грн. в місяць до 40-80 тис. грн. в місяць, тобто збільшити в 10 разів. При цьому, якщо на початку цієї реформи продовольчі товари складали до 70-80% товарообігу, то з часом розширився відсоток товарів промислової, господарської і будівельної групи і становить до 40-50% від обсягу товарообігу.

У період з 2005 р. по 2010 р. були відкриті раніше законсервовані магазини, відбувалося подальше реформування та розвиток підприємств торгівлі Березанського РСТ. Були відкриті або перепрофільовані такі магазини: «Меблі», 4 господарських магазини в різних населених пунктах району, «Книголюб», «Квіти», відбувалося подальше осучаснення торгівельної мережі.

Було відновлено роботу законсервованого ковбасного цеху, модернізовано печі хлібозаводу на більш економні, що дало змогу знизити собівартість готової продукції. На модернізацію обладнання хлібозаводу було взято кредит банку на суму 1 млн грн. Завдяки цьому відкрито борошномельний, макаронний і круп'яний цехи. Це дало змогу розширити асортимент хлібо-булочних виробів, освоїти випуск нових видів кондитерських виробів, а також хлібозавод займається виготовленням макаронних виробів із борошна власного помолу, різних видів круп.

Якщо на початку реформи кількість працюючих складала 198 чол., то в 2005 р. з відкриттям нових магазинів, розширенням діючих магазинів кількість працюючих становила вже близько 300 чол.

В 2000 р. сумарно було сплачено податків близько 300 тис., то в 2005 р. було сплачено вже 980 тис. грн., а в 2010 р. – 1,5 млн грн..

Після 2005 р. відбувався розвиток і розширення торгової мережі. Відбувалося розширення асортименту товарів народного споживання, реконструювалися заклади громадського харчування.

Завдяки цим реформам Березанське РСТ – одне з найуспішніших кооперативних спілок Миколаївської облспоживспілки. Ця реформа дала змогу зберегти торговельну мережу, кадровий потенціал, розширити і довести до конкурентоспроможного стану підприємства торгівлі громадського харчування. Голова правління Рубцов Сергій Петрович згідно Указу Президента України № 580/2012 від 04 жовтня 2012 р. був нагороджений медаллю «За працю і звитягу».

Література

1. Офіційний сайт Президента України [Електронний Ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15066.html>
2. Постанова зборів Березанського РСТ № 24 від 18 травня 1999 р.
3. Баланс Березанського РСТ на 31 грудня 2000 р.
4. Баланс Березанського РСТ на 31 грудня 2005 р.
5. Баланс Березанського РСТ на 31 грудня 2010 р.

СПЕЦИФІКА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ КОРПОРАТИВНИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В результаті формування в Україні великого корпоративного сектора, необхідності його розбудови, доведення його діяльності до міжнародних стандартів та розширення сектору залучення великих іноземних та вітчизняних фінансових інвестицій необхідно вірно оцінювати вартість корпоративних машинобудівних підприємств (переважно створених у формі акціонерних товариств (АТ) в Україні) та звертати увагу на специфіку факторів, які впливають на цей процес.

У теперішній час у машинобудівній галузі України спостерігається технологічна відсталість виробництва, імпортна залежність корпоративних машинобудівних підприємств. У цілому на корпоративні машинобудівні підприємства України впливають наступні зовнішні негативні фактори: недосконала структура народного господарства; відсутність законодавчої бази та етапів реалізації механізму банкрутства; значні масштаби тіньової економіки й економічної злочинності. Всі ці фактори є небезпечними для економічної складової нашої держави у цілому та для корпоративних машинобудівних підприємств зокрема.

Позитивними особливостями формування корпоративних відносин в машинобудівній галузі є: простота передачі прав власності (акціонери передають свої права по управлінню часткою в акціонерному капіталі менеджерам корпорації); швидке отримання додаткових грошових ресурсів за допомогою емісії акцій та облігацій; акціонери не несуть майнової відповідальності у випадку невдалої діяльності корпорації і тому вкладення коштів в корпорації є менш ризиковим; залучення значного капіталу сприяє реалізації дорогих інвестиційних проектів; диверсифікація ризиків і активів на основі володіння акціями різних корпорацій; можливість залучення боргового і додаткового капіталу; можливість залучення сторонніх інвесторів; обмежена відповідальність акціонерів за боргові зобов'язання корпорації; можливість передачі прав власності іншим власникам.

Основними недоліками корпоративних відносин є такі: при банкрутстві акціонери можуть втратити свої вкладення; подвійне оподаткування (прибуток та дивіденди обкладаються податком).

Тобто позитивних факторів розвитку корпоративних відносин машинобудівної галузі є значно більше, ніж негативних і це спонукає до їх розвитку.

У зв'язку зі збитковістю багатьох українських промислових підприємств та зменшенням обсягів інвестицій в основний капітал, пріоритетними показниками з точки зору ефективної діяльності для прийняття рішення стейкхолдерами та іноземними інвесторами в останні роки стала ринкова вартість машинобудівної корпорації (або її капіталізація) на відміну від фінансових результатів діяльності (прибутку, рентабельності). Ефективність розвитку машинобудівної ко-

рпорації вимірюється випереджальним ростом ринкової капіталізації в порівнянні з оборотом і прибутком та є головною стратегічною метою бізнесу.

Власникам корпорації важливо як збільшується вкладений їм у підприємство капітал, тобто ріст капіталізації або вартість їхньої частки. Залучення вільних коштів за рахунок випуску й продажу акцій сприяє збільшенню акціонерного капіталу (статутного фонду, оборотних коштів, засобів на рахунках і т.п.), таким чином збільшує вартість корпоративного підприємства.

Керівники корпоративного машинобудівного підприємства часто розуміють, що вартість їхнього підприємства оцінюється невірно фондовим ринком (просто як ринкова вартість акцій), а також ціна акції може змінюватися протягом короткого проміжку часу й тому необхідно переглянути підходи й методи до оцінки вартості корпоративних машинобудівних підприємств із урахуванням специфіки їхньої діяльності, а також виділити особливі напрямки й показники, на які варто звернути увагу.

Основними показниками для оцінки вартості корпоративного машинобудівного підприємства можуть бути: обсяг реалізації і темпи його росту; інвестиції в основні засоби; інвестиції в оборотний капітал; прибуток від основної діяльності; ставка оподаткування прибутку; часовий обрій планування; розрахункова ставка прибутковості по акціях; розмір компанії (дохід, чисельність працівників, вартість активів і т.д.); асортимент продукції (рівень спеціалізації); товарна й територіальна диверсифікованість; технологічна й технічна оснащеність; ризики, пов'язані з основною діяльністю; доцільність передбаченої операції (умови фінансування, умови оплати). Однак, як показує статистика, для корпоративних підприємств основним показником є дохідність від операцій із цінними паперами (акціями), тобто фінансовими активами, яка більше чим дохідність виробничого (реального) сектора, що сприяє росту капіталізації (ринкової вартості) корпоративного підприємства.

За ст.8 закону України “Про акціонерні товариства” [3] ринкова вартість емісійних цінних паперів АТ визначається:

- для емісійних цінних паперів, які не перебувають в обігу на фондових біржах – як вартість цінних паперів визначена відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність;
- для емісійних цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах - як вартість цінних паперів, визначена відповідно до законодавства про цінні папери та фондовий ринок.

Ринкова вартість підприємства (ринкова вартість акціонерного капіталу) є основним орієнтиром для інвесторів на фондовому ринку. Наглядова рада АТ (у процесі створення товариства – установчі збори) затверджує ринкову вартість майна (цінних паперів). Орієнтація на збільшення акціонерного капіталу вперше висувається як один з основних напрямків розвитку підприємства в практиці американських й англійських корпорацій й одержує широке поширення в країнах континентальної Європи й розглядається при цьому з позицій стратегічного планування [1, с.74].

Ринкова вартість компанії, пише Герцог І. - є найважливішою комплексною фінансовою оцінкою бізнесу. Важливість цього показника визначається насамперед тим, що він лежить в основі ціноутворення акцій підприємств на ринку [2, с.103].

Одним із критеріїв максимізації ринкової вартості машинобудівної корпорації є ринкова ціна акції корпорації. З позиції інвесторів підвищення їхнього добробуту полягає не в зростанні поточного прибутку, а в підвищенні ринкової ціни акцій. Однак на це впливає ряд ризикових факторів. При цьому, ризик і прибуток впливають на ціну звичайної акції неоднозначно.

Також в Україні існує проблема низького рівня розвитку фондового ринку. Фондовий ринок не виконує функції перерозподілу капіталу, а є спекулятивною машиною для операцій з акціями підприємств та державними цінними паперами.

Таким чином, можна зробити висновки, що українським корпоративним підприємствам машинобудівного сектора властиво такі специфічні риси:

- зростання трансакційних витрат у результаті зміни характеру взаємин між підприємствами в ході економічних перетворень;
- необхідність відновлення зруйнованих або створення нових виробничо-технологічних зв'язків у процесі структурної перебудови виробництва, що неможливо без координації діяльності всіх ланок технологічного ланцюжка й залучення великих фінансових ресурсів.

При оцінці вартості корпоративних машинобудівних підприємств варто враховувати такі їхні специфічні риси, які виділяють їх із усієї сукупності підприємств:

- створення фінансово-промислових груп;
- створення ланцюжків бізнесу, що дозволяють розширити обсяг збуту й контролювати весь процес от закупівлі сировини до продажу готової продукції;
- більш широка диверсифікованість бізнесу (географічна й інша);
- значна концентрація своєї "ринкової сили";
- економія витрат і синергетичні переваги в тих випадках, коли вартість основних виробничих засобів і робочої сили висока;
- максимізація вартості підприємства як головна мета діяльності;
- оцінка вартості підприємства заснована на грошовому потоці, що генерує компанія;
- постійний приріст вартості підприємства є головним критерієм ефективності управлінської діяльності.

Вартість корпоративного машинобудівного підприємства насамперед оцінюється: капіталом, створеним за рахунок випуску й продажу акцій фірми; майна, придбаного в результаті діяльності компанії; придбаних нематеріальних активів; зробленого продукту для суспільного й власного споживання.

Необхідно проводити дослідження специфіки оцінки вартості корпоративного машинобудівного підприємства з метою проведення розрахунків окремих складових, що мають вплив на кінцевий результат.

Література

1. Вебер Ю. Обеспечение рациональности путем планирования, ориентированного на увеличение стоимости предприятия / Ю. Вебер, Н. Кноррен // Проблемы теории и практики управления. – 1999. - №3. – С.74-79.
2. Герцог И. Программа выпуска, оборотный капитал и цена компании / И. Герцог // Проблемы теории и практики управления. – 1999. - №3. – С.103-108.
3. Закон України “Про акціонерні товариства” № 514-VI від 17.09.2008 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - №50-51.

Головачук Т.І., Гут Л.В.

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ РЕГІОНУ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розгортання фінансово-економічної кризи у державі, а відтак і на Буковині, розвиток внутрішньої торгівлі визначається переважно негативними тенденціями, що характеризують продовження низхідної динаміки переважної більшості економічних показників. Загалом торговельна галузь регіону розвивається досить суперечливо, але деякі негативні зрушення останнім часом набули стійкого характеру.

В економічній системі регіону внутрішня торгівля займає особливе місце та відіграє суттєву роль у реалізації соціальної політики, стабілізації реального сектора економіки, розширенні міжгалузевого та міжрегіонального обміну. Торговельна галузь нині забезпечує переважну частку кінцевого споживання домашніх господарств, реалізує грошові доходи громадян у розмірах більше 85%.

Оскільки внутрішня торгівля виступає найбільш ефективною формою зв'язку між виробником і споживачем, сприяє просуванню товарів та послуг на ринок, забезпечує потреби населення, то її розвиток є необхідною умовою розвитку економіки регіону. Разом з тим, проблеми, що виникають у торгівлі, потребують ефективного вирішення, оскільки мають вплив на грошово-кредитну систему, економічну та соціальну сфери регіону.

Спроможність внутрішньої торгівлі регіону до протидії кризі, адаптації економічних механізмів до кризових проявів визначають успіх розвитку економічної системи регіону в цілому. Тому дослідження проблеми розвитку внутрішньої торгівлі у Чернівецькій області є досить актуальним, що і визначило вибір предмету даного дослідження.

Метою дослідження є оцінка стану та напрямків розвитку внутрішньої торгівлі Чернівецької області, визначення її регіональних особливостей, нагальних проблем кризового періоду та шляхів їх вирішення у перспективі.

Проблеми розвитку внутрішньої торгівлі досліджували такі вчені як Азарян Е.М., Бланк І.О., Лігоненко Л.О., Лук'янець Т.І., Мазаракі А.А., Мельник

Г.М., Ореховська Т.М., Смолін І.В., Циганкова Т.М., Чаюн Т.І., Школа І.М. та інші.

Проведене дослідження стану та розвитку внутрішньої торгівлі визначило, що на споживчому ринку Буковини відбулися якісні та кількісні зміни. На сьогоднішній день потреби мешканців області задовольняють 1807 закладів торгівлі, у тому числі оптової - 326 од., роздрібною - 967. Разом з тим, розвиток торгівлі є досить хаотичним, без урахування реальних потреб населення області та прилеглих територій. Торговельну мережу не можна вважати оптимальною як по розміщенню підприємств, так і по їх типам, якості товарів, асортименту і рівню роздрібних цін.

За 2008-2011 роки спостерігається поступове скорочення кількості об'єктів роздрібною торгівлі на 7,0%, однак торгова площа поступово зростає (в межах 6% - 7,2%). Головною причиною цього є поява нових форматів торгівлі як супермаркети, гіпермаркети та торговельні центри, що є позитивом, але вони виштовхують з ринку невеликі роздрібні торговельні підприємства із слабкішими конкурентними позиціями. Розвиток торговельних підприємств корпоративного типу («Караван», «Велика кишеня», «Сільпо», «Метро»), який в останній час активізувався, здебільшого орієнтований на інтереси підприємців, а ніж споживачів. Очевидним фактом є відсутність соціально-орієнтованої мережі магазинів, що за асортиментом товарів та рівнем цін призначені для малозабезпечених верств населення.

В оптовій торгівлі кількість об'єктів у 2011 році зросла на 25%. Характерним є збільшення кількості складських приміщень (на 76,7%), але частина з них не використовуються для цілей оптової торгівлі, а здається в оренду.

Для більшості об'єктів внутрішньої торгівлі характерним є високий рівень фізичного та морального старіння основних засобів. Ступінь зносу основних засобів торговельних підприємств регіону має тенденцію до зростання: у 2008 р. – 23,9%, 2009 р. – 12,9%, 2010 р. – 28,1%, 2011 р. – 29,0%. Також спостерігається велика частка зношування наявного виробничо-торговельного обладнання, устаткування, що значно погіршує економічний результат діяльності та соціальний ефект підприємств торгівлі регіону.

Окрім того, спостерігається нерівномірність розміщення торговельних підприємств і забезпечення населення торговими площами. У 2011 р. з 326 од. діючих підприємств оптової торгівлі 281 од. (86,7%) припадає на м. Чернівці. Найбільша кількість магазинів (48,4%) зосереджена в обласному центрі, де їхня кількість становила 376 одиниць.

Негативним явищем у торгівлі регіону є те, що набувають бурхливого розвитку такі форми організації торговельного бізнесу, як неорганізовані та неформальні ринки. Якість обслуговування споживачів на таких ринках є досить низькою. Відбувається подальший розвиток «вуличної» торгівлі із порушенням санітарних норм, через яку реалізуються значні обсяги товарів, а магазини певною мірою втрачають своє значення як основні пункти роздрібного продажу.

Ознакою торгівлі на протязі довготривалого періоду є експансія імпорту на внутрішньому споживчому ринку регіону, яка обумовлена неможливістю кон-

курентції між вітчизняними виробниками та імпортерами за ціною та якістю товарів. Рівень вітчизняного виробництва споживчих товарів та насичення ними регіонального споживчого ринку не забезпечує попит населення, що є основною причиною імпортування товарів.

У Чернівецькій області обсяг роздрібного товарообороту у 2011 році становив 4784,2 млн.грн., що на 6,5% більше, ніж у 2010 році, Обсяг оптового товарообороту у звітному році порівняно з минулим роком становив – 10139,8 млн.грн., тобто збільшився на 49,8 %.

У структурі продовольчих товарів відбулось випередження темпів зростання товарообігу алкогольних напоїв (на 15,4%) і тютюнових виробів (на 45,3%), які є шкідливими для споживачів і не сприяють покращенню здоров'я населення. Розвиток торгівлі регіону непродовольчими товарами стримується через недостатню платоспроможність населення, невідповідність між ціною, якістю, технічним рівнем, дизайном окремих товарів.

Відбувається зміна структури магазинів, що визначена порушенням встановленої спеціалізації та типізації торговельних об'єктів. Торгова мережа області розвивається без врахування потреб регіонального споживчого ринку і попиту споживачів. Об'єкти ринку в більшості виникають з огляду на потреби та уподобання підприємців, які самостійно обирають тип, розташування об'єкта торгівлі, його спеціалізацію без обґрунтування структури потреб споживачів та доцільності територіального розміщення даного об'єкта в генеральному плані розвитку міста або іншого населеного пункту області. Наслідками цього є те, що досить часто у межах одного мікрорайону споруджуються однотипні магазини, які намагаються конкурувати між собою, натомість в інших місцях підприємства торгівлі практично відсутні або через свій товарний профіль не здатні забезпечити весь комплекс потреб споживачів у товарах.

Недосконалість розвитку торговельної інфраструктури регіону обумовлена відсутністю пов'язаної системи організації господарських суб'єктів, які би обслуговували потоки товарів, послуг, грошей. Коефіцієнт забезпеченості торговельною інфраструктурою в області останнім часом зріс на 6,6 %, що свідчить про покращення стану.

В інфраструктурі торговельної сфери Чернівецької області на сьогоднішній день функціонує 61 ринків загальною торговою площею 781,8 кв.м, серед яких 29 – продовольчих, 22 – непродовольчих та 10 - змішаних, які забезпечили робочими місцями більше 22 тисяч людей. КП МТК «Калинівський ринок» є одним із найбільших ринків в Україні та приносить значні грошові надходження, що використовуються на розвиток економіки та забезпечення соціальних потреб.

Результати проведеного дослідження діяльності внутрішньої торгівлі регіону, виявлення основних проблем її розвитку дозволяють визначити напрямки та заходи щодо подальшого удосконалення галузі. Вони полягають в подальшому вдосконаленні роздрібної торговельної мережі, модернізації існуючих та появи нових сучасних роздрібних та оптових торговельних підприємств. Це повинно сприяти більшому залученню товарів вітчизняного виробництва, розши-

ренню їх асортименту, підвищенню їх якості та зниженню роздрібних цін, зростанню обсягу товарообігу. Розвиток сфери виробництва, який потребує відродження, перепрофілювання, реконструкції та модернізації на інноваційній основі шляхом залучення інвестицій, є базою успішного розвитку торгівлі регіону. Кардинальних змін потребує стан торговельної галузі регіону, яка повинна розвиватись у напрямку наближення до вимог сучасних європейських стандартів. Такий цільовий орієнтир має дати змогу виявити оптимальні напрямки та дієві інструменти антикризової регіональної політики, спрямованої як на послаблення негативного впливу кризи, досягнення стабільності, відновлення ділової та інвестиційної активності підприємств на підґрунті якісних структурних зрушень внутрішньої торгівлі в економіці регіону.

Література

1. Лігоненко Л.О. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: Монографія / За заг. ред. Л.О. Лігоненко. – К. : Київ. Нац.торг.-екон. Ун-т, 2007. – 379 с.
2. Мазаракі А.А. Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність : монографія / А.А. Мазаракі, Д.М. Пшеслінський, І.В. Смолін. – К. : КНТЕУ, 2010. -384с.
3. Марцин В.С. Економіка торгівлі / В.С. Марцин – [2-ге вид., випр. і доп.] – К. : Знання, 2008. – 603 с.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2010 рік. – Ч.: Головне управління статистики Чернівецької області. – Чернівці 2010.– 597 с.
5. Торгова мережа області та її спеціалізація у 2010 році: Статистичний бюлетень. – Ч.: Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2010. – 49 с.
6. Оптовий продаж товарів підприємствами оптової торгівлі за 2011 рік: Статистичний бюлетень. / За ред. Копельчук С.О. Ч: Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2012. – 16 с.

Грабчук М. В.

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ОБІГОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ

У ринковому середовищі підприємство, як суб'єкт господарювання, ставить за мету отримання прибутку. Наявність прибутку і використання його як джерела подальшого економічного росту, капіталізації, забезпечує йому конкурентоздатність, стабільність розвитку.

В Україні у 2011 р. більше 40 % підприємств, як великих так і малих, за результатами звичайної діяльності є збитковими [1]. Стабільно збитковими за останні 10 років були у середньому 36 % підприємств.

В умовах капіталізму збиткові підприємства не витримують конкуренції і розоряються. В Україні збиткові підприємства функціонують у такому статусі продовж довгих років, але не можуть легально займатися процесами капіталізації. Для активізації процесів капіталізації на підприємствах України є потреба визначитися з причинами масової збитковості підприємств. Однією з таких причин є відволікання у суб'єктів господарювання частини їх обігових коштів і, тим самим, створення умов неефективного використання фінансових ресурсів.

Проблеми трансформації фінансових ресурсів підприємства в капітал, забезпечення приросту доданої вартості по завершенню кожного відтворювального процесу досліджуються такими вченими як М. Бертонеш, Р. Найт, И.А. Бланк, І.П. Булеев, Н.Ю. Брюховецька, А.А. Гриценко, І.І. Ковалев В. В. Лігоненко Л.О. та інш.. Іноземні і вітчизняні вчені наголошують на необхідності одночасного формування умов для здійснення капіталізації підприємств на макро, мезо- і мікрорівнях. Чистий дохід підприємства направляється на компенсацію понесених витрат до складу яких відносяться і суми податків, які включаються до собівартості продукції, а саме податок на землю, збір за спеціальне використання водних ресурсів, екологічний податок, єдиний соціальний внесок тощо. Частина обігових коштів підприємства витрачається на сплату податку на додану вартість, який входить до складу ціни закупки товарів, робіт, послуг, які використовуються у господарській діяльності та основних фондів, які підлягають амортизації.

На підприємстві легкої промисловості ТОВ «Донбас», яке має збитки за результатами господарської діяльності, розраховані наступні показники: податкове навантаження як відношення суми земельного податку, податку за спеціальне водокористування, екологічного податку до суми чистого доходу; соціальне навантаження як відношення єдиного соціального внеску до суми чистого доходу; «додаткове фіскальне навантаження», як відношення суми ПДВ, не відшкодованого на кінець звітного року до суми чистого доходу. «Додаткове фіскальне навантаження» виникає як результат несвоєчасного відшкодування з бюджету частки обігових коштів підприємства - задекларованих як від'ємне значення податку на додану вартість.

Розрахунки доводять, що за рахунок несвоєчасного відшкодування ПДВ навантаження на підприємство в шість разів перевищує податково-соціальне навантаження. Так, податкове навантаження на підприємстві за результатами 2010 р. склало 3,2 %, соціальне навантаження – 0,07 %, тоді як додаткове фіскальне навантаження - 19,8 %. Відтягнення обігових коштів підприємства є стабільним. У середньому з 2007 р. по 2010 р. включно воно складало 18,9 %. Зміни до оподаткування, внесені податковим Кодексом України, дозволили у 2011 р. податкове навантаження дещо зменшити. На підприємстві, що аналізується, воно зменшилось до 2,7 %. В той же час залишається проблемним несвоєчасне повернення суб'єкту господарювання власних фінансових ресурсів.

ПДВ, що є складовою ціни закупки продукції, яка призначена для ведення господарської діяльності, або податковий кредит у сумі що вища за податкове зобов'язання з поставки, підлягає відшкодуванню з бюджету згідно чинного за-

конодавства з 1998 року. Наявність фактів незаконного відшкодування ПДВ обумовили активну діяльність посадових осіб ДПС України щодо посилення контролю за процесами відшкодування ПДВ, удосконалення методики перевірки нарахування та сплати податку на кожній стадії виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг, інформаційного забезпечення щодо виконання зобов'язань продавців і покупців в автоматизованій системі звітності платників ПДВ.

У ст. 200 Податкового Кодексу України визначено право платника податку на отримання автоматичного бюджетного відшкодування ПДВ [2]. Введення цієї процедури дозволило податківцям більш активно проводити відшкодування ПДВ. За даними Голови державної податкової служби України О. Клименко у 2012 р. середня сума відшкодування склала 2 млрд. грн. у місяць, а доля виконаних заявок - 60% від загальної суми отриманих [3].

В той же час стаття включає перелік умов тільки при виконанні яких здійснюється автоматичне відшкодування. Аналіз цих умов дозволяє поділити їх на дві частини. По-перше, це перелік ознак, які характеризують, по суті, саму законність відшкодування і тому є зрозумілими і доцільними. По-друге, це перелік тих чи інших критеріїв, які є бажаними для «фіску», але не пов'язані із економіко-правовими складовими ПДВ. Як приклад - одним із критеріїв є чисельність працівників, які перебувають з платниками ПДВ у трудових відносинах, або відшкодування ПДВ при експорті лише за умови, що компанія експортує не менше 40 % своєї продукції.

Поява терміну «автоматичне відшкодування» ПДВ не вирішує проблеми своєчасного повернення від'ємного значення податку усім суб'єктам господарювання, які мають на це право згідно з чинним законодавством. Своєчасне повернення обігових коштів підприємствам дозволить ефективно використовувати ці грошові кошти для отримання прибутку і його капіталізації.

Враховуючи соціально-економічну сутність ПДВ та економічні інтереси суб'єктів підприємництва вважаємо доцільним внести зміни у розділ V Податкового Кодексу України, статтю 200 пункт 19.6 щодо критеріїв, які дають право на автоматичне відшкодування ПДВ та вилучити підпункти а, б, в.

Література

1. Держстат України, 1998-2011. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/chpr/chpr_ed/chpr_ed_u/chpr_ed_0211_
2. Податковий кодекс України / ВВР України від 08.04.2011 р., № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /, стор. 556, стаття 112.
3. <http://ntws.finance.ua/>

Давидюк Ю.В., Весельська О. В.

ВПЛИВ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

У статті визначено роль людського фактора в процесі управління якістю продукції з урахуванням міжнародного досвіду; проаналізовано діяльність гуртків якості в Японії, США та Західній Європі; досліджено можливості використання міжнародного досвіду управління якістю в умовах українських підприємств.

Ключові слова: *якість продукції, поліпшення якості, «модель ефективного лідера», метод «дискусійних груп», «тренування на робочому місці», гуртки якості, конкурентноздатність.*

Постановка проблеми. Проблема забезпечення якості продукції є актуальною для підприємств України. Якість продукції – один з найважливіших показників діяльності підприємства. Становище будь-якої фірми на ринку товарів та послуг визначається рівнем конкурентноздатності. У свою чергу, конкурентноздатність пов'язана з двома показниками – рівнем цін та рівнем якості продукції, причому другий чинник поступово виходить на перше місце.

Особливості розвитку економіки різних країн визначали методи до забезпечення якості. Якими б досконалими не були системи управління якістю продукції, організація виробництва, технологія – за всім цим, перш за все, стоїть людина з її бажанням чи небажанням, умінням чи невмінням працювати ефективно. Зважаючи на це, вважаємо, що актуальними питаннями на сьогодні є дослідження взаємозв'язку людини та результатів її діяльності в процесі управління якістю продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан, проблеми та перспективи розвитку системи управління якістю продукції в Україні розкриваються в працях таких економістів, як Бичківський Р., Захожай В., Клименко М., Мережко Н., Цюцюра С., Шаповал М та інших.

Мета та завдання дослідження. Дослідити вплив людського фактору на процес формування якості продукції та визначити можливі перспективи розвитку підприємств України з врахуванням міжнародного досвіду у сфер забезпечення якості продукції.

Завданнями дослідження відповідно до поставленої мети є: проаналізувати особливості міжнародних систем управління якістю продукції; охарактеризувати значення гуртків якості у процесі формування якості продукції; дослідити можливості використання міжнародного досвіду управління якістю в умовах українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновизнаною є залежність якості продукції від того, як вище керівництво фірми сприймає ідеї ком-

плексного управління якістю продукції, як ставиться до впровадження різних заходів, пов'язаних з цим [3, с. 43].

У своїх дослідженнях вчений Ф. Кросбі розробив рекомендації по оцінці лідера з урахуванням «рівня зрілості» колективу, яким він керує. В цьому випадку розглядаються такі критерії, як ступінь орієнтації колективу на досягнення високої якості продукції, стиль і ефективність роботи керівника, особливості характеру підлеглих. Крім того, він пропонує спосіб визначення компетентності фірми з питань забезпечення якості продукції, який має шість показників: відношення керівництва до питань якості; статус відділу якості; способи аналізу проблеми якості; доля затрат на якість в загальному обороті фірми, заходи по підвищенню якості; реальне положення справ з якістю на фірмі. Показники оцінюються в балах. Складається таблиця, в якій кожному значенню показника відповідає певна ступінь зрілості фірми. Чим ближче фактичні значення показників, характерних для тієї чи іншої фірми, до табличних, тим вище ступінь компетентності фірми щодо питань якості. На самій фірмі такі таблиці використовують для оцінки окремих осіб або групи, від яких залежить політика фірми щодо якості [1, с. 129].

В промислово розвинених країнах світу актуальним напрямом діяльності є навчання методам управління якістю продукції. В університетах США викладають курси з управління якістю продукції, які включають теоретичну і практичну підготовку і розраховані на 1, 2 і 4 роки навчання (останній курс дає право на одержання вченого ступеня). В американських школах менеджменту проблеми забезпечення якості включаються в курси, які там вивчаються: принципи управління виробництвом, маркетинг, стратегія підприємства тощо. При Американському товаристві з контролю якості діє інститут по підготовці і підвищенню кваліфікації спеціалістів з якості, де читається 15 різних курсів.

В Японії дисципліни з управління якістю продукції викладаються в 23 вузах країни, є аспірантура для підготовки спеціалістів вищої кваліфікації. Для управлінського персоналу передбачено вивчення методів організації і проведення ділових зустрічей, самоконтролю, тактики завоювання ринку.

Кожна японська фірма створює свою програму навчання, але для всіх програм характерними є поєднання теоретичних і практичних занять («тренування на робочому місці»). Так, на фірмі «Ніссан» навчання з відривом від виробництва займає біля 500 днів на протязі перших 10 років роботи. Подальше навчання здійснюється на робочих місцях в вечірні години або вихідні дні. По закінченні навчання проводиться атестація, яка здійснюється керівниками підрозділів або іншими спеціалістами.

За результатами успішної атестації гарантованим є підвищення заробітної плати. У випадку нездачі екзамену протягом трьох разів, працівнику вручають «червону картку» – свідоцтво його професійної непридатності.

Цікавим, на нашу думку, є досвід ФРН, де престижно мати високу кваліфікацію і постійно її підвищувати. Через систему підвищення кваліфікації на фірмах проходять протягом року до 80 % персоналу. Проблема підвищення якості

в ФРН розглядається як «вічна», тому що ускладнення виробництва ставить нові вимоги перед працівниками всіх рівнів.

Розвиток трудового колективу набагато є набагато складнішим завданням, ніж розвиток інших напрямів діяльності підприємства, так як передбачає витрачання великих фінансових витрат, а також затрат часу. Але все зусилля є виправданими, тому що ефективне використання капіталу і засобів виробництва можливе тільки при наявності висококваліфікованих працівників, і тільки це може забезпечити довгостроковий успіх в конкурентній боротьбі [5, с. 89-90].

На сучасному етапі економічного розвитку значна увага в управлінні якістю продукції надається мотивації творчого відношення до праці. Популярними у всьому світі способом мотивації стали гуртки якості, які вперше виникли в Японії. Японські гуртки ставлять за мету підвищення якості продукції через удосконалення процесу виробництва. Підвищення продуктивності праці розглядається як результат цих процесів.

Характерною особливістю японського підходу до роботи гуртків якості є систематичний аналіз їх діяльності, який проводить Союз вчених і інженерів. За останніми даними, більш як 50 % гуртків якості організуються за ініціативою зверху. Розподіл їх за метою такий: підвищення ефективності виробництва – 31,6 %, поліпшення якості продукції – 16,4 %, зниження витрат, пов'язаних з усуненням браку – 13,8 %.

Для американських фірм характерними є створення експериментальних гуртків на окремих ділянках виробництва: після вдалих експериментів відбувається широке їх впровадження. Є спроби організації гуртків, до складу яких входять спеціалісти одного профілю, але такі, що працюють в різних підрозділах. Вважається, що в такому випадку проблеми вирішуються більш успішно.

Поділ премії порівню, як це практикується у японців, в США не прийнятний. Є й інші відмінності в американській концепції гуртків якості. Так, в США гуртки організуються з метою підвищення продуктивності праці. Поліпшення якості продукції розцінюється як наслідок цього.

За оцінкою спеціалістів, в країнах Західної Європи спостерігається деяка криза гуртків якості, бум в їх розвитку припадав на 2000 рік. Сьогодні кількість гуртків в окремих країнах складає: у Франції – 15 тис., Австрії – 2,5 тис., Великобританії – 1,5 тис., Італії 4 – тис., Бельгії – 2 тис. [4, с. 63-65].

Результати проведених досліджень міжнародного досвіду в сфері управління якістю, дають підстави стверджувати, що в умовах українських підприємств доцільним, на наш погляд, є застосування досвіду японських фірм у сфері забезпечення якості. Вважаємо, що в умовах українських підприємств дієвим буде розробка програм навчання, які б передбачали поєднанням теоретичних і практичних занять («тренування на робочому місці»). По закінченні навчання обов'язковою має бути атестація, яку здійснюватиме керівник підрозділу або фахівцями з якості і як результат – в разі успішної атестації працівника очікує значне підвищення заробітної плати, в разі невдачі – визнання професійної непридатності та переведення на іншу посаду, яка є нижчою за ієрархічним рівнем.

Розвитку творчого потенціалу персоналу підприємства сприятиме групова робота керівників підрозділів підприємства, що реалізується, на нашу думку, за рахунок створення гуртків якості на вітчизняних підприємствах, створені на добровільних засадах, які ставлять за мету підвищення якості продукції через удосконалення процесу виробництва.

Вважаємо, що реалізація українськими підприємствами запропонованих заходів з підвищення кваліфікації персоналу, активізації групової роботи керівників підрозділів дозволить забезпечувати належний рівень конкурентоспроможності продукції, і як наслідок, підвищення загального рівня ефективності функціонування підприємства в цілому.

Висновки. Існуючий міжнародний довід в сфері управління якістю, на наш погляд, є достатньо цінним та потребує подальшого вивчення. Результати досліджень доводять, що гуртки якості на сьогодні є найбільш поширеною та дієвою формою мотивації працівників до творчого вирішення виробничих завдань при вирішенні проблем якості продукції. Використання українськими підприємствами досвіду японських фірм створюватиме належні умови для розвитку персоналу в професійному плані та забезпечуватиме ринковий успіх підприємства.

Література

1. Векслер В.М., Рифа В. М., Василевич Л. Ф. Менеджмент якості. К.: «ВД «Професіонал», 2008. – 230 с.
2. Елиферов В.Г. Управление качеством. Сказки, мифы и проза жизни. – М.: Вершина, 2006. – 296 с.
3. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: Навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
4. Шаповал М.І. Менеджмент якості: Підручник. – 3-тє видання, К.: «Знання», 2007. – 471 с.

Драчук Ю.З., Кочешкова І.М., Трушкіна Н.В.

СКЛАДОВІ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Розвиток економіки України в сучасних умовах для проведення масштабних структурно-інноваційних трансформацій потребує суттєвого посилення взаємозв'язку елементів інноваційного процесу на основі формування інституціональних засад, а сталий розвиток підприємств вугільної промисловості можливий лише у сприятливих інституційних умовах. Суб'єкти вугільного сектору економіки відчувають на собі значний вплив інституційного

середовища. Найбільш важливим критерієм сформованості ринку є наявність справедливих принципів і правил взаємодії його суб'єктів, що позначається на вартості інституціональних відносин. У сучасній науковій літературі існує певна низка думок як щодо розуміння сутності та складових інституційного середовища, так і використання інституційних чинників для вдосконалення діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств вугільної промисловості. У зв'язку з цим набуває актуальності необхідність систематизації змісту та особливостей складових інституціонального середовища: інституцій та інститутів з визначенням характерних ознак, що зумовлюють диференційність їх впливу на розвиток вугільної промисловості.

Виклад основного матеріалу. Парадигма інституціоналізму виходить з визначення категорій інституцій та інститутів, які пов'язуються передусім із соціальним характером організації суспільного життя, у тому числі закономірностями розвитку економічних відносин. Інститути мають вигляд створюваних людьми рамок поведінки, які впливають на політичну, економічну та соціальну взаємодію. Науковці визначають сучасний інституціоналізм як напрям економічної думки, який вивчає й описує механізми регулювання, впорядкування суспільного життя, діяльності та поведінки людей з урахуванням сукупності прийнятих соціальних норм, звичаїв, зразків поведінки (інститутів); досліджує форми організацій (підприємств) та інституціональну структуру підприємництва [1].

Вчені різних наукових шкіл на цей час приділяють значну увагу дослідженням проблем формування інституційного середовища розвитку економіки. Інституційні перетворення та їх вплив на суспільний розвиток, аспекти інституціонального забезпечення розвитку різних сфер економічної діяльності та особливості інституційних чинників економічного розвитку України досліджуються багатьма провідними науковцями, серед яких О.І. Амоша, І.П. Булеєв, В.П. Вишневський, В.М. Геєць, В.А. Голян, В.В. Дементьєв, М.В. Дубініна, О.Ф. Івашина, Т.М. Качала, Ю.В. Кіндзерський, Ю.М. Коваленко, Т.М. Мельник, Ю.Є. Петруня, А.А. Чухно та інші. Необхідність дослідження якості інституціонального середовища в регіонах в умовах формування ефективної інституціональної структури обґрунтовано вченими Інституту економіки промисловості НАН України Л.М. Кузьменко та М.О. Солдак. Побудова моделей інституційного забезпечення розвитку регіонів на засадах економіки знань, визначення основних інститутів управління на регіональному та національному рівнях розглядається фахівцем Інституту регіональних досліджень НАН України М.В. Максимчуком.

На сучасному етапі актуалізуються дослідження з проблем інституційного забезпечення розвитку вугільної промисловості, оскільки ця сфера економічної діяльності характеризується складністю економічних та соціальних взаємовідносин як інституціональних проявів. Вивчення теорії і практики становлення інституційних відносин у вугільній промисловості дозволить сформувати принципи та стратегію інституційної адаптації даного сектора національної економіки. Інституційне середовище, в якому існують підприємства вугільної

промисловості, зумовлює суттєвий вплив на їх результативність та конкурентоспроможність.

У науці категорія «інституціональне середовище» розуміється як система інститутів, які реально мають місце (у даному випадку у вугільній промисловості) та визначають характер суспільного життя, перш за все, у його соціально-економічних проявах. Під поняттям «інститут» розуміється відносно стійка система норм, що регулює діяльність і взаємодію суб'єктів. Ця система будується на ієрархічності і взаємообумовленості суспільних чинників та відповідних інституцій.

Вугільна промисловість завжди є транзитивною, перехідною, далекою навіть від натяків на усталеність процесів. Ця ситуація характерна одночасним впливом і старих і нових інститутів, більшість яких знаходяться у стадії пошуку. Це породжує численні проблеми узгодженості індивідуальних і суспільних інтересів. Тому послідовність та адекватність інституціонального реформування вугільного сектору має дуже важливе значення для розвитку країни в цілому.

Аналіз літературних джерел свідчить, що науковцями значна увага приділяється також дослідженням з інституціонального забезпечення інноваційного розвитку економіки. Як стверджують вчені [2, с. 3], «Одним із головних завдань сучасного етапу розвитку української економіки є формування конкурентоспроможності промислового комплексу інноваційного типу». До важливих завдань з цього питання слід віднести думки вчених В.П. Вишневського та В.В. Дементьєва: «используя инструментарий институциональной теории, исследовать (в контексте инноваций) особенности этого порядка, то есть специфику структурированных взаимодействий между людьми, которые сформировались на основе институтов-правил с присущими им механизмами принуждения»; «используя инструментарий эволюционной теории, исследовать, как формировались институты-правила, препятствующие инновациям, и, уже исходя из этого, определить, что нужно, чтобы дальнейшую эволюцию правил направить в нужное для инновационного развития экономики русло» [3, с. 43, 45]. Структуру інституціонального середовища у сфері інноваційної діяльності запропоновано як таку, що включає нормативно-правову та законодавчу базу інноваційної діяльності; ринкові інститути в сфері інноваційної діяльності (фінансові інститути, інноваційні структури та інфраструктури підтримки); державні та місцеві органи влади у сфері інноваційної діяльності [4, с. 20]. Як зазначається у [5, с. 44], «сучасний інституціоналізм може стати теорією ефективної організації суспільного виробництва тільки за умови його опори на інноваційні теорії розвитку...» та «інституціоналізм як теорія в сучасних умовах розширює базу дослідження, включаючи ті соціальні інститути, які не мають формалізованої структури в суспільстві (є неформальними), але які відіграють все більш важливу роль в реалізації інноваційних процесів і технологій». Важливе значення, особливо у вугільній промисловості, має інноваційна реструктуризація, як «фактор активізації інноваційних змін, детермінованих переважно інституціональними, структурними, технолого-гічними чинниками», де інноваційну реструктуризацію можна охарактеризувати ще як «систему заходів, що ініціюють переведення

виробництва до нового стану, який відповідає об'єктивним потребам його інноваційного та соціально-економічного розвитку». Причому «Інноваційна реструктуризація функціонально спрямована, насамперед, на технічне оновлення виробництва на передовій технологічній базі, яка включає ресурсозберігаючі технології, а також націлена на структурні трансформації виробництва для його оптимізації, реорганізацію управління виробництвом і персоналом. Запровадження інноваційної реструктуризації потребує відповідного інституціонального середовища» [6, с. 27–29].

Авторами цієї статті пропонується розглядати «інституціональне середовище інноваційного розвитку вугільної промисловості» як сукупність норм і правил у сфері інноваційної діяльності підприємств вугільної промисловості, які регламентуються законодавчими та нормативно-правовими документами, економічних відносин, що регулюються інноваційними структурами (наукові парки, бізнес-інкубатори, технопарки, інноваційні центри) та інфраструктурними інституціями (інноваційні фонди, венчурні, лізингові, консалтингові, інжинірингові, інформаційні, банківські, страхові організації та установи) з метою скорочення трансакційних витрат на забезпечення трансфертних технологій та прийняття інноваційних рішень.

З огляду на значення вугільної промисловості для сталого розвитку економіки України доцільним є продовження всебічних досліджень, які пов'язані з формуванням інституціонального середовища розвитку у різних його контекстах.

Подальші дослідження розглянутих питань полягають у здійсненні аналізу змін інституціонального середовища інноваційного розвитку промисловості України з урахуванням галузевої специфіки.

Література

1. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади: навч. посіб. / Ю.М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.
2. Амоша О.І. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика / О.І. Амоша, І.П. Булеев, Г.З. Шевцова // Економіка промисловості. – 2007. – № 1. – С. 3–9.
3. Вишневский В. Инновации, институты и эволюция / В. Вишневский, В. Дементьев // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 41–62.
4. Архієреєв С.І. Формування ринкового інституціонального середовища інноваційної діяльності / С.І. Архієреєв, Н.М. Волоснікова // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – Сер. Економічна. – 2004. – Вип. 76. – С. 17–22.
5. Пестова О.А. Інституціональні аспекти теорії інноваційного розвитку / О.А. Пестова // Академічний огляд. – 2011. – № 2 (35). – С. 38–45.
6. Гусев В.О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки: навч. посіб. / В.О. Гусев. – К.: Нац. академія державного управління, 2007. – 60 с.

Ермоленко А.Г., Бедрик К.А.

ОСНОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ В АР КРЫМ

Торговля является неотъемлемым звеном общественного производства товаров и услуг в широком смысле этой экономической категории. В широком понимании понятие производство объединяет 3 сферы общественной деятельности:

- непосредственное производство товаров и услуг;
- обмен произведёнными товарами и услугами;
- потребление.

Также данные сферы общественной деятельности являются основой для определения базовых стадий в хозяйственно – экономическом процессе: производство – обмен – распределение – потребление. Тут мы подходим к пониманию того, что имеющиеся ресурсы в экономике - ограничены, а в свою очередь потребности общества – безграничны, так вот экономика направлена на разрешение проблемы рационального использования ограниченных ресурсов для максимального удовлетворения имеющихся потребностей общества.

Торговля, представляет собой особую сферу экономики призванную, по своей экономической природе, выполнять функцию доведения товаров от непосредственно – производителей к конечным потребителям для удовлетворения имеющихся потребностей потребителей, в широком спектре предлагаемого производителями конечного продукта производства в виде товаров и услуг. При этом нормальное стремление предприятия к максимизации прибыли должно сопровождаться минимизацией не только производственных издержек, но и издержек обращения.

На современном этапе среди отечественных ученых, занимающихся данной проблематикой, бытует значительное разнообразие определений коммерческой деятельности, характеризующих её с разных сторон. Приведем некоторые из них:

Коммерческая деятельность – товарно-денежный обмен, в процессе которого товары от поставщика переходят в собственность торгового предприятия с ориентацией на потребности рыночного спроса;

Коммерческая деятельность – особый вид деятельности, связанный с реализацией товаров, от которой зависят конечные результаты торгового предприятия.

К основным функциям коммерческой деятельности торговых предприятий, по мнению Виноградской А.М., относятся:

- изучение спроса и конъюнктуры, поиск и выбор приемлемых поставщиков, установление хозяйственных связей, закупка товаров, разработка ассортиментной политики, организация и проведение ярмарок и т.д.

Цель исследования заключается в анализе социально-экономического развития розничной торговли в АР Крым.

Так, всего по сети розничной торговли на 1 января 2011 года действовало 1110 продовольственных (51,6%) и 1041 непродовольственных магазинов (48,4%). В общем количестве магазинов, торгующих преимущественно продовольственными товарами, преобладают объекты с универсальным ассортиментом товаров (77,4%). Среди них большинство (более 80%, или 691 магазин) – небольшие предприятия. Вместе с тем, для рынка розничной торговли характерно изменение качественного уровня. За прошедший год количество универсамов, супер- и гипермаркетов в республике увеличилось на 4,4%.

В отличие от продовольственных магазинов уровень специализации объектов, торгующих непродовольственными товарами, значительно выше (95,8%). Более половины общего количества непродовольственных специализированных магазинов приходится на аптеки и аптечные пункты.

Сеть специализированных непродовольственных магазинов, по сравнению с предыдущим годом, увеличилась на 5,2%, в том числе за счёт увеличения сети аптек и аптечных пунктов – на 1,5% (или 8 единиц).

С 2007 года в г. Симферополе функционирует специализированный непродовольственный магазин «Новая линия» с торговой площадью более 17 тыс. квадратных метров.

По темпу роста объема оборота розничной торговли и абсолютному приросту объема розничной торговли в расчете на одного человека в I полугодии 2011 года Автономная Республика Крым улучшила рейтинговые показатели и среди причерноморских регионов Украины имеет наилучшую динамику.

По итогам полугодия объем розничной торговли в расчете на одного человека увеличился на 786 грн., что на 11,6 грн. больше, чем по Украине в целом. По данному показателю республика улучшила свой рейтинг по сравнению с 2010 годом на 8 позиций, поднявшись с 16-го на 8-е место.

Итак, анализируя приведенные данные, можно сделать вывод, что в целом торговая сеть в АР Крым планомерно развивается. Для того, чтобы ускорить темпы развития розничной торговой сети в данном регионе необходимо привлечь дополнительные инвестиции. Данная программа будет основываться на следующих направлениях: повышение эффективности управления инвестиционными процессами, развитие внешнеэкономических связей и формирование инвестиционного потенциала Крыма.

Іванова Н.В.

ІНФРАСТРУКТУРНІ ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Наслідки глобальної економічної кризи обумовили зсув пріоритетів регіонального розвитку та пошук альтернативних механізмів реалізації модернізаційної парадигми на регіональному рівні. Як свідчить аналіз теоретичних напрацювань та практичної діяльності, нерозвинена або навіть відсутня мережа інфраструктурних об'єктів суттєво гальмує та зменшує ефект програм та планів регіонального і національного розвитку, знижує рівень конкурентоспроможності країни та її регіонів на міжнародних ринках. Особливість відновлення інфраструктурної складової впливає з властивостей інфраструктури як економічної категорії та організаційного елементу системи міжгосподарських зв'язків, її участь у регіональному розвитку полягає у [1]:

1. Сприянні протіканню основних виробничо-господарських і соціально-економічних процесів та узгодженій взаємодії об'єктів регіонального розвитку.
2. Детермінуванні форми та змісту процесів економічно-просторового розвитку регіону.
3. Стимулюванні появи нових об'єктів промислового та сільськогосподарського виробництва, а також соціально-побутового призначення або трансформації існуючих.
4. Формуванні передумов та засобів встановлення просторових (між-регіональних) зв'язків.
5. Реалізації можливостей міжгалузевого, міжрегіонального та транснаціонального системотворення на інфраструктурній основі.
6. Формуванні передумов виникнення, посилення, згладжування регіональних соціально-економічних відмінностей.

Надмірна концентрація пропозиції інфраструктурних ресурсів, так само, як і попиту на них, нерівномірність внутрішніх і транзитних маршрутів, низька інвестиційна активність визначають великі розриви у рівні розвитку інфраструктури по окремим регіонам. Це, у підсумку, не дає змоги запрацювати мультиплікаторам як на регіональному, так і на галузевому рівнях, і становить інфраструктурні обмеження регіонального розвитку. У сучасному економічному словнику поняття «обмеження» має подвійне трактування [2]:

1. границі, які визначаються законами та іншими нормативними актами, рішеннями державних органів, і за межі котрих не повинна виходити діяльність економічних суб'єктів;
2. обмежені можливості використання ресурсів, ресурсні обмеження.

Інший термін, лінгвістично близький до попереднього, «обмеженість», – який визначається як «вузькість можливостей, небезмежність» [2].

На наш погляд, можна визначити два основні напрями обмежень у розвитку економічних систем: інституціональні та ресурсні, які, в свою чергу, деталізуються за декількома класифікаційними ознаками. Зазначимо, що всі обмеження знаходяться в тісній взаємодії та мають двобічний вплив: у якості стимулу розвитку (наприклад, ринкові обмеження, державний протекціонізм іноземної експансії, конкуренція за ресурси та клієнтів та інші) або мають гальмівний ефект (недосконалість існуючого законодавства, бар'єри входження на ринок, особливості ліцензування діяльності, запровадженої державою тощо).

Ключовим обмеженням у розвитку економічних суб'єктів є інфраструктурні, обумовлені територіально-економічною нерозвиненістю інфраструктури в цілому, нерівномірністю її регіонального та галузевого розвитку, незадовільним технічним станом існуючого інфраструктурного комплексу.

Однією із особливостей виробничої інфраструктури, що суттєво ускладнює можливості її модернізації, а отже, послаблення інфраструктурних обмежень розвитку, є присутність значної кількості природних монополій. Даний факт обумовлює необхідність державного регулювання, яке застосовують у разі, коли конкуренція не здатна забезпечити найкращий для суспільства стан ринку. В Україні підпадають під регулювання такі сфери діяльності суб'єктів природних монополій:

1. транспортування нафти і нафтопродуктів трубопроводами;
2. транспортування природного нафтового газу трубопроводами та його розподіл;
3. транспортування інших речовин трубопровідним транспортом;
4. передача та розподіл електроенергії;
5. користування залізничними коліями, диспетчерськими службами, вокзалами та іншими об'єктами інфраструктури, що забезпечують рух залізничного транспорту загального користування;
6. управління повітряним рухом;
7. централізоване водопостачання та водовідведення;
8. централізоване постачання теплоенергії;
9. спеціалізовані послуги транспортних терміналів, портів, аеропортів (за переліком, який визначає Кабінет Міністрів).

Спільними рисами природних монополій в інфраструктурних галузях є існування різного типу мереж (інфраструктури), необхідних для функціонування цих галузей. Це електричні, трубопровідні, телекомунікаційні та транспортні мережі. Через високу вартість побудови мереж максимальна ефективність досягається за найбільшого масштабу виробництва, тобто коли на ринку присутня лише одна компанія.

За цих причин, а також з міркувань національної безпеки, законодавство України встановлює перелік об'єктів, які не підлягають приватизації. Значну частину таких об'єктів становлять транспортні об'єкти, які можуть представляти інтерес для українських та закордонних інвесторів. Зокрема йдеться про пор-

ти, портову інфраструктуру, підприємства залізничного транспорту, дорожнє господарство. У сфері транспорту можливості для нового будівництва часто обмежені існуючою інфраструктурою, і реалізація нових інвестиційних проєктів потребує використання площ уже існуючих об'єктів. Однак майданчики для нового будівництва в рамках таких підприємств часто зайняті застарілими та вже не використовуваними об'єктами. Це є серйозною проблемою в реалізації багатьох інвестиційних проєктів у інфраструктурній сфері, де значна кількість ключових об'єктів не підлягають приватизації.

Інше обмеження інфраструктурного розвитку носить ресурсний характер. Так, в результаті опитування, проведеного Фондом «Ефективне управління» у партнерстві зі Всесвітнім економічним форумом, 27% керівників компаній транспортно-комунікаційного сектору визначили доступ до фінансування як один із найбільш проблематичних факторів для ведення бізнесу [3]. Наразі відчувається значне відставання фактичних обсягів інвестування у розвиток інфраструктури, у тому числі капіталовкладень, від реально потрібних. Вирішення цієї проблеми можливо за рахунок комплементарної участі: через бюджетне фінансування, залучення приватних і зацікавленості іноземних інвесторів.

Що стосується іноземного капіталу, то поглиблення співпраці зі Світовим банком є актуальним не тільки для подолання наслідків світової фінансової кризи в Україні, але й для вирішення питання забезпечення зняття інфраструктурних обмежень для розвитку. Україна зацікавлена в одержанні фінансової підтримки Світового банку для реалізації інфраструктурних проєктів, насамперед у тих напрямках, де Україна має найбільші потреби: впровадження проєктів у сфері розвитку державної міської та транспортної інфраструктури, секторів енергетики і енергозбереження. Наразі значними інвесторами у розвиток транспортної системи є міжнародні фінансові інститути, передусім, ЄБРР, що можна пояснити важливістю ролі України як «транзитера» у транспортній стратегії Євросоюзу. Однак у зв'язку із цим визначимо і суттєві недоліки такого напрямку усунення інфраструктурних обмежень. По-перше, значна частина коштів спрямовується на розвиток обмеженої кількості ділянок шляхів транзитних напрямків. А по-друге, зазначений процес супроводжується приростом зовнішнього боргу країни.

У ході вирішення питання щодо нівелювання інфраструктурних обмежень та їх впливу на розвиток економіки України слід не лише створити сприятливі умови для зростання інфраструктурного потенціалу, але й дієвої модернізації існуючого інфраструктурного комплексу. Безумовним є шлях створення системи стимулів у приватному секторі для збільшення фінансування інвестицій, що формуватиме підґрунтя для динамічного розвитку країни у довгостроковій перспективі. Очевидно, що наявна інфраструктура потребує кардинальної модернізації, проте досі не вирішено, хто та в який спосіб повинен її фінансувати. У цілому розвиток сектору стримується неефективним регулюванням та відсутністю дієвих регуляторів для інфраструктурних галузей, що позначається на якості виробничих послуг.

Література

1. Іванова Н.В. Генезис економічної категорії «інфраструктура» та її роль у суспільному поділі праці [Електронний ресурс] // Ефективна економіка, 2010. – №11. – Режим доступу до журн. <http://www.economy.nayka.com.ua>.
2. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Старобдубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2007. – С. 270
3. Дослідження транспортної інфраструктури. Нинішній стан транспортної інфраструктури гальмує економічне зростання [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.competitiveukraine.org/upload/reports/7_ukr.pdf

Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Ознайомившись із теоретико-методологічними і методичними аспектами становлення і розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, станом та перспективами його розвитку, можна зробити висновок. Мале (середнє) підприємство - це мікроструктурна одиниця, мікросистема, форма господарювання та підприємництва, заснована на ініціативі, самостійності і добровільності з метою відшукати більш досконалі способи праці та підвищення її ефективності з метою отримання прибутку.

Розвиток малого та середнього бізнесу при цьому є основою для створення нових робочих місць і у зв'язку з цим для вирішення важливих соціально-економічних проблем. За останні 10-15 років в економічно розвинених країнах більш ніж 75% нових робочих місць створено підприємницькими структурами, особливо групою малих і середніх підприємств. Зокрема, у США більш ніж 80% робочих місць за останні 10-12 років створено малими і середніми підприємствами.

Якщо звернутися до історії започаткування суб'єктів підприємницької діяльності, слід врахувати внесок до цього питання австрійської школи кінця ХІХ ст. Підприємницьку діяльність тут розуміли як об'єктивне соціально-економічне явище. Реагуючи на зміни ринку, вона, насамперед у формі малого та середнього бізнесу заповнює вузькі місця в існуючих виробничих технологіях, в асортименті продукції і наданні послуг, і працює в різних географічних сегментах.

Важливо зазначити, що в процесі розвитку та вдосконалення ринкових відносин, технології та інтенсифікації використання науки і техніки, у центрі уваги малого та середнього бізнесу перш за все є сфера інтелектуальної діяльності.

До цього домінувала сфера ринку виробництва і послуг. Так, у своїй роботі «Капіталізм, соціалізм і демократія» Шумпетер звертав увагу на такі сторони підприємства: а) підприємство як діяльність, що об'єднана з різними ступенями розвитку суспільства; б) підприємство як чинник реформи суспільного виробництва, що здійснюється за допомогою нових ідей, використання нових джерел енергії, сировини, ринків та форм реалізації продукції.

За Шумпетером, основним у підприємстві ринкового типу є втілення нової комбінації факторів виробництва і обігу, а також різних змінних процесів, що спрямовані на досягнення найкращих результатів виробничо-господарської діяльності.

Ф.А. Гайек, у підприємстві ринкового типу, підприємницькій діяльності виокремлює два основні фактори: організаційно-господарський аспект суспільного виробництва та економічну підприємницьку свободу, що є умовою успіху підприємницької діяльності (особливо у малому та середньому бізнесі).

Отже, у працях різних авторів (як економістів, так і соціологів) у зв'язку з аналізом суті підприємства, підприємництва і основної характеристики підприємців висвітлюються насамперед такі реальності:

Підприємництво як форма господарювання постійно змінюється під впливом різних соціально-економічних факторів і потреб суспільства. Принципові зміни в розвитку виробничого потенціалу, системі управління тощо вплинули на розвиток підприємства і, навпаки, підприємництво як органічна складова ринкової економіки змінюється в залежності від попиту та пропозиції ринку.

Характер діяльності підприємства, етапи його розвитку і вплив на розвиток економіки країни залежить від об'єктивних умов, які створює дана суспільна система, котра визначає структуру управління та загальні умови здійснення діяльності підприємства.

Основна увага економістів, менеджерів, соціологів, психологів та інших фахівців, які цікавляться підприємництвом, спрямована на роль підприємницької діяльності у розвитку суспільства. У центрі уваги власне такі питання, як значення підприємництва, дослідження проблем становлення малого та середнього бізнесу, мотивації підприємництва, розробка рекомендацій ефективної роботи, як для існуючих, так і заново створених підприємницьких структур.

Підприємницька здатність вважається сьогодні четвертим фактором виробництва (після землі, праці і капіталу). В зарубіжній і вітчизняній літературі вона характеризується як здатність людини раціонально використовувати джерела з метою виробництва виробів, здатність приймати логічні рішення для досягнення накреслених цілей, створення нових технологій, можливостей для роботи та інших інновацій. У залежності від цього виділено чотири економічні функції підприємця (особливо у малому та середньому бізнесі):

1. ініціатива у залученні ресурсів (землі, праці, капіталу, інформації) до єдиного процесу виробництва продукції або надання послуг. Підприємець виконує роль «провідної зірки», тобто каталізатора у цьому процесі, він є ініціатором і посередником між наведеними джерелами;

2. відповідальність за управління підприємницькою діяльністю як головна риса дієвого підприємництва;

3. інноваційна функція підприємця, запровадження нестандартних рішень, виробництво нової продукції, надання нових видів послуг тощо;

4. функція ризику, яка впливає з перших трьох. Складовою частиною цього є також створення власного імені, легенди у зв'язку з контактами з громадськістю, особливо із засобами масової інформації.

Досвід і результат більш ніж 200-річної історії розвитку підприємництва сприяють у зв'язку з наведеним деякі узагальнення. У центрі уваги при цьому є:

1. визначення основних організаційних форм підприємницької діяльності, характерних рис при формуванні економічних зв'язків, котрі створюються між суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням;

2. визначення особливостей розвитку підприємництва в різних галузях народного господарства;

3. виявлення економічних механізмів, які мотивують суб'єкти підприємницької діяльності на досягнення високої ефективності господарювання.

Реструктуризація економіки нашої країни та форм підприємницької діяльності в нинішній період об'єднана з наступом нового покоління комп'ютерної техніки, її універсальністю, а також зниженням ціни на неї.

Тенденції спаду у господарстві на початку 90-х років ініціювали увагу до проблеми підвищення ефективності господарювання. Великі об'єднання стали ініціаторами появи невеликих підприємств, які на них працюють. Вони забезпечують правову відокремленість самостійним одиницям, але залишаються в позиції головного покупця їхньої продукції, а також послуг. Головний мотив - використати виробничий потенціал малих підприємств. На базі цього з'являються такі форми організації підприємницьких структур, як «спін-офф». Великі підприємства почали використовувати в своїх структурах малі господарські одиниці, котрі своїми функціями імітували діяльність малих підприємств. Виникли об'єднання, які організовували, планували роботу малих та середніх підприємств при збереженні їхньої економічної самостійності.

Франчайзинг набуває динамічного розвитку. Наприкінці 90-х років XX ст., наприклад у США таким способом працювало 523 тисяч малих організацій, де було зайнято 7,3 млн. осіб. Японський варіант кунбан (точно на час) поширився і в інші країни.

Нинішній період визначити етап надзвичайно інтенсивної діяльності у розвитку нових форм господарювання та бізнесу. У країнах з розвинутою економікою цей етап визначають як етап нових підприємницьких ініціатив, який характеризують високі темпи підвищення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, збільшення частки в забезпеченні працевлаштування населення та здобуття позиції в галузях з високими технологіями.

Наведена проблематика є досить широкою, в окремих країнах та економіках у деякій мірі специфічною. Її можна узагальнити так:

1. У країнах з перехідною економікою підприємництво як форма діяльності є складовою трансформації економіки і дає значний внесок до розвитку наці-

онального господарства, забезпечує в значній мірі зайнятість населення, розвиток технологій тощо. Держава та владні структури в цих економіках допомагають діяльності підприємства, особливо категорії малих та середніх підприємств (МСП).

2. Позитивною передумовою організації підприємницької діяльності виступає досконале у правовому плані середовище, котре підтримує інтереси підприємців.

3. Домінуючої позиції у підприємництві досягають фірми, основані на використанні інтелектуального багатства. У зв'язку з цим виникають такі якості підприємців, як творчість, здатність сформувати нові ідеї та матеріалізувати їх.

Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Думаємо, буде цікаво простежити етапи розвитку підприємства та підприємництва, яких можна виділити чотири.

Перший етап: 1820-1870 рр., коли розвиток продуктивних сил розвинутих тоді країн проходив у ситуації вільної конкуренції між підприємствами щодо ринків збуту продукції. Основні напрямки підприємницької діяльності на той час зосереджувалися на ремісництві, виробництві верстатів та продукції.

Головним мотивом цього етапу по відношенню до підприємництва є боротьба за успіх в конкуренції щодо збуту продукції, прагнення мінімізувати зіткнення неочікуваних ситуацій в ринковому середовищі, зусилля підвищити прибуток шляхом зростання цін. Зв'язки у межах малих, середніх та великих підприємств здійснювалися за принципом доміанти власника над працівником. Іншими словами, названі зв'язки проходили через призму домінуючого становища власника у всіх випадках їхніх зв'язків.

Другий етап: 1871-1930 рр. Названий період характеризується особливостями у формуванні підприємства як форми господарювання, що виникли в умовах підвищення концентрації капіталу, утворення монополістичної структури економіки, придушення малих та середніх підприємств.

Монополістична позиція великих (за розміром капіталу) фірм зумовила можливості монопольного прибутку у ситуації, коли малі і середні підприємства не були конкурентоспроможними з ними. Вони шукали способів кооперуватися з великим капіталом для забезпечення послуг у галузях, не вигідних для великих фірм. У США на цей час виникає нова форма підприємництва, продаж фірмової продукції великих підприємств, яка стала імпульсом для активізації підприємницьких структур у різних країнах і являла собою одну з форм зв'язків між великими та малими фірмами.

При формуванні підприємницького середовища для малих та серед-них підприємств головною проблемою на цьому етапі можна вважати обережність у виборі партнерів, здатність пристосовуватись до потреб великого бізнесу, розрахунок на власні сили тощо. Все більше враховується потреба значення таких атрибутів підприємницького середовища, як серйозність у партнерських стосунках, дотримання слова.

Третій етап: 1931-1975 рр. – становлення та розвиток підприємницьких структур інтенсивним використанням результатів науки і техніки передусім у розвинених економіках. Це особливо характерно для періоду після другої світової війни, особливо для Західної Європи, на фоні повоєнного відновлення та приватизації великих об'єднань.

Починають домінувати галузі електротехніки, електроніки, інформатики, обчислювальної техніки та інших наукоємних галузей. Виникає можливість і джерела для розвитку малого та середнього бізнесу, підвищується рівень і значення підприємницької діяльності, змінюється система цінностей, виникає новий тип фірмової культури та зв'язків між суб'єктами бізнесу. З точки зору якостей підприємців, то на цьому етапі переважають такі їх характеристики як сміливість, націленість на досягнення успіху, патріотизм, боротьба за марку та імідж фірми тощо.

Четвертий етап: 1976 р.- до теперішнього часу – характеризується з двох позицій: розвиток підприємництва в країнах, які в цій галузі мають традиції (розвинуті ринкові економіки) та специфіка формування ринкового середовища в колишніх централізованих економіках.

Особливим є середовище економік, що трансформуються, де не було сформованого на ринкових засадах належних умов для становлення та розвитку підприємництва. Незважаючи на високий рівень освіти, досить високу кількість ініціативних людей Україні не вдається створити стабільне підприємницьке середовище. Проблемні елементи економічної реформи, невдала приватизація, недоброякісне, суперечливе і таке, що зазнає постійних змін законодавство, не підвищують довіри і не створюють достатньої мотивації для широкого розвитку малого та середнього бізнесу. Навпаки, зусилля якнайшвидше розбагатіти ініціює проблематичні, часто незаконні дії у підприємстві, що порою завершуються в структурах тіньової економіки. Недовіра в цій ситуації проявляється не лише з боку населення, а й іноземних інвесторів. Гарантом стабілізації підприємницького середовища не виступає і держава, котра сама часто порушує закони, постанови та інші правові акти, і в складному політичному середовищі політичних структур, що ще не викристалізувалися, ситуація стає часто ще складнішою.

З досвіду країн з розвинутою ринковою економікою щодо форм і напрямів вдосконалення менеджерської діяльності малого та середнього бізнесу на цьому етапі важливою є орієнтація на прозоре і в правовому плані досконале підприємницьке середовище у концепціях ідеї правової держави. В основі цього лежить стимулювання підприємців до чесної високопродуктивної і соціально корисної діяльності.

Наслідки діяльності суб'єктів підприємництва, що мають в собі позитивні імпульси для національних економік, ведуть її в цілому до вищої продуктивності.

Фірми малого та середнього бізнесу, що розвиваються, є визначальним фактором і стимулом для наступних поколінь, систем виховання та освіти.

Громадська думка виступає пріоритетним чинником у створенні довір'я для марки, фірми, продукту чи послуг і в цілому до малого бізнесу.

У структурі суб'єктів підприємництва на цьому етапі характерним є зростання об'єднаних бізнесових структур з міжнародним капіталом, що вимагає і припускає високий рівень міжнародної співпраці, особливо в галузі високих технологій, «ноу-хау», узагальнення нових форм менеджерської праці, інтегрованих систем тощо.

Підсумовуючи визначення підприємництва в цілому, малого та середнього бізнесу, зокрема, додамо й виробничо-господарську діяльність, закладену на добровільності та спрямовану на досягнення успіхів у виробництві продукції або наданні послуг, які є необхідними для суспільства.

Вихідними умовами для організації та виконання підприємницької діяльності фірм малого та середнього бізнесу насамперед є:

1. бажання підприємців займатися конкретно діяльністю;
2. достатність капіталу для започаткування власної справи та її ефективного функціонування;
3. спроможність бізнесменів не тільки стабілізувати, а й нарощувати капітал;
4. ініціативність та самостійність у виборі підприємницької діяльності, гнучкість та оперативність у прийнятті управлінських рішень;
5. оптимізацію перерозподілу доходів між структурами підприємницького бізнесу та державою.

У вітчизняній і зарубіжній літературі підприємцем вважається людина, яка ризикує при створенні нової організації, реалізації нової ідеї, виробництві нової продукції або наданні послуг. Підприємництво ж є видом виробничо-господарської, комерційної діяльності, пов'язаної із створенням нових робочих місць, нової продукції, послуг або ідей. Це розмежування, таким чином, зорієнтоване на формування нових ідей, «ноу-хау», нових технологій та послуг. Дані США показують, що приблизно 70% капіталу об'єднаних підприємств інвестують інформаційні технології, телекомунікації, програмне забезпечення, виробництво нових матеріалів, біотехнологій тощо. Виробництво в галузі високих технологій щорічно збільшується у 2,5-3 рази, 90% нових технологій у США виходить з малих підприємств і від незалежних винахідників. З двох мільйонів американських мільйонерів 90% починали із закладання власного підприємства, 40% японського експорту забезпечують малі фірми, які є у високій мірі конкурентоспроможними.

Карімов Г.І., Кібальчик О.О.

ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАНУ РЕГІОНУ

Населення, його соціальне самопочуття та розвиток є визначальною ознакою суспільства, основою могутності держави. Тому демографічна сфера завжди є об'єктом пильної уваги політиків та громадськості.

Зміна суспільно-демографічної системи в Україні, вимагає всебічного аналізу та розробки глибоких наукових засад вдосконалення соціальної та демографічної політики загальнодержавного та регіонального розвитку. На таких наукових засадах мають будуватися підходи до конкретних перетворень, розроблятися прогнози і формуватися політика реформування суспільства на ближню та дальню перспективу. Метою прогнозу є виявлення, передбачення розвитку подій у майбутньому, що дасть можливість запобігти негативним тенденціям, підготуватись до позитивних результатів, максимізувати їх та мінімізувати збитки.

Чисельність населення найбільше впливає на формування контингенту трудових ресурсів і потенціалу внутрішнього ринку країни або регіону. Певною мірою вона визначає й розмір валового внутрішнього продукту країни, хоча ця залежність не пряма: вирішальний вплив на цю величину справляють інші фактори (наприклад, продуктивність праці).

Прогнозування соціально-економічних процесів засновано на дослідженні соціально-економічних явищ на основі достовірних даних і використанні економіко-математичного моделювання для отримання науково-обґрунтованого судження про можливі варіанти змін соціально-економічної ситуації і розвитку майбутнього. Динаміка природного приросту населення регіону залежить від рівнів народжуваності й смертності; приріст населення – це різниця між кількістю народжених і померлих за певний період (звичайно – за рік). Щоб дані про народжуваність, смертність і природний приріст були співставні за різними регіонами, їх розраховують на 1000 душ населення, одержуючи відповідні коефіцієнти: коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, коефіцієнт природного приросту.[1]

У загальному вигляді, прогнозування може відбуватися за наступною схемою. Достовірність і ефективність прогнозів забезпечується формуванням динамічної збалансованої інформаційної структури показників і факторів, які віддзеркалюють стан і вплив на прогнозовані показники певних видів діяльності. Вихідні дані базуються на інформації головного управління статистики (наприклад [2, 4]).

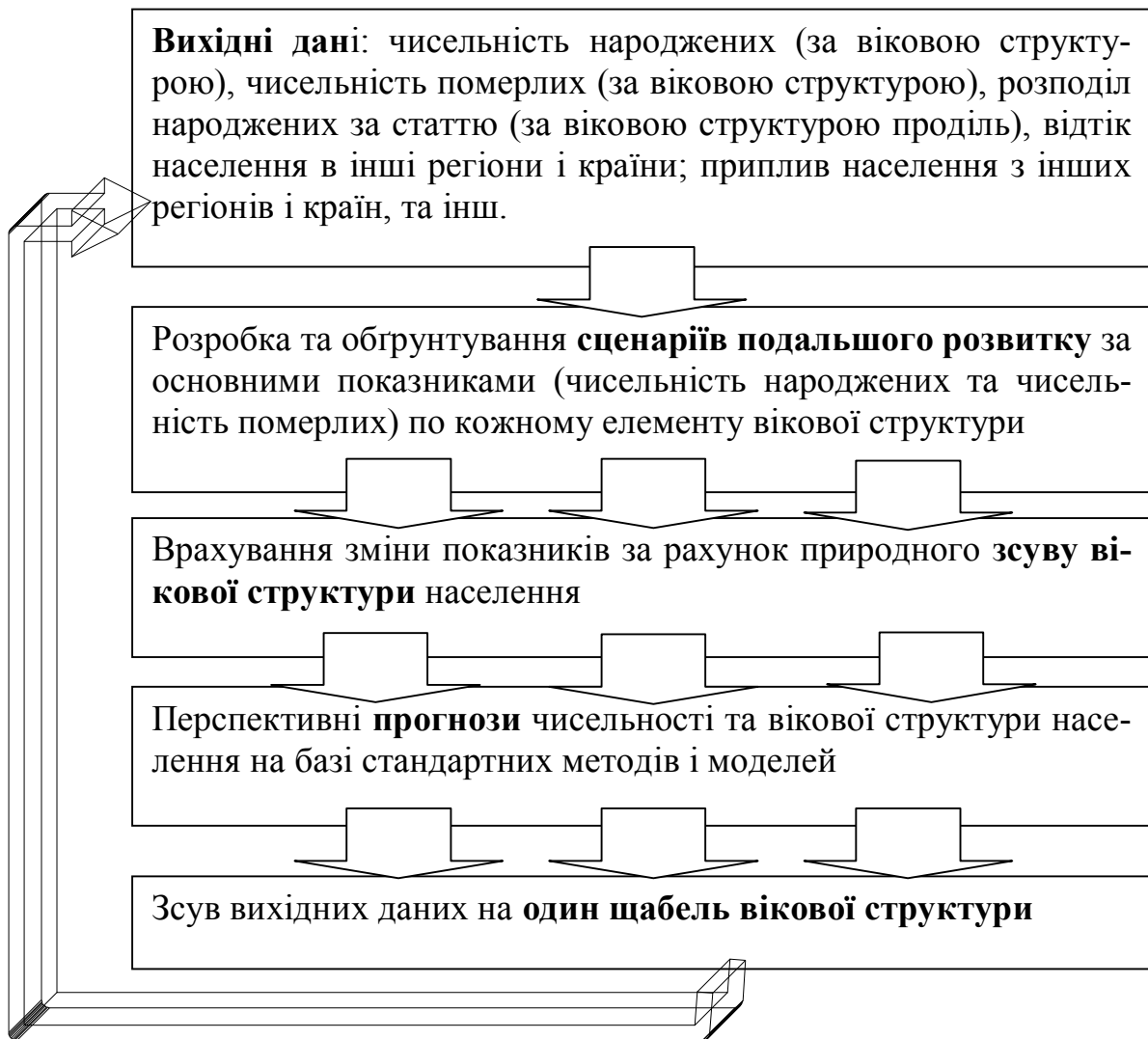

Рисунок 1 – Укрупнена схема прогнозування демографії регіону

Сценарії розвитку формуються за трьома основними напрямками:

дотримання незмінної динаміки показників;

поява позитивних тенденцій - збільшення народжуваності;

поява негативних тенденцій - приріст народжуваності спостерігатись не буде; смертність буде збільшуватись [3].

Природний зсув вікової структури населення передбачає підстановку прогнозних значень народжених дівчат на першу щабель вікової структури породілля та відповідне зміщення попередніх щаблів з урахуванням смертності у цих вікових групах і незмінній кількості новонароджених.

Основними перевагами такої схеми є її циклічність, простота реалізації та багатоваріантність. Циклічність схеми відповідає за її керованість а простота реалізації дозволяє обмежитися стандартним програмним забезпеченням (наприклад MS Excel).

Література

1. Дорошенко Л. С. Демографія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. С. Дорошенко – К.: МАУП, 2005. – 112 с.
2. Експрес-випуск Державної служби статистики України. Демографічна ситуація в Україні у 2011 році № 10/2-42/98 від 16.02.2012 – 26 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html
3. Методичні вказівки до проведення тренінгу з курсу «Муніципальний та адміністративний менеджмент» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «Менеджмент організацій і адміністрування» за видами економічної діяльності / Укл. Ревенко Н.Г., Пантак Ю.Є., Хріпунова В.В. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011 - 45 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Козлова Л.В., Султанова Е.Х.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОСЛУГ – ЗАПОРУКА ВДАЛОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Посилення конкуренції у більшості галузей економіки України, прискорення політичних і соціальних змін обумовлює необхідність забезпечення підприємствами стійких ринкових позицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях науковців досліджено проблеми, пов'язані з теорією та методологією шляхів покращення конкурентоспроможності продукції. Покращенню конкурентоспроможності товару, розроблення шляхів її підвищення, виробництву конкурентоспроможних товарів або послуг присвячені роботи К. І. Антонюка, Сабецької Г.Р., Зозульова, Соколової М., Буркінського Б.В. тощо. Проте недостатня розвиненість маркетингових технологій, брак інвестицій, дефіцит кваліфікованих спеціалістів-аналітиків та інші проблеми призводять до втрачання підприємствами своєї частки на ринку. Отже, практично значущою ця тема залишається і понині.

Основні результати дослідження. Конкурентоспроможність підприємства – здатність виробляти й реалізовувати продукцію швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування [5, с. 23-25].

Конкурентоспроможність послуги відображає її здатність більш повно відповідати запитам споживачів порівняно з аналогічними послугами, представленими на ринку. Вона визначається конкурентними перевагами: з одного боку, якістю надання послуги, споживчими властивостями, з іншого боку - цінами, встановленими підприємством, яке надає ці послуги.

Крім того, на конкурентоспроможність впливають переваги в гарантійному й післягарантійному сервісі, рекламі, іміджі виробника, а також ситуація на ри-

нку, коливання попиту. Високий рівень конкурентоспроможності товару/послуги свідчить про доцільність його виробництва й можливості вигідного продажу [4, с. 77-82].

Оцінка конкурентоспроможності послуги ґрунтується на дослідженні потреб покупця і вимог ринку. Щоб товар/послуга задовольняли потреби покупця, вони повинні відповідати певним параметрам.

Дані параметри представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Параметри конкурентоспроможності надання послуги

Назва параметрів	Коротка характеристика
Технічні	Властивості товару; область його застосування та призначення
Ергономічні	Відповідність товару властивостям людського організму
Естетичні	Зовнішній вигляд товару
Нормативні	Відповідність товару діючим нормам та стандартам
Економічні	Рівень цін на товар; його сервісне обслуговування; розмір коштів, наявних у споживача для задоволення даної потреби

Для оцінки конкурентоспроможності необхідно зіставити параметри аналізованої послуги та послуги конкурента з рівнем, заданим потребою покупця, і порівняти отримані результати [6, с. 88-90]. Проблеми конкурентоспроможності надання послуг досить чітко прослідковуються у підприємств з вивозу твердих побутових відходів (ТПВ) для міст України [2, с. 45-46].

В нашому дослідженні ми спробуємо порівняти конкурентоспроможність двох підприємств з вивозу ТПВ у нашому регіоні. Це КП «Комунтранс» та ТОВ «ГрінКо-Дон».

Основним показником порівняння будуть виступати тарифи обох підприємств для мешканців міста.

Розглянемо тарифи на послуги макіївського підприємства КП «Комунтранс» [1]:

Табл.1.

Тарифи для державного сектору житла КП «Комунтранс»

Благоустроєне				Неблагоустроєне			
Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн	Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн
2,2	39,50	7,24	86,90	2,1	39,50	6,91	82,95

Табл.2.

Тарифи для державного сектору житла ТОВ «ГрінКо-Дон»

Благоустроєне				Неблагоустроєне			
Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн	Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн
2,04	32,68	6,11	73,32	2,38	32,68	7,13	85,56

Отже, з цих таблиць ми бачимо, що норма накопичення для благоустроєного житла ГрінКо-Дон менша, ніж для користувачів КП «Комунтранс», але й тариф у ТОВ «ГрінКо-Дон» значно нижчий за тариф КП «Комунтранс».

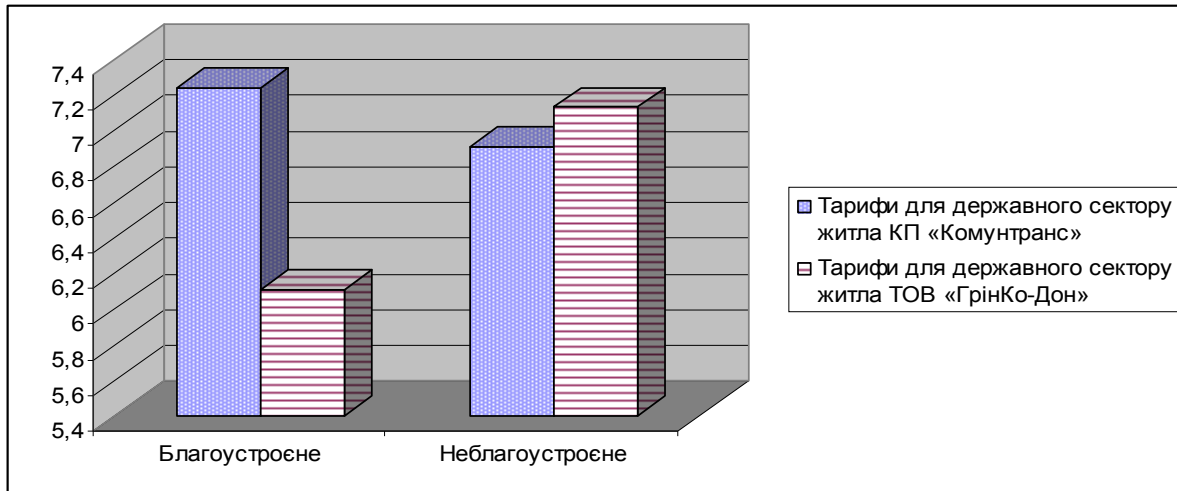

Рис. 1. Тарифи для державного сектору житла КП «Комунтранс» та ТОВ «ГрінКо-Дон»

Якщо брати до уваги неблагоустроєний сектор житла, то можна зробити висновок про те, що норма накопичення у ГрінКо-Дон більше, ніж у КП «Комунтранс» і в наслідок того, користувачі ГрінКо-Дон сплачують більше.

Табл.3.

Тарифи для приватного сектору житла КП «Комунтранс»

З газовим опаленням				З пічним опаленням			
Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн	Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн
2,2	39,50	7,24	86,90	2,4	39,50	7,90	94,80

Табл.4

Тарифи для приватного сектору житла ТОВ «ГрінКо-Дон»

З газовим опаленням				З пічним опаленням			
Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн	Норма накопичення куб.м на рік на одну особу	Тариф за 1 м ³ , грн (з ПДВ)	Сума за місяць, грн	Сума за рік, грн
3,15	32,68	9,44	113,28	3,15	32,68	9,44	113,28

З цих таблиць порівняння можемо зробити такі висновки, що норма накопичення значно більше у ТОВ «ГрінКо-Дон», ніж у КП «Комунтранс». Причому, ця норма однакова як для житла з газовим опаленням, так і для житла з пічним опаленням, а у КП «Комунтранс» ця норма вище для житла з пічним опаленням.

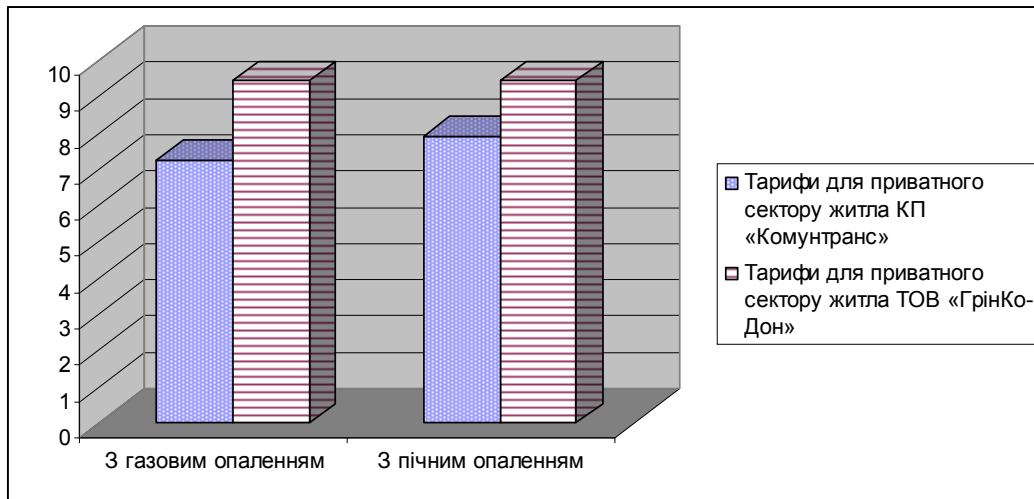

Рис.2. Тарифи для приватного сектору житла КП «Комунтранс» та ТОВ «ГрінКо-Дон»

Виходячи з вище сказаного та з досвіду розвинутих країн Європи, необхідно розробити рекомендації для підвищення конкурентоспроможності надання послуги з вивозу ТПВ в Україні.

Знаючи менталітет слов'янської людини можна не дивуватися, якщо жителі своє рідне місто перетворюють на сміттєзвалище. Так було завжди і так є зараз. Підприємства з вивезення сміття фактично вивозять близько п'ятисот тисяч кубів сміття, тоді як виходячи з економічних розрахунків повинно вивозитися близько мільйона. Де знаходяться інші куби? В самостійно організованих людських звалищах і смітниках.

Зовсім інакше справа йде в Європі, жителі якої дуже відповідально підходять до збору сміття. Вони, з притаманною їм педантичністю, самостійно займаються сортуванням своїх відходів, відправляючи кожні з них за призначенням. Європейці вже давно усвідомили той факт, що вивезення сміття на переробні заводи не тільки пов'язане з витратами, але й може приносити значний прибуток. Саме тому сьогодні європейці відправляють на переробку майже половину всіх зібраних відходів, якщо ж говорити про нашу країну, то у нас цей показник мізерно маленький і не дотягує навіть до 3% від загальної маси відходів, що утворюються.

Особливо добре в Європі налагоджено вивезення та переробка будівельного сміття, навіть нікому непотрібний старий бетон і биті цеглу знаходять своє застосування, і здатні приносити прибуток [3, с. 130-136].

Такі слова, як екологічна упаковка або біологічні пакети мало знайомі споживачам нашої країни, але, не дивлячись на це, вони поступово з'являються у нашому побуті, що, безсумнівно, наводить на позитивні думки. Це означає, що «смітєва» проблема нарешті зрушить з місця і екологічна обстановка в Україну почне «одужувати».

Висновки: Вимоги у сфері поводження з відходами постійно зростають. У період, коли природні ресурси вичерпуються, використання вторинної сировини та заощадливе поводження з усіма ресурсами набуває виняткового значення.

Заощадливе – означає використовувати лише стільки природних ресурсів, скільки дійсно необхідно, і, по можливості, якнайширше залучати вторинні ресурси. На цьому шляху переробні матеріали, як вторинна сировина, мають бути знову задіяні у промисловості. Тому, заради людей і навколишнього середовища, головною метою сфери поводження з відходами має бути створення циклічного обігу вторинної сировини. Якщо це вдасться, то сьогоднішні вторинні матеріали перетворяться у ресурси завтрашнього дня.

Література

1. Постанова КМУ від 10 грудня 2008 р. N 1070 «Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів».
2. Антонюк К. І. Особливості диференціації як основи конкурентної стратегії: XVI Міжн. наук.- практ. конф., Таллінн, К.: ВПІ «Політехніка», 2008. – 100 с.
3. О. В. Зозульов, О. Микало Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації, 2007. – 150 с.
4. Конкурентоспособность продукции и предприятия (Буркинский Б.В., Лазарева Е.В. и др.). Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2002. – 132 с.
5. Сабецька Г.Р. Рыночная модель конкурентоспособности продукции / Г.Р. Сабецька // Маркетинг. – 2006. – 240 с.
6. Соколова Л.В. "Конкурентоспособность предприятия и критерии её оценки.", X, 1999.

Копняк Н.І., Топоркова А.С.

МАЛИЙ БІЗНЕС ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Функціонування малого бізнесу в Україні та в світі є невід’ємною складовою сучасних ринкових відносин. Малий бізнес забезпечує значний рівень зайнятості, надходжень до бюджету. Але в той же час, незважаючи на те, що політика підтримки малого підприємництва проголошена однією з пріоритетних в Україні, показник участі малого бізнесу у ВВП складає лише близько 10 %, а рівень зайнятості не перевищує 20%. Це дає підстави стверджувати, що малий бізнес з невеликої частини української економіки ризикує перетворитися на мікроскопічну і спричинити значний спад економіки.

Єдиного погляду щодо визначення сутності підприємництва та місця малого підприємства у функціонуванні економічних відносин серед дослідників не сформовано. Це пояснюється багатогранністю та складністю феномену підприємництва. Тому з’ясування ролі малого підприємства в системі підприємництва та його місця у відносинах бізнесу потребує подальших досліджень.

Дослідження показало, що не існує єдиної думки щодо понять «мале підприємництво» і «малий бізнес», визначення їх функціонального призначення та ролі в структурі національного господарства. Так, ряд вітчизняних економістів наприклад, Булеев И.П. [2, с. 56-58], у своїх наукових дослідженнях наголошують на доцільності їх ототожнення. В той час як, наприклад, Денега О.З.[3, с. 1-18], розуміючи під «малим бізнесом» лише малі (або малі та середні) підприємства в цілому, наголошує, що «мале підприємництво» характеризується не стільки порівняно невеликими розмірами чи масштабами господарської діяльності, як її якістю — обов'язковим базуванням на ризикованій та інноваційній основі, повній економічній відповідальності, персоніфікованому і гнучкому управлінні та відповідній організації відтворення, спрямованих на отримання з одиниці затраченого капіталу максимального прибутку.

На нашу думку, дана точка зору є цілком правомірною і ми пропонуємо розмежувати поняття «малий бізнес» і «мале підприємництво» наступним чином: малий бізнес – це практична діяльність малих підприємницьких структур з метою отримання прибутку; а мале підприємництво – це явище в національній економіці, що описує відносини, встановлює взаємозв'язки, визначає функції та значимість малих підприємницьких структур.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика суб'єктів малого підприємництва та суб'єктів малого бізнесу

Критерії порівняння	Суб'єкт малого підприємництва	Суб'єкт малого бізнесу
Основна мета	Задоволення соціально-економічних потреб суспільства, постійне зростання ефективності, зростання рентабельності	Отримання стабільного прибутку (стабільного показника рентабельності)
Рушійна сила діяльності	Підприємець націлений на примноження капіталу шляхом застосування або створення новітніх розробок на власний ризик	Підприємець націлений на успішний старт діяльності та примноження капіталу шляхом підвищення доходу через розширення обсягів виробництва (розширення ринків збуту тощо)
Наявність найманих працівників	Обов'язкова - для підприємств (юридичних осіб), не обов'язкова - для підприємців (фізичних осіб)	
Функція найманих працівників	Реалізація підприємницьких здібностей, амбіцій, цілей шляхом виконання власних досліджень	Реалізація підприємницьких здібностей, амбіцій, цілей шляхом виконання дій, що доручені керівником

Відповідно до масштабів та обсягів діяльності підприємства класифікують як мале, середнє, велике. В межах вітчизняної нормативної бази поняття «суб'єкт малого підприємництва» регламентовано Законом України «Про державну підтримку малого підприємництва». Однак поряд із поняттям «мале підприємництво» доволі часто застосовується у тотожному значенні поняття «малий бізнес».

Аналіз підходів до трактування понять «мале підприємництво» та «малий бізнес» свідчить, що риси підприємництва не завжди притаманні малому бізнесу. Однак завжди підприємництво відповідає визначенню поняття «бізнес». [1, с. 3-4] Тому можна вважати, що поняття «малий бізнес» є ширшим за мале підприємництво, оскільки в межах бізнесу можливо здійснювати як діяльність, спрямовану лише на отримання відносно стабільного прибутку (торгівельну, посередницьку тощо), так і діяльність, що орієнтована на подальший розвиток шляхом розробки та впровадження нових ресурсів, технологій, засобів виробництва.[5, с. 134-151]

Оскільки визначення суб'єкта малого підприємництва є закріпленим законодавчо, доцільно порівняти таке поняття із суб'єктом малого бізнесу. В таблиці 1 здійснено порівняння основних характеристик суб'єктів малого бізнесу та малого підприємництва.

Якщо вбачати основну різницю між малим бізнесом та малим підприємством в інноваційній спрямованості останнього, то слід відмітити, що мале підприємство може бути як суб'єктом малого підприємництва, так і суб'єктом малого бізнесу. Підприємство, основною метою якого є стабільність норми прибутку (рентабельності) без застосування новітніх розробок, скоріше є суб'єктом малого бізнесу. Однак в процесі життєвого циклу мале підприємство стає або часткою малого підприємництва через освоєння нововведень, або припиняє існування взагалі, оскільки витісняється з ринку інноваційно активними підприємствами.[6, с. 1-18]

Таким чином, рушійною силою діяльності малого підприємства є підприємець, діяльність якого націлена на реалізацію власних потреб та амбіцій.

Оскільки риси підприємництва не завжди притаманні малому бізнесу, можна вважати, що поняття «малий бізнес» є ширшим за мале підприємництво. Тому підприємство, що є суб'єктом малого бізнесу, не завжди являється суб'єктом малого підприємництва.

Література

1. Аржевітін С. Проблеми та перспективи розвитку кредитування малого бізнесу комерційними банками України // Аналітичний Центр Академія 2011р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=635>
2. Булеев И.П. Предприятие в системе общественных отношений: институциональный аспект: Монография / НАН Украины. Ин-т экономики промс-ти. - Донецк, 2006. - 424 с.
3. Денєга О.З. Особливості функціонування і розвитку малих підприємств в умовах конкуренції. Автореф. дис. ... кандидата економічних наук / Хмельницький державний університет. - Хмельницьк., 2004. - 18 с.
4. Козаченко Г.В., Воронкова А.Е., Медяник В.Ю., Назаров В.В. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості. Монографія. - Київ: Лібра, 2003. - 328 с.
5. Ларіна Я., Харламова Т. Малий бізнес // Економічна енциклопедія: У трьох томах. - К.:

Видавничий центр "Академія", 2001. - С. 230

6. Хімченко А.М. Розвиток в Україні системи підприємництва: формування малого бізнесу. Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України, Донецьк, 2005. - 18 с.

Коробський Р.В., Стельмаш А.О.

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Сучасне суспільство характеризується надзвичайним збільшенням інформаційних потоків, що безпосередньо стосується й державного управління. Тому в державному управлінні завжди і передусім застосовувалась обчислювальна техніка, зокрема для автоматизації функцій управління, створення інформаційно-пошукових систем, контролю за виконавською дисципліною, нагромадження інформаційних баз, створення систем підтримки і прийняття рішень. Розвиток комп'ютерних інформаційних технологій має свої закономірності та особливості для кожного історичного періоду.

З переходом України від адміністративно-планової системи управління до ринкової економіки і демократичних форм у державному управлінні змінюються вимоги до інформатизації органів державного управління. Одним із найважливіших чинників, що впливають на суть цих вимог, є підготовка та вступ України до міжнародних організацій. Це спричинило запровадження в країні низки вимог і стандартів. Так, було введено нову систему бухгалтерського обліку, запроваджено статистичні класифікації за міжнародними стандартами, зокрема класифікація видів економічної діяльності. Відповідно до нових вимог у Держкомстаті України створюються БД, до яких мають доступ міжнародні організації, такі як Євростат.

Загальна тенденція запровадження інформатизації органів державного управління на сучасному етапі полягає у створенні багаторівневих інформаційних систем в органах державної влади та їх інтеграція в загальнодержавну систему, створення єдиного інформаційного простору для всіх гілок влади на державному, обласному, районному рівнях. Для цього, як визначено в завданнях Національної програми інформатизації, необхідно:

розробити організаційно-правове забезпечення інформатизації, тобто нормативно-правові акти з питань інформатизації щодо інформаційного простору України, національних інформаційних ресурсів, програми стандартизації інформації, системи державної сертифікації засобів інформатизації, методичних матеріалів з інтеграції комп'ютерних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення в органах державного управління та місцевого самоврядування;

створення конкурентоспроможних засобів інформаційних технологій, таких як серійного виробництва вітчизняних комп'ютерів, програмного забезпечення інформаційно-аналітичного оброблення текстових, фактографічних і статистичних даних тощо;

формування національної інфраструктури інформатизації, розроблення сучасних телекомунікацій для центральних і місцевих органів влади;

створення національної системи інформаційних ресурсів, передусім системи інформаційних ресурсів органів державної влади, в тому числі електронного кадастру населених пунктів, земельних кадастрів, геоінформаційної системи, реєстрів нормативно-правових актів, банку даних державних стандартів, БД науково-дослідних і конструкторських робіт, систем БД з різних галузей виробництва, науки, освіти, культури, інтегрованих в національні та міжнародні мережі;

інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, створення інформаційних систем органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інформаційно-аналітичних систем правоохоронних органів державної влади та органів державної безпеки;

створення інформаційно-аналітичних систем для управління фінансово-економічною сферою;

інформатизація соціальної сфери, в тому числі соціального захисту населення, охорони здоров'я, науки, освіти, культури;

інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів.

Для запровадження в державних органах наведених завдань Національної програми інформатизації необхідно розробити стандартні підходи до апаратного, програмного, інформаційного та організаційного (технологічного) забезпечення інформаційних систем і принципи їх інтеграції в єдиний інформаційний простір України. Незважаючи на певний досвід використання державними органами електронної пошти як засобу передавання інформації, для багатьох установ проблемними залишаються питання збирання, нагромадження первинних даних, а також розповсюдження інформації як для державних установ, так і для громадян, забезпеченню прозорості управління, демократизації державного устрою має сприяти чітке визначення переліку мереж для державного управління, засобів комунікації і способи передавання інформатизації.

На теперішній час більшість центральних державних органів у своїх концепціях інформатизації зорієнтувалися на створення БД і сховищ даних в середовищі Oracle, що мають загальну назву Oracle Express. Їхнє функціонування у Windows- та UNIX-версіях створює середовище інтеграції реляційних і багатовимірних даних, дає змогу прогнозувати, моделювати, планувати і контролювати виконання всіх функцій, покладених на інформаційні системи державного управління.

Державне управління базується на інформації — для прийняття управлінських рішень використовується інформація, а в результаті прийнятих рішень формується нова інформація. Цей процес є безперервним, масштабним, розгорнутим «по вертикалі» і «по горизонталі» управлінських структур, а тому потре-

бує систематизації, застосування засобів автоматизації та створення, в кінцевому результаті, інформаційних систем. Інформаційні системи (ІС) в державному управлінні можна розглядати як людинно-машинні системи з автоматизованою технологією збирання, нагромадження, зберігання, оброблення і видавання інформації у вигляді даних і знань, необхідних у державному управлінні.

Виходячи з прийнятої класифікації [1], в державному управлінні можна вирізнити такі типи ІС: за рівнем або сферою діяльності — державні, територіальні (регіональні), галузеві; за рівнем автоматизації процесів управління — інформаційно-керівні; за ступенем централізації оброблення інформації — децентралізовані; за ступенем інтеграції функцій — багаторівневі з інтеграцією за рівнями державного управління.

Створення інформаційних систем у різноманітних державних органах потребує розроблення єдиних принципів і єдиних підходів до їх упровадження та функціонування, без чого неможлива взаємодія різних об'єктів державного управління та їх нормальне функціонування у складній багаторівневій системі. Принципи створення ІС поділяються на загальні, прийнятні для всіх видів управлінських систем, і спеціальні — характерні для ІС державного управління.

Загальні принципи мають універсальний характер. Уперше сформульовані академіком В. М. Глушковым, на сьогодні вони приймаються як науково-методичні положення й практичні рекомендації до створення ІС. До них належать принципи системності, розвитку, сумісності, стандартизації та уніфікації, ефективності. Спеціальні принципи характерні для створення інформаційних систем у державному управлінні. Одним із них є принцип декомпозиції. Декомпозиція — це процес поділу системи на елементи, зручні для будь-яких операцій з нею, а саме — поділ на елементи, які приймаються за неподільні об'єкти. Процеси декомпозиції та композиції є засобами одержання інформації для здійснення аналізу і синтезу системи, що є необхідним для дослідження таких складних за структурою та інформаційними зв'язками систем, як органи державного управління. Відповідно до нормативних документів щодо створення систем оброблення інформації їх можна поділяти за виконуваними функціями (прогнозування, планування, облік і контроль, аналіз і регулювання), і за ресурсами (трудові, матеріальні, грошові та ін.).

Як показали дослідження, декомпозицію системи державного управління доцільно проводити відповідно до адміністративного поділу об'єктів, що управляються, згідно з існуючою ієрархією адміністративно-територіального устрою. Ієрархія адміністративно-територіального розподілу включає три рівні: вищий — державний, середній — обласний і нижчий — районний. На кожному з цих рівнів створюються локальні системи оброблення інформації. Це, по суті, — декомпозиція «по вертикалі», декомпозиція «по горизонталі» полягає в тому, що на кожному рівні локальна система поділяється на підсистеми, блоки або комплекси задач (виділені технологічні процеси), модулі, процеси і процедури оброблення даних. Виділення підсистем здійснюється за функціональними і технологічними ознаками. Функціональні підсистеми автоматизують функції управління. У державному управлінні цей рівень підсистем виокремлюють від-

повідно до функціональної (організаційної) структури державного органу. Він є оригінальним для кожної ІС державного управління (Мінфіну, ДПА, Держказначейства, НБУ, Держкомстату, правоохоронних органів і т. д.). На наступному етапі декомпозиції структурні елементи виокремлюють згідно з класичним переліком функцій управління: прогнозування, планування, облік, аналіз і регулювання. У межах цих функцій автоматизуються технологічні процеси оброблення даних на функціональних АРМ, де користувачами є спеціалісти і керівники відповідних структурних підрозділів.

Виконання технологічних процесів оброблення даних здійснюється засобами забезпечувальних підсистем на технологічних АРМ. Це АРМи адміністратора БД, технолога, програміста, поштового серверу та ін. В ІС державного управління перелік забезпечувальних підсистем (інформаційне, технічне, програмне, організаційне і правове забезпечення) та їхні функції є типовими (їх розкрито у відповідних розділах цього посібника).

Слід зазначити, що організаційна структура на різних рівнях одного відомства є неоднорідною за переліком організаційних підрозділів і за закріпленими за ними функціями. До того ж, перелік функціональних підрозділів на верхньому рівні часто змінюється, змінюються й їхні функції. А це спричинює значні ускладнення під час розроблення типових модулів і пакетів прикладних програм для автоматизації функцій державного управління.

Наступним принципом створення ІС в державному управлінні є принцип інтеграції. Інтеграцію можна визначити як спосіб об'єднання окремих компонентів в одну систему, яка забезпечує узгоджену і цілеспрямовану їхню взаємодію. Складність інтеграції ІС державного управління обумовлена різноманітністю їхньої функціональної належності. Інтеграцію ІС можна розглядати в кількох аспектах: функціональному, організаційному, інформаційному, програмному, технічному, економічному [31]. У державному управлінні інтеграція за наведеними аспектами проводиться «по вертикалі» і «по горизонталі». Вертикальна інтеграція зводиться до взаємодії локальних ІС, створених на районному, обласному і державному рівнях. Така інтеграція веде до створення корпоративних ІС у відповідному відомстві.

Інтеграція «по горизонталі» зводиться до взаємодії різних за функціональною належністю ІС на одному рівні державного управління. У результаті такої інтеграції створюються нові ІС — ІС державної адміністрації районного, обласного і державного рівнів (Кабінету Міністрів і Президента України). Суттєве значення при запровадженні ІС державного управління має створення динамічної моделі, яка б адекватно відображала реальний стан об'єкта, що управляється (наприклад, стан сплати податків кожним суб'єктом господарювання). Фізично така модель являє собою БД, в яку постійно вносяться зміни, що характеризують об'єкт управління. Тут є важливим запровадження зворотних зв'язків у системі управління, постійне порівняння прогнозних і планових показників з фактичним станом об'єкта.

Поряд із наведеними, при створенні ІС державного управління дотримуються й інших принципів. Це, зокрема:

принцип сумісності — полягає у спроможності різних видів ІС та їхніх елементів взаємодіяти у процесі функціонування;

принцип стандартизації та уніфікації — полягає у необхідності застосування типових елементів ІС (наприклад, єдиної системи класифікації) в державному управлінні, єдиних пакетів для організації передавання інформації (наприклад, X 400, X-25);

принцип розвитку — особливо необхідний для створення ІС державного управління, оскільки саме державне управління в Україні постійно вдосконалюється;

принцип доступу кінцевого користувача — користувач повинен мати засоби доступу до БД різного рівня, якщо вони йому необхідні в роботі;

принцип концептуальної спільності — полягає в обов'язковому дотриманні єдиної методології створення ІС у різних відомствах державного управління.

Наведених принципів доцільно дотримуватися на всіх стадіях створення і функціонування ІС, що забезпечить ефективність, надійність і продовження життєвого циклу інформаційних систем державного управління.

Розглядаючи склад, основні функції та взаємозв'язки інформаційних систем макrorівня, насамперед визначимо, які саме інформаційні системи належать до макrorівня в державному управлінні. Оскільки основоположною функцією державного управління є економіка як база, як фінансові можливості для реалізації інших функцій держави, то за основу для розподілу системи державного управління на макrorівень і мікрорівень доцільно взяти принципи виокремлення макроекономіки. За цими принципами макроекономіка — це функція держави, яка включає фіскальну політику, монетарну політику, визначення сукупності макроекономічних показників і методів державного регулювання економіки. Для виконання цієї державної функції створено систему державних органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Автоматизація функцій центральних органів влади здійснюється інформаційними системами державного управління на макrorівні згідно з Національною програмою інформатизації.

Склад ІС державного управління на макrorівні визначається переліком центральних органів влади на основі аналізу спільності таких систем, їхніх інформаційних зв'язків і процесів запровадження в них комп'ютерних технологій. На макrorівні доцільно виділити три сфери дії інформаційних систем — фінансово-економічну, соціальну та адміністративно-правову. Необхідність такої класифікації підтверджується не тільки спільністю і однорідністю функцій, а й доцільністю організації в цих сферах спільних інформаційних ресурсів, єдиного інформаційного простору.

До складу інформаційних систем, що функціонують у фінансово-економічній сфері, входять: інформаційно-аналітична система Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, автоматизована інформаційно-аналітична система Міністерства фінансів України, автоматизована система Державного казначейства України, інформаційно-аналітична система Державної податкової служби України, інформаційно-аналітична система Державної митної служби України, інформаційна система Національного банку

України, інформаційно-електронна система Центрального депозитарію Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, інформаційно-обчислювальна система Державного комітету статистики, інформаційно-аналітична система Рахункової палати. Основною функцією наведених вище інформаційних систем є формування засобами комп'ютерних технологій макроекономічних показників, необхідних для державного управління. Сьогодні автори наукових статей пропонують додатково ввести й інші показники, зокрема доходи бюджету на душу населення, витрати на душу населення і т. п. Розрахунок макроекономічних показників ведеться в розрізі функцій державного управління: прогнозування, планування, облік і складання зведеної статистичної звітності, реалізація контрольних функцій та в процесі підтримки прийняття політичних рішень. Кожна з цих функцій в основному виконується відповідним державним органом.

Значного поширення в управлінській діяльності урядових структур набули ситуаційні центри, що належать до класу систем групової підтримки рішень. Основний режим роботи в ситуаційному центрі — аудіо- і відеодіалог, що забезпечується спеціальними комп'ютерними засобами за розробленими сценаріями. Основу технічного забезпечення ситуаційних центрів становлять комп'ютерні системи, сучасні засоби зв'язку. Вони значно прискорюють роботу на найскладніших ділянках аналітичної діяльності (наприклад, у процесі аналізу та оцінювання оперативної обстановки в тій чи тій надзвичайній ситуації, обробленні соціально-економічної інформації, підготовленні звітів, формуванні оперативних довідок і доповідей).

Можна констатувати, що найбільш перспективним (але дорогим) напрямом інформатизації структур державного управління є системи підтримки прийняття групових рішень. В Японії, США і державах Західної Європи накопчено значний досвід з використання таких систем у ситуаціях, де рішення приймаються голосуванням. При цьому інформатизація регіональних органів влади має розглядатись як постійний технологічний процес, що забезпечує своєчасне оброблення інформаційних запитів і сприяє виробленню й прийняттю рішень у державному управлінні.

Література

1. Парфенцева Н. О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: Впровадження й використання. — К.: Основи, 2000. — 351 с.
2. Платіжні системи: Навч. посіб. для студ. вищих закл. освіти / В. А. Ющенко, А. С. Савченко, С. Л. Цокол та ін. — К.: Либідь, 1998. — 416 с.
3. Рогач І. Ф., Сендзюк М. А., Антонюк В. А. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах. — К.: КНЕУ, 2001. — 239 с.

Коробський Р.В., Фоміна А.О.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЕФЕКТ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Процес виробництва на будь-якому підприємстві здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу (робочої сили), засобів праці та предметів праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства продукує суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Це означає, що, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого, — такі чи такі результати виробництва (діяльності). Останні залежать від масштабів застосовуваних засобів виробництва, кадрового потенціалу та рівня його використання.

Ефективність виробництва — це комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва й робочої сили (працівників) за певний проміжок часу.

У зарубіжній практиці як синонім терміна «результативність господарювання» зазвичай застосовується термін «продуктивність системи виробництва та обслуговування», коли під продуктивністю розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) за виробництва різноманітних товарів і послуг.

Не варто забувати також, що загальна продуктивність системи є поняттям набагато ширшим, ніж продуктивність праці та прибутковість виробництва.

Родовою ознакою ефективності (продуктивності) може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства (організації) з найменшими витратами суспільної праці або часу. У кінцевому підсумку змістове тлумачення ефективності (продуктивності) як економічної категорії визначається об'єктивно діючим законом економії робочого часу, що є основоположною субстанцією багатства й мірою витрат, необхідних для його нагромадження та використання суспільством. Саме тому підвищення ефективності виробництва треба вважати конкретною формою вияву цього закону.

Математично (у формалізованому виразі) закон економії робочого часу, який відображає механізм зниження сукупних витрат на виробництво продукції або надання послуг, має такий вигляд:

$$B_c = \frac{B_{уп} + B_{жп} + B_{мп}}{E_{ск}} \rightarrow \min ,$$

де B_c — сукупні витрати на виробництво продукції (надання послуг) протягом життєвого циклу товару; $B_{уп}$ — затрати минулої (уречевленої) праці на виробництво і споживання товару; $B_{жп}$ — затрати живої праці, тобто заробітна плата всіх працівників, що припадає на даний товар на тій чи тій стадії його життєвого циклу, плюс прибуток на цій стадії (необхідна й додаткова праця); $B_{мп}$ — затрати майбутньої праці в процесі споживання (експлуатації) товару; $E_{ск}$

— сумарний за нормативний строк служби корисний ефект (віддача) товару для споживача.

Результативність виробництва як найважливіший компонент для визначення його ефективності не варто тлумачити однозначно. Необхідно розрізняти: 1) кінцевий результат процесу виробництва; 2) кінцевий народногосподарський результат роботи підприємства або іншої інтеграційної структури як первинної автономної ланки економіки. Перший відбиває матеріалізований результат процесу виробництва, що вимірюється обсягом продукції в натуральній і вартісній формах; другий включає не тільки кількість виготовленої продукції, а також її споживну вартість. Кінцевим результатом процесу виробництва (виробничо-господарської діяльності підприємства) за певний період часу є чиста продукція, тобто новостворена вартість, а фінансовим результатом комерційної діяльності — прибуток (прибутковість).

Ефективність виробництва (продуктивність системи) має поліморфність визначення й застосування для аналітичних оцінок та управлінських рішень. З огляду на це важливим є виокремлювання за окремими ознаками (класифікація) відповідних видів ефективності (продуктивності), кожний з яких має певне практичне значення для системи господарювання.

Відповідні види ефективності виробництва (діяльності) виокремлюються переважно за різноманітністю одержуваних ефектів (результатів) господарської діяльності підприємства (організації).

Економічну ефективність відображають через різні вартісні показники, що характеризують проміжні та кінцеві результати виробництва на підприємстві чи в іншій інтеграційній виробничій структурі. До таких показників належать: обсяг товарної, чистої або реалізованої продукції; величина одержаного прибутку, рентабельність виробництва (виробів); економія тих чи тих видів ресурсів (матеріальних, трудових) або загальна економія від зниження собівартості продукції; продуктивність праці тощо.

Соціальна ефективність полягає у скороченні тривалості робочого тижня, збільшенні кількості нових робочих місць і рівня зайнятості людей, поліпшенні умов праці та побуту, стану довкілля, безпеки життя тощо. Соціальні наслідки виробництва можуть бути не лише позитивними, а й негативними (безробіття, посилення інфляції, погіршення екологічних показників).

Локальна (комерційна) ефективність визначає означає конкретний результат виробничо-господарської чи іншої діяльності підприємства, унаслідок якої воно має певний зиск (дохід, прибуток).

Коли ж виробництво продукції на даному підприємстві потребує додаткових витрат ресурсів, але її споживання (використання) на іншому підприємстві зв'язане з меншими експлуатаційними витратами або іншими позитивними наслідками діяльності, то кажуть про народногосподарську ефективність, тобто сукупний ефект у сферах виробництва і споживання відповідних виробів (послуг). Абсолютна ефективність характеризує загальну або питому (у розрахунку на одиницю витрат чи ресурсів) ефективність діяльності підприємства (організації) за певний проміжок часу.

Порівняльна ефективність відображає наслідки порівняння можливих варіантів господарювання і вибору ліпшого з них; рівень ефективності відбиває економічні та соціальні переваги вибраного варіанта здійснення господарських рішень (напрямку діяльності) проти інших можливих варіантів.

Абсолютна й порівняльна ефективність доповнюють одна одну. Визначення економічно найбільш вигідного варіанта господарювання завжди базується на зіставленні показників абсолютної ефективності, а її аналітична оцінка здійснюється порівнянням запланованих, нормативних і фактично досягнутих показників, їхньої динаміки за певний період.

Первинна ефективність — це початковий одноразовий ефект, що його одержано внаслідок здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства (організації), запровадження прибуткових технічних, організаційних або економічних заходів.

Первинна (початкова) ефективність майже завжди помножується завдяки багатоспрямованому та багаторазовому використанню названих заходів не лише на даному, а й на інших підприємствах, в інших сферах діяльності. Тоді можна казати про так звану мультиплікаційну ефективність, яка проявляється здебільшого в кількох специфічних формах — дифузійному й резонансному ефектах, а також ефектах «стартового вибуху», супровідних можливостей та акселерації.

Дифузійний ефект реалізується тоді, коли певне господарсько-управлінське рішення, нововведення технічного, організаційного, економічного чи соціального характеру поширюється на інші галузі, унаслідок чого відбувається його мультиплікація (наприклад, перед тим, як метод безперервного розливання рідкого металу зайшов широке застосування в чорній металургії, недовго тривалий час користувалися на підприємствах кольорової металургії).

Резонансний ефект має місце тоді, коли якесь нововведення в певній галузі активізує і стимулює розвиток інших явищ у виробничій сфері (наприклад одержання синтетичного волокна високої якості уможливило виробництво нових видів тканини, а відтак — нових видів одягу тощо).

Ефект «стартового вибуху» — це своєрідна «ланцюгова реакція» в перспективі. Він можливий за умови, коли певний «стартовий вибух» стає початком наступного лавиноподібного збільшення ефекту в тій самій або в іншій галузі виробництва чи діяльності (переконливий приклад — застосування економіко-математичних методів і моделей в управлінні, виробництві, різних галузях науки).

У процесі створення будь-яких матеріальних цінностей з'являються супровідні можливості з певним ефектом. Такі можливості проявляються у вигляді різних проміжних і побічних результатів (ефектів), використання виробничих і побутових відходів тощо.

У будь-якій діяльності має місце також ефект акселерації (від лат. *accelero* — прискорюю), який означає прискорення темпів поширення і застосування якогось конкретного позитивного результату.

Межі між окремими формами мультиплікаційної ефективності є досить умовними, рухливими та відносними. Діалектичний взаємозв'язок цих форм полягає в тім, що всі вони разом формують загальний інтегральний ефект від практичної реалізації того чи того управлінського рішення.

Синергічна ефективність (від гр. *synergia* — діючий спільно) виражає такий комбінований вплив сукупності тих чи тих інновацій на фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання, коли загальний ефект перевищує суто арифметичну суму впливу на виробництво (діяльність) кожної інновації зокрема, тобто коли кожна інновація посилює вплив в усіх інших.

Процес вимірювання очікуваного чи досягнутого рівня ефективності діяльності підприємства (організації) методологічно зв'язаний передовсім із визначенням належного критерію і формуванням відповідної системи показників.

Критерій — це головна відмітна ознака й визначальна міра вірогідності пізнання суті ефективності виробництва (діяльності) до яких здійснюється кількісна оцінка рівня цієї ефективності. Правильно сформульований критерій має якнайповніше характеризувати суть ефективності як економічної категорії і бути єдиним для всіх ланок суспільного виробництва чи господарської діяльності.

Суть проблеми підвищення ефективності виробництва (діяльності) полягає в тім, щоб на кожну одиницю ресурсів (витрат) — трудових, матеріальних і фінансових — досягати максимально можливого збільшення обсягу виробництва (доходу, прибутку). Виходячи з цього, єдиним макроекономічним критерієм ефективності виробництва (діяльності) стає зростання продуктивності суспільної (живої та уречевленої) праці. Кількісна визначеність і зміст критерію відображаються в конкретних показниках ефективності виробничо-господарської та іншої діяльності суб'єктів господарювання.

Формуючи систему показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно дотримуватися певних принципів, а саме:

1. забезпечення органічно взаємозв'язку критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності;
2. відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних у діяльності ресурсів;
3. можливості застосування показників ефективності до управління різними ланками виробництва на підприємстві (діяльності в організації);
4. виконання провідними показниками стимулюючої функції в процесі використання наявних резервів зростання ефективності виробництва (діяльності).

Система показників ефективності виробництва (діяльності), що побудована на підставі зазначених принципів, має включати кілька груп: 1) узагальнюючі показники ефективності виробництва (діяльності); 2) показники ефективності використання праці (персоналу); 3) показники ефективності використання виробничих (основних та оборотних) фондів; 4) показники ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів та інвестицій). Кожна з цих груп включає певну кількість конкретних абсолютних чи відносних показників, що характеризують загальну ефективність господарювання або ефективність використання окремих видів ресурсів.

Для всебічної оцінки рівня й динаміки абсолютної економічної ефективності виробництва, результатів виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства (організації) поряд із наведеними основними варто використовувати також і специфічні показники, що відбивають ступінь використання кадрового потенціалу, виробничих потужностей, устаткування, окремих видів матеріальних ресурсів тощо.

Конкретні види ефективності можуть виокремлюватися не лише за різноманітністю результатів (ефектів) діяльності підприємства (організації), а й залежно від того, які ресурси (застосовувані чи споживані) беруться для розрахунків. Застосовувані ресурси — це сукупність живої та уречевленої праці, а споживані — це поточні витрати на виробництво продукції (надання послуг). У зв'язку з цим у практиці господарювання варто виокремлювати також ефективність застосовуваних і споживаних ресурсів як специфічні форми прояву загальної ефективності виробництва (діяльності).

З-поміж узагальнюючих показників ефективності виробництва (діяльності) того чи того первинного суб'єкта господарювання виокремлюють насамперед відносний рівень задоволення потреб ринку. Він визначається як відношення очікуваного або фактичного обсягу продажу товарів (надання послуг) суб'єктом господарювання до виявленого попиту споживачів.

Лише вміле використання всієї системи перелічених чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва (діяльності). При цьому обов'язковість урахування зовнішніх чинників не є такою жорсткою, як чинників внутрішніх.

Література

1. Рогальский Ф. Б., Курилович Я. Е., Цокурено А. А. Математические методы анализа экономических систем. Кн. 1. Теоретические основы. — К.: Наук. думка, 2001. — 230 с.
2. Сивых Е. Управление хозяйственным риском // Бизнес Информ. — 1998. — № 12. — С. 23—27.
3. Смирнов Э. А. Разработка управленческих решений: Учеб. для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 271 с.

Кропивіна Н.Д.

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ МАГАЗИНУ ФЛОРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Квіти в усі часи були загальними улюбленцями. Наприклад, у епоху короля-сонця Людовіка Чотирнадцятого, придвірні садівники не скупилися на розкішні прикраси для квітів та букетів у вигляді шовкових бантів, атласних стрічок і легкої позолоти. Вони навіть вигадали поливати пелюстки парфумами!

Квіти майже обожнювалися. Однак все це, за винятком, мабуть, благоговіння перед ніжним чудом природи, залишилося в далекому минулому. А сьогодні квіти стали не лише предметом обожнювання, а засобом заробляння грошей, одним з найпоширеніших та найуспішніших видів бізнесу.

Сьогодні ми не можемо уявити нашого життя без квітів, вони всюди – у наших домівках, на усіх святкових подіях і навіть в скорботні дні вони супроводжують нас.

Актуальність квіткового бізнесу полягає в порівняно швидкої організації і початку роботи, відсутності спеціальних ліцензій, ходовому товарі і безлічі споживачів.

Мета проекту — опис створення і побудови фінансової моделі магазину квітів і аксесуарів для квітникарства.

Проект буде здійснюватися у м. Красноармійськ Донецької області, адже в даному місті є лише два підприємця, що займаються продажем квітів.

Сучасний магазин «Фіоніт» спеціалізується на гуртово-роздрібній торгівлі. В асортименті нашого магазину Ви знайдете оригінальні квіти та букети, подарунки та сувеніри, весільні букети, квіти в корзині, кімнатні рослини та вазони, бізнес букети, а також багато інших пропозицій.

Магазин буде співпрацювати з ведучими вітчизняними виробниками квітів ТОВ "Фіоніт".

Відділ реєстрації та сприяння розвитку підприємництва Красноармійської міської ради.

Рід діяльності: Продаж кімнатних рослин, квітів та супутніх їм товарів (квіткових горщиків, добрив, насіння та т.п.), сезонної продукції-розсади, саджанців, цибулин.

Підприємство буде носити статус Товариства з обмеженою відповідальністю. Саме такий вид правової форми буде найоптимальнішим для організації, так як він має такий ряд переваг:

1. Може бути заснований при малому капіталі.
2. Ризик кожного з компаньйонів обмежений основним внеском.
3. Компаньйони мають широкі права з управління. Це виключить різні помилки, так як всі рішення з основних питань, пов'язані з управлінням.
4. Виробництва, будуть прийматися загальними зборами компаньйонів.
5. Гарантує безперервність управління підприємства.
6. Витрати на заснування та управління нижче, ніж в інших суспільствах.

Для проведення державної реєстрації юридичної особи засновник (засновники) або уповноважена ними особа повинні особисто подати державному реєстратору (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) такі документи:

- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи;
- примірник оригіналу або нотаріально засвідчену копію рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом;

- два примірники установчих документів;
- документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи;
- інформацію з документами, що підтверджують структуру власності засновників - юридичних осіб, яка дає змогу встановити фізичних осіб - власників істотної участі цих юридичних осіб.

Кадри чи трудові ресурси - являють собою сукупність працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, зайнятих на підприємстві та які знаходяться у його обліковому складі. Це дуже важливий ресурс кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати діяльності підприємства і його конкурентоспроможність. Всі працівники підприємства, залежно від ставлення до виробничих процесів підрозділяються на 2 групи: виробничий персонал і керівний склад. На підприємстві до виробничого персоналу ставляться 9 працівників, до керуючого - бухгалтер і 2 директора.

Заробітна плата - це винагорода, яку отримує працівник підприємства в залежності від кількості і якості витраченого їм праці і результатів діяльності всього колективу підприємства

Співробітники ТОВ "Фіоніт" мають досвід збуту квіткової продукції та супутніх товарів шляхом створення аналогічних підприємств.

Фірма продає товари в широкому асортименті. Продукція користується стійким попитом у населення внаслідок невисоких цін і багатого вибору. Керівництво фірми у своїй діяльності враховує потреби і запити покупців, проводячи додаткові дослідження.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що у фірми є досить перспективна можливість збуту своєї продукції за відносно невисокими цінами.

Організація вивезення великих партій товару зі складу фірми здійснюється транспортом замовника.

Фірма займається продажем кімнатних рослин, букетів, супутних їм товарів (книг по догляду за рослинами, буклетів з флористики, каталогів, квіткових горщиків, добрив, землі для різних видів рослин і т.п.), а також реалізацією продукції сезонного характеру: розсади, насіння, цибулин, саджанців та посадкового матеріалу.

Всі товари мають високу якість. Ціни на асортимент представлені в таблиці.

Ціни на товар можуть варіювати в залежності від сорту, розміру і сезону.

Фірма прагне до співпраці з українськими виробниками, такими, як "Біла дача", "Корпорація НК", "Альбіна", "Афродіта" і т.п.

У магазині передбачається широкий вибір продукції, а також нові сорти і екзотичні види рослин.

Для страхування ризиків передбачається створення страхового фонду в розмірі 1% від собівартості продукції (для боргів), укладення договору страхування майна та страхування контрактів.

У торгівлі квітами норма прибутку зараз становить близько 10-15%. У даному новому районі є незайнята ніша на ринку квіткової продукції, невелика

кількість конкурентів. Проведення рекламної кампанії необхідно при відкритті нового магазину. Вона буде складатися з наступних заходів:

1) Замовлення та розміщення рекламного щита фірми біля центрального ринку.

2) Реклама в ЗМІ: у газеті «Орбіта», 1 публікація на тиждень. Тираж газети-5000 екземплярів. У газеті «Маяк», 2 публікації на тиждень, тираж 20000 екземплярів. А також у журналах «Мій улюблений сад» -1 раз на місяць, «Дом. Сад. Огород» -1 раз на тиждень, «Наш сад» -1 раз на місяць, «Квіти України» -1 раз на місяць, «Присадибне господарство» -1 раз в 2 тижні, «Дача» -1 раз на місяць.

3) Виготовлення та розповсюдження листівок.

Стоїть завдання отримати максимальний прибуток, але з тим розрахунком, щоб ціна товару була прийнятною для споживачів, і вони не пішли б до наших конкурентів. Тому, враховуючи поставлену задачу, буду визначати ціну методом «середньої витрати плюс прибуток», але не будемо також забувати про рівень поточних цін.

Статутний капітал - мінімальний початковий капітал, необхідний для забезпечення нормального функціонування підприємства.

У витратах враховувалося наступне:

Заробітна плата персоналу та нарахування на неї, амортизація основних засобів, телефонні переговори, опалення, канцтовари, реклама, виготовлення дисконтних карт, собівартість товару, вартість пакувальних матеріалів, електроенергії та утримання тимчасових торгових точок.

Фірма здатна виплатити суму кредиту + відсотки по ньому вже за результатами роботи за 1-й рік, решту суми підприємство планує вкласти в розширення бізнесу.

Я проаналізувала фактори розвитку галузі за 3-5 останніх років, проаналізували можливі місця розташування нового квіткового магазину.

З метою вивчення маркетингової ситуації на квітковому ринку, я розрахувала виробничу програму відкриття квіткового магазину. Також провела аналітичну оцінку діяльності найближчих конкурентів, і проаналізувала можливого постачальника. Для створення магазину необхідно 20 000 гривень. Фірма здатна виплатити суму кредиту + відсотки по ньому вже за результатами роботи за 2-й роки. Підприємство буде носити статус Товариства з Обмеженою Відповідальністю. Саме такий вид правової форми буде найоптимальнішим для нашої організації, так як він має наступний ряд переваг: може бути заснований при малому капіталі; ризик кожного з компаньйонів обмежений основним внеском; компаньйони мають широкі права з управління. Це виключить різні помилки, тому що всі рішення з основних питань, пов'язані з управлінням виробництва, будуть прийматися загальними зборами компаньйонів; гарантує безперервність управління підприємства; витрати на заснування та управління нижче, ніж в інших суспільствах. Організаційно-правова форма підприємства (далі-ВПФ) - товариство з обмеженою відповідальністю. Учасники цього това-

риства несуть відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості внесеного вкладу.

Література

1. Еремін В.М. Маркетинг: Основи маркетинг та інформації: Навчальний посібник. / В.М. Еремін. - Маркетинг: КНОРУС, 2006. - 656с. 2 екз.
2. Балашова О.В., Тищенко М.М., Ванєєв О.М. Бібліотечний дизайн: навч. посібник / Є.В. Балашова, М.М. Тищенко, А.Н. Ванєєв. - М.6 Гардаріки, 2006. - 288 с.
3. Басовский Л.Є. Маркетинг питання і відповіді. - М.: Инфра, 2006. - 134 с.
4. Го Санні Т.Х. Простота: секрет ефективного маркетингу / Пер. з англ; балалнс Бізнес Букс, 2006. - 176с
5. Голубина Є.В. Дітрібуція. Формування та оптимізація каналів збуту / Є. Голубина. - М.: Вершина, 2006. - 136с.
6. Дебелак Д. Планування в маркетингу: виігрішние стратегії для будь-якого малого бізнесу / Дон Дебелак; пер. з англ. І.А. Демченко. - М.: АСТ: Астрель, 2006. IX. - 440С
7. Забіне Д., Бребах Г. Прицільний маркетинг. Нові правила залучення й утримання клієнтів / пров. з англ. Прале. Тит. Англ. - М.: Изд-во Эксмо, 2006. - 304с

Лисенко С.М., Коновалова А.О.

ФІНАНСОВІ МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВ «КРАСНОЛИМАНСЬКЕ»

В умовах глобалізації зміни у системі управління, на які впливає навколишнє середовище, набувають високого темпу. Тому на сучасних підприємствах з'являється потреба у розробці нових підходів щодо ефективного управління їх структурними елементами. При цьому оцінка ефективності управління підприємством визначатиме його конкурентоспроможність серед вітчизняних виробників, а також створюватиме підґрунтя для підвищення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства, стабілізації його позицій та стійкого розвитку на ринку. Метою статті є аналіз ефективності управління ТОВ «Краснолиманське» і визначення напрямів щодо її підвищення.

Сьогодні проблеми оцінювання ефективності управління підприємством набули розповсюдження серед вітчизняних і зарубіжних науковців. Р. Каплан і Д. Нортон, О.В. Рудковський, Л.Н. Христенко, Ю.Г. Черняєва, В.М. Івахненко, Й.С. Завадський, З.П. Румянцева, Г.В. Осовська, О.А. Осовський, М.В. Височина та інші створювали різноманітні підходи та методичні розробки стосовно алгоритму та переліку показників для оцінки ефективності діяльності підприємства. Більшість наукових досліджень, що вивчають проблеми оцінювання ефективності управління підприємством, засновані на впровадженні збалансо-

ваної системи показників. Так, Р. Каплан і Д. Нортон запропонували використання системи, яка базується на причинно-наслідкових зв'язках між стратегічними цілями, які відбивають їх параметри і фактори отримання запланованих результатів. [1] Така система складається з чотирьох компонентів: фінансова, клієнтська, внутрішніх бізнес-процесів та навчання і розвитку персоналу. Фінансові і не фінансові показники дають характеристику цим структурним складовим. О.В. Рудковський запропонував наступну збалансовану систему для оцінки ефективності управління підприємства, яка ґрунтується на:

- показниках, що характеризують всі складові діяльності підприємства (показники ефективності матеріальних і нематеріальних активів підприємства);
- показниках, що характеризують три моменти у часі: попередній, теперішній та майбутній стани підприємства;
- підсумкових показниках, що оцінюють досягнуті результати. [2]

Л.М. Христенко пропонує застосувати системний підхід у побудові структури оцінки внутрішньої та зовнішньої ефективності управління підприємством. До елементів внутрішньої структури системи управління підприємством автор відносить керуючу та керовану підсистеми. Керуюча підсистема передбачає наступний склад: управлінський персонал, організаційна структура управління, технологія управління, організаційна культура. Керована підсистема складається з операційної діяльності, персоналу, фінансової, маркетингової, інвестиційної, інноваційної діяльності. Оцінка зовнішньої ефективності управління підприємством базується на аналізі рівня збалансованості інтересів підприємства та груп суб'єктів зовнішнього середовища, з якими воно має взаємодію (інвестори, споживачі, конкуренти, постачальники). [3]

Таким чином, для оцінки ефективності управління підприємством ми пропонуємо використовувати методичний підхід, який передбачає поділ аналітичних процедур на два напрямки:

- 1) аналіз ефективності фінансової діяльності (оцінка фінансового стану);
- 2) аналіз ефективності виробничої діяльності підприємства (ефективності виробництва).

В рамках даної роботи було проведено аналіз ефективності управління ТОВ «Краснолиманське» за вказаними напрямками, результати якого представлено у табл. 1 і табл. 2.

Таблиця 1. –
Результати аналізу ефективності управління виробничою діяльністю
ТОВ «Краснолиманське» (2007 – 2011 рр.)

Показник	Розрахунок	2007	2008	2009	2010	2011
- коефіцієнт майна виробничого призначення	засоби виробництва / активи	0,48	0,51	0,66	0,75	0,46
- коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	чиста виручка від реалізації / залишкова вартість основних засобів	1,29	2,2	0,95	2,7	2,6
- частка собівартості у загальному обсязі продукції	загальна сума витрат / обсяг виробництва продукції в грошовому виразі	0,73	0,74	0,85	0,51	0,58

- рентабельність виробництва	прибуток від операційної діяльності / операційні витрати	10,25	14,55	-3,75	23,15	170,7
- рентабельність активів	прибуток до оподаткування / джерела засобів	-0,027	0,46	-0,07	0,96	0,88
- рентабельність власного капіталу	чистий прибуток / власний капітал	4,36	2,71	-1,89	4,5	0,86
- коефіцієнт зносу основних засобів	первинна вартість основних засобів / знос	0,35	0,35	0,48	0,52	0,59
- продуктивність одиниці продукції, грн./чол.	обсяг виробництва продукції / середньоспискова чисельність працівників	324,49	408,6	354,9	621,43	615,4
- оборотність оборотних активів, оборотів	чистий дохід / середня величина оборотних активів	2,73	2,82	1,91	11,9	8,4

Позитивні зміни фінансового стану ТОВ «Краснолиманське» у 2011 відносно 2010 р.:

- підвищення швидкої ліквідності балансу підприємства;
- збільшення оборотності робочого капіталу;
- зростання концентрації власного капіталу ТОВ «Краснолиманське», а тому і фінансової незалежності;
- зниження фінансового ризику підприємства, тобто шахта наближується до оптимального співвідношення зобов'язань і власного капіталу для підвищення рентабельності власного капіталу;
- збільшення значення коефіцієнта покриття відсотків свідчить про зменшення витрат підприємства на виплату відсотків за кредит;
- підвищення достатності оборотних коштів для задоволення поточних зобов'язань;
- платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами покращилися.

Таблиця 2. –

Результати аналізу ефективності управління фінансовою діяльністю
ТОВ «Краснолиманське» (2007 – 2011 рр.)

Показник	Розрахунок	2007	2008	2009	2010	2011
- коефіцієнт поточної ліквідності	сума оборотних засобів / короткострокова заборгованість	0,51	1,49	0,74	0,46	1,2
- коефіцієнт швидкої ліквідності	(поточні активи – запаси + витрати майбутніх періодів) / (поточні зобов'язання + доходи майбутніх періодів)	0,47	1,38	0,65	0,31	1,04
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	грошові кошти і поточні фінансові інвестиції / короткострокова заборгованість	0,082	0,13	0,0016	0,068	0,007
- коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	залучений капітал / власний капітал	-43,3	2,4	43,53	1,46	0,57

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	сума власних коштів / валюта балансу	-0,024	0,29	0,023	0,41	0,64
- трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості	$S = \{S_1(\pm\Phi^B), S_2(\pm\Phi^{BD}), S_3(\pm\Phi^{3K})\}$ $S(\Phi) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Phi \geq 0 \\ 0, & \text{якщо } \Phi < 0 \end{cases}$	$S = \{0, 0, 0\}$	$S = \{0, 1, 1\}$	$S = \{0, 0, 0\}$	$S = \{0, 0, 0\}$	$S = \{1, 1, 1\}$

Негативні зміни фінансового стану ТОВ «Краснолиманське» у 2011 відносно 2010 р.:

- зменшення частки засобів виробництва у вартості майна;
- можливості підприємства негайно погасити свої борги зменшилися, але неможливо одразу робити негативні висновки, адже мало ймовірно, щоб всі кредитори одночасно пред'явили б йому свої вимоги;
- у 2011 р. ТОВ «Краснолиманське» має абсолютну фінансову стійкість. При цьому всі запаси покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів, що трапляється вкрай рідко. Але абсолютна фінансова стійкість – не ідеальний варіант для шахти, адже це означає, що керівництво підприємства не використовує зовнішніх джерел фінансування для основної діяльності;
- зниження рентабельності через зменшення валового прибутку, чистого прибутку, фінансових результатів від звичайної та операційної діяльності, за рахунок збільшення суми собівартості реалізованої продукції.

Таким чином, з аналізу основних техніко-економічних показників, оцінки ефективності управління виробничою та фінансовою діяльністю ТОВ «Краснолиманське» можна запропонувати наступні фінансові методи для підвищення ефективності управління підприємством:

- покращення ліквідності ТОВ «Краснолиманське» за рахунок розробки механізму поповнення оборотних коштів;
- визначення оптимального залишку грошових коштів для здійснення поточної діяльності підприємства;
- зменшення фінансового циклу за допомогою прискорення обороту дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості підприємства постачальникам.

Дані методи дозволять покращити ефективність управління ТОВ «Краснолиманське», а саме створити умови для стабілізації фінансового стану і ефективної виробничої діяльності підприємства.

Література

1. Каплан Р., Нортон Д. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fb2lib.net.ru/book/141077>.
2. Рудковський О.В. Показники оцінювання ефективності управління підприємством в ринкових умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_3/068-073.pdf.

З. Л. М. Христенко. Вплив чинників внутрішнього середовища на ефективність управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_4_2/pdf/141-144.pdf.

Лозовський О.М., Глухова Н.В.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Актуальність проблеми. В наш час інноваційна діяльність посідає важливе місце в економічному процвітанні будь-якого підприємства і країни в цілому й відіграє ключову роль в соціальному та економічному прогресі всього суспільства. За сучасних умов господарської діяльності інновація стала рушійною силою економічного, технологічного, політичного, екологічного та соціального розвитку. Тому інноваціями необхідно управляти. Саме управління інноваційною діяльністю є ключовим елементом, від ефективності якого залежить зростання добробуту суспільства загалом та активізація підприємницької діяльності зокрема. Таким чином питання управління інноваційною діяльністю підприємства є актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління інноваційною діяльністю присвячені наукові праці українських та зарубіжних вчених, зокрема А. Гальчинського, В. Геєця, Л. Довганя, М. Долішнього, П. Друкера, П. Завліна, В. Захарченка, В. Козловського, О. Кузьміна, Л. Пономаренко, М. Портера, А. Савчука, В. Стадника, А. Стрікланда, А. Томпсона, Ф. Янсена та інших, які зробили значний внесок у формування теорії управління інноваційною діяльністю. Незважаючи на досить велику кількість праць, дане питання залишається відкритим та потребує досить детального вивчення і побудови самої системи управління інноваційними процесами та її практичне застосування.

Метою статті є дослідження проблеми і обґрунтування необхідності системи управління інноваційними процесами на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Що ж таке інновація? Закон України «Про інноваційну діяльність» трактує інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Це – по-перше, успішне комерційне використання і виконання нових ідей, знань і технологій, а по-друге, процес перетворення нової ідеї в безпосередній соціально-економічний ефект.

Основним фундаментальним принципом економічного процвітання будь-якого підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності і створення об'єктів промислової власності — основи випуску нової конкурентоздатної продукції, впровадження нової конкурентоздатної технології, що забезпечують одержання надприбутку.

Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і перероблення;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [3, с. 156-158].

В.В. Стадник, В.О. Козловський розглядають управління інноваційною діяльністю як складову менеджменту сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства. П.Н. Завліна дає таке визначення управління інноваційною діяльністю: «формування цілей інноваційної діяльності, планування інновацій, організація роботи та контроль за здійсненням інновацій». Л.А. Пономаренко ототожнює управління інноваційною діяльністю з інноваційним менеджментом, даючи стисле визначення управлінню інноваційною діяльністю: «воно є предметом інноваційного менеджменту». І.Б. Лебедева трактує визначення управління інноваційною діяльністю як: «...процес упровадження інновацій, діяльність органів керування її фінансування наукових досліджень і розробок» [4, с. 99-102.].

Узагальнюючи ці висловлювання можна дати таке визначення: управління інноваціями - це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю організації з метою оптимізації економічних результатів її господарської діяльності.

Особливість інноваційної діяльності полягає в тому, що вона є діяльністю підвищеного ризику порівняно зі звичайним підприємництвом (що також здійснюється на власний ризик). Цей підвищений ризик зумовлений новизною, творчим характером науково-технічної роботи, можливістю одержання як позитивного, так і негативного результату, тому більша частина підприємців не бажають займатися інноваціями.

Ефективне управління інноваційною діяльністю на нашу думку передбачає здійснення таких основних кроків:

- визначення найбільш ризикованих напрямів діяльності підприємства;
- використання різноманітних джерел новаторських ідей;
- визначення кількісних цілей, на досягнення яких спрямований інноваційний проект;
- визначення основних етапів роботи з реалізації інноваційного проекту, при цьому перехід до наступного етапу є неможливим, доки не закінчений попередній.

Дотримання цих ключових правил управління інноваціями допоможе забезпечити досягнення успіху та зменшити рівень ризику.

Управління інноваціями як система є сукупністю дій, які стосуються обґрунтування, прийняття, реалізації управлінських рішень щодо створення та впровадження новачій в організації і спрямовані на визначення стратегічних інноваційних цілей, адекватних загальнокорпоративній стратегії; формування інноваційної стратегії та інноваційної політики; оптимізацію організаційно-структурних форм управління інноваціями; розроблення технології обґрунтування і прийняття інноваційних рішень; вибір методів впливу на поведінку учасників інноваційного процесу з метою формування взаємовигідних економічних відносин [2, с.103-104].

В умовах ринкової економіки ефективний розвиток підприємств на тривалу перспективу можливий лише при врахування науково-технічного прогресу. Тому розвиток інноваційної сфери, через яку просуваються у виробництво інноваційні досягнення, є особливо актуальним, оскільки вимагає серйозної уваги та вивчення. Без гнучкого управління інноваціями, яке є рушійною силою його розвитку, неможлива тривала стабільність будь-якого підприємства.

У зв'язку з цим досить гострою є проблема своєчасного просування інноваційних можливостей, концентрації ресурсів, оперативного управління інноваційним процесом при мінімальному ризику від неправильного вибору інноваційного напрямку. Стратегія управління інноваціями має бути складовою загальної стратегії управління розвитком підприємства.

Основними завданнями реалізації управління інноваціями на підприємстві на сучасному рівні повинні бути:

1. формування інноваційної стратегії організації в контексті її загальної стратегії;
2. розроблення концептуальних засад і принципів формування інноваційної політики, адекватної інноваційній стратегії;
3. розроблення планів і програм інноваційної діяльності;
4. обґрунтування і вибір масштабних інноваційних проектів, що розширюють чи диверсифікують діяльність організації;
5. визначення джерел ресурсного забезпечення реалізації інноваційних програм і проектів;
6. формування організаційної структури, чутливої і сприйнятливої до інноваційних змін.

Ефективне управління інноваційною діяльністю повинно розглядатися, як забезпечення виконання поставлених стратегічних цілей та завдань, використовуючи ресурси, інтелект, ідеї, мотиви поведінки інших людей, що є найважливішим чинником, який впливає на ефективні соціальні, економічні та технологічні нововведення.

Як вже було зазначено високий ступінь конкурентоздатності підприємства й можливість забезпечення стабільного доходу в сучасних умовах у значній мірі залежать від активності здійснення інноваційної діяльності. Сам по собі процес управління являє собою складний процес, спрямований на досягнення

поставлених цілей. При цьому проблеми виникають як у здійсненні самого процесу управління, так і у визначенні й урахуванні специфіки об'єкта управління - інноваційної діяльності [1, с.113-114].

Так, однією із найважливіших проблем управління інноваційною діяльністю є відсутність кваліфікованих кадрів. Інноваційна діяльність реалізується через працівників підрозділів підприємства: науковців, дослідників, розробників. Необхідно зазначити, що ефективне управління інноваційною діяльністю залежить від розуміння доцільності співпраці керуючої та керованої систем.

Так, велика роль в управлінні інноваціями приділяється керівнику, який у свою чергу, повинен здійснювати такі функції в організації як: планування, тобто пояснення та вибір основних напрямів інноваційної діяльності відповідно до прийнятих цілей і завдань розвитку, потенційних можливостей підприємства; організування - забезпечення виконання планових завдань і згуртованість персоналу, які спільно реалізують інноваційні плани, програми, проекти: прогнозування як розроблення прогнозів науково-технічного розвитку на тривалу перспективу; мотивування є спонукання працівників до зацікавленості у результатах своєї праці зі створення інновацій та їх впровадження на підприємстві; контролювання, тобто перевірка організації інноваційного процесу, плану виконання створення та реалізації інновацій [5, с.246-247].

Активне залучення до інноваційної діяльності працівників організації підвищує потенціал її розвитку, створює нові інноваційні можливості, оскільки впровадження нових ідей здійснюється не під тиском вищого керівництва, а на основі розуміння важливості і за безпосередньої участі у генеруванні ідей та створенні новинок всього персоналу. Саме розуміння сутності та схеми здійснення управління інноваційною діяльністю сприятиме збільшенню ефективності й результативності інноваційних процесів підприємства. Тому, запровадження управління інноваційною діяльністю є передумовою радикальних зрушень, що призводить до підвищення активності впровадження підприємством соціальних, економічних та технологічних нововведень.

Висновки. Активізація інноваційної діяльності потребує якісно нової організації взаємозв'язків і взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу. Становлення соціально-орієнтованої ринкової системи господарювання в Україні вимагає значного розширення масштабів інноваційної діяльності підприємств. Саме активізація інноваційної діяльності на всіх ієрархічних рівнях економічної системи є найважливішою передумовою підвищення ефективності виробництва на базі зростання продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва сукупного суспільного продукту та національного доходу країни. Слід визнати, що забезпечення економічного зростання сьогодні є головною умовою позитивних зрушень у розвитку як України, так і її окремих регіонів у перспективі. Проблема активізації інноваційної діяльності підприємств, враховуючи її роль у розвитку народного господарства в умовах перехідного періоду, набуває особливої актуальності.

Управління інноваційною діяльністю в державі, регіонах, на підприємствах повинно ґрунтуватися на вивченні основних проблем інноваційної діяльно-

сті - організаційно-економічних відносин у науково-інноваційній сфері, методів активізації інноваційної діяльності, збереженні кадрового потенціалу та забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, а також розвитку нових форм інноваційного підприємництва.

Література

1. Боярська М.О. Управління інноваційними процесами на підприємствах: особливості реалізації / М.О. Боярська // Економіка підприємства та управління виробництвом. – 2011. – №4. – С.112-116.
2. Варфоломієва В.О. Підвищення якості й оптимізація управління інноваційною діяльністю. // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №7. – С.100-106.
3. Козловський В.О. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / В.О. Козловський. – Вінниця: ВНТУ, 2007. – С. 156-158.
4. Колінко Н.О. Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень / Н.О. Колінко// Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – №4. – С. 98-105.
5. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенін. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – С.244-250.

Маркович І.Б.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ

Традиційний підхід до планування розвитку промислового підприємства, в основу якого покладені принципи раціоналізації організації виробництва, постійного зниження витрат за рахунок виявлення внутрішніх резервів, тобто зосередження уваги на підприємстві як закритій системі, вичерпаний. Виявилось недалекоглядним вважати цілі і завдання підприємства заданими та такими, що залишаються сталими, чітко прогнозованими протягом тривалого періоду часу. Тому побудова стратегії розвитку організації, яка базується лише на оперативних адаптивних заходах, не може вважатися перспективною.

Реалізація короткострокових планів іноді дозволяє отримати відповідні короткотермінові успіхи – це може бути збільшення обсягів реалізації продукції, зменшення абсолютних чи відносних розмірів певних статей витрат і т.д. Але в сучасних умовах ключовим фактором успіху стає розробка та планомірна реалізація стратегічних планів, в яких комплексно та багатовекторно враховані внутрішні можливості підприємства, зовнішні фактори, особливості економічних процесів, які відбуваються як в національних межах, так і за кордоном.

Безумовно, не можна ігнорувати ролі держави в процесах зростання потенціалу вітчизняних підприємств. В умовах глобалізації та необхідності інтегрування у світовий економічний простір універсальним критерієм стратегії розвитку будь-якої країни, а тим більше України, що пішла шляхом утвердження самостійності та національної ідентичності, має стати міжнародна конкурентоспроможність як можливість реалізації конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Забезпечення конкурентоспроможності промисловості України в ХХІ столітті пов'язане з вирішенням ряду стратегічних завдань, спрямованих на реалізацію її факторних переваг, інфраструктурного, наукового, інноваційного та матеріально-ресурсного потенціалу. Розв'язання поставлених завдань значною мірою залежить від того, наскільки ефективно національна промисловість буде впроваджувати пріоритетні науково-технічні досягнення та інноваційні розробки, орієнтуватися на світовий досвід використання конкурентних переваг.

Дуже важливу роль у зростанні можливостей адаптовуватися до глобальних змін відіграють організаційні форми інноваційної діяльності, взаємовідносини учасників цього процесу на всіх рівнях. Враховуючи те, що така діяльність значною мірою є мало регламентованою і слабо формалізованою, забезпечення її раціональності, ефективності та економічності для підприємства є досить складною проблемою. Це пов'язано з наявністю досить великої сукупності факторів та критеріїв оцінки, які характеризуються неоднозначністю результатуючих показників та значною варіантністю факторів ризику. Тому вибір напрямків та особливостей проведення заходів на підприємстві в напрямку зростання адаптованості не може ґрунтуватися виключно на економіко – математичних розрахунках, а передбачає поєднання формалізованих та неформалізованих підходів.

Як свідчить практика, сьогодні реалізуються менше 10% сформованих стратегій. Причина цього явища не лише в недосконалому управлінні процесами запровадження стратегії, а й у некоректному стратегічному формулюванні. У процесі формулювання стратегії, оцінюючи її складно передбачити всі нюанси, які супроводжуватимуть її реалізацію. Саме тому більшість запроваджених стратегій відрізняється від запланованих, тобто їх початкових варіантів [3, с. 20-23]. Ефективність проведення будь-яких змін на підприємстві суттєво залежить від правильності організації цього процесу. Саме це підкреслював Л. Боссіді: «Стратегія не має жодної цінності, якщо не враховує здатності організації до її впровадження» [2, с. 3].

Вже стало загальноновизнано, що успіх в жорсткій конкурентній боротьбі залежить від якості стратегічного управління. Це пов'язано з тим, що застосування методів і форм довгострокового і поточного планування, які мають в своїй основі оптимізаційне моделювання та економічне прогнозування на основі продовження минулих тенденцій було виправдано у ХХ столітті в умовах більш стабільних бізнес-процесів.

За твердженням Живко З. та Керницької М. [1, с. 23], характерними ознаками системного (комплексного) підходу до інноваційної діяльності промислових підприємств є:

1. одночасне охоплення проектуваннями великої кількості завдань;
2. максимальна типізація та структуризація рішень;
3. багатоаспектне уявлення про структуру інноваційної системи галузі як про систему, що складається з кількох класів компонентів, та відносно автономна їх розробка;
4. ключова роль баз даних інноваційних характеристик;
5. локальне впровадження та збільшення функціональних завдань.

Отже, стратегія розвитку промислових підприємств повинна обов'язково будуватися на врахуванні особливостей глобалізованого світового промислового простору, що поєднано із дослідженнями національних рис економіки.

Література

1. Живко З.Б. Тенденції машинобудування / З.Б. Живко, М.І. Керницька // Автострада. – 2008. -№8 – 35 с.
2. Bossidy L. The Discipline of Getting Things Done / L. Bossidy, R. Charan // Crown Business, New York, 2002. – p. 21
3. Kaplan R.S. Aligment / R.S. Kaplan, D.P. Norton // Harvard Business Review, February, 2006, 115 p.

Мельник Н.І.

МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ ПОПИТУ

Орієнтація виробників чи постачальників у вподобаннях споживачів є вагомою перевагою перед конкурентами. Тому, процес структуризації попиту потребує ґрунтовних вивчень та досліджень, метою якого є максимізація прибутків та задоволення потреб споживачів.

Кількість методів, яка дозволяє оцінити структуру попиту є досить великою. Проте, як свідчить досвід, жоден з них не є повністю досконалим. Тому, завдання полягає в аналізуванні всіх існуючих методів, виявленні їхніх переваг та недоліків, і розробленні альтернативних варіантів структуризації попиту.

До основних методологічних принципів, на яких повинні базуватись методи структуризації попиту належать об'єктивність, систематичність, комплексність, безперервність, оперативності. Об'єктивність є одним з основних принципів, суть якого полягає в незалежній від будь-якого суб'єкта ринку оцінці реальної ситуації. Принцип систематичності відповідає за узгоджену, послідовну роботу дослідника, яка є організованою та впорядкованою. Такий принцип як

комплексність відображає цілісність дослідження, усестороннє охоплення всіх складових, факторів тощо, які дозволять досягнути поставленої цілі. Безперервність процесу потребується для виявлення причинно-наслідкових зв'язків, для уникнення помилок, пов'язаних з опущення важливих фактів у процесі дослідження. Принцип оперативності пов'язаний з швидкою зміною факторів, плинністю процесів, дані про яких втрачають свою цінність з часом.

В процесі дослідження структури попиту потребується різного роду інформація. Джерела інформації поділяються на вторинні та первинні. Вторинні джерела бувають внутрішніми та зовнішніми. Внутрішні джерела накопичуються на самому підприємстві. Це усі види форм звітності та обліку на підприємстві. Зовнішні джерела інформація збираються сторонніми організаціями, спеціалізованими фірмами. Первинні джерела збираються вперше для конкретного дослідження, за допомогою опитувань, спостережень, моделювання, експериментів, аналізу аналогічних ситуацій. Їх можна поділити на якісні та кількісні [4, с. 81-82].

Досліднику потрібно визначити, який саме попит він буде вивчати. Адже, попит має часові та географічні межі. Підприємство може вивчати як діючі території, на яких вже розповсюджена продукція з метою удосконалення структури пропозиції, так і неосвоєні місцевості для оцінки виграшу, який отримає підприємство від розширення бізнесу. Варіантом може виступати як локальна місцевість, так і міжнародні масштаби.

Паралельним пунктом при дослідженні структури попиту є виокремлення товарів, попит на які потрібно структурувати. Це можуть бути конкретні товари / один конкретний товар, група товарів, яка пропонуються чи можуть бути запропоновані певним підприємством, чи попит на весь основний або/і неосновний асортимент продукції. Також, можна досліджувати весь потенційний ринок споживачів чи окремий сегмент ринку.

Отже, залежно від типу підприємства та його мети визначаються подальші дії маркетолога.

Залежно від засобів, що використовуються при структуризації попиту, методи поділяють на інтуїтивні (неформальні), формалізовані (нормативні) та комбіновані [4, с. 208]. Звичайно, найбільш ефективнішими є комбіновані методи. Ці методи полягають у поєднанні елементів як інтуїтивних, так і формалізованих методів. Наприклад, часто при економіко-математичному моделюванні поведінки покупців використовуються дані, отримані в результаті опитувань споживачів чи експертів (інструменти інтуїтивних методів). Комбіновані методи структуризації об'єднують експертні і фактографічні методи. Прикладом може бути метод паттерн, при якому експерти формулюють колективні судження на основі використання принципу "дерева цілей".

Залежно від методів збору інформації дослідження поділяють на польові та кабінетні. Отримання вихідної інформації від суб'єктів ринку здійснюється за допомогою польових досліджень. Це опитування, спостереження та експеримент [4, с. 205; 2, с. 64, 91-95]. Опитування є одним з найпоширеніших, і при правильному виведенні результатів, найбільш точним способом структуризації

попиту. Оскільки, дослідник може отримати будь-яку інформацію, яка стосується споживачів, торгових представників та проблем ринку, які з ними пов'язані. Кабінетні дослідження проводяться в штучно створеній обстановці, за допомогою таких способів як традиційний аналіз, контент-аналіз, кореляційний та регресійний аналіз.

В окрему групу методів виокремлюють соціологічні методи, результатом яких є отримання первинної інформації. До соціологічних методів відносять якісні і кількісні дослідження, спеціальні, синдикатні і поточні, польові та лабораторні.

Доцільно виокремити методи структуризації реалізованого, нереалізованого та перспективного попиту. Структуру реалізованого попиту можна оцінити на основі систематичного та періодичного вивчення. Періодична оцінка реалізованого попиту відбувається на основі бухгалтерських даних, аналізу товарних запасів, відвідування виставок-продажів товарів тощо. Систематичний облік реалізованого попиту здійснюється за допомогою методів, які базуються на основі статистичних, оперативних даних, отриманих при безпосередній реєстрації продажів товарів, реєстрації купівель у спеціальних журналах, обліку касових чеків, ярликів, етикеток з штриховим кодом тощо. Структуру нереалізованого попиту оцінюють в основному за допомогою проведення опитувань, анкетувань, веденні журналів обліку незадоволеного попиту, реєстрації продукції, яку запитують тощо.

Методи вивчення перспективного попиту відбувається за допомогою прогнозування. Виділяють такі основні категорії моделей прогнозування: якісні, кількісні і комбіновані. Серед якісних моделей найпоширенішими є опитування та експертні оцінки. Кількісні методи включають аналіз часових рядів, економетричні моделі. Комбіновані є комплексні, інтегральні методи, за допомогою яких встановлюють причинно-наслідкові зв'язки [3, с. 204-211; 5, с. 232-234; 1, с. 222-240]. Методи структуризації попиту виключно на нові товари є аналітичні, менш формалізовані.

Таким чином, можна виокремити три способи вивчення структури попиту [1, с. 219-222]:

1. Методи обліку попиту (збір даних, статистичне спостереження за реалізованим попитом): балансовий, облік товарних чеків, відривних ярликів-вкладишів, реєстрація купівель, сканування штрихкодів.

2. Методи обробки даних: систематизації даних за допомогою таблиць, динамічних рядів; розрахунки похідних показників, динаміки попиту.

3. Методи виявлення тенденцій, закономірностей розвитку попиту, вивчення зв'язку між попитом і факторами, які на нього впливають: побудова трендових моделей попиту, розрахунок коефіцієнтів кореляції, рівнянь регресії для оцінки впливу різних факторів на структуру попиту.

Таким чином, кожен з методів структуризації попиту різниться між собою не лише інструментами, а й загальними методологічними підходами до їх побудови. Проте, при вивченні структури попиту важливим є дотримання наукових принципів при застосуванні методів структуризації попиту, визначення рі-

вня наукової підготовки робітників, правильне виділення номенклатури товарів, попит на які досліджується.

Література

1. Балабанова Л.В. Маркетинг: підручник в 2 т. / Л.В. Балабанова; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – Донецьк: [ДонНУЕТ], 2011. – Т. 1. – 348с. – (Школа маркетингового менеджменту).
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг: підручник / С.С. Гаркавенко. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.
3. Дибб С., Самкин Л., Брэдли Дж. Практическое руководство по маркетинговому планированию / С. Дибб, Л. Симкин, Дж. Брэдли. - Издательство „Питер“, 2001. – 256 с.
4. Старостіна А.О. Маркетинг: підручник / А.О. Старостіна, Н.П. Гончарова, Є.В. Крикавський та ін.; за ред. А.О. Старостіної. – К.: Знання, 2009. – 1070 с.
5. Старостіна А.О. Маркетингові дослідження. Практичний аспект / Старостіна А.О. – К.: Вид. дім «Вільямс», 2002. – 263 с.

Оришчин Т.М.

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

Цілеспрямований вплив держави на суспільне виробництво здійснюється через складну систему державного управління, яка розглядається у двох аспектах: як об'єктивно існуючий комплекс процесів та їх зв'язків і як інструмент розгляду цих процесів і зв'язків, сформований із взаємодіючих, взаємопов'язаних і взаємозалежних підсистем. Для виробничої діяльності серед організаційної, правової, економічної, енергетичної, фінансової, технічної, кадрової підсистем найважливішою є енергетична підсистема. Ця підсистема включає енергетичні ресурси, в цілому, їх розвідку, видобуток, переробку, передачу та використання.

Створення умов для надійного і стабільного функціонування національної економіки, регіонів та суб'єктів господарювання, які б запобігали енергетичній кризі, перебоям в забезпеченні виробництва енергоносіями визначено рівнем розвитку енергетичної підсистеми. В зв'язку з цим актуальним завданням є вдосконалення методології формування й управління енергоресурсами. Необхідність реалізації цього завдання обумовлено кардинальними змінами у сфері організації забезпечення підприємств енергоресурсами.

Вищенаведене засвідчує необхідність вдосконалення управління формуванням та використанням енергоресурсів, перш за все, через те, що підприємства самостійно обираючи види виробничої діяльності та забезпечення її сиро-

виною і матеріалами, повинні максимально ефективно використовувати одержані можливості для виробництва необхідних товарів (послуг) на основі, в першу чергу, власних енергоресурсів. Ринкова конкуренція, дефіцит імпортованих енергоресурсів, висока монопольна ціна на них об'єктивно зумовлюють необхідність активізації видобутку та використання вітчизняних енергоносіїв. Це не пов'язано з політикою відособлення країни, а дозволить зміцнити сировинне забезпечення енергетичної безпеки України. У випадках економічної доцільності використання імпортованих енергоресурсів необхідно надавати їм перевагу і сприяти їх використанню[4,с.164-167].

Діючий організаційно – економічний механізм державного управління ресурсним забезпеченням потребує вдосконалення в силу своєї невідповідності цільовому спрямуванню на підвищення забезпеченості енергоресурсами і незалежності країни та її суб'єктів господарської діяльності від закордонних поставок[1,с.4-7].

Глобальна ринкова економіка змінила умови і можливості використання вітчизняних енергетичних корисних копалин, різних видів палива та їх переробки, потенційні запаси яких можуть задовольнити потреби країни в енергоносіях. В зв'язку з цим, для вдосконалення механізму управління енергозабезпеченням необхідно сформулювати новітню концепцію, адекватну економічним умовам, її принципи, методологічні й методичні підходи та напрями реалізації. Нові підходи передбачають не тільки активізацію видобутку, але й підвищення якості енергоресурсів та їх перетворення в інші ефективні види палива і розробку нових екологічних та економічних технологій використання.

Світовий досвід управління енергоресурсами та історико-економічні тенденції видобутку та використання енергоносіїв в Україні засвідчують, що формування ефективного управління в досліджуваній сфері є процесом, успішний розвиток якого має ґрунтуватися на узагальненні теоретичного та практичного досвіду зарубіжних країн і врахуванні особливостей та можливостей національної економіки[2,с.17-24].

Таким чином, розбудова сучасної незалежної держави неможлива без формування структури ресурсного забезпечення, формування енергетичної стратегії, виходячи з вітчизняної ресурсної бази, вдосконалення механізму управління нею. Потенційні ресурсні можливості держави використовуються неефективно, що викликано повільним і необґрунтованим впровадженням нових технологій видобутку та переробки мінерального палива. Це, в свою чергу, має негативні виробничі та соціальні наслідки і загрожує національній безпеці в суспільно-політичній сфері. Сповільнення процесів розвитку енергетичної галузі призводить до соціально-економічних та виробничих втрат[3,с.32-36].

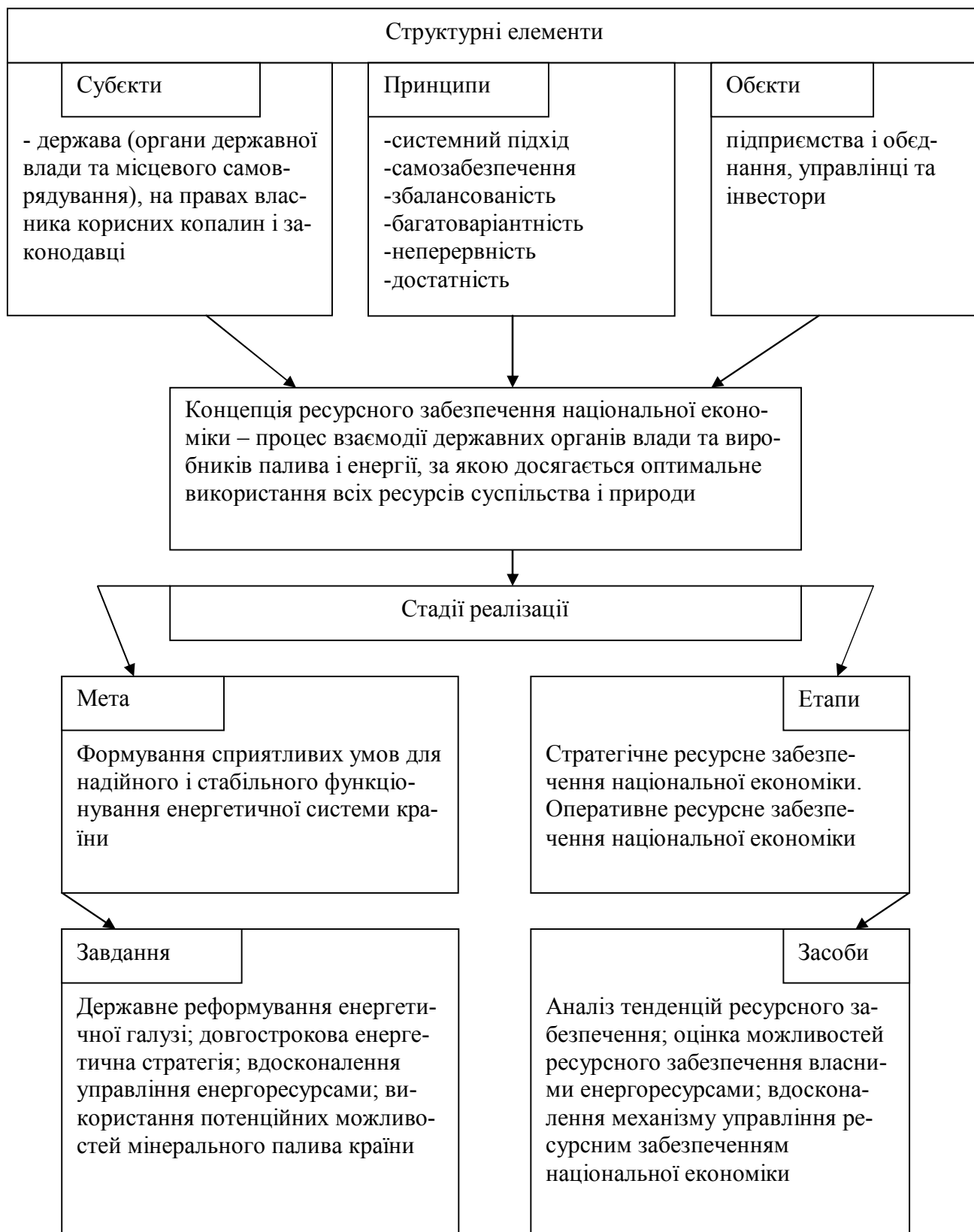

Рис.1 Структурні елементи концепції ресурсного забезпечення національної економіки (розроблено автором)

Структура енергоспоживання України та повна залежність її економіки від імпорتنих енергоносіїв об'єктивно вимагають сформулювати нову наукову концепцію управління процесом забезпечення енергоресурсами. За своєю сутністю вона передбачає взаємодію органів влади та виробників палива і енергії з метою надійного функціонування енергетичної системи країни на основі використання власних ресурсів і стабільного забезпечення суб'єктів діяльності необхідними видами палива і енергії, що дозволило б зменшити енергомісткість національної економіки та забезпечити інтеграцію української енергосистеми в європейську. Реалізація обґрунтованої концепції ресурсного забезпечення передбачає визначення основних структурних елементів та принципів здійснення, обґрунтування напрямів вдосконалення структури споживання палива і розширення його різновидів на основі власних природних джерел енергоресурсів, формування методологічних підходів до управління їх використанням (рис.1).

Адекватна відповідь держави на всі виклики, пов'язані із зовнішніми поставками енергоресурсів, має ґрунтуватися на вдосконаленні відповідного організаційно-економічного механізму управління забезпеченням ресурсами. Процес вдосконалення полягає в розширенні використання вітчизняних енергоресурсів і у розвитку взаємовигідних зв'язків та взаємодії суб'єктів та об'єктів господарської діяльності в енергетичній сфері.

Вдосконалений організаційно-економічний механізм має ґрунтуватися на запропонованій нами науковій концепції, яка враховує наведені нами вимоги та тенденції розвитку всіх елементів технологічного ланцюга від визначення способів та обсягів видобутку паливних корисних копалин, ступеню їх збагачення, варіантів диверсифікації в різні види палива до пошуку екологічно чистих національних способів споживання. Практична реалізація концепції і вдосконалення організаційно-економічного механізму вимагають виявлення передумов відродження паливно-енергетичного комплексу та врахування їх поряд з тенденціями розвитку аналогічних комплексів в інших країнах з метою зменшення залежності національної економіки від імпорту палива.

Література

- 1 Экономические подходы к эффективному использованию энергетических ресурсов /А.И.Амоша, В.Г.Федоренко, Н.Г.Белопольский, Д.К.Турченко //Економіка та держава. -2008. №1 (61). –с.4-7
- 2 Михайленко І.Д. Політика енергозбереження: потенціальні можливості енергозбереження в Україні /І.Д. Михайленко //Енергозбережение. -2006. -№1. –с.17-24
- 3 Пешко А.В. Повышение эффективности использования энергоресурсов Украины: [монография] /Пешко А.В., Белопольский Н.Г., Турченко Д.К. /Киев: СМП «Аверс», 2005. - 56с.
- 4 Турченко Д.К. Перспективи управління ресурсним забезпеченням енергетичної безпеки України. /Д.К.Турченко //Вісник економічної науки України. -2007. -№1(11). –с.164-167

Педько І.А., Кунєва І.С.

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ В СУЧАСНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в Україні. Важливість цієї галузі для економіки можна пояснити наступним чином: капітальне будівництво, як ніяка інша галузь економіки, створює велику кількість робочих місць і споживає продукцію багатьох галузей народного господарства. Економічний ефект від розвитку цієї галузі полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво.

Ріст будівельної галузі неминує викликає економічний ріст у країні і виникнення необхідних умов для розв'язання багатьох соціальних проблем. Але на сучасному етапі її розвитку говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі не представляється можливим. На регіональному рівні чітко просліджується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів та великих міст-мільйонників у зв'язку з їх значними потужностями і інвестиційною привабливістю, а на глобальному рівні будівельна галузь України програє через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень.

Сьогодні в Україні будівництво перебуває в занепаді: основні фонди зношені майже на 60%, у середньому на одну родину вони втричі менші ніж в Росії і вчетверо – ніж у Литві. Порівняно із західноєвропейськими країнами матеріальна база України в 3-5 разів менша стосовно житла, в 4-5 разів щодо культури та спорту, удвічі щодо науки та в 5-6 разів щодо медицини.

Безумовно, основною причиною розвитку кризи в будівельній галузі України стала криза на світових фінансових ринках, в результаті якого погіршали умови фінансування будівництва, в тому числі суттєво скоротився доступ українських будівельних компаній і домогосподарств до кредитних ресурсів в результаті росту процентних ставок. Найбільше їх зростання було відзначено в 1 кварталі 2009 р., коли середньозважена квартальна процентна ставка по кредитах за будівництву досягла для нефінансових корпорацій – 21%, а домогосподарств 18,2%. Незважаючи на поступове відновлення економічного зростання України в 1 півріччі 2010 р., у будівельному секторі відстежується зниження динаміки росту. Обсяги виконаних будівельних робіт в порівнянні з попереднім роком скоротилися: у 2008 р. на 15,8%, в 2009 р. на 48,2%, в 2010 р. – на 12,6% [2].

У січні-червні 2011 року підприємства України виконали будівельні роботи на суму 20,9 млрд. грн. Це на 14,5% більше, ніж за відповідний період попереднього року. Роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переозброєння склали 80% від загального обсягу, з капітального та поточного ремонтів – 13,2% і 6,8% відповідно. Найбільше зростання будівельних робіт по відношенню до першого півріччя 2010 року спостерігався у Волинській області

– 78,5 %, Донецькій – 57,1 % і Київської – 53,8% областях. Спад активності будівельної галузі спостерігався в Закарпатській (-16,3%), Запорізької (-1,2%), Одеській (-3,5%), Херсонській (-22,3%) і Чернівецькій (-4,7%) областях. Обсяг будівельних робіт в Києві зріс на 5%.

За перше півріччя 2012 року обсяг будівельних робіт склав 93,8% відносно до попереднього періоду. Найбільший ріст спостерігався у Рівненській, Чернівецькій та Донецькій областях - 149,1%, 145,7% та 114,6% відповідно. Найнижчий рівень у АР Крим – 63,5 %.

Обсяг освоєних капітальних вкладень будівельного комплексу України за 2011 рік склав 209,1 млрд. грн., за січень-квітень 2012 року – 14,01 млрд. грн. Обсяг введення в експлуатацію житла за січень-березень 2012 року 2109,2 тис. м². [3].

Великий вплив на результати господарської діяльності підприємств справляють асортимент та структура виробництва і реалізації продукції [4].

Працівники є вирішальним фактором ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції Вони виступають головним стратегічним ресурсом будь-якої компанії та галузі в конкурентній боротьбі. Тому цінні людські ресурси необхідно постійно збільшувати. Середньорічна заробітна плата у 2009 р. зменшилася на 252 гривні, зменшилася потреба галузі у працівниках на 2,8 тис. осіб. Ці зміни відбулися за рахунок впливу світової фінансової кризи [5].

В даний час і в найближчій перспективі (10-15 років) будівництво нових виробничих об'єктів буде вестися в незначних обсягах. Основними напрямками і пріоритетами структурної реорганізації промислового будівництва буде розширення, реконструкція, перепрофілювання і технічне переоснащення існуючих промислових об'єктів. На жаль, уряд не приділяє уваги промислому будівництву через підвищення затрат на соціальну сферу. Обсяг бюджетних інвестицій у капітальне будівництво різко зменшився, і цього року оголошено свого роду спеціальний мораторій на його фінансування.

Вихідна теза для розуміння функціонування ринкового механізму у будівництві: вартість робіт і послуг окремих учасників будівництва залежить від потреб та ринкової вартості ресурсів (в тому числі, фінансових), що використовуються; вартість кінцевої будівельної продукції складається в результаті економічних відносин між учасниками інвестиційно-будівельного процесу, а ціна – під впливом попиту-пропозиції на ринку нерухомості в регіональному і макроекономічному оточенні [1].

Таким чином, проблеми ринкової перебудови будівництва в Україні є надзвичайно гострими та актуальними. Їх розв'язання стане реальним за умови наявності нормативно-правової бази, яка б стимулювала роботу всіх сфер і галузей будівельного комплексу, а також запровадження принципово нового інвестиційного механізму, що забезпечував би надходження до даної сфери економіки коштів з різноманітних джерел фінансування: державних, приватних, комерційних, іноземних. Таким механізмом могла б стати іпотека. На це треба націлити систему кредитування та надання пільгових позичок населенню. Створення бірж, інвестиційних та інших фондів, іпотечних і житлових банків,

страхових компаній, інших ринкових структур, які можуть забезпечити залучення позабюджетних інвестицій у будівництво – все це елементи нової політики в галузі будівництва. І все це повинне будуватися на чіткій, збалансованій загальнодержавній програмі, яку б усі суб'єкти влади і господарської діяльності втілювали в життя як пріоритетний напрям економічної політики Української держави.

Література

1. Молчанов І. В. Уроки кризи і оновлене бачення будівництва / І. В. Молчанов // Журнал «Дзеркало тижня». – 2010. – № 14. – с. 23-26.
2. Олексій Олійников «Про перспективи виходу будівельного сектора з кризи та розвитку ринку нерухомості України». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uabi.com.ua>.
3. Соціально-економічний розвиток України / Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Глафіра Вікентіївна Савицька. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
5. Управління персоналом фірми / Холод В. І., Нагорська М. М., Логвіна О. В. та ін.; Під. ред. В. І. Крамаренко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 272 с.

Попов О.О., Бачуріна Я.П.

УКРАЇНСЬКІ ШАХТИ – СУЧАСНІ АСПЕКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Запасів вугілля в розмірі 118 млрд. т вистачить Україні ще років на 300-500. Держава може спокійно збільшувати обсяги видобутку до 115 млн. т на рік, але для цього в вугільну галузь потрібно щорічно вкладати близько 5 млрд. доларів. У влади таких грошей немає. Тому уряд планує в наступному році розпочати приватизацію шахт з метою залучення інвесторів. І для цього Кабінет міністрів України своєю постановою N987 від 19.09.2012 р. затвердив перелік шахт, які планується приватизувати у 2012-2014 роках. В цьому переліку майже 90 вугледобувних підприємств Донецької, Луганської та Львівської областей [1].

Аналітики визначають, що шахти України сьогодні можна поділити на три категорії: перша – це прибуткові шахти, які приносять прибуток і сплачують податки, друга - це шахти, які будуть приносити прибуток тільки за умови, що вони не будуть сплачувати податки. І третя категорія – це шахти, які навіть з усіма можливими преференціями не будуть приносити прибуток. Ці шахти існують тільки за рахунок держави. Шанс на спасіння таких шахт від закриття, як запевняють у Фонді держмайна – віддати їх у приватну власність. Причому за безцінь. Але з гарантією майбутнього. «За саму шахту сплатять одну гривню. Але візьмуть на себе великі інвестиційні зобов'язання. І змагання буде саме в

тому, хто більше грошей візьме на себе вкласти у розвиток цієї шахти», - говорить Олександр Рябченко – голова Фонду держмайна [2].

Хто ж з інвесторів зможе позмагатися за можливість придбання українських шахт?

Як відмічає президент компанії «Ефективні інвестиції» Ігор Лиски [3], сьогодні багато говорять про Китай як потенційного інвестора №1 для українського вуглепрому. Дійсно, китайці цікавляться нашою вугільною галуззю. Два роки тому українською владою була досягнута домовленість з Китаєм на залучення кредиту у 1 млрд. дол. для технічного переоснащення шахт. Але Китай дивиться на Україну лише, як на ринок збуту свого машинобудування. І інвестиції, які мають відродити вугільну галузь, за фактом є інвестиціями в розвиток китайської промисловості. Можна сміливо казати, що така політика остаточно поховає українські машинобудівельні заводи, що випускають гірничошахтне обладнання. Наочно цю перспективу можна було оцінити на виставці «Вугілля-Майнінг-2012», де китайська експозиція була однією з найбільших та найвідвідуваних.

Потенційним інвестором українського вуглепрому могла б бути Германия, яка вирішила після Фукусими відмовитися від ядерної енергетики, і зацікавлена у дешевій сировині, що видобувається поряд з її кордонами. Сьогодні в Германії 44 % палива для видобутку електроенергії припадає на долю вугілля, і скорочення цієї частки не планується: в країні проектується і будуються 23 нові твердопаливні електростанції.

Ще один потенційний інвестор українського вуглепрому – Індія. На відміну від Китаю, Індію цікавлять саме поставки вугілля, тому що власний видобуток вже не в змозі задовольнити зростаючий попит на внутрішньому ринку. Враховуючи привабливу логістику (постачання морем), індійський напрямок може бути серйозним ринком збуту для української продукції, а індійський бізнес може бути зацікавлений в покупці вугільних активів в Україні.

Але приход іноземного інвестора для нас вельми проблематичний. Західні компанії звикли працювати на ліберальному і прозорому ринку. А з цим у нас серйозні проблеми. Мабуть, немає в нас більш зарегульованої і корумпованої галузі, ніж вугільна, яка вже більше 20 років керується кулуарно і в ручному режимі. Так що ймовірність, що західні інвестори, навіть за наявності бажання і можливостей (фінансових) просто не зможуть пробитися крізь стіну нашої бюрократії і лабіринти корупційних схем.

Отже, залишаються наші рідні українські інвестори, яких не досить вже й багато (експерти називають десь 5-6 компаній). І для них в травні 2012 року президент України підписав закон № 4650-VI «Про особливості приватизації вугільних підприємств», який визначає особливості правового, економічного та організаційного регулювання приватизації державного майна вугледобувних підприємств та особливості їх діяльності у післяприватизаційний період [4]. Згідно цього закону приватизації підлягають єдині майнові комплекси вугледобувних підприємств, шахт (шахтоуправлінь), розрізів, а також акції, які належать державі у статутних

капіталах акціонерних товариств, утворених у процесі приватизації чи корпоратизації державних вугледобувних підприємств (про збереження в державній власності хоч би мінімального пакету акцій, які дозволять впливати на майбутню долю вугледобувних підприємств мова не йде).

До того ж, стаття 6 цього закону передбачає проведення передприватизаційної підготовки шахт, а саме – проведення інвентаризації, складання технічної, будівельної та землепорядкувальної документації. Такі заходи автоматично вирішують всі проблеми з документами, які зазвичай в нашій країні виникають у власника після купівлі підприємства. Подібне упорядкування коштує невеликих грошей, тому, щоб не обкрадати майбутніх покупців, влада передбачила цим законом проведення цієї передприватизаційної підготовки за рахунок самих шахт, тобто коштами держави – з кишень платників податків.

Приватизація вугледобувних підприємств буде здійснюватися шляхом продажу на аукціонах або інвестиційних конкурсах, а також іншими способами, передбаченими приватизаційним законодавством. При продажу підприємств на аукціонах переможець визначається на основі пропозиції найвищої ціни, а при продажу на конкурсах – на основі найбільшої пропозиції обсягу інвестицій.

З переможцем аукціону або конкурсу укладається договір купівлі-продажу, в якому фіксуються обов'язкові умови приватизації, до числа яких входять зобов'язання по технічному переоснащенню шахт, а також забезпечення фіксованих обсягів вуглевидобутку і щорічне залучення на підприємство обумовлених договорами обсягів інвестицій.

З метою недопущення банкрутства вугледобувних підприємств та збереження сировинної бази металургійного та енергетичного комплексів, з моменту прийняття рішення про приватизацію підприємства та до моменту її завершення, встановлюється трирічний мораторій на застосування процедури примусової реалізації майна об'єктів приватизації та мораторій на порушення справ про банкрутство цих підприємств.

Продаж вугільного об'єкту на аукціоні може бути оголошений тричі. У випадку відсутності заявок на першому аукціоні, початкова ціна приватизації може бути знижена спочатку на 30%, а потім – на 50%. Якщо аукціони не відбудуться, вугледобувні підприємства можуть бути передані на продаж на інвестиційному конкурсі.

Тобто фактично інвестор може отримати шахту безкоштовно. Уряд своєю законодавчою ініціативою зробив відмінний подарунок для вітчизняних олігархів, які зможуть приватизувати державні шахти за безцінь.

Єдиним випадком, коли держава отримала від продажу шахт реальні гроші, була купівля в 2004 році Рінатом Ахметовим десяти шахт «Павлоградвугілля» за 1 млрд. гривень і придбання в той же період ВО «Краснодонвугілля» [5]. Досвід виявився вдалим і має всі шанси залишитися унікальним.

В подальшому шахти виходять з-під контролю держави куди дешевше. Їх просто «позичають» у держави десь так років на 49. Спочатку орендували

окремі лави, потім шахти, а зараз вже цілі об'єднання. Так ДТЕК узяв в концесію на 49 років у 2010 році «Добропіллявугілля», а у 2011 році – «Свердловантрацит» і «Ровенькиантрацит». Власне, купувати шахту в такому разі і не потрібно, бо через 49 років просто скінчаться її запаси.

Держава з цього процесу прибутків не отримує. Та все одно намагається якомога скоріше позбутися тягаря дотацій вугільної промисловості і передати шахти в надійні приватні руки, тим більше, що проект оновленої Енергетичної стратегії країни до 2030 року [6] розроблявся з посиланням на програму енергетичних реформ, де сказано, що до 2014 року вугільна промисловість має бути приватною, прибутковою і не вимагатиме субсидіювання.

Таким чином, залишається сподіватися, що приватизація вугільної промисловості проходитиме все ж таки з розробкою плану економіки тих регіонів, де є ризик закриття шахт, з урахуванням заходів з можливості диверсифікації джерел доходів населення для того, щоб вони існували не тільки за рахунок вугільної галузі. Бо ці питання найближчим часом стануть для нас дуже актуальними, тому що в перелік шахт Донецької області, які підлягають приватизації, потрапили і шахти нашого регіону: шахта ім. Димитрова (м. Димитров), шахта «Центральна» (м. Димитров), шахта ім. Стаханова (м. Димитров) та шахта «Родинська» (м. Родинське).

Література

1. Розподіл шахт по групам інвестиційної привабливості // Офіційний сайт Міністерства вугільної промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mvp.gov.ua/?news=87605.
2. Масштабная приватизация шахт начнется в 2013 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/podrobnosti/2012/06/29/844464.html>.
3. Лиски И. Кто из иностранных инвесторов может участвовать в приватизации украинских шахт / Форбс Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/opinions/1334872-kto-iz-inostrannyh-investorov-mozhet-uchastvovat-v-privatizacii-ukrainskih-shaht>.
4. Закон України «Про особливості приватизації вуглевидобувних підприємств» / Офіційний вісник України від 14.05.2012. - 2012 р., № 34, стор. 15, стаття 1253.
5. Уманский С. Распродажа государственных шахт снова откладывается. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bin.ua/news/economics/faec/132424-rasprodazha-gosudarstvom-ugolnyx-shaht-snova.html>
6. Зачем меняют энергетическую стратегию Украины / Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/en/news/foundation_press/475.html.

Ракицька С.О., Жусь О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР

Найважливішою особливістю сучасних національних економічних систем і світової економіки в цілому є прискорене зростання концентрації капіталів і виробництв в різних сферах господарської діяльності. Найбільш очевидним проявом масштабної централізації капіталу є формування різноманітних форм фінансово-промислових корпоративних структур, які володіють значним виробничим капіталом і можливістю акумуляції фінансових ресурсів [3].

В рамках корпорації спільно функціонують окремі підприємства на основі з'єднання виробничих, наукових і комерційних інтересів за умови делегування окремих повноважень і централізованої регуляції діяльності кожного з суб'єктів спільним органам управління. Характер і умови договірних стосунків обумовлюють організаційно-правову форму новоствореної структури.

Основними характеристиками корпорації як цілісної системи є сукупність учасників, єдність цілей, ресурсів, спільний апарат управління, правила і процедури ухвалення рішень. Необхідно зазначити, що існують певні закономірності їх формування і функціонування – це принципи, методи, стилі керівництва, інформаційна база, організаційна поведінка.

Базою для створення таких інтеграційних форм підприємств є взаємозалежність розвитку галузей економіки, синхронне зростання техніко-економічного рівня взаємопов'язаних видів діяльності, необхідність комплексного використання сировини і інших ресурсів, диверсифікація.

Основними завданнями об'єднаннях господарських утворень є:

1. підвищення ефективності роботи в результаті об'єднання зусиль учасників, а також розвиток внутрішньої кооперації наукових, проектних, виробничих і інших організацій в єдиний господарський комплекс;
2. завоювання ринку збуту товарів і зміцнення на ній;
3. закріплення постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих деталей, вузлів та інших ресурсів;
4. прискорення технічного розвитку виробництва.

Таким чином, корпорація за умови дотримання правил її побудови і вибору оптимального складу структурних елементів є конкурентоспроможною бізнес-системою, створеною шляхом інтеграції економічних суб'єктів, на основі певної ієрархії пріоритетності завдань.

Таке об'єднання суб'єктів господарської діяльності здатне утримувати значну частку ринку, а, отже, забезпечувати високі економічні показники і фінансову стабільність. Конкурентоспроможність в даному випадку забезпечують наявність власних можливостей для фінансування розвитку науки і виробництва, швидка адаптація і стійкість до змін зовнішнього середовища, висока при-

вабливість для інвесторів і кредиторів, існування додаткових резервів для вирішення соціальних проблем [4].

Створення інтегрованої структури – це складний процес, що характеризується певною послідовністю дій. Модель формування корпорації складається з низки послідовних заходів із зворотними зв'язками, які дозволяють вести коректування цілей, завдань, а також розробити результуючі показники економічного стану виробничого комплексу. Початковим етапом цього процесу є визначення мотивації і основного аспекту (аспектів) створення нової структури. Подальші заходи включають:

1. моніторинг і обробку початкової статистичної і управлінської інформації. По суті це аналіз сильних і слабких сторін підприємств – потенційних учасників об'єднання. При його здійсненні можуть бути використані методики SWOT-аналізу, GAP-аналізу, проведена оцінка фінансового стану, рентабельності і ліквідності суб'єктів господарювання, які можуть бути включені в корпорацію;
2. розробку основних цільових установок діяльності інтегрованої структури, які включають систему пріоритетів її функціонування на всіх управлінських рівнях;
3. формулювання стратегії розвитку об'єднання – в процесі опрацювання альтернативних варіантів розвитку можуть бути використані методики портфельного аналізу, оцінки стадії життєвого циклу товарів (або бізнес-одиниць) підприємств – учасників [2]. При здійсненні оптимальної побудови виробничого ланцюжка корпорації можуть бути застосовані економіко-математичні оптимізаційні моделі, наприклад, сформовані на основі транспортної задачі [1];
4. вибір прийнятної моделі та відповідної стратегії об'єднання. На основі розробки критеріїв важливості цілей розвитку корпорації та ієрархії пріоритетності завдань, що стоять перед нею, формуються основні аспекти здійснення інтеграційного процесу, і внаслідок цього обирається її оптимальна модель;
5. визначення справедливої пайової долі учасників – на цьому етапі оцінюються внески кожної сторони, які можуть бути здійснені в грошовій формі, у вигляді майнових і немайнових прав, інтелектуальній власності та ін.;
6. формування організаційної структури і ключових бізнес-процесів, що дозволяють реалізувати стратегію, сприятимуть досягненню сформульованих цілей, не ускладнюючи керування корпорацією і не створюючи зайвих управлінських рівнів і ланок;
7. розробку принципів і механізмів управління об'єднанням – тут формулюються основні положення, визначається прийнятний стиль і методи менеджменту, обґрунтовуються системи мотивації персоналу, умови кар'єрного зростання, матеріальне і моральне заохочення, а також модель соціального захисту співробітників.

8. визначення кількісних показників і оцінку змін стану корпорації; на цьому етапі також аналізуються чинники внутрішнього і зовнішнього середовища, які негативно впливають на діяльність керованого комплексу, і розробляються заходи щодо їх нейтралізації.

9. розробку системи контролю і (при необхідності) коректування бізнес-процесів, що характеризують функціонування корпорації.

Недостатня увага до процесу формування нової господарчої структури приводить до того, що створене об'єднання не може характеризуватися єдиними цільовими установками, принципами управління, ефективними бізнес-процесами і, як наслідок, високою конкурентоспроможністю. В цьому випадку можна констатувати, що інтеграція супроводжується негативним синергічним ефектом, тобто результати спільного функціонування учасників корпорації будуть менші, ніж показники діяльності кожного суб'єкта окремо.

Література

1. Гольштейн Е.Г., Юдин Д.Б. Задачи линейного программирования транспортного типа. – М.: Наука, ФИЗМАТЛИТ, 1969. – 384 с.
2. К.Боумен Стратегия на практике. – СПб: Питер, 2003 – 251 с.
3. Кудakov А.С. Терминологические проблемы определения сложных хозяйственных систем //Актуальные проблемы финансов и банковского дела: Сб. науч. тр. – СПб.: СПбГИЭУ, 2005. – Вып.8.
4. Майкл Портер Конкуренция. – М.: Вильямс, 2005. – 608 с.

Ревуцька А.О.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАБІЛІЗАЦІЮ КАДРІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Проблема стабілізації кадрів у сільському господарстві велика багатопланова. Вона пов'язана з дією багатьох груп факторів природних, соціально-економічних, соціально-психологічних, етнічних демографічних та ін. Дію даних факторів необхідно розглядати в тісному їх взаємозв'язку, тому що задовільний стан одних із них при недостатньому задоволенні інших негативно позначається на закріпленні трудових ресурсів і значною мірою визначає характер міграційної рухомості сільського населення, особливо кваліфікаційної робочої сили.

Ступінь впливу різних факторів на стабілізацію сільськогосподарських впливу різних факторів на стабілізацію сільськогосподарських кадрів постійно змінюється. Це пов'язано, передусім із дією закону підвищення потреб, сут-

ність якого полягає в кількісних і якісних змінах структур споживання, зростанні сукупного обсягу різноманітних матеріальних духовних потреб, які розвиваються разом із засобами їх задоволення. Закон підвищення потреб перебуває в тісному взаємозв'язку в системі економічних законів, сферою дії яких зумовлюється процеси стабілізації кадрів сільськогосподарському виробництві. Це, зокрема, закони поділу праці, переміни праці, розподілу за працю.

Особливий відбиток на дію економічних законів, які впливають на стабільність кадрів накладає специфіка сільського господарства. Оскільки в цій галузі робочий період не збігається з періодом виробництва і виникають вимушені перерви в трудовому процесі на одному робочому місці, людина з метою раціонального використання своєї робочої сили й задоволення особистих і суспільних потреб повинна воліти рухомістю та здібністю періодично змінювати місце роботи. Рухомість сільськогосподарських працівників пов'язана і з рядом інших об'єктивних причин, які не залежать від трудових умов.

Розвиток продуктивних сил у сільському господарстві, його технічне переозброєння і впровадження нових технологій зумовлюють абсолютне й відносне зменшення зайнятих на відміну від промисловості. Водночас переміщення трудових ресурсів нерідко здійснюється у формі плинності, тобто неплавного, нерегульованого процесу. Так, тільки у 2009 році з розрахунку до середньої чисельності штатних працівників сільського господарства вибуло 52,6%, з них із причин плинності кадрів -49,0% [4]. При цьому слід зазначити, що останніми роками чисельність сільського населення, в тому числі зайнятих, різко зменшилася, що пояснюється не лише об'єктивними, а й суб'єктивними факторами. Статистичні дані про демографічну базу аграрного виробництва свідчать про економічну і соціальну розбалансованість цієї сфери. За період з 1990 по 2010 рік сільське населення зменшилось на 2,5 млн осіб. Нерегульовані зміни в розвитку демографічних процесів призвели до зниження темпів природного руху населення, що обмежило можливості його оптимального відтворення в майбутньому.

Під час реформування сільського господарства й переходу до ринкових умов більшість колективних господарств, які очолювали тимчасові керівники, збанкрутіла, а вся виробнича база була фактично знищена. На місці тракторних станів, тваринницьких комплексів нічого не залишилося.

При розпаюванні земель створилися нові агроформування, чимало їхніх керівників, прибравши до рук паї селян, взяли курс на вирощування тих культур, які приносять більші прибутки – це зерно, соя, соняшник, ріпак. Вирощування трудомістких культур, зокрема цукрових буряків, було зведено до мінімуму. Невигідно стало займатись і такою складною галуззю, як тваринництво, що спричинило з 1990 року скорочення в п'ять разів поголів'я великої рогатої худоби, у три рази – корів, у два з половиною – свиней [3].

Як наслідок, на селі настало масове безробіття. В новостворених аграрних структурах, за розрахунками економістів, змогли влаштуватись на роботу не більше п'яти відсотків раніше зайнятих на тих чи інших ділянках виробництва. Решта залишилася наодинці із своїми проблемами. Значна частина економічно

активного населення, яка мала відповідну професійну підготовку, виїхала в міста у пошуках спеціальностей, які відповідають їхньому рівню знань і дають змогу розкрити потенційні можливості. В розрізі окремих професійних груп переважну частину серед вибулих становлять механізатори, агрономи, інженери, будівельники, учителі, лікарі. Якщо раніше надзвичайно гостро стояло питання закріплення на селі чоловіків, здатних до професійного росту, то тепер воно більшою мірою стосується представників жіночої статі. Так, тільки у 2009 році з сільської місцевості вибуло 91 тис. чоловіків і майже 113 тис. жінок [1]. Спостерігається активний виїзд працездатних жінок дітородного віку за кордон у пошуках роботи. Все це негативно позначається на демографічній ситуації, призводить не тільки до погіршення економічної ситуації, обезлюднення сіл, але й до деградації тих, хто залишається. Представники чоловічої статі нерідко піддаються спокусі пияцтва, діти залишаються напризволяще без опіки батьків, а старше покоління – на виживання. Причому частина жінок, як правило, в село не повертаються.

Ситуація, яка склалась на селі, вимагає рішучих дій з боку державних органів. Передусім необхідно вжити заходів щодо зміцнення матеріальної бази сільського господарства, поліпшення інфраструктури, підвищення рівня життя населення, матеріального забезпечення, створення необхідних умов праці, побуту, культури.

Через слабку матеріальну базу, низьку якість технічних засобів залишається низькою фондо- і енергоозброєність праці працівників сільського господарства, внаслідок чого понад 70% становить ручна праця. В той же час ціни на засоби виробництва зростають у п'ять разів швидше, ніж на продукцію сільського господарства. Що ж до матеріального забезпечення сільських жителів, то воно фактично не поліпшується. Результати проведеного Інститутом Горшеніна всеукраїнського дослідження в усіх регіонах України серед мешканців села показують, що серед проблем 78,6% із них назвали підвищення цін, 49,3 – низький рівень доходів, 56,8% - безробіття, 27,5% - відсутність зайнятості молоді. Натуральне господарство виручає 34,1% опитаних, заробітки „де прийдеться” – 33,5, у т.ч. за кордоном – 14,4%. Доглядаючи сади і городи – 73%, утримують свиней – 31,8, корів і кіз – 25,6%. Серед респондентів 49,2% відповіли, що їм вистачає на життя (без придбання товарів довготривалого користування), 33,2% - вистачає в основному на їжу, а придбання одягу, взуття вже пов'язано з труднощами, 9,4% ледь зводять кінці з кінцями і лише у 0,5% не має жодних матеріальних труднощів [2].

Середньомісячна зарплата у сільському господарстві становить 63,2% від зарплати в економіці, 57 – у промисловості, 50% - на транспорті і у зв'язку. Повною мірою виручають особисті господарства населення, частина яких у валовій сільгосппродукції дорівнює майже 50%, а у виробництві картоплі – 90, овочів – 80, м'яса – 60, молока 80%. Однак у зв'язку із занедбаністю роботи кооперації, заготівельних пунктів виникають великі труднощі з реалізацією продукції. Серйозною проблемою є відсутність в особистих господарствах необхідної техніки, засобів малої механізації. Селяни не в змозі її придбати через

високі ціни. Тільки за останні п'ять років ціни, зокрема на трактори, збільшилися у два рази. Лише 13,6% сільських домогосподарств мають техніку, в т.ч. 17,0% - трактори, 1,8 – комбайни, 10 – сівалки, 11,4% - культиватори [3].

При цьому слід враховувати, що зараз у приватній власності знаходяться 73% сільськогосподарських угідь і 82% ріллі. Право на загальний пай одержали 6,9 млн. осіб. Більше 60% розпайованих земель перебуває в оренді сільськогосподарських підприємств. Після прийняття Закону України „Про ринок землі” з 1 січня наступного року земля може стати товаром. Звичайно, це відповідним чином вплине на стабілізацію трудових ресурсів. По-перше, далеко не всі бажаючі селяни зможуть купити землю через відсутність необхідних коштів; по-друге, частина із них готова буде продати землю через безгрошів'я, необхідність покривати витрати на лікування, навчання дітей, а також у зв'язку з відсутністю технічних засобів для обробітку землі; по-третє, зважаючи на те, що у селі залишилися в основному люди старшого віку, вони не в змозі будуть самостійно обробляти землю. В результаті землю скупляють представники великих бізнесових структур і незначні площі під силу буде придбати фермерам та окремим фізичним особам. А безземельні селяни поповнять ряди безробітних і після реєстрації в центрах зайнятості доведеться їм виплачувати допомогу по безробіттю, що, безумовно, призведе до незапланованих бюджетних витрат.

У зв'язку з тим, що уже на нинішній час у новостворених агро холдингах, які володіють десятками тисяч гектарів землі, із збільшенням кількості земель зменшується чисельність зайнятих на 1000 га, в перспективі а під час продажу землі може серйозно загостритися проблема безробітних.

На фоні тих зрушень, які є у розвитку економіки сільського господарства, продовжує катастрофічно відставати соціальна сфера села. Переважна більшість керівників новостворених агропідприємств, які взяли в оренду таї селян, відмовляються виділяти кошти на соціальну сферу, а місцеві органи влади, на яких покладено фінансування, неспроможні цього забезпечити через відсутність необхідних коштів і мізерність своїх бюджетів. У результаті у сільській місцевості обмежений доступ до базових можливостей розвитку людського капіталу – освіти, медичного, побутового, житлово-комунального, транспортного обслуговування. Це стосується також інформаційного простору. В багатьох селах не можливо задовольнити навіть мінімальні потреби, відсутні елементарні послуги за місцем проживання людей. Отже, соціальна сфера села перебуває в занедбаному стані. Винятком є окремі, так звані „острівки” в тих населених пунктах, де підприємства очолюють вмілі, талановиті й досвідчені організатори, які чудово розуміють, що в полі зору повинна стояти передусім людина з її різнобічними потребами та потребами її сім'ї.

Розвиваючи соціальну сферу, турбуючись про людей, створюючи всі умови для їх матеріального й духовного зростання, такі керівники, як Герої України О.Г.Коросташов, З.М.Гришко, А.М.Пачевський, М.В.Шаповал, Т.М.Корост, М.С.Васильченко не мають проблем із кадрами, їхнім закріпленням на виробництві. Для них кадри – це золотий фонд держави, тому й така увага і турбота про них. На жаль, прикладів таких небагато.

У цілому майбутнє села залежить від людей, які в ньому проживають та трудяться. Не буде людей – не буде села, а не буде села – не буде держави. Тому державна політика на селі повинна базуватися на концепції людського капіталу, визначенні його пріоритетності й визначальної ролі у відродженні села і припиненні його деградації. Проблема стабілізації трудових ресурсів у сільському господарстві може бути успішно розв’язана тільки при врахуванні державою дій усіх соціально – економічних факторів в їх діалектичному поєднанні та взаємозв’язку.

Література

1. Демографічний щорічник населення України. – К., 2010. – с. 427.
2. Сільські вісті. – 2011. - №68. – 17 червня.
3. Статистичний збірник «Праця України». – К., 2010. – с. 48.
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України». – К., 2010. – с. 109.

Сидоров А.А., Коробський Р.В.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

За ринкових умов господарювання дуже важливого, якщо не вирішального значення набуває економічна безпека всіх суб’єктів підприємницької та інших видів діяльності. Економічна безпека підприємства — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Необхідність постійного забезпечення економічної безпеки зумовлюється об’єктивно наявним для кожного суб’єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути: 1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб’єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)-конкурентів); 2) збіг об’єктивних обставин (стан фінансової кон’юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо). Залежно від суб’єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об’єктивний і суб’єктивний харак-

тер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів).

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тім, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому. До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

1. забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації);
2. забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання;
3. досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством (організацією);
4. досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДкР;
5. мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
6. якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);
7. забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
8. надійне забезпечення безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, а також комерційних інтересів.

Головна та функціональні цілі підприємства зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми забезпечення економічної безпеки. Загальна схема процесу забезпечення економічної безпеки включає такі дії (заходи), що здійснюються послідовно та одночасно:

- 1) формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування);
- 2) загальностратегічне прогнозування і планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- 3) стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);
- 4) загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- 5) тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);
- 6) оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства (організації);
- 7) здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;
- 8) загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня економічної безпеки.

Економічна наука розробила, а господарська практика випробувала загальну методологію оцінки рівня економічної безпеки підприємства (організації). Його пропонується оцінювати на підставі визначення сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються із допомогою порівняння можливої величини шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді. Сукупний критерій економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання ($k_{\text{себ}}$) можна розрахувати, користуючись формулою

$$k_{\text{себ}} = \sum_{i=1}^n k_i d_i ,$$

де k_i — величина окремого (поодинокого) критерію за i -ю функціональною складовою; d_i — питома вага значущості i -ї функціональної складової; n — кількість функціональних складових економічної безпеки підприємства.

Оцінка рівня економічної безпеки здійснюється порівнюванням розрахункових значень $k_{\text{себ}}$ з реальними величинами цього показника по підприємству (організації), що аналізується, а також (коли це можливо) по аналогічних суб'єктах господарювання відповідних галузей економіки.

Після розрахунку впливу функціональних складових на зміну $k_{\text{себ}}$ здійснюється функціональний аналіз заходів із забезпечення необхідного рівня економічної безпеки за окремими складовими з використанням відповідного алгоритму. Результати функціонального аналізу оформляються у вигляді спеціальної таблиці-карти. Заповнюючи таку таблицю-карту негативні явища, що впливають одразу на кілька складових економічної безпеки, ураховують окремо для кожної з них, натомість вартість заходів, які повторюються стосовно різних функціональних складових, ураховується в бюджеті підприємства (організації) лише один раз.

Оцінка ефективності діяльності відповідних структурних підрозділів підприємства (організації) з використанням даних про витрати на запобігання можливим негативним впливам на економічну безпеку та про розміри відверненої і заподіяної шкоди дає об'єктивну (підкріплену економічними розрахунками) панораму результативності діяльності всіх структурних підрозділів (відділів, цехів) з цього питання. Конкретна оцінка ефективності роботи структурних підрозділів того чи того суб'єкта господарювання щодо економічної безпеки здійснюється з використанням таких показників: 1) витрати на здійснення заходу; 2) розмір відверненої шкоди; 3) розмір заподіяної шкоди; 4) ефективність здійсненого заходу (як різниця відверненої та заподіяної шкоди, поділеної на витрати на здійснення заходу). Для більшої наочності та зручності користування зазначені показники доцільно подавати у формі нескладної таблиці.

Серед функціональних складових належного рівня економічної безпеки фінансова складова вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринко-

вих умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи. Спочатку оцінюються загрози економічній безпеці, що мають політико-правовий характер і включають:

1. внутрішні негативні дії (неефективне фінансове планування та управління активами; малоефективна ринкова стратегія; помилкова цінова й кадрова політика);

2. зовнішні негативні дії (спекулятивні операції на ринку цінних паперів; цінова та інші форми конкуренції; лобіювання конкурентами недостатньо вважених рішень органів влади);

3. форс-мажорні обставини (стихійне лихо, страйки, військові конфлікти) та обставини, наближені до форс-мажорних (несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют тощо).

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу:

1. фінансова звітність і результати роботи підприємства (організації) — платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку;

2. конкурентний стан підприємства (організації) на ринку — частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту;

3. ринок цінних паперів підприємства (організації) — оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг.

Важливою передумовою забезпечення фінансової складової економічної безпеки є планування (включаючи й бюджетне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи тим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

Забезпечення інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки охоплює взаємозв'язані і водночас самостійні напрями діяльності того чи того суб'єкта господарювання:

- 1) зорієнтовано на роботу з персоналом фірми, на підвищення ефективності діяльності всіх категорій персоналу;

- 2) другий націлено на збереження й розвиток інтелектуального потенціалу, тобто сукупності прав на інтелектуальну власність або на її використання (у тім числі патентів і ліцензій), та на поповнення знань і професійного досвіду працівників підприємства (організації).

Важливою ланкою встановлення нормального рівня економічної безпеки є також оцінка ефективності заходів, яка здійснюється через зіставлення загальної величини витрат на запобіжні заходи і витрати, які могло б зазнати підприємство.

Література

1. Дуброва О. С. Особливості феномену ризику на сучасному етапі господарювання // Проблеми формування ринкової економіки: Міжвід. Наук. збірник. Вип. 10 / Відп. ред. О. О. Бєляєв. — К.: КНЕУ, 2002. — 326 с.
2. Исаев В. В., Немчин А. М. Общая теория социально-экономических систем: Учеб. пособие. — СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2002. — 176 с.
3. Клейнер Г. Б. и др. Предприятия в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Под общ. ред. С. А. Панова. — М.: ОАО Изд-во «Экономикс», 1997. — 288 с.
4. Князевская Н. В., Князевский В. С. Принятие рискованных решений в экономике и бизнесе. — М.: «Контур», 1998. — 160 с.
5. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000. — 256 с.

Силкіна Ю.О.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Перехід української економіки на інноваційний шлях розвитку вимагає радикальних змін на торговельних підприємствах, з метою забезпечення конкурентоспроможності на світових ринках в умовах глобалізації економіки. До радикальних змін відносяться процеси реструктуризації, що відбуваються у рамках стратегічного планування.

В якості основної проблеми реструктуризації суб'єктів господарювання слід виділити значне зниження їх стійкості в процесі радикальних перетворень. У зв'язку з цим необхідно проаналізувати механізм управління реструктуризацією, що забезпечить збереження стійкості в період розвитку підприємства.

Теоретичні та практичні аспекти реструктуризації підприємств досліджувалися в працях зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме М.Д. Аістової, О.І. Амоші, С.А. Афоніна, О.І. Гарафонової, А.В. Шегди, А.В. Лібермана, М. Портера, Р. Фатхутдінова та інших. У працях цих учених знайшли вирішення такі важливі питання реструктуризації, як сутність, види, форми, напрями реструктуризації та етапи її здійснення. Разом з тим, багато із зазначених питань вимагають подальшого дослідження.

Метою статті є розгляд реструктуризації підприємств як основи підвищення їх конкурентоспроможності, виявлення основних відмінностей від інших форм перетворення.

Процес реструктуризації характеризується різною спрямованістю і

різнорідністю складових його перетворень. До основних типів перетворень на підприємствах відносять: реінжиніринг, реорганізацію, модернізацію, реформування, реструктуризацію.

Існуючі наукові дослідження свідчать про відсутність єдиної класифікації можливих перетворень на підприємстві. Наприклад, І.М. Бойчик відзначає, що реструктуризаційні зміни, які проводяться на підприємствах, можуть стосуватися: модернізації – оновлення устаткування і технології; реорганізації – зміни методів і поділу праці, потоків інформації; адаптації – пристосування елементів підприємства до поточних умов; нововведень – продуктових і процесних [1, с. 349]. Реформування підприємств пов'язують з істотними змінами стратегії, реорганізацією та створенням ефективної системи управління, активного розвитку персоналу, зміною структури (реструктуризацією) підприємства. Метою реформи підприємства являється сприяння змінам, необхідних для успішної роботи підприємства в умовах ринкової економіки, покращення управління на підприємствах, стимулювання їх діяльності щодо підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності, поліпшення фінансово-економічних результатів їх діяльності [3, с. 16]. У свою чергу, А.В. Шегда визначає реструктуризацію підприємства як кардинальну структурну його перебудову з метою забезпечення ефективного перерозподілу і використання матеріальних і нематеріальних ресурсів у змінюваних умовах господарювання. Реструктуризація підприємства спрямована на зміну його системи управління, форми власності, організаційно-правової форми, здатних привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення випуску конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва [2, с. 579].

На нашу думку, реструктуризація є найбільш комплексною і глибокою формою перетворення і включає комбінацію перетворень у формі модернізації, реінжинірингу, реорганізації. Тобто, у рамках проведення процесу реструктуризації підприємства вирішуються завдання щодо: оптимізації виробничої структури та модернізації виробничо-технологічної бази підприємства; зміни структури управління підприємством, що сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів; створення нової, більш ефективної системи взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем; підвищення фінансової стійкості підприємства та інші.

Варто зазначити, що на процес реструктуризації підприємств безпосередньо впливають соціально-економічні відносини, які склалися між різними суб'єктами господарювання. Процес реструктуризації підприємств залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішні фактори впливають із необхідності випуску конкурентоспроможної продукції або надання якісних послуг споживачам. Внутрішні фактори пов'язані з урахуванням інтересів різних груп осіб щодо підвищення ефективності функціонування підприємства. До них належать власники підприємства (акціонери), наймане керівництво, трудовий колектив, профспілки [2, с. 580].

Ефективне управління процесом реструктуризації вимагає оптимального вибору предмету, механізму і методу перетворень.

Предметом перетворень на підприємстві виступають структурна, процесна, технологічна підсистеми. За змістом, кожна з представлених підсистем може бути перетворена окремо і незалежно від інших, проте лише сукупність перетворень базисних підсистем в рамках єдиної програми перетворень складатиме реструктуризацію.

Сукупність перетворень в процесі реструктуризації здійснюється за допомогою механізмів реорганізації, реінжинірингу, модернізації.

Під механізмом управління розуміється сукупність інструментів, методик, моделей, положень, що дозволяють ефективно управляти підприємствами. Механізм управління зазвичай розглядається як складова (найбільш активна) частина системи управління, що забезпечує дію на чинники, від стану яких залежить результат діяльності керованого об'єкту.

Процес реструктуризації реалізується за допомогою базисного механізму перетворення, що визначає напрямок реструктуризації, і механізмів, що формують та забезпечують комплексність перетворень в основних підсистемах підприємства. У даному дослідженні під базисним механізмом реструктуризації будемо розуміти модернізацію як основний прогресивний механізм змін на сучасному підприємстві, а під іншими механізмами – процеси реорганізації і реінжинірингу.

Кожному з основних механізмів перетворень може бути поставлений у відповідність певний набір наукових методів, за допомогою яких вказані механізми реалізуються на практиці. До основних методів перетворень, що використовуються в першу чергу в процесах реструктуризації, відносять: функціонально-вартісний аналіз (ФСА), методи «точно в строк» (Just-In-Time - JIT), методи загального управління якістю (Total Quality Management - TQM) та інші. Кожен з цих методів має свої цілі та завдання в процесі реструктуризації.

Крім того, ефективність реструктуризації конкретного підприємства залежить від відповідного рівня розвитку менеджменту, виробництва, якості продукції та наявності відповідних джерел фінансування інвестиційних проектів.

Слід зазначити, що вагоме місце у реструктуризації займає внутріфірмове управління процесом реструктуризації, яке спрямоване на формування відповідного мотиваційного механізму спонукання прямих і непрямих учасників процесу перетворення до зацікавленої співпраці. Тому, виникає необхідність, по-перше, ідентифікації вказаних учасників реструктуризації, яких можна представити як «групи впливу»; по-друге, обґрунтування економічної поведінки вказаних груп, обумовленої певними очікуваннями відносно результатів і наслідків радикального перетворення підприємства.

Особлива роль у реструктуризації підприємства належить групі впливу «власника», яка, не зважаючи на внутрішню неузгодженість і можливу суперечність інтересів, по-перше, має бути ініціатором перетворень, по-друге, володіючи повним набором повноважень, має як економічні, так і юридичні підстави, а також засоби для реального здійснення радикальних змін.

Зауважимо, що процес реструктуризації підприємств здійснюється в декілька етапів: 1) підготовчий період; 2) здійснення заходів відповідно до проє-

кту та вибраної форми реструктуризації; 3) завершення та оцінка результатів процесу реструктуризації.

Результати реструктуризації оцінюються такими показниками, як:

- прибутковість – досягнення відповідного рівня прибутковості є однією з цілей реструктуризації і водночас показником її успішності;
- наявність позитивних, грошових потоків від основної діяльності – зростання грошових потоків дає можливість повертати борги та інвестувати кошти в оновлення і зростання виробництва, що свідчить про успішність реструктуризації;
- зростання продуктивності праці – із скороченням обсягів продажу на традиційних ринках підприємства повинні знаходити нові ринки збуту або скорочувати чисельність свого персоналу;
- зростання продуктивності всіх видів ресурсів – оцінити успішність дій в цьому напрямку можна через показник рентабельності та його динаміку;
- зростання обсягів експорту – орієнтація на зовнішні ринки вимагає використання новітніх маркетингових технологій, підвищення якості продукції та її конкурентоспроможності, успішність реструктуризації в цьому напрямку можна оцінити за темпами зростання експорту.

Крім того, під час аналізу результативності реструктуризації необхідно враховувати витрати, безпосередньо пов'язані з підготовкою та проведенням перетворень на підприємстві. Названі витрати можуть бути визначені як чисті витрати реструктуризації, що включають: організаційні витрати (оплата консультантів, створення і навчання «команди»), витрати на підготовку й узгодження проекту реструктуризації, компенсації щодо соціального плану реструктуризації, витрати, пов'язані з управлінням очікуваннями груп впливу, попередженням і подоланням конфліктів тощо) та трансакційні витрати (купівля-продаж активів, залучення консалтингових та інших фірм, здобуття необхідної інформації про способи реструктуризації, подолання опортуністичної поведінки учасників процесу реструктуризації).

Дослідження реструктуризації засвідчили, що основною метою її проведення є створення повноцінних суб'єктів господарювання, здатних ефективно функціонувати за умов переходу до ринкової економіки та виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає вимогам товарних ринків.

Тому, реструктуризацію необхідно проводити як логічний і добре спланований процес, який дозволить досить швидко зупинити падіння бізнесу і почати його поступове відтворення. Разом з тим, успішно проведена реструктуризація підприємства закладе основу для генерації стійкої стратегії розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства в майбутньому.

Література

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навч. посібник / І.М. Бойчук. –К.: Атіка, 2004. – 480с.
2. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди – К.: Знання, 2006. – 614 с.

З. Отенко І.П., Москаленко Н.А. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия / И.П. Отенко, Н.А. Москаленко. – Науч. изд. – Х.: ХНЭУ, 2005 – 215 с.

Синявський В.С., Римарева Л.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У РЕГІОНАХ

В наші дні досить гостро постало питання щодо відтворення наукоємної продукції, інноваційних та інвестиційних підприємств, комплексів як в контексті економіки на державному рівні, так і регіональному зокрема. Ситуація, що склалась в досліджуваній сфері – незадовільна: про це свідчать аналіз стану і динаміки інноваційно – інвестиційної діяльності підприємств. Тому для вирішення таких кризових явищ уряд повинен прийняти радикальні заходи, в першу чергу, щодо модернізації регіональної економічної політики як складової національної економіки, а по-друге, щодо формування відповідної нормативно – правової бази, яка б без перешкод могла дати право та можливості пересічному громадянину на патентування свого винаходу чи легальну продажу принципу нової інформації науково – дослідним центрам.

Для визначення перспектив та можливостей наближення країни до світових стандартів необхідно, перш за все, проаналізувати стан, проблеми та критерії вітчизняного виробництва наукових знань та інформації і, відповідно, їх реалізацію на регіональних рівнях, як ланок, що зв'язують весь комплекс національної економіки.

Але варто наголосити, що існують і позитивні тенденції: збільшення використання власних коштів підприємств на НДДКР, здійснення інвестицій в інтегровані науково – освітні комплекси і, як наслідок, можливість використання в майбутньому власної кваліфікованої робочої сили, що суттєво знизить витрати на управління персоналом та дасть змогу частково підняти рівень іміджу національних виробників.

Оцінивши джерела та напрямки фінансування регіональних технологій та формування сприятливого інвестиційного клімату можна прослідкувати наступне:

- 1) досить слабе використання внутрішніх інвестиційних можливостей регіону для інноваційно – наукового розвитку;
- 2) незначне використання іноземних інвестицій, які дали б змогу створити конкурентоспроможні технології не лише в межах внутрішніх, але й зовнішніх ринків[1, с. 43 – 47].

У 2011р. загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій порівняно з 2010р. зменшився на 3,9% і становив 9591,3 млн.грн., у т.ч. витрати на оплату праці зменшилися на 5,8%. При цьому матеріальні витрати збільшилися на 3,7%, капітальні ви-

трати – на 19,7%, у т.ч. витрати на придбання устаткування – на 60,7%. Середньомісячна заробітна плата виконавців досліджень і розробок зросла з 2535 грн. у 2010р. до 2713 грн. у 2011р., що практично відповідає середньому рівню заробітної плати в економіці України, і є значно вищою, ніж в установах охорони здоров'я та соціальної допомоги (1778 грн.), закладах освіти (2081 грн.), але нижчою рівня оплати праці у сфері фінансової діяльності (5340 грн.) та працівників транспорту та зв'язку (3138 грн.) [3, с.77].

Важливим системним фактором розвитку науково – дослідної галузі підприємств є висококваліфікований персонал, про шляхи та принципи формування якого я зазначав раніше. В ситуації, що склалася зараз, потрібно перш за все створити такі умови праці, проживання та соціальні гарантії, які зацікавили б іноземних інвесторів, і що дало б змогу одержати доступ до висококваліфікованих закордонних фахівців шляхом впливання в капітал підприємства значних грошових коштів. З іншого ж боку, можна зрозуміти і державний уряд, оскільки закордонні компанії зможуть безперервно використовувати ресурси вітчизняних підприємств за низькими цінами головною мірою для задоволення своїх потреб. Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвиненою системою підготовки кадрів. Після набуття державою незалежності спостерігається стрімкий розвиток мережі закладів, що здійснюють підготовку наукових кадрів. За останні одинадцять років (з 2000р. до 2011р.) кількість аспірантур зросла на 25% (з 418 до 524), докторантур – на 27% (з 209 до 266). Відповідно, зросла і кількість бажаючих отримати певний науковий ступінь: чисельність аспірантів – на 47% (з 23 до 34 тис.), докторантів – на 44% (з 1,1 до 1,6 тис.) [3, с.27 – 28].

В умовах фінансово – економічної кризи, яку переживає весь світ відбувається суттєве зниження рівня стабільності банківської та фінансової систем, що створює певні перешкоди в інвестуванні та переміщенні грошових потоків, що безпосередньо впливає на залучення ресурсів в науково – дослідні та дослідно – конструкторські розробки. Цьому є логічне пояснення: ні один із інвесторів, не будучи впевненим в завтрашньому дні, не будучи впевненим в тому, що залучений капітал принесе прибутки та конкурентні вигоди не буде приймати рішень щодо його залучення в ту чи іншу сферу. Свого роду це прийняття рішення в умовах високого ризику, на яке не кожен здатний. Світову кризу відчули всі без винятку галузі підприємства, але інноваційно – інвестиційна залишається все ж пріоритетною, її розглядають як інструмент виходу із кризових явищ, як можливість перетворення номінальної вартості в реальну.

Тому для вирішення проблем розвитку підприємств у регіонах в дослідно – інвестиційному аспекті потрібно вжити таких заходів:

- 1) підвищення рівня життя населення або принаймні недопущення його зниження;
- 2) досягнення стабілізації макроекономічних показників;
- 3) підтримка тих економічних секторів, які функціонують в умовах кризи найкраще;

Усе вищесказане свідчить про важливість розробки алгоритму формування стратегії інноваційно – інвестиційного розвитку підприємств на регіональному рівні, які підвищують ефективність управлінських рішень органів місцевої влади[2, с.25 – 27].

Отже, покращення соціально – економічної ситуації в регіоні, особливо в умовах світової фінансово – економічної кризи, неможливе в умовах політичної нестабільності, економічної роздробленості, недовіри, недосконалості управлінського апарату тощо. Спочатку потрібно узгодити регіональні інтереси з державними, а розробка інноваційно – інвестиційної стратегії розвитку регіону повинна слугувати взаємозв'язуючою ланкою. Потрібно враховувати і можливості кожного регіону при розробці та плануванні всіх без виключення показників Державного бюджету. Для цього необхідним є раціональне стимулювання науково – технічного розвитку з врахуванням потреб та вищезгаданих можливостей регіону, який становить основу соціально – економічного та політичного розвитку регіону та держави загалом. Правильне визначення інноваційно – інвестиційного потенціалу регіону можливе на основі розгляду основних системних підходів в комплексі: сукупність економічних, організаційних, соціальних, фізичних, інтелектуальних можливостей, що необхідні для здійснення даного виду діяльності. Лише при використанні такого підходу та збалансуванні всіх видів наявних ресурсів і їх рівномірного розподілу можливим буде розвиток дослідно – інвестиційної діяльності регіону та держави.

Література

1. Денисюк В.А. Розвиток інноваційних територіальних структур як важливої складової української інноваційної системи // Економічний часопис. – 2003. - №7-8. – С. 43-47.
2. Ніколенко С.С., Кушнір Л.Л. До проблеми територіального розвитку та регулювання економічних регіонів // Регіональні перспективи. – 2006. - №5-6. С. 25-27.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник, К. – 2012.

Сізова Н.Д., Солодовник Г.В., Котенко О.Ю.

АНАЛІЗ РИЗИКІВ У ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Аналіз економічно розвинутих країн показує, що одним з найважливіших її секторів є малий і середній бізнес. З цим сектором значною мірою пов'язане первинне накопичення капіталу, становлення середнього класу, суттєве розширення ринку праці тощо. Цей сектор відіграє також найважливішу інноваційну роль, тому що є найдинамічнішим, більшість перспективних науково-технічних ідей спочатку перевіряється в цьому секторі економіки. В 2008 році Україна стала членом СОТ, що призвело до підвищення конкуренції

на ринку. Посилення конкурентної боротьби вимагає постійного розвитку підприємств малого та середнього секторів економіки [1-2].

Метою статті є якісна та кількісна оцінка ризиків на підприємстві середнього бізнесу, яке працює у сфері комплектації та реалізації меблів, виявлення найбільш характерних видів ризику для цієї діяльності, надання кількісної оцінки та рекомендацій щодо управління фінансовими засобами в умовах ризику [1].

Серед напрямки збутової діяльності підприємств необхідно відзначити: розвиток мереж фірмових магазинів, формування маркетингових комунікацій зі споживачем, зростання частки рекламних витрат у інвестиційному бюджеті підприємств [2]. Отже, при реалізації меблів існують ризики пов'язані з неправильним визначенням сегментів ринку, на які розрахована продукція, стратегії продажу продукту та неефективною рекламою. Одним з маркетингових ризиків, який також необхідно враховувати при діяльності в даній сфері є сезонність тенденцій збуту меблевого бізнесу. Особливе місце займають ризики пов'язані з втратами підприємця, обумовленими несумлінністю або неспроможністю компаньйонів [3].

Процес якісного аналізу ризиків передбачає визначення міри їх імовірності, яка може бути визначена об'єктивним чи суб'єктивним методом. Одним з методів суб'єктивної оцінки є експертні оцінки [4].

Цей метод було використано при ранжуванні ризиків в дослідженні сфери комплектації і реалізації меблів на одному з підприємств. Оцінки були одержані від трьох експертів та приведені в узагальнюючій таблиці (таблиця 1).

Шкала оцінювання була наступною: 0 – ризик не існує; 25 – ризик скоріше за все не реалізується; 50 – про настання події нічого конкретного сказати неможливо; 75 – ризик скоріше за все виявиться; 100 – ризик виправданий. Проміжні значення показують більшу або меншу ступінь виявлення ризику.

Таблиця 1 – Оцінка настання несприятливої події

Вид ризику	Експерти			Вага	Бали
	1	2	3		
1. Зміни у митній та податковій політиці	60	75	55	1/8	7,917
2. Неефективна реклама	40	25	50	1/8	4,792
3. Затримка матеріалів постачальниками	50	65	75	1/8	7,917
4. Помилковий вибір сегменту ринку	25	50	50	1/8	5,208
5. Несвоєчасні розрахунки партнерів	70	35	50	1/8	6,458
6. Зростання цін на ресурси	75	75	75	1/8	9,375
7. Нестабільність попиту	75	75	50	1/8	8,333
8. Зростання конкуренції	60	60	75	1/8	8,125

У результаті проведеного якісного аналізу було виявлено основні проблеми та аспекти діяльності у сфері комплектації та реалізації меблів, надано загальну класифікацію ризиків та виявлено ризики, що існують в даній сфері. Таким чином, головними ризиками є (за убунням):

1. зростання цін на ресурси;
2. нестабільність попиту та зростання конкуренції;
3. зміни у законодавстві;
4. затримка матеріалів постачальниками та розрахунків партнерів;
5. помилковий вибір сегменту ринку та неефективна реклама.

Розглянемо кількісний аналіз наведених ризиків та управлінських рішень в умовах ризику для економічного агента середнього бізнесу. Маємо три проекти майбутнього підприємства з комплектації та реалізації меблів: проект 1 – крупна фірма з відкриттям свого магазину для реалізації; проект 2 – середнє підприємство з прямими поставками до магазинів (оптова торгівля); проект 3 – мале підприємство орієнтоване на індивідуальні замовлення (роздрібна торгівля).

Проблема вибору полягає у тому, що достеменно не відомо яка економічна ситуація буде в країні. Проте виходячи з оцінки ризиків можна сказати, що економіка буде: С1 – у стані кризи (з імовірністю 0,2), який характеризується зростанням цін на ресурси, нестабільністю попиту та підвищенням митних тарифів та податків; С2 – у нестабільній ситуації (0,4) – характеризується нестабільністю попиту, затримкою матеріалів постачальниками, несвоєчасними розрахунками партнерів за платежами, зростанням цін на ресурси; С3 – стабільною (0,35) – характеризується підвищенням конкуренції та можливою затримкою матеріалів постачальниками; С4 – сприятливою (0,05) – характеризується такими ризиками, як неефективна реклама та помилковий вибір сегменту ринку.

Оцінка ефективності проектів

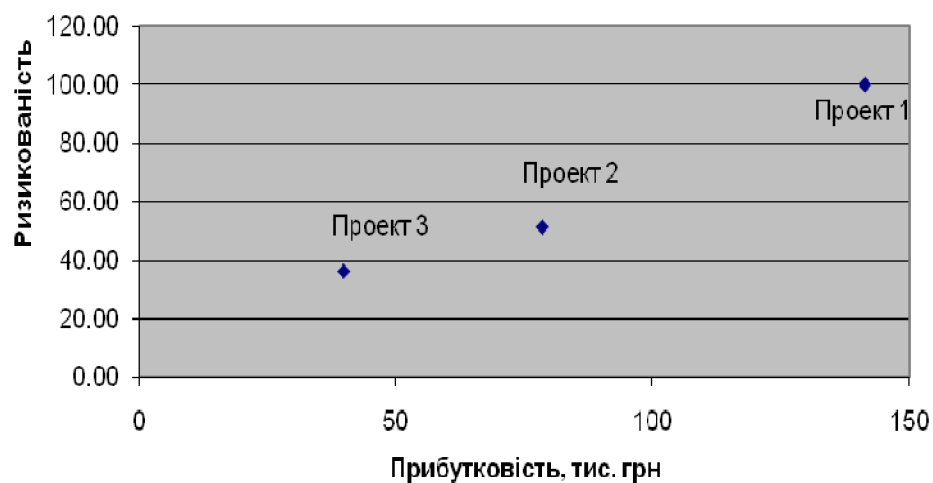

Рисунок 1 – Графічне представлення результатів кількісного аналізу

Мірою ризику комерційного (фінансового) рішення вважається середньоквадратичне відхилення значення показника ефективності цього чи рішення операції [5].

Прибутковість проектів визначається як математичне сподівання випадкової величини – прибуток (тис. грн.), ризикованість проектів – за формулою середньоквадратичного відхилення [5].

Вибір одного з проектів залежить від відношення ОПР до ризику. У випадку, коли кількість проектів, що порівнюються, перевищує два доцільно використовувати графічне представлення результатів. На рис.1 проекти надані як точки в координатах прибутковість-ризикованість.

У випадках, коли невизначеність пов'язана з повною відсутністю інформації про ймовірності станів середовища для визначення найкращих рішень використовуються наступні критерії: максимаку, Вальда, Севіджа та Гурвиця, що відповідають різним ставленням ОПР до ризику.

В цьому випадку наведену ситуацію розвитку підприємства слід розглядати як гру з природою. Формально умови гри описуються матрицею виграшів першого гравця

$$A = \begin{matrix} & \begin{matrix} C_1 & C_2 & C_3 & C_4 \end{matrix} \\ \begin{matrix} P_1 \\ P_2 \\ P_3 \end{matrix} & \begin{pmatrix} -25 & 125 & 230 & 320 \\ -7 & 70 & 125 & 165 \\ -17 & 30 & 75 & 100 \end{pmatrix} \end{matrix} \quad (1)$$

Елементи матриці А визначають прибуток, який отримає підприємець від реалізації власної стратегії, що відповідає рядку, в якому міститься елемент за умов настання стану середовища, що відповідає стовбцю.

Критерій Севіджа обраховується на підставі матриці ризиків або втрачених можливостей, яка в даному випадку має наступний вигляд:

$$R = \begin{matrix} & \begin{matrix} C_1 & C_2 & C_3 & C_4 \end{matrix} \\ \begin{matrix} P_1 \\ P_2 \\ P_3 \end{matrix} & \begin{pmatrix} 18 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 55 & 105 & 155 \\ 10 & 95 & 155 & 220 \end{pmatrix} \end{matrix} \quad (2)$$

Обговорення результатів. Аналіз графічного зображення оцінок прибутковості та ризикованості кожного рішення дозволяє зробити висновки, що перший проект є найбільш ризикованим, але й найбільш прибутковим, другий проект є більш ризикований, ніж третій, проте його прибутковість значно вища. Застосування критеріїв прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності свідчить про перевагу першої стратегії. Результати наведених розрахунків наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Значення критеріїв прийняття рішень в умовах невизначеності

Значення критеріїв					
Стратегії гравця	Максимакс	Вальда	Севіджа	Гурвиця	В умовах ризику
Проект 1	320	-25	18	113	141.5
Проект 2	165	-7	155	61.8	78.6
Проект 3	100	-17	220	29.8	39.85
Кінцеві значення	320	-7	18	113	141.5
Обрана стратегія	П1	П2	П1	П1	П1

Висновки. Застосування науково обґрунтованих методів оцінки ризиків та прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності знижують імовірність настання несприятливих наслідків реалізації певних проектів та зменшують розміри фінансових збитків на підприємствах малої та середньої сфер бізнесу.

Література

1. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Орлов П.А. Збутова діяльність промислових підприємств: теорія та напрямки розвитку. Монографія/ Холодний Г.О., Орлов П.А. – Харків. Вид.: ХНЕУ, 2008. 1282 с.
3. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / І.Ю. Івченко. К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
4. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
5. Новожилова М.В., Солодовник Г.В. Моделювання управління комерційним ризиком: Навчально-методичний посібник. – Харків: ХДТУБА, 2005 р. – 81с.

Сікорака Л.А., Пшенишна Л.М.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНІВ

Відомо, що будівництво - головна ланка комплексу, воно створює основні фонди народного господарства. У тій же час слабкість будівельної бази стримує промислове будівництво, створення великих комбінатів, галузевих і територіально-виробничих комплексів, фондоемної важкої промисловості, яка потребує великих обсягів робіт з капітального будівництва. Виникає завдання по новому оцінити параметри результативності будівельних організацій враховуючи

не лише внутрішні, але й зовнішні фактори впливу на діяльність організацій та їх спроможність конкурувати на ринку.

Дослідженням питань розвитку будівельної галузі займався цілий ряд вчених, а саме: Ю.С.Асєєва, М.Г.Бархіна, З.Гуцайлюк, В.Завгородній, Є.Мних, М.Чумаченько, П.Микитюк, В.Рудницький, А.Гойко, Л.Стрембіцька, Д.Н.Яблонський та багатьох інших українських і російських вчених. Проте аналіз проблем та перспектив розвитку будівельної галузі, на нашу думку, залишається актуальним питанням і потребує подальших досліджень.

На національному та регіональному рівнях будівельна галузь одна з перших відчула наслідки світової фінансової кризи : в 2009 році спостерігається зменшення введення в експлуатацію загальної площі на 4096 тис. м², тобто на 39,02 %.

У січні–березні 2010 р. підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 5,7 млрд. грн., що у порівнянних цінах становить 78,6% проти січня–березня попереднього року. Зниження обсягів будівництва у січні–березні 2010 р. проти відповідного періоду попереднього року відбулося за всіма основними видами будівельної діяльності. На загальну тенденцію найбільше вплинула діяльність підприємств, що займаються будівництвом будівель і споруд (частка яких у загальному обсязі становить 81,3 %). Серед них значно (на 69,7 %) скоротили обсяги робіт підприємства, що здійснюють будівництво мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітену. Також більш як на чверть знижено обсяги робіт з будівництва будівель, місцевих трубопроводів, ліній зв'язку й енергопостачання [2, с.80-82].

Водночас, обсяги робіт підприємств, що будують у сфері енергетики, добувної та переробної промисловості, зросли проти відповідного періоду 2009р. на 30,9 %, монтаж і встановлення збірних конструкцій – на 8,6 %. Знизили обсяги будівництва підприємства регіонів країни. Серед них найбільше – Чернівецької та Рівненської областей, відповідно на 60,7% та 55,4 %. Разом із тим зросли обсяги будівництва порівняно з січнем–березнем 2009 р. у Полтавській (на 10,6 %), Дніпропетровській (на 7,6 %) та Житомирській (на 4,8%) областях. Більше третини загального обсягу будівництва виконано підприємствами 4 регіонів країни (Донецької, Харківської, Дніпропетровської та Полтавської областей), ще 26,4 % – будівельниками м. Києва [5].

В 2011–2012 роках спостерігався незначний підйом у будівельній промисловості. Так, в 2012 році вже здано більше 2 млн. квадратних метрів житла, але поки що обсяг виконаних будівельних робіт дещо менше, ніж в 2011 році. Ще одним позитивним моментом є те, що в останні три роки держава почала приділяти більше уваги житловим питанням. В 2011 році було виділено 1 млрд. гривень у рамках програми доступного житла Президента України Віктора Януковича - а це понад 5 тис. квартир. На жаль, ще не всі регіони України розпочали роботу з упровадження цієї програми.

Проведення в Україні футбольного чемпіонату Євро – 2012 стало найважливішою подією останніх років. Результатом здійснення проекту Євро – 2012 для країни стало спорудження 3 стадіонів, 5 терміналів аеропортів (у Донецьку,

Харкові, Львові і 2 – в Києві), більше тисячі кілометрів доріг. Так, у 2009 році спільно з польськими колегами було вирішено, що місце будівельників – найважливіше в процесі підготовки до Євро-2012.

У січні – вересні 2012р. підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 42,1 млрд. грн., що в порівнянних цінах становить 90,9% до обсягів будівництва у відповідному періоді попереднього року. У січні – вересні 2012р. порівняно з відповідним періодом 2011р. скоротились обсяги будівельних робіт, виконані підприємствами з будівництва будівель і споруд, на 10,6%, підготовки будівельних ділянок – на 0,3%, установлення інженерного устаткування будівель та споруд – на 4,2%, оренди будівельної техніки з оператором – на 11,5% [5].

Залишаються проблемними і не вирішеними питання щодо незавершеного будівництва в Україні. Отже, згідно з даними Держкомстату, на початок 2011 року в Україні налічувалося 12519 незавершених будівель. З них: на 4321 (або 34,5%) об'єктах реально велося будівництво, на 7799 (або 62,3%) будівельні роботи були припинені, а на 399 об'єктах (або 3,2%) - зовсім законсервовані.

Таким чином, реально проблемними були 8198 об'єктів або 65,5% всього незавершеного будівництва. З цього випливає, що дві з трьох незакінчених будівель в Україні мають проблеми з добудовою. У відносному вираженні, найгірші показники по незавершеному будівництву у Кіровоградській області, тут об'єкти, де будівництво тимчасово призупинено, становлять 90,6% всього незавершеного будівництва, у Житомирській області - 88%, у Сумській - 83,7%. Найбільш «благополучними» у відносному вираженні регіонами є - Київ (31,8%), Івано-Франківська (34,4%) та Тернопільська (37,6%).

Обсяг капітальних вкладень і відповідно будівельних та монтажних робіт є диференційованим по областях України. Якщо провести аналіз, то можна побачити, що найбільші інвестиції припадають на регіони з розвинутим будівельним комплексом та видобувною промисловістю : Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Київська, Львівська області.

У структурі капітальних вкладень переважають будівельні та монтажні роботи-близько 60% більше 30% - устаткування, інструмент та інвентар, решта-інші капітальні роботи і витрати. Найбільші капітальні вкладення припадають на промисловість і житлове господарство.

Фінансовий механізм будівельного комплексу потрібно вдосконалювати, задіявши нові джерела та форми фінансування, досягнувши таким чином баланс цілей стратегічного розвитку та його фінансового забезпечення. Пріоритетні напрями розвитку будівництва мають впливати зі стратегій соціального і економічного розвитку держави, державних і регіональних цільових програм.

Для реалізації стратегічних пріоритетних напрямів розвитку будівельної галузі в Україні необхідно зосередити увагу на стандартизації та нормуванні у будівництві, що сприятиме удосконаленню діючого законодавства і нормативної бази та адаптуватиме їх до міжнародної нормативної бази; підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації у сферах будівництва та архітектури, що дозволить підвищити рівень вирішення науково - технічних та технологічних

проблем у зазначених сферах; розробці нових методів розрахунку будівельних конструкцій, засобів досліджень та випробування конструкцій і матеріалів, необхідних для проектування і створення сучасних безпечних і надійних об'єктів будівництва; розробці нових та удосконаленні існуючих проектів будинків і споруд різного призначення для звичайних та складних інженерно-геологічних умовах з метою створення умов безпечного проживання населення та технологічної безпеки будівель та споруд; вирішенні науково-технічних проблем будівельної теплотехніки, що забезпечить енергозбереження як у житлово-комунальному господарстві, так і у промисловому та створить комфортні умови для проживання населення і виконання ним виробничих функцій.

Література

1. Бурка И., Бурка В. Основные направления та проблемы развития географии строительной индустрии в Украине. Украина: географические проблемы устойчивого развития. 36. науч. Прац. В 2-х т. - К. : ВГЛ Обрії, 2004. - Т.3. – С. 71 – 73.
2. Державна служба статистики України // Капітальні інвестиції у 2007 – 2012 р. Статистичний збірник/ Відповідальний за випуск М.М. Собко. - К., 2012р. - 122с.
3. Іщук С.І. Промислові комплекси України. - К., 2008р.- 122-127 с.
4. Лишиленко В.І. Регіональна економіка. Підручник.-К.: Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.
5. Соціально-економічний розвиток України / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

Скальська К.В.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Метою автора статті було висвітлення найгостріших проблем сільської медицини, проаналізувавши ключову проблему системи охорони здоров'я та нинішнього стану сільської медицини в цілому. Розглянуто основні завдання реформування охорони здоров'я та розкрито проблеми реалізації державної політики у світлі втілення реформ на селі. Надано пропозиції щодо підвищення якості медичної допомоги шляхом адміністративного моніторингу та встановленням стимулюючих доплат.

Целью автора статьи являлось освещение самых острых проблем сельской медицины, проанализировав ключевую проблему здравоохранения и нынешнего состояния сельской медицины в целом. Рассмотрены основные задачи ре-

формирования здравоохранения и раскрыты проблемы реализации государственной политики в свете воплощения реформ на селе. Представлены предложения по повышению качества медицинской помощи путем административного мониторинга и установлением стимулирующих выплат.

The aim of the author is to highlight the most vexed problems of rural medicine, having analyzed the key problem of health care and the current state of rural medicine as a whole. The main objectives of health care reform are considered and the problems of realization of the state policy reform in the countryside are disclosed. Ideas for improving the quality of medical care by establishing administrative monitoring and incentive payments are propounded.

Причина критичного стану української системи охорони здоров'я полягає у тому, що роками на території нашої держави функціонувала модель Семашко, яка покликана працювати тільки в умовах планової економіки. На сьогоднішній день ця модель повністю не виправдовує себе – вся діяльність лікувально-профілактичних закладів націлена на вирішення проблем галузі, а не надання медичної допомоги населенню із забезпеченням поступового росту якості її надання. На діяльність закладів охорони здоров'я виділяються величезні суми коштів, які йдуть на їх утримання, а не на закупівлю медичного обладнання, впровадження новітніх медичних технологій або підвищення заробітних плат медичного персоналу. При розрахунку бюджету передбачаються мільйони на заробітну плату, що становить порядком 75-80% від усієї суми, що виділяється на функціонування закладів, але заробітна плата сімейного лікаря до сих пір складає 1300-1500 гривень на місяць, яка ненабагато вища за заробітну плату молодшого медичного або технічного персоналу, що позбавляє будь-якого бажання ефективно працювати.

Таке становище тільки негативно впливає на показники здоров'я населення України. Останнім часом збільшується смертність від хвороб, скорочується тривалість життя, зростає показник первинної інвалідності, яку у більшості випадків можна попередити, надавши кваліфіковану медичну допомогу на місцях, але низький рівень фінансування закладів первинної ланки (близько 10%), застарілість матеріально-технічної бази позбавляє можливості зробити роботу первинної ланки ефективнішою.

Незадовільне функціонування системи охорони здоров'я вимагає структурної реорганізації відповідно до потреб населення й впровадження нових методів оплати праці медичного персоналу.

Серед основних стратегічних напрямків роботи Міністерства охорони здоров'я України, визначених Програмою економічних реформ Президента України на 2010-2014 рр. та закладених у план роботи даного Міністерства на 2013-2015 рр., є модернізація медичної допомоги, посилення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та підвищення якості медичної допомоги [2, с. 2].

На сьогоднішній день виділено чотири пілотні регіони, де проводиться перехід на європейську систему надання медичної допомоги. Структурна реорганізація медичної галузі розпочинається з первинної ланки, тобто із закладів, що надають первинну медико-санітарну допомогу на засадах сімейної медицини. Первинна медико-санітарна допомога – це основна складова медичної допомоги, що надається в амбулаторних умовах при зверненні пацієнта до сімейного лікаря, та є першим рівнем контакту між людиною та галуззю охорони здоров'я, що максимально наближає медичну допомогу до місця проживання і являє собою перший елемент безперервного процесу охорони здоров'я.

Підвищення якості медичної допомоги починається з впровадження новітніх клінічних рекомендацій та протоколів в медичну практику, створення системи моніторингу якості медичної допомоги та розробка й впровадження механізмів мотивації медичного персоналу до відданішої та ефективнішої роботи в цій галузі.

Міністерством охорони здоров'я України та Національною Академією медичних наук України постійно ведеться розробка та впровадження останніх наукових методик у медичну практику [4, с. 2-4, 27-30]. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.11.2011 р. №734 «Про затвердження Індикаторів якості медичної допомоги» затверджені карти оцінки якості [3]. Експеримент із здійснення моніторингу за цією методикою в одному з непілотних регіонів по реформуванню показав, що майже половина закладів охорони здоров'я первинної ланки має задовільний й незадовільний рівень надання медичної допомоги, причому лікувально-профілактичні установи з незадовільним рівнем зустрічаються частіше. Це вказує на необхідність реагування на таку ситуацію якомога швидше - частіше та ретельніше перевіряти діяльність медичної служби первинної ланки. Наприклад, якщо мова йде про сільську місцевість, де існує ціла низка проблем та найбільші складнощі при їх подоланні, впровадити в практику виїзди на місця безпосередньо адміністрацією районних відділів охорони здоров'я або установ, на які покладено виконання таких функцій, з метою здійснення моніторингу. За результатами цих перевірок на основі карток оцінки якості проводити порівняльний аналіз діяльності всіх підвідомчих лікувально-профілактичних закладів. Впевнена, що на перших етапах такого моніторингу результати діяльності установ охорони здоров'я характеризуватимуться не найкращими оцінками. Вихід з такої ситуації, звісно, є:

1. Створити постійно діючу вчену медичну раду із заслуховуванням інформації про методи діагностики, профілактики та лікування пацієнтів з різними формами захворювання, по можливості із застосуванням телемедійних засобів.

2. Стимулювати впровадження вищевказаних рекомендацій, методичних розробок та клінічних протоколів у практику шляхом розробки механізму виплати стимулюючих доплат за покращення рівня якості надання медичної допомоги на місцях.

Так, забезпечивши доступ до теоретичної бази, показавши досвід науковців, інших працівників медичної галузі й ознайомивши з досвідом інших країн, світогляд медичних працівників, зайнятих у сільській місцевості, поступово

змінюватиметься та характеризуватиметься зростанням професійно-кваліфікаційного рівня. Також, свою роль грає направлення на виїзні курси підвищення кваліфікації. Але що робити, якщо на 5 тис. населення села працює лише один лікар, якого ніким замінити на період проходження курсів, термін яких зазвичай становить місяць? В силах адміністрації контролюючого органу сприяти підвищенню кваліфікації своїх же підлеглих, не виїжджаючи за території підвідомчої території.

Міністерством охорони здоров'я України розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України щодо умов оплати праці працівників в первинній ланки у пілотних регіонах – лікар, медична сестра отримуватимуть оплату за кожного пацієнта, що їх обрали, з урахуванням вікової структури прикріпленого контингенту, тобто базовий оклад за 1200 пацієнтів у селі і 1500 у місті, а понад цю кількість подушна оплата за кожного додаткового пацієнта [2, с. 6-7]. Тобто передбачається впровадження в практику двох форм оплати праці: постійна та змінна, де остання нараховується за обсяг та якість наданої медичної допомоги. Але що робити так званим «непілотним» регіонам, поки очікується отримання та аналіз перших результатів такої політики? Як втримати молодого спеціаліста – сімейного лікаря, який володіє необхідними знаннями та є достатньо мобільним для переїзду у пілотні регіони, де заробітна плата сімейного лікаря становитиме 8 тис. гривень? Всім відомий факт, що далеко не всі випускники шкіл збираються вступати до вищих медичних закладів на бюджетних умовах з метою повернення у рідний край для впровадження медичної практики. Тому дедалі більшою популярністю здобуває контрактна форма навчання й вільний вибір місця працевлаштування. Навіть якщо такий спеціаліст і приїде до села, при такому рівні заробітної плати треба створити додаткові умови для його життєдіяльності. Надання житла та автотранспорту, пільг на оплату проїзду у громадському транспорті та за комунальні послуги не є універсальним інструментом для забезпечення належного рівня якості медичної допомоги. Крім того, надання медичної допомоги залежить не тільки від лікаря – це робота всього медичного колективу, і від злагодженості їхньої роботи залежить оперативність та якість медичної допомоги. Для цього пропонується розробити та впровадити у практику контролюючих органів методику оцінки якості надання амбулаторно-поліклінічної допомоги, за якою б визначалися ставки виплати стимулюючих виплат.

Серед варіантів можна запропонувати роботу на основі оцінки якості за показниками, які були запропоновані Міністерством охорони здоров'я: інвалідність, що вперше встановлена; кількість випадків малюкової смертності; виявлення візуальних форм онкозахворювань в занедбаних стадіях; виявлення випадків туберкульозу в занедбаних стадіях; повнота охоплення профілактичним щепленням; повнота охоплення диспансерним наглядом хворих з окремими захворюваннями.

За цими показниками оцінюватиметься робота всього медичного персоналу, а не тільки сімейного лікаря або медичної сестри, тому вся амбулаторія буде націлена на добрий результат. Коефіцієнт призначення стимулюючих доплат

може бути різний: як коефіцієнт трудової участі (адаптований під змінну оплату праці), так і ключовий показник ефективності, розроблений під ті фінансові можливості, що ними володіє адміністративно-управлінська установа, в підпорядкуванні якої є ці заклади охорони здоров'я.

Хочеться сподіватися, що такі заходи впроваджуватимуться в практику сільських закладів охорони здоров'я, оскільки від якості та своєчасності надання медичної допомоги залежить стан здоров'я жителів країни, який є одним з головних факторів розвитку кожного регіону та максимально впливає на соціально-економічні показники всієї країни.

Література

1. Лисенко Г. І., Ткаченко В. І. Сімейна медицина в Україні: стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції лікарів загальної практики – сімейної медицини 25-26 жовтня 2012 р. – К., 2012. – С. 7-9, 15-16, 18-19, 35-39.
2. Надутий К. О. Актуальні проблеми реформування та розвитку первинної медико-санітарної допомоги в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції лікарів загальної практики – сімейної медицини 25-26 жовтня 2012 р. – К., 2012. – С. 2, 6-7.
3. Про затвердження Індикаторів якості медичної допомоги [Електронний ресурс]/ М-во охорони здоров'я України. – [Чинний від 02.11.2011 р.]. - № 743. - Режим доступу до нак.: www.moz.gov.ua
4. Степаненко А. В., Ліщишина О. М. Роль сучасних медико-технологічних документів в удосконаленні первинної медико-санітарної допомоги: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції лікарів загальної практики – сімейної медицини 25-26 жовтня 2012 р. – К., 2012. – С. 2-4, 27-30.
5. Устінов О. В. Реформування охорони здоров'я: стратегія, тактика, ризики [Електронний ресурс]/ Устінов О. В. // Український медичний часопис. – 2010. - №5 (79). – С. 7-9. – Режим доступу до журн.: <http://www.umj.com.ua/article/6648/reformuvannya-oxoroni-zdorov-ya-strategiya-taktika-riziki>.

Скрипка В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ВУГІЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Як переконує світова та українська практика, вміле використання всього потенціалу підприємства, раціональна організація та управління ним мають вирішальну роль, особливо в кризових умовах. Нині більшість українських підприємств усвідомила, що необхідні інноваційні, принципово нові методи управління персоналом та організацією в цілому. Інновації необхідні в організаційній, виробничій, фінансовій, науковій сферах, оскільки саме в ком-

плексі вони приносять найефективніший результат. На сучасному етапі загострюється конкуренція і підвищуються вимоги споживачів, тому постійні нововведення можуть стати одним із факторів отримання конкурентних переваг. Пошук ефективних організаційних форм управління нововведеннями, створення механізму інтеграції та координації діяльності в процесі розробки й впровадження нововведень вимагають підвищення уваги до інноваційного менеджменту, як сукупності організаційно-економічних методів та форм управління у різних ланках і насамперед на рівні первинної ланки — підприємства.

Саме в даний час Україна переживає бум новаторства. На зміну одному формам і методам керування економікою приходять інші. У цих умовах інноваційною діяльністю буквально змушені займатися всі організації, усі суб'єкти господарювання від державного рівня керування до знову створеного товариства з обмеженою відповідальністю в сфері малого бізнесу.

Термін "інновація" став активно використовуватися в перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення ряду родинних понять: "інноваційна діяльність", "інноваційний процес", "інноваційне вирішення" і т. п. У літературі нараховується велика кількість визначень. Наприклад, по ознаці утримання або внутрішньої структури виділяють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські й ін.

Під інноваціями в широкому змісті розуміється прибуткове використання нововведень у виді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Період часу від зародження ідеї, створення і поширення нововведення і до його використання прийнято називати життєвим циклом інновації. З урахуванням послідовності проведення робіт життєвий цикл інновації розглядається як інноваційний процес.

У даному випадку можна визначити інноваційне підприємство як цільову групу, що створена для виробничого освоєння і налагодження збуту продукції, заснованої на новій технічній концепції.

Інноваційний менеджмент орієнтований на досягнення результату, головним чином, за рахунок використання нововведень техніко-технологічного характеру. Стосовно до вугледобувних підприємств він має ряд особливостей:

1. Звичайно вважають, що система управління, яка розглядається, є належністю підприємств з ринковою формою господарювання, оскільки вона ініціює комерційні інтереси та орієнтована на інноваційне за змістом та інтенсивне за характером економічне зростання.

Проте ці напрямки не менш важливі і для вугільних підприємств, більшість з яких є поки що державною власністю. Для таких підприємств характерна незначна сприйнятливість до технічного переозброєння, утриманське ставлення до держави щодо покриття витрат на просте відтворення та впровадження інновацій. Причиною цього є складний фінансовий стан шахт, відсутність матеріальної зацікавленості колективів шахт і управлінського персоналу в інноваційному процесі, відсутність носіїв і активних реалізаторів нових ідей в особі інноваційних менеджерів.

З цього витікають такі положення:

- організація інноваційного менеджменту необхідна для шахт з будь-якою формою власності;
- у створенні такої системи повинні бути зацікавлені як держава, так і галузевий керівний орган, для яких економічне зростання в вугільного виробництва є важливим завданням;
- функції інноваційного менеджера на шахті повинен виконувати або перший керівник, або його заступник; на великих підприємствах доцільно створення відповідної служби;
- необхідно забезпечити високу матеріальну зацікавленість інноваційного менеджменту, працівників його служби і усіх осіб, що безпосередньо беруть участь в інноваційному процесі на шахті, в позитивних його результатах.

2. Особливістю інноваційного менеджменту (далі ІМ) на шахті є характер інновацій. Тут, на відміну від інших підприємств і фірм, нововведення в основному стосуються не продукту, що випускаються, а внутрішнього виробничого апарату і технологій, оскільки шахта випускає тільки один продукт – вугілля. Диверсифікація може торкатися тільки поліпшення якісних характеристик вугілля: зниження зольності, поліпшення сортності і т.д. Ці показники значною мірою впливають на економіку шахти і на них повинна бути звернута увага менеджера, тим більше, що відповідні заходи можуть бути проведені власними силами. Що стосується техніко-технологічних нововведень, то вони, в основному, створюються у зовнішньому середовищі силами науки, проектно-конструкторських організацій та заводів. Тому до системи ІМ та маркетингу входять завдання пошуку необхідної інформації на ринку нововведень у нашій країні і за рубежом, вибору засобів і технологій, обґрунтування економічної можливості та доцільності їх впровадження, інвестиційного забезпечення та інші.

3. Складною і відповідальною задачею в системі ІМ є збут готової продукції. Для шахт у рамках держзамовлення ця задача практично відпадає, оскільки вона вирішується державними та галузевими органами. Для реалізації вугільної продукції, що випущена понад держзамовлення, потрібна організація системи маркетингу. Для цього необхідно створити відповідну службу безпосередньо на крупній шахті або в об'єднанні (холдинговій компанії, концерні і ін.) Своєрідною ситуацією у вугільній галузі при практично необмеженому попиті на вугілля, є неплатоспроможність основних споживачів, велика дебіторська заборгованість шахтам і, у зв'язку з цим, виникнення бартеру та виключення в процес збуту «тіньових» структур. Ця порочна практика повинна бути ліквідована.

4. Дуже важливі значення ІМ надається обґрунтуванню економічної ефективності (доцільності) проекту, бізнес плану, програми або окремого нововведення.

У цьому відношенні принципових відмінностей у вугільному виробництві від інших підприємств при будь-якій формі власності не існує. У загальному виді економічна ефективність інновацій визначається порівнянням економічних

результатів з витратами, що викликали такий результат. При цьому інновації поліпшують (змінюють) такі основні характеристики виробництва:

- обсяг виробництва та реалізації продукції;
- поточні витрати;
- вартість створеного та функціонуючого майна (основних виробничих фондів та нематеріальних активів);
- чисельність зайнятих у виробництві та продуктивності праці і трудомісткість робіт;
- тривалість господарського циклу по випуску визначеного виду продукції.

Економічна доцільність впровадження і використання нової техніки, що замінює існуючу, виконує ті ж технічні і технологічні функції, в умовах прискорення науково – технічного прогресу має велике значення для розвитку вугільної галузі.

До програм технічного розвитку (ТРВ), що розроблюються, часто включаються заходи щодо простої заміни фізично зношеного обладнання аналогічним, інші дрібні заходи. Економічна віддача їх, без достовірних та надійних економічних розрахунків і не контролюється фактичними результатами. Тому немає впевненості в тому, що інвестиції у крупні нововведення, які надходять від держави чи по кредитах, будуть окупатися в прийнятті терміни та принесуть додатковий прибуток.

Економічна ефективність використання нової техніки визначається для обґрунтування вибору як найкращих варіантів створення і впровадження нової техніки; можливості визначення величини ефекту, очікуваного від впровадження нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій; встановлення розмірів заохочень за створення і впровадження нової техніки і винагород за винаходи, раціоналізаторські пропозиції. Вона розраховується відповідно до діючих галузевих інструкцій і методик визначення економічної ефективності використання нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій.

До науково – технічних заходів, при впровадженні яких на шахтах плануються показники економічної ефективності, відносяться:

- застосування нових (модернізованих), технічно довершених, надійних, довговічних і економічно ефективних машин, механізмів, апаратури, приладів, виробів, нового виду сировини і матеріалів;
- механізація і автоматизація трудомістких процесів;
- впровадження нових і вдосконалених високопродуктивних технологічних процесів, схем (систем), установок, агрегатів і комплексів устаткування, що забезпечують поліпшення якості продукції, що випускається, і економію грошових, матеріальних і паливо – енергетичних ресурсів, а також впровадження безвідходної технології;
- удосконалення організації праці і управління виробництвом.

Таким чином незнання сучасних принципів інноваційного менеджменту і економічної теорії позбавляє керівників можливості зрозуміти, що тут приховуються власні джерела фінансових коштів, які необхідні для поступального економічного та технічного розвитку. Необхідно зосередити увагу керівників

вугільних підприємств на доцільності використання світового досвіду у фінансуванні інноваційних процесів, особливо тих інструментів, які б дозволяли оперативно залучати додаткові фінансові ресурси в необхідному обсязі з максимальним ефектом за мінімальною вартістю і на потрібний термін. Усі ці недоліки можуть бути усунуті шляхом організації на шахтах системи інноваційного менеджменту, що забезпечує строгі (чіткі) економічні обґрунтування та реалізацію будь-яких управлінських рішень, спрямованих на техніко-технологічний розвиток і економічне зростання підприємства

Література

1. Формування та реалізація річних програм техніко-економічного розвитку виробництва на вугільних шахтах України: Методичні рекомендації. -ГЦД ДОНВУГІ, 2001 – 64 с.

Сорокін К.Ю., Гречко Н.В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗМІНИ КОТИРУВАННЯ АКЦІЙ

Акціонування як засіб вкладення грошових коштів дає значний імпульс для розвитку підприємництва. Акція приносить значно більший дохід і більшою мірою захищає від явного і неявного ризику, ніж будь-який вид інвестицій.

В Україні останнім часом, у зв'язку з включенням її в систему світового фінансового ринку, з'явилася гостра необхідність у вивченні цінової динаміки на різних сегментах фондового ринку. Саме тому останні роки ознаменувалися зростаючим інтересом до дослідження нерегулярної поведінки на фінансових ринках.

Теорія ефективності ринку стверджує, що в ринковій ціні паперів правильно і майже без затримки відображається вся відома інформація і всі очікування учасників ринку. Згідно цієї теорії, постійно обігравати ринок неможливо, тому що надходження нової інформації носить випадковий характер, а реакція ринку на неї майже миттєва. Отже, у будь-який момент часу всі папери не можуть бути переоцінені або недооцінені достатньо довго для того, щоб можна було отримувати з цього прибуток.

Відображення інформації в ціні практично миттєво відбувається не завжди, часто підсумкове значення це є результат переробки (за певний проміжок часу) інформації, що надійшла. Таким чином, може існувати деяка залежність (може бути дуже коротка) від минулого, тобто поточне значення визнача-

ється не 100% сьогоденням, а може містити деякі передумови минулого, відбиті в суб'єктивній думці (ставці на біржі).

Багато реальних процесів, у тому числі і показники ринку цінних паперів, не можуть бути адекватно описані за допомогою традиційних статистичних моделей, оскільки є істотно нелінійними і мають або хаотичну, або квазіперіодичну, або змішану основу. До моделювання показників фондових ринків існує декілька альтернативних підходів. Один із них заснований на теорії детермінованого хаосу, що пояснює нерегулярну поведінку в системах, які не є стохастичними, як результат складних нелінійних взаємодій внутрішніх параметрів даних систем. Під детермінованим хаосом розуміють таку хаотичну зміну змінних, яка є нерегулярною (хаотичною), і породжується нелінійними системами. Динамічні закони таких систем однозначно визначають еволюцію на вибраному часовому інтервалі Δt ($\Delta t/T \ll 1$, T - довжина досліджуваного часового ряду при відомій передісторії; для моделей фінансових ринків Δt - відповідна торгова сесія).

Для визначення хаотичності основними критеріями являються наступні [1, 2]: часовий ряд «виглядає хаотично»; спектр потужності є широкосмуговим шумом і зосереджений на низькій смузі частот; функція автокореляції швидко спадає; розмірність атрактора є дробовою величиною.

Дослідження зміни курсу акцій компанії «Укртелеком» (рис. 1) за період з 01.05.2010-01.01.2012 р свідчить про хаотичний характер. Дані взяті за кожен день, за виключенням днів, коли торги не проводились [3].

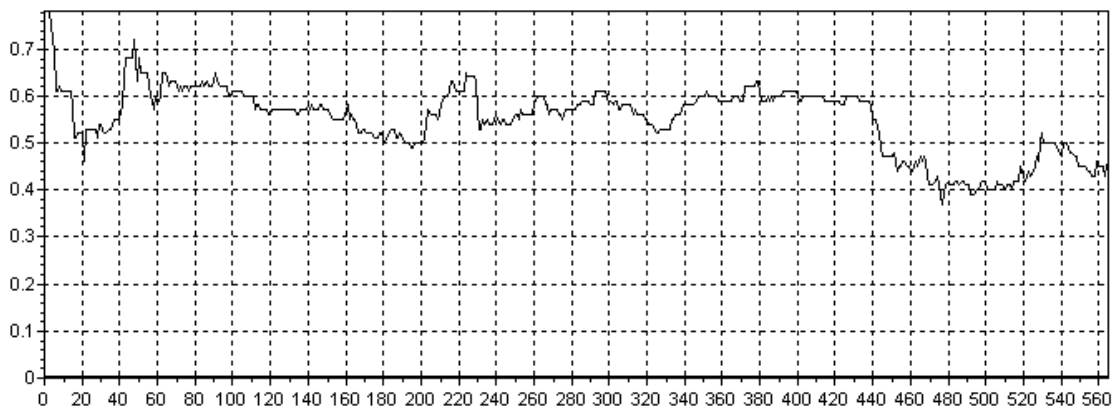

Рисунок 1 – Графік коливань курсу акцій «Укртелеком» за період

Характеристикою хаотичності ряду виступає показник Херста H , який може бути виражений через розмах варіацій R зміни значень досліджуваного ряду на інтервалі часу Δt і розраховане для цього відрізка стандартне відхилення S :

$$H = \frac{\ln\left(\frac{R}{S}\right)}{\ln(\Delta t)}. \quad (1)$$

Значення $H \geq 2/3$ визначають собою чорний колір шуму. Для курсу акцій компанії «Укртелеком» розрахований показник Херста $H=0,8017 \pm 0,1483$, що свідчить про наявність чорного шуму у даному ряді високій прогнозуємості (рис.2).

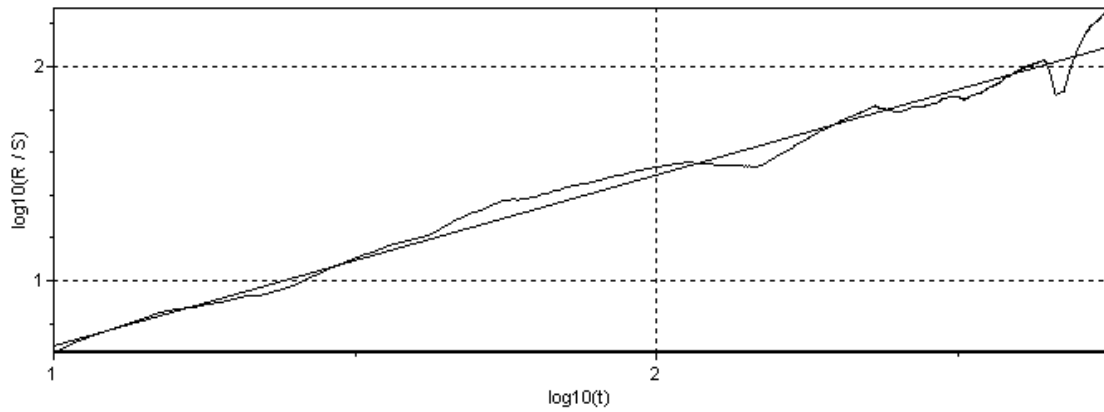

Рисунок 2 – Оцінка показника Херста

Про хаотичність процесу зміни курсу акцій свідчить і функція автокореляції, графік якої швидко спадає (рис.3).

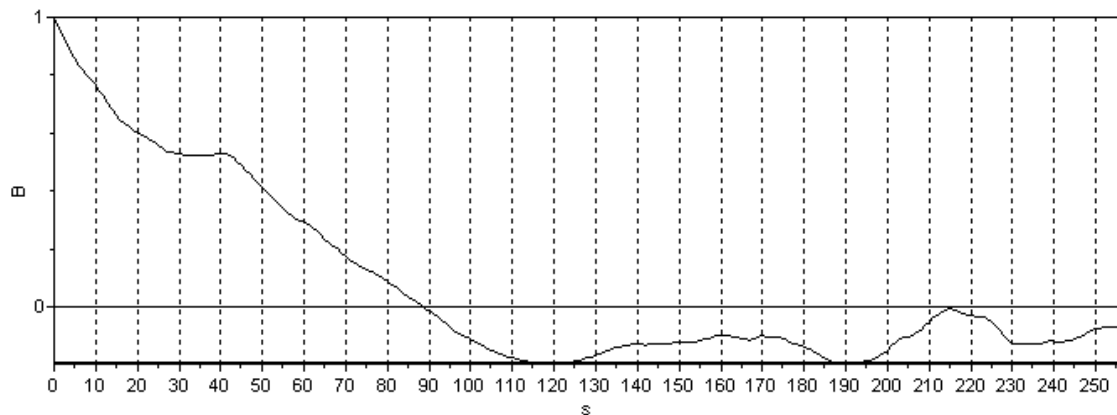

Рисунок 3 – Графік автокореляційної функції

Наступним етапом є завдання, яке полягає в тому, щоб за одновимірним часовим рядом:

- 1) побудувати фазовий портрет (вид аттрактора) системи;
- 2) визначити характер стійкості (нестійкості) системи;
- 3) отримати інтервал максимального часу якісної передбачуваності курсу акцій;
- 4) відновити динамічні рівняння, які описують поведінку початкової системи.

В процесі моделювання часових рядів методами нелінійної динаміки (теорії хаосу), мабуть, найбільш важливим питанням є питання про те, чи містить траєкторія часового ряду аттрактор (дивний аттрактор) [1]. Для відповіді на це питання розроблений ряд алгоритмів і тестів (обчислення кореляційної розмірності, максимального показника Ляпунова, К-ентропії Колмогорова, BDS-тест, тест залишків Брока). Вищезгадані методи дістали назву метричних тестів.

Для обчислення таких статистичних середніх, як розмірність, ентропія, спектр показників Ляпунова, і інших характеристик аттрактора, необхідно мати безліч точок, що визначені у фазовому просторі розмірності n і належать аттрактору. Число точок M в розрахунках скінчене, але повинно бути досить великим. Згідно з формулою, запропонованою Такенсом D - розмірність аттрактора.

Досить часто вимагається обчислити характеристики атрактора деякої реальної системи, математична модель якої невідома. При цьому, як правило, невідома і розмірність її фазового простору. У цій ситуації в розпорядженні є інформацію про поведінку в часі якої-небудь однієї з динамічних змінних. Для відновлення атрактора за одновимірним часовим рядом Такенсом запропонований метод часової затримки координат. У n -мірному фазовому просторі будується послідовність точок виду :

$$\begin{aligned} x_k &= (s_k, s_{k+\tau}, \dots, s_{k+(n-1)\tau}), \\ k &= 0, m-1, \quad m = M - (n-1)\tau. \end{aligned} \quad (2)$$

Тут τ – часова затримка, n - розмірність вкладення.

Відносно оптимального вибору τ єдиної думки не існує. З однієї сторони рекомендується обирати інтервал τ з умови мінімізації функції взаємної інформації або логарифма кореляційного інтеграла, що порівняно з часом кореляції $\tau_{\text{кор}}$. З іншої сторони методи ідентифікації динамічних систем, рекомендують інтервал дискретизації τ обирати рівним $(0,2-0,3) \tau_{\text{кор}}$. Існують також експериментальні методи підбору параметра τ .

Отримана часову послідовність $Y_0(t)$ і правильно обраний параметр затримки τ дають можливість з одновимірного часового ряду розвернути динаміку системи в багатовимірному фазовому просторі. Висновки можливо зробити лише після оцінки розмірності хаотичного процесу методами теорії динамічних систем. У даній роботі обробка експериментальних даних проводилась за допомогою програми Fractan [4].

Отримані результати свідчать про нерегулярну (хаотичну) поведінку процесу зміни курсу акцій, що свідчить про значну зміну динаміки при різних початкових умовах (початковій вартості). Застосування моделей хаосу для опису економічних процесів у вигляді атракторів дає можливість прогнозувати поведінку курсу акцій з більшою ймовірністю за рахунок врахування структурної складності самих систем.

Література

1. Петерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. – М.: Мир, 2000. – 332 с.
2. Ситникова О.В. Моделирование динамики рынка ценных бумаг // Дальневосточная конференция студентов и аспирантов по математическому моделированию: Тезисы докладов. – Владивосток, 2001. – 132 с.
3. Официальный сайт харьковского дилингового центра Forex. - Режим доступа: <http://www.forexua.com>.
4. Мусалимов В.М., Резников С.С., Чан Нгок Чау. Специальные разделы высшей математики. – СПб: Санкт-Петербургский Государственный Университет Информационных Технологий Механики и Оптики (СПбГУ ИТМО), 2006. – 78 с.

Сташко О.С., Коробський Р.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОЇ ПРОДУКЦІЇ

В результаті аналізу проблем, що виникають у процесі виробництва та використання програмної продукції (ПП), було встановлено, що незалежно від специфічних умов, видів та вимог до конкретних ПВ можна виділити певну типову послідовність етапів розробки та функціонування ПП, що є змістом її життєвого циклу. За Держстандартом життєвий цикл (ЖЦ) визначається як сукупність окремих етапів робіт, що проводяться у встановленому порядку протягом періоду часу, який починається з вирішення питання про розробку ПВ і закінчується припиненням його використання.

Для ПП у життєвому циклі виділяються етапи розробки, експлуатації та супроводу. Розробка починається з аналізу доцільності та здійсненності проекту і являє собою поступове перетворення вимог користувачів щодо автоматизації їх задач у форму реалізації цих задач на ЕОМ. Під час розробки закладаються основні характеристики якості майбутнього ПВ, прояв яких відчувається на етапі його експлуатації. Експлуатація починається з впровадження, а в разі необхідності і настроювання, ПВ, і за змістом є процесом його використання за призначенням. Під час експлуатації можливі прояви недоліків і дефектів програми викликають необхідність їх усунення. Роботи, пов'язані із збиранням відомостей про якість ПВ, усуненням виявлених у ньому недоліків, модифікацією виробу та повідомленням користувачів про зміни, виконується паралельно з експлуатацією і є змістом етапу супроводу. Статистичні дані свідчать, що у структурі витрат за етапами життєвого циклу на супровід ПП припадає 67%. Ці дані переконливо свідчать, що джерела економії варто шукати там, де закладаються характеристики майбутнього продукту, а саме на етапі розробки, приділяючи особливу увагу характеристикам якості, пов'язаним зі внутрішньою структурною побудовою ПВ. Складності виробництва та застосування ПВ багато в чому визначаються особливостями ПП як предмета виробництва [2]. ПВ мають певні суттєві відмінності від інших видів продукції, що вимагає іншого ставлення до його оцінки:

1. На відміну від технічного забезпечення у ЖЦ ПВ практично відсутній етап виготовлення, що пояснюється насамперед змістом цієї процедури — створення копії із зразка-еталона (оригіналу) виробу, під час якої не відбувається якісних змін у ПВ. Слід зауважити, що саме легкість виготовлення ПВ перешкоджає контролю за їх розповсюдженням.

Вартість ПВ визначається вартістю інженерної діяльності, а не виробничої, тому і управління програмним проектом здійснюється інакше, ніж виробничим.

2. ЖЦ ПВ закінчується не через його знос, а внаслідок його морального «старіння», коли виріб перестає відповідати актуальним потребам користувачів і його модифікація економічно не вигідна.

3. На відміну від інших видів продукції ПВ поки що не мають великого набору запасних частин. Як правило, виріб створюється відповідно до вимог користувача, а не збирається з існуючих компонентів. Але треба зважити на те, що останнім часом надається перевага створенню та багаторазовому використанню бібліотек прикладних програм, що є основою так званого складального програмування.

4. Під час експлуатації ПВ не витрачається (як паливо або сировина) і не втрачає свого ресурсу, а його вдосконалення виконується паралельно з експлуатацією у процесі його супроводу. Оскільки витрати на супровід ПВ часто перевищують витрати на його розробку, обсяг витрат для ПВ повинен включати витрати на усіх етапах його ЖЦ.

Вказані особливості спричинили появу в економіці нового напрямку, що отримав назву «економіка життєвого циклу програмного виробу». Виробництво ПП обов'язково повинно включати техніко-економічний аналіз процесу розробки з метою знаходження шляхів підвищення продуктивності праці та зменшення сумарних витрат завдяки вдосконаленню технології розробки з одночасним забезпеченням необхідного рівня якості ПВ. Практика розробки ПП дозволяє виділити кілька загальноприйнятих моделей [1, 2, 3] створення складних програмних систем. Ці моделі призначені для встановлення чіткої регламентації етапів та змісту робіт на кожному етапі, методів та процедур виконання робіт, складу та змісту документації, що розробляється. Чітке визначення моделі дозволяє значно підвищити ефективність процесу розробки складних програмних систем, оптимально організувати управління розробкою, правильно розподілити ресурси у ході розробки. У результаті вдається значно знизити витрати на розробку ПВ та підвищити його якість.

Однією з найбільш поширених моделей є модель життєвого циклу ПВ. У різних літературних джерелах склад фаз (етапів) ЖЦ ПВ дещо відрізняється, хоча загальна послідовність і зміст основних робіт зберігає основну схему (рис.1.1). Незалежно від вимог до конкретних ПВ та умов їх застосування можна виділити типову сукупність етапів розробки та функціонування ПВ, яка містить:

- аналіз вимог користувача;
- формування вимог до програмного виробу;
- архітектурне проектування;
- детальне проектування;
- кодування (програмування);
- тестування і налагодження;
- експлуатацію і супровід.

Існуючі моделі: каскадна, послідовного нарощування функцій, модель з використанням прототипу, спіральна та інші, — різняться за структурою та конкретним вмістом.

Суворе дотримання послідовності виконання робіт за визначеною схемою з повною завершеністю кожної чергової стадії притаманно каскадній моделі (waterfal model). Її застосування приваблює чіткою регламентованістю робіт,

що спрощує керування проектом, але на практиці дуже часто з'являється необхідність оперативного регулювання питань, що виникають у ході виробництва і викликають потребу звертання до попередніх стадій.

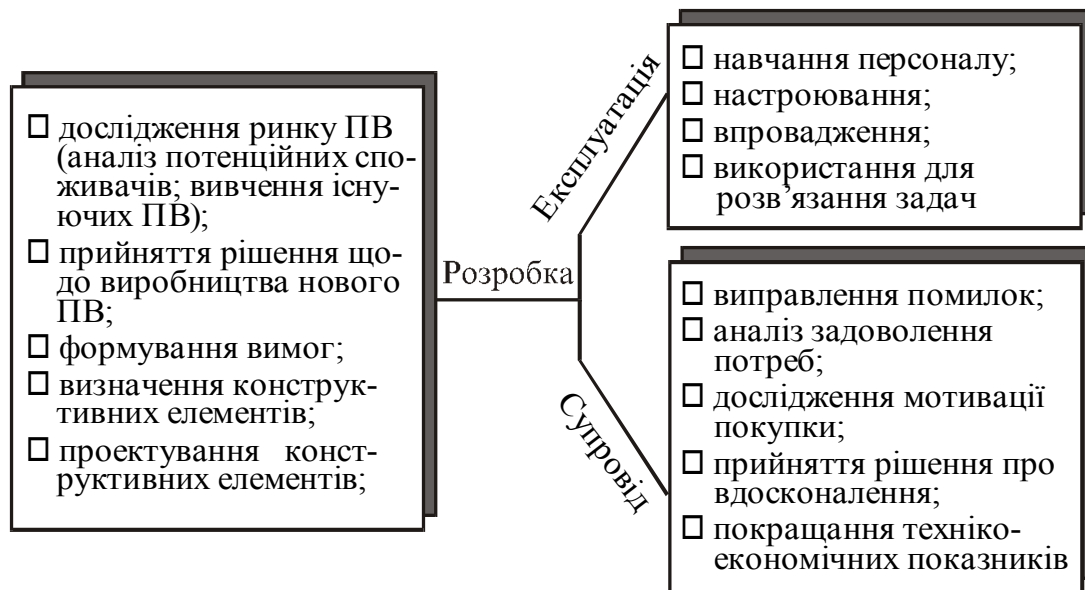

Рисунок 1.1. Життєвий цикл програмного виробу

Модель послідовного нарощування функцій є модифікацією каскадної моделі і характеризується тим, що після створення концептуального проекту розробляється кілька версій ПВ, серед яких кожна наступна характеризується більшим функціональним наповненням. Використання цієї моделі може бути обумовлено такими причинами:

1. стратегічною необхідністю у терміновому використанні певної сукупності автоматизованих функцій і можливістю поступового підключення решти функцій;

2. можливостями колективу розробників, обумовленими чисельністю та складом фахівців, що беруть участь у розробці;

3. обсягами фінансування робіт.

4. Застосування моделі веде до зростання обсягу робіт із тестування, оскільки з появою кожної нової версії виникає потреба в комплексному тестуванні, метою якого є підтвердження впевненості, що додані можливості не погіршили якості ПВ.

Модель з використанням прототипу передбачає побудову у стислий термін прототипу (макету) ПВ, в якому якомога повніше намагаються реалізувати основні вимоги користувача. Головна мета створення прототипу — уточнення вимог користувача на ранніх стадіях виробництва і перевірка основних ідей виробу, що проектується. Прототип може бути поданий у вигляді:

1. прототипу на папері або працюючої моделі на ЕОМ для відображення функціональних можливостей майбутньої програмної системи на рівні інтерфейсу користувача;

2. функціонуючого прототипу, який реалізує певну, як правило, основну підмножину функцій майбутньої програмної системи;

3. комплексу програм, що виконує частку або всі функції, задані користувачем, які за його вимогою можуть бути в майбутньому покращені або поширені. Процес доопрацювання прототипу носить ітераційний характер до повного зв'язування вимог, після чого виробництво здійснюється за загальною схемою. Застосування цієї моделі спрямоване на досягнення найбільш повної реалізації вимог користувача, здійснення чого можливо завдяки залученню користувачів до активного співробітництва на ранніх стадіях виробництва. Модель дозволяє уникнути дорогих за вартістю доробок проекту на завершальних стадіях виробництва і вже на початку роботи створює у користувача впевненість в успішному її завершенні.

Спіральна модель охоплює основні елементи моделей, що були розглянуті раніше, до яких додається аналіз ризику рішень. До загальної схеми розробки ПВ включаються такі види діяльності:

1. планування, що містить визначення цілей, можливих альтернативних рішень та обмежень;
2. аналіз ризику, пов'язаний з аналізом альтернативних рішень і оцінкою можливих ризиків та шляхів їх подолання;
3. інженерна розробка продукту «наступного рівня», що за змістом відповідає загальній схемі розробки ПВ;
4. оцінка (експертиза) користувачем чергового варіанта виробу.

На кожному витку спіралі створюється чергова версія виробу. За оцінкою користувача (замовника проекту) можуть бути висунуті додаткові вимоги щодо модифікації виробу, і на їх основі починається новий виток спіралі в етапі планування. На кожному витку відповідальним є етап аналізу ризику, коли приймається рішення про продовження робіт. За умови високого ризику проекту його розробка може бути зупинена. Ефективним засобом зниження ризику є створення прототипів на кожному витку спіралі. Ця модель відбиває ітераційний характер, притаманний розробці складних програмних виробів.

З точки зору споживачів цінність продуктів людської праці багато в чому визначається їхніми експлуатаційними властивостями. Кожен об'єкт відрізняється від іншого кількісно й якісно. Якісна визначеність об'єкта — це безпосередньо внутрішня його визначеність, що характеризує притаманні тільки йому властивості.

На різних етапах ЖЦ ПВ мають прояв різні властивості ПВ, сукупність яких формує поняття якості.

Властивість програмного продукту — це його відмітна особливість, що виявляється при створенні, використанні або змінюванні. З безлічі властивостей, які притаманні ПП, при оцінці якості враховуються ті, що мають для користувача першочергове значення.

Властивості програмного продукту, що виявляються при його створенні (етап розробки у ЖЦ ПВ), для користувача проявляються у повноті реалізова-

них функцій та вартості продукції, що обумовлює коло потенційних споживачів.

Властивості програмного продукту, що виявляються при його використанні (етап експлуатації у ЖЦ ПВ), — це властивості, що забезпечують ефективне використання систем обробки даних у конкретних сферах застосування ЕОМ і визначають рівень конкурентоспроможності ПВ.

Управління будь-яким процесом передбачає контроль за ним. Контроль за ходом розробки виконується з метою раціонального використання усіх видів ресурсів розробки (фінансових, часових, трудових) та гарантійного забезпечення необхідного рівня якості ПВ. Досвід створення ПП свідчить, що недостатньо оцінювати якість ПВ уже на завершальній стадії розробки. На цій стадії можна лише констатувати досягнутий рівень якості, але практично вже неможливо на нього вплинути, оскільки втрачено час і кошти. Тільки систематичні перевірки стану та якості розробки можуть забезпечити бажаний успіх.

Перевірка відповідності досягнутого рівня якості програми вимогам до неї. Формулювання вимог до ПВ виконується на початковій стадії розробки. Як правило, визначення переліку потрібних функцій не викликає труднощів. Але важливо обумовити вимоги до властивостей, що визначають ефективність майбутнього використання ПП і пов'язані з її експлуатаційними характеристиками. Ці властивості важче піддаються кількісній оцінці, яка б дозволяла контролювати їх рівень, але вони є важливими для користувача.

Література

1. Бережний Е. О. Законодавчі та нормативні акти, прийняті після проголошення незалежності України, які пов'язані зі створенням, інтеграцією та використанням інформаційних ресурсів // Інформація і ринок. — 1996. — № 4.
2. Винарик Л. С. Нормативно-правовое обеспечение в сфере информации, информатизации. — Донецк, 1996. — 25 с.
3. Гантер Р. Методы управления проектированием программного обеспечения: Пер. с англ. — М.: Мир, 1981. — 392 с.
4. Голибардов Е. И. и др. Техника ФВА / Е. И. Голибардов, А. В. Кудрявцев, М. И. Синенко. — К.: Техника, 1989. — 239 с. — (Б-ка инженера).
5. ДСТУ 2844—94. Програмні засоби ЕОМ. Забезпечення якості. Терміни та визначення.

Стреблянська І.А.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Ефективність реалізації концепції рефлексивного управління процесами планування на промисловому підприємстві значно обумовлена якістю її організаційного забезпечення.

Завдання організаційного забезпечення полягає в тому, щоб створити такі структури управління проектами, які найбільш ефективно виконували б інтегруючі функції взаємодії між усіма учасниками проектів. Кожен працівник повинен мати певний обов'язок, права й відповідальність за роботу, довірену йому згідно з обійманою посадою. Організаційне забезпечення також містить сукупність документів, що встановлюють організаційну структуру, права й обов'язки. У загальному вигляді організаційна складова будь-якого проекту являє собою сукупність документів, які описують органи управління проектом, процедури виконання його основних етапів, регламенти взаємодії його учасників, процедури управління різними етапами проекту, детальні інструкції виконання процедур і шаблонів управлінських документів. Через свою складність і великий масив необхідної інформаційної бази організаційні рішення можуть підтримуватися на рівні інформаційних технологій [5].

Організаційне забезпечення реалізує такі функції [4]:

аналіз існуючої системи управління організацією, де використовуватиметься або розроблятиметься проект, і виявлення завдань, що підлягають автоматизації;

підготовка завдань до вирішення на комп'ютері, включаючи технічне завдання на проектування ІС і техніко-економічне обґрунтування її ефективності;

розробка управлінських рішень щодо складу і структури організації, методології вирішення завдань, спрямованих на підвищення ефективності системи управління [3].

Схема робіт зі створення системи управління проектом містить етапи, традиційні для розробки інформаційних систем, – обстеження, розробку концепції, вибір програмних продуктів, роботи з інтеграції, навчання персоналу. Специфіка цих робіт проявляється головним чином в об'єкті обстеження, використовуваних моделях і зрушенні уваги в бік організаційного забезпечення. Роботи всіх етапів створення системи управління проектом можуть бути значною мірою формалізовані аж до використання стандартизованих бланків анкет, методик формування моделей і шаблонів документів [2].

Вирішальна роль у забезпеченні якості реалізації проектів належить кадровій структурі проекту, що забезпечує відповідну базу для організаційного процесу й виконання робіт. Цілями структури є: розподіл праці; визначення завдань і обов'язків; встановлення ролей і відносин; визначення каналів

взаємозв'язку. Ефективність реалізації складних науково-дослідних проектів, що потребують високого ступеня взаємодії виконавців з інформаційною базою, а також узгодженої роботи всіх учасників, значно залежить від організації управління ними. Регламентація взаємодії працівників із технічними засобами і між собою можлива тільки за наявності відповідного організаційного забезпечення проекту [1].

Під організаційним забезпеченням рефлексивного управління процесами планування на промисловому підприємстві розумітимемо узгодження в часі й цілях спільного функціонування окремих виконавців, колективів і технічних засобів, а також увесь набір функцій, реалізованих у процесі рефлексивного управління процесами планування. Організаційне забезпечення виробництва має бути засноване в першу чергу на нормативних актах правового забезпечення й ураховувати всю специфіку діяльності підприємства, а також містити сукупність засобів, методів, відповідного персоналу й виконуваних ним функцій. До складу організаційного забезпечення концепції рефлексивного управління процесами планування на промисловому підприємстві входять схеми структури управління та списки штатних розкладів, уніфіковані форми документів, інформація про системи морального й матеріального стимулювання, посадові інструкції. Організаційне забезпечення рефлексивного управління процесами планування на підприємствах насамперед залежить від організації взаємодії підрозділів, функціонально пов'язаних з економічною діяльністю й організаційними елементами всіх рівнів управління підприємством, пов'язаних із процесами планування.

Література

1. Лепа Р.М. Системна концепція рефлексивного механізму прийняття управлінських рішень / Р.М. Лепа // Економічна кібернетика. – 2004. – №3-4 (27-28). – С. 76-82
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
3. Турлакова С.С. Объектная модель координации управленческих процессов на предприятии в рамках иерархическо-рефлексивного подхода / С.С. Турлакова, И.А. Андриенко // Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты: моногр.; под ред. Р.Н. Лепы / НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк: АПЕКС, 2010. – С. 154-163
4. Чалдини Р. Психология влияния / Р. Чалдини. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
5. Философский словарь. – М: Политиздат, 1987. – с. 410

Школяренко О.О.

НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ПОТЕНЦИАЛЬНОГО СПРОСА НА ПРОДУКТЫ И УСЛУГИ

Задача данной статьи заключается в том, чтобы дать обзор теоретических основ в методах сбыта, в маркетинговых коммуникациях.

Содержание маркетинга как деятельности, направленной на удовлетворение потребностей, на современном этапе можно трактовать двояко:

- традиционное толкование маркетинга предполагает рассмотрение последнего как совокупности мероприятий, позволяющих компании идентифицировать и быстро реагировать на появление на рынке потребности или спрос. В этом случае маркетинг рассматривается как ответная реакция компании на изменения внешней среды. Целью такого маркетинга является создание системы диагностики состояния потребностей и спроса. Этот маркетинг фактически реализует философию отставания от потребностей и спроса, поскольку фирма реагирует на уже существующий спрос, хотя он может быть и не явно выраженный, то есть только формирующийся[1].

- современный маркетинг все чаще не столько реагирует на формирующиеся потребности и спрос, сколько сам активно создает новые потребности и формирует на них спрос. Такой маркетинг условно можно назвать креативным, а основной целью определить формирование спроса на продукт/услугу посредством продвижения и популяризации технологий потребления этих продуктов. Такой маркетинг касается инновационных товаров и услуг. Этот маркетинг идет на шаг впереди потребностей, а значит, управляет их развитием[1].

Таким образом, новый подход к маркетингу как инструменту формирования потребностей и спроса формирует новые действия в маркетинге. суть которых заключается в умелом создании потребности и спроса на инновационные товары. Продвижение инновационных товаров всегда наталкивается на консервативность покупателя. В связи с этим для успешного продвижения новой продукции необходимо влиять на восприятие потребителя, то есть готовить и учить правильно потреблять новый товар. "Правильно" означает, что потребитель должен получать удовлетворение от потребления продукта. Только в этом случае потребитель совершит повторные покупки. Маркетинг все больше влияет на восприятие потребителя, что знаменует зарождение нового маркетинга, о котором и пойдет речь в данной статье.

Основные черты новой теории маркетинга. Рынок сегодня перенасыщен новыми товарами, причем ассортимент насчитывает десятки тысяч наименований. Очень трудно разобраться в выборе товаров и оказании услуг. Поэтому маркетинг как ответная реакция на потребности все быстрее уходит вместе с привычками и традициями, оставшимися в прошлом веке.

Новый маркетинг ставит на повестку дня новые задачи: создание инновационных технологий потребления, на базе которых можно разрабатывать комплекс товаров и услуг и обучать потребителя использовать их, получая удовлетворение. Разработка технологий потребления и их продвижение на рынок базируются на глубинных исследованиях психологии поведения и потребления потребителя.

На базе новых технологий, разрабатываемых ведущими корпорациями, производятся инновационные потребительские товары. Целью потребительского маркетинга является создание спроса на эти товары, и подготовка потребителя пользоваться ими. Тенденции промышленного рынка все чаще определяют тенденции рынка потребительского, а не наоборот. На промышленном рынке наиболее конкурентоспособными являются компании, разрабатывающие новые технологии. Именно они определяют, что будет продаваться в будущем на потребительском рынке. В связи с этим конкурентными преимуществами на промышленном рынке все чаще становятся нематериальные ресурсы: нематериальные активы (патенты, лицензии, торговые марки, и т.п.); интеллектуальные ресурсы (компетенция персонала); отношения с партнерами по бизнесу; организационные ресурсы (корпоративная культура, лояльность сотрудников и т.п.).

Новый маркетинг трансформирует весь маркетинговый инструментарий. На смену традиционным маркетинговым исследованиям приходят методы прямого взаимодействия с покупателями. Так, вместо трудоемких опросов и анкетирования покупателей все чаще используют менее дорогие исследования: индивидуальные интервью, опросы экспертов. Конкурентным преимуществом все чаще становятся нестандартные технологии продвижения (BTL), маркетинг отношений. Перечисленный комплекс маркетинговых инструментов направлен на формирование лояльного покупателя, то есть покупателя, который хочет приобретать товар именно у вашей компании, а не у другой.

Новый тип маркетинга – когнитивный маркетинг. В основе когнитивного маркетинга лежит концепция построения организации (бизнес-системы или бизнес-структуры), в рамках которой возможно формирование общего восприятия у бизнес-партнеров (в том числе покупателей и потребителей) и конечных розничных потребителей. Общее восприятие означает схожую систему взглядов на окружающий мир, ценностей, деловых и личных ориентиров участников (целей), мотивов, стиля жизни и работы и т.п. Схожее восприятие позволяет мотивировать всю бизнес-структуру на достижение единых целей развития, что аккумулирует и направляет ресурсы в единое русло. Следовательно, больше шансов достигнуть поставленных целей[2].

Современные формы интеграции предпринимательских структур могут осуществляться на принципах взаимодействия в отличие от принципа единой собственности. Например, в рамках франчайзинговой системы фирма-организатор бизнес-системы. Такие франчайзинговые структуры работают более эффективно, чем вертикально-интегрированные компании. Не секрет, что большинство слияний не оправдывают себя экономически. Согласно ежегод-

ному опросу директоров компаний (Северная и Южная Америка, Европа, Азия и Африка, 708 компаний) об используемых ими инструментах и техниках, проводимому Bain & Company, почти 40% заявили, что поглощения не повысили цену акций их компании. Почти такое же количество заявило, что планируют избегать поглощений в будущем. Использование аутсорсинга так же позволяет создавать заинтересованность партнеров в реализации совместных целей и стратегий[2].

Маркетинг в этой схеме выступает функцией, обеспечивающей воспроизводство спроса через участие в разработке и продвижении технологии потребления продуктов и услуг бизнес-структуры.

Таким образом, когнитивный маркетинг ориентирован на создание и продвижение технологии потребления, включающей стандарт потребления, предпочтения к определенным маркам или продуктам и технологию потребления конкретного продукта или группы сопутствующих продуктов, которую продвигает компания, обучая потребителя пользоваться данными продуктами.

Теперь становится понятно стремление глобальных компаний контролировать СМИ, через которые они могут не только продвигать технологии потребления собственных товаров, но и формировать общий стандарт потребления, то есть фактически определенный формат сознания среднестатистического потребителя. Вот он когнитивный маркетинг[3]

Технология производства производит материальные блага - продукты, обладаемые конкретными материальными характеристиками. Технология потребления создает ощущения и чувства у потребителя, которые он переносит на потребляемые продукты.

Для развития новых направлений в маркетинге необходимо:

Технология производства производит материальные блага - продукты, обладаемые конкретными материальными характеристиками. Технология потребления создает ощущения и чувства у потребителя, которые он переносит на потребляемые продукты;

Для потребителя важен процесс потребления продукта, поскольку именно он способствует удовлетворению потребностей. Получить удовлетворение можно только в процессе потребления, а не одномоментно.

Участниками цепочки по созданию ценностей являются не только поставщики, производители, посредники (покупатели), различные институциональные организации (в том числе правительственные учреждения), банки и т.п., но и потребители ценностей (продукции и услуг). Когнитивный маркетинг нацелен на формирование единого восприятия всех участников цепочки по созданию ценности и воспроизводству спроса на нее;

Необходимо изучать процесс воспроизводства спроса. Чтобы разработать эффективную программу по продвижению технологии потребления на рынок покупателей, необходимо глубоко проанализировать процесс возникновения спроса на вашу продукцию, построить цепочку воспроизводства спроса, выявить основные факторы, способствующие возникновению первичного и вторичного спроса;

Из продукта необходимо сделать технологию потребления. Потребители приобретают не товары и услуги, а ценности. Основой ценности является товар или услуга. Вкупе с товаром ценность для потребителя включает также дополнительные услуги (обслуживание, удобство расположения точек продажи и т.п.), а также имидж товара или фирмы-продавца (бренд), который обеспечивает определенный уровень доверия товару и гарантии по удовлетворению ожиданий потребителя. Компания должна предложить рынку ценность, включающую четыре основных элемента: товар/услугу,

дополнительные услуги; имидж товара или фирмы-продавца; технологию потребления товара.

Необходимо разработать технологии потребления для новых потребительских товаров. Это обусловлено резким усложнением самих продуктов в связи с развитием НТП. Для продукции производственно-технического назначения (ППТН) необходимость разработки и продвижения технологии потребления еще более очевидна. Любой новый продукт связан с новой технологией потребления, которую надо продвигать вместе с этим продуктом. Соответственно не хватает знаний о конечном потребителе, что затрудняет процесс разработки эффективной технологии конечного потребления. Поэтому для таких компаний крайне важно изучить и организовать цепочку взаимодействия со всеми участниками процесса воспроизводства спроса вплоть до конечного потребителя.

Технология потребления для конечного потребителя формируется еще на стадии проектирования технологии производства этого продукта. Поэтому производители ППТН должны тесно сотрудничать с компаниями, производящими продукты для конечного розничного или делового потребителя. Конечный потребитель должен получить определенные знания о технологии производства того или иного продукта, чтобы у него появились предпочтения к выбору той или иной технологии потребления, предлагаемой разными продавцами.

Необходимо разработка программы продвижения ценности до конечного потребителя. Программа продвижения конкретного вида ППТН должна включать все уровни процесса воспроизводства спроса, то есть конечных розничных потребителей, конечных промышленных потребителей и промежуточных деловых потребителей. Программа продвижения - это ключевое звено когнитивного маркетинга. Именно она формирует схожее восприятие всех субъектов коммуникативного воздействия[3].

Основная цель программы продвижения - продвижение технологии потребления, включающей стандарт потребления, предпочтения к бренду и технологию потребления продукта (группы продуктов и услуг). В отличие от продвижения брендового продукта, продвижение технологии потребления позволяет запрограммировать чувство будущей удовлетворенности потребителя от приобретения и использования этой технологии.

Необходимо обучать потребителя или как минимум повышать его квалификацию, давать дополнительные знания. Обучение многими людьми (возможно даже большинством) воспринимается положительно. Любое приобретение новых навыков всегда воспринимается положительно. Как правило, после этого

люди испытывают чувство удовлетворения. Поэтому, обучив потребителя пользоваться новым продуктом, мы программируем его на будущее удовлетворение. Для деловых потребителей программа продвижения будет иметь несколько иные акценты - больше специализированной информации об МЛС и их влиянии на безопасность.

Программа продвижения должна быть комплексной и включать всех субъектов процесса воспроизводства спроса. Это частично объясняет вертикальную интеграцию на промышленном рынке. В "гордом одиночестве" ни одной компании не удастся эффективно продвинуть свой продукт на рынок. Технология потребления конкретного товара должна продвигаться больше средствами рекламы, а стандарт потребления - посредством пропаганды образа жизни.

Необходимо моделировать и управлять цепочкой по созданию ценности для потребителя. Важна также эффективная организация цепочки, которая предполагает выбор форм кооперации или интеграции бизнес-партнеров, разработки схем финансирования совместной деятельности, создание контролирующих структур, разработку общей системы управления и т.п. Целью управления цепочкой по созданию ценности является - минимизация вкладываемых ресурсов и максимизация конечной и промежуточной прибыли для всех участников цепочки при гарантии конечному потребителю стабильного уровня качества и удовлетворения от использования продвигаемой технологии потребления, заявленного в программе продвижения (коммуникационном сообщении).

Таким образом подводя итоги, можно отметить, что современный маркетинг должен рассматриваться как наука о создании потенциального спроса на товары и услуги компании. Функционально маркетологи заняты построением процесса воспроизводства спроса и контролем за его функционированием.

Література

- 1.Юрасов И.А. «Теоретико-методологические основы когнитивного маркетинга»// Маркетинговые коммуникации, № 2, 2006г. , ЗАО "Издат. Дом Гребенникова".
- 2.Darrell Rigby (директор Bain & Company в Бостоне) Лучшие инструменты управления компанией, данные за 2002г.
- 3.Юлдашева О.И. «Когнитивный маркетинг: от продвижения продуктов к продвижению технологий потребления» // Маркетинговые коммуникации, № 4,5, 2004г. , ЗАО "Издат. Дом Гребенникова".

Шульга М.О.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ

Вдосконаленню системи управління, теоретичним та методичним аспектам забезпечення системи контролінгу на підприємстві необхідною інформаційною підтримкою присвятили свої праці вітчизняні вчені: Н.С. Брохун, С.О. Хайлук [2], О.О. Гасило [3], М.М. Стефаненко [4], О.А. Вержбицький [5], К.М. Азізова [6], Н.П. Шульга [7].

Так Брохун Н.С. [1] визначає основні етапи розвитку процесу контролінгу як: орієнтація контролінгу на бухгалтерський облік і контроль; орієнтація контролінгу на планування; орієнтація контролінгу на систему управління; орієнтація контролінгу на самоуправління та координацію. Запропонована періодизація є основою розвитку підходів та передумов впровадження системи контролінгу в діяльність вітчизняних підприємств. Хайлук С.О. [2] виділяє рід принципів, які застосовуються на вітчизняних підприємствах не повною мірою. Це: системний підхід до управління підприємством, науковий та багатоваріантний підходи до формування управлінських рішень, висока динамічність реакції підприємства на загрози внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Однак, не применшуючи ролі здійснених напрацювань, з даної тематики відсутні комплексні дослідження з питань визначення процесно-орієнтованих систем контролінгу та їх дію на кінцевий результат діяльності підприємства. Недостатньо розробленими залишаються організаційні та методичні напрями використання технологій процесно-орієнтованого контролінгу як інструмента та економічної основи системи управління підприємством. До того ж в науковій літературі даються розпливчасті визначення контролінгу як *системи* інформаційно-аналітичної, методичної та інструментальної підтримки керівників, а також паралельно і *підсистеми* управління, що дає змогу зробити висновок про потребу вирішення зазначених питань і визначає актуальність обраної теми дослідження.

Вченими розроблено багато проектів систем контролінгу на підприємствах різних галузей економіки з використанням підходів, які нами пропонується сгрупувати за напрямками:

системний – як сукупність елементів: об'єкт, суб'єкт, функції, інструменти, ресурси;

аспектний – розглядаються аспекти проблем складових системи контролінгу підприємства (розвитку персоналу на основі економічного, освітнього або соціально-психологічного аспекту, і т.п.);

концептуальний – передбачає попередню розробку концепції дослідження – ключових положень, які визначають спрямованість, архітектуру, послідовність в залежності від цільової орієнтації;

функціональний – в залежності від показників результативності роботи;
інституціональний – в залежності від напрямків діяльності організації;
ситуаційний – який визначає дію на показники, що забезпечують ефективність функціонування підприємства у швидкозмінних умовах ринкової економіки та підтримку управління підприємством у цілому.

процесний – виокремлення основних, допоміжних, продуктивних (які дозволяють отримувати доходи) та непродуктивних (суто витратні) процесів та оцінка по окремих центрах відповідальності.

Також у визначенні контролінгу як системи інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень [6], орієнтованої на підвищення ефективності функціонування підприємства через реалізацію процесів планування, обліку, аналізу, контролю і формування рекомендацій щодо управління підприємством, є як системний так і процесний підхід, що дозволяє визначити його не як одноразову дію, а як серію безперервних взаємозалежних дій, кожна з яких сама по собі є процесом.

Брохун Н.С.[1] визначає мету контролінгу як налагодження та узгодження взаємозв'язку інформаційних потоків для підвищення дієвості та ефективності управління. Це можна трактувати як процесну орієнтованість контролінгу.

На основі вивчення наукової літератури пропонуємо визначити завдання контролінгу підприємств машинобудівної галузі, як: узгодження процесів системи управління підприємством в межах єдиної системи з метою налагодження їх ефективного взаємозв'язку; розробка організаційних та методичних заходів з метою забезпечення оптимізації процесних потоків та досягнення поставлених цілей підприємства; забезпечення процесів інформаційної підтримки керівництва підприємства в прийнятті управлінських рішень.

Вивчивши та проаналізувавши джерела [1-7] можна запропонувати використання наступних методів для деяких видів підходу до вивчення аспектів контролінгової діяльності.

Для системного підходу: метод координації прогнозування взаємодії підсистем; метод координації розвитку взаємодії; метод координації оцінки взаємодії.

Для ситуаційного підходу пропонується використання методу стратегічної маршрутизації. Його слід використовувати для створення плану розвитку певного напрямку бізнесу, розробки, координації та інтеграції бізнес-стратегії, планування товарного ряду з урахуванням розвитку технологій та змін потреб споживачів, планування розвитку рушійних факторів у зовнішньому середовищі та їх впливу на реалізацію продукції, прив'язки системи планів до змін факторів зовнішнього середовища, перехресного аналізу стратегічних маршрутів реалізації продукції, а також поширення перспективних знань та ін.

Для аспектного підходу пропонується двосторонній підхід: 1) з позицій особливостей процесу формування і застосування інформації управлінським персоналом на основі якісних характеристик та 2) з точки зору одержання ефекту від використання інформації за критерієм приросту доданої вартості.

Місія контролінгу в управлінні машинобудівними підприємствами полягає

у незалежній, всеохоплюючій та самоудосконалюючій підтримці управління з метою задоволення інформаційних, аналітичних, консалтингових, методичних, інструментальних, інноваційних потреб менеджменту у вигляді спеціальної управлінської звітності та індивідуальних консультацій, спрямованих на досягнення системи цілей підприємства. Контролінг в управлінні машинобудівними підприємствами має базуватися на принципах системності, неперервності, цілеспрямованості, оперативності, адаптивності, простоти побудови та прозорості, економічності, незалежності, регламентації, саморозвитку й автоматизації.

Основними функціями контролінгу в управлінні підприємствами галузі є: системоутворювальна; координаційно-організаційна; сервісно-інформаційна; методична; прогностична; контрольно-аналітична; підтримка процесу прийняття управлінських рішень; інноваційна функція; консалтингова; комунікаційна; удосконалення корпоративних знань.

З цього витікає принцип формування системи процесів в середовищі контролінгу: процес кругообігу капіталу відмічений в джерелі [6,7]; процес забезпечення відповідності цілей [5]; процес управління закупівлями товарів і послуг [4]; процес планування виробництва за структурою «учасник-результат-терміни виконання» [4].

Подальші дослідження направлені на поглиблення змісту, цілей та методів системи процесно-орієнтованого контролінгу та розробки схеми процесно-орієнтованого контролінгу для підприємств машинобудівної галузі Запорізької області.

Література

1. Брохун Н.С. Бухгалтерський облік як інструмент інформаційного забезпечення системи контролінгу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / Н.С. Брохун. – Житомир, 2010. – 23 с.
2. Хайлук С.О. Контролінг в системі управління підприємствами молокопереробної галузі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» / С.О. Хайлук. – Київ, 2008. – 15 с.
3. Гасило О.О. Маркетинговий контролінг в системі управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / О.О. Гасило. – Донецьк, 2005. – 23 с.
4. Стефаненко М.М. Трансформація системи контролінгу в умовах розвитку технологій управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / М.М. Стефаненко. – Донецьк, 2010. – 35 с.
5. Вержбицький О.А. Формування системи контролінгу в підприємствах торгівлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.А. Вержбицький. – Київ, 2011. – 21 с.

6. Азізова К.М. Управління капіталом підприємства на засадах контролінгу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / К.М. Азізова. – Харків, 2011. – 21 с.

7. Шульга Н.П. Інтегрована система контролінгу в управлінні банком : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Н.П. Шульга. – Київ, 2006. – 35 с.

Юсипук Ю.О., Лазівський С.С.

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО РЕФОРМУВАННЯ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Світовий досвід свідчить, що вугілля є ефективним і перспективним джерелом енергії. Однак для реальної оцінки перспектив розвитку вугільної галузі необхідна надійна оцінка її ресурсної бази на основі кондиційності запасів, що докорінно може змінити наші подання про потенційні можливості ролі вугілля в паливно-енергетичному балансі країни.

Традиційні техніка й технологія сьогодні вичерпали свої можливості в підвищенні показників ефективності вуглевидобутку в досить широкому діапазоні гірничо-геологічних умов. Багаторічні спроби створити високопродуктивну техніку для відпрацьовування пластів потужністю менш 0,8 м, у яких зосереджено близько 70% всіх запасів, круто-похилих і крутих пластів не увінчалися успіхом. Для освоєння таких запасів потрібні нові нетрадиційні технології видобутку [4], які можуть бути реалізовані не в найближчій перспективі, а у віддаленому майбутньому. В оцінці кондиційних запасів вугілля більшу роль грає й глибина розробки, що як кондиційний параметр сьогодні взагалі не враховується. Для підрахунку запасів вона прийнята в цей час рівної 1600 м. У теж час із позиції сучасних технічних можливостей і економічної доцільності видобуток вугілля на таких глибинах досить проблематичний. Роботи навіть пошукового характеру по обґрунтуванню цього кондиційного параметра не проводилися. Тому, що втримуються в пресі відомості, про запаси вугілля в Україні, не враховуючої їхньої кондиційності, нічого загального з реальним положенням сировинної бази галузі не мають, а твердження про те, що їх вистачить на 200 і навіть 400 років [1, 3], варто розцінювати скоріше як рекламні заяви. При існуючому співвідношенні обсягів видобутку вугілля, що направляються у вугільну промисловість фінансових ресурсах і сучасних показниках стану й відновлення шахтного фонду, можна розраховувати лише на те, що в найближчі 20-25 років вугільна промисловість ще зможе забезпечувати металургів, енергетиків і коксохіміків вугільною сировиною. Але якщо в цьому періоді не будуть вжиті кардинальні заходи по відновленню шахтного фонду й основного встаткування, ті процеси, що почалися в 90-ті роки минулого сторіччя, завершаться занепадом,

згортанням видобутку й стагнацією галузі, а говорити про вугілля, як про єдиний надійний енергоносіє України[1], можна буде лише в минулому часі.

Оцінивши ресурсну базу вугільної галузі, варто зупинитися на проблемах, що утрудняють її ефективне функціонування. Всебічний об'єктивний аналіз сформованої в галузі ситуації дозволяє сформулювати наступні її основні проблеми.

1. Неефективна, економічно й науково не обґрунтована, багато в чому помилкова політика державних органів керування в сфері «реструктуризації» вугільної промисловості, що передбачає, в основному, закриття особливо збиткових підприємств, включаючи й достатні запаси, які в стані підвищити технічний рівень виробництва й поліпшити свій фінансово-економічний стан. Досить сказати, що кошти, витрачені на їхню ліквідацію, значно перевищують витрати, необхідні на технічне переозброєння, що забезпечує досягнення зазначених цілей [1]. При цьому прогнози наслідків закриття шахт або взагалі не виконувалися, або були занадто оптимістичними й надалі не підтвердилися, що й привело до більших помилок в оцінці обсягів будівництва водовідливів і заходів щодо екологічного захисту шахтарських міст і селищ [2], сприяючи перетворенню їх у депресивні регіони.

2. Украй застарілий і фізично зношений шахтний фонд, характеризується низькою інвестиційною привабливістю для здійснення інноваційної моделі модернізації й розвитку вугільної промисловості. Це є однією з головних причин того, що майже за 20-літній період перетворень форм власності приватизацією охоплені поки тільки кращі підприємства й компанії. Сьогодні в Україні приватизовані або перебувають в оренді всього 17 шахт.

3. Неефективна система керування галуззю, що постійно погіршується через численні необґрунтовані реорганізації, кожна з яких відрізнялася від попередньої, в основному, зміною вивісок. Так, наприклад, в 2001 році проведена робота із завершення створення державних холдингових компаній (ДХК), але далі вона була згорнута. В 2002 році на базі ДХК створені державні підприємства (ДП) по видобутку вугілля, а шахти були позбавлені права юридичної особи. Чергова структурна перебудова в 2004 році також не дала очікуваних позитивних результатів. При цьому до існуючої проблеми додалися нові, а слідом в 2005 році пройшла ліквідація коксової й енергетичної компаній, як зайвих ланок у системі керування галуззю.

4. Чимало шкоди принесли галузі й кадрова політика держави, що привела до невиправдано частої змінюваності керівників всіх рівнів і їхній оцінці не по професійних якостях, а по партійній приналежності й особистій відданості «начальству». Часта зміна влади, відсутність наступності в керівництві промисловістю й баченні перспектив її розвитку привели до різкого зниження керованості виробництвом і погіршенню економічного стану шахт. Значною мірою цьому сприяла й недаельовидна політика в підготовці робочих і керівних кадрів, у результаті якої галузь втратила майже половину свого кадрового потенціалу.

5. Низька конкурентоспроможність вугілля, що добувається, що є наслідком високої його собівартості й поганої якості.

6. Правова неврегульованість відносин власності в галузі, що приводить до неузгодженості інтересів бізнесу й держави. Найбільше гостро ця проблема проявляється в цей час, коли видобуток вугілля в недержавному секторі досяг 40% від загальної по галузі, а його збут став досить важким не по економічним причинам, а в результаті силового тиску державних структур через острах соціального вибуху на державних шахтах.

7. Монопольно високі ціни на гірничо-шахтне встаткування, матеріали, електроенергію й транспортні перевезення, що є наслідком їхньої передачі в приватну власність, у той час як ціни на вугільну продукцію обмежені й регулюються державою. Відставання вугільної промисловості від суміжних галузей на шляху до ринкової економіки створює більші складності в розподілі засобів від реалізації кінцевої продукції (металу, електроенергії, коксохімічній продукції). Оскільки гірники знаходяться спочатку ланцюжка «сировина - готова продукція», тому на їхню долю доводиться лише її «залишкова вартість», що приводить до відсутності власних засобів для забезпечення поточного фінансування й розвитку підприємств навіть із обліком виділюваної державної підтримки.

8. Не комплексність освоєння родовищ, особливо в частині використання метану, шахтних вод, відходів вуглевидобутку й вуглепереробки, які поки не є невід'ємною частиною промислової діяльності підприємств через низьку технологічну оснащеність і екологічну культуру виробництва. У цілому ступінь вичерпності вторинних ресурсів вуглепрома можна оцінити як попередню й недостатню для виконання економічних оцінок розмірів капітальних вкладень на рівні галузі.

9. Низький рівень менеджменту на державному рівні, що знижує ефективність використання держвласності у вугільній промисловості й стримуюче створення правових основ і організаційно-економічних механізмів для взаємовигідного залучення бізнесу в розвиток вуглевидобувного виробництва.

10. Відсутність об'єктивних критеріїв для розподілу засобів державної підтримки: при зниженні обсягів фактичного видобутку, досягнутої продуктивності праці й зниження якості вугілля, що добувається, обсяг держпідтримки часто зростає, що не сприяє стимулюванню ефективної роботи й економічному росту.

11. Посередництво, відсутність ліберального оптового ринку, механізму регулювання цін і довгострокових договорів на поставку вугільної продукції, породжують монополізм і створення паралельного тіньового ринку. Наслідком цього є стійка тенденція росту розриву між середньою собівартістю 1 т вугілля і його оптовою ціною. Якщо в 2007 році розрив між цими показниками становив 110 грн., то в 2008 він досяг вже 149 грн.

12. Необхідність відродження геологічних структур галузі й важке положення в науковій сфері. Роботи з дорозвідки шахтних полів у цей час практично не ведуться, не говорячи вже про нове розвідницьке буріння, і дотепер не створено чіткої моделі фінансування наукових праць по пріоритетним напрямкам розвитку вугільної промисловості.

13. Відсутність необхідних засобів у Держбюджеті для рішення соціальних і екологічних проблем, санації гірничих підприємств і заходів щодо підвищення престижності шахтарської праці. Ряд зазначених проблем не можуть бути дозволені досить швидко без попереднього проведення наукових досліджень, детального пророблення можливих сценаріїв розвитку й альтернативних варіантів. Тут позначається тривала відсутність належної уваги не тільки до галузевого, але й до фундаментального (академічній і вузівської) науки. Надто важливо відродити й посиленими темпами розвивати наукові напрямки по створенню технологічних схем безпечного й ефективного вуглевидобутку в складних гірничо-геологічних умовах, для яких усе ще відсутня ефективна високопродуктивна техніка й технологія.

Таким чином, стан вугільної промисловості України продовжує характеризуватися як кризовий, що й визначає необхідність її системної реструктуризації. Узагальнюючи результати виконаного аналізу, можна зробити наступні висновки:

- ефективність реформування вугільної промисловості, проведеному протягом майже двох десятиліть, варто визнати досить низкою;
- для встановлення реальної сировинної бази галузі необхідно прискорити роботи з інвентаризації запасів вугілля на основі їхньої кондиційності;
- найближчим часом (2-4 року) необхідно переломити сформовану у вугільній промисловості кризову ситуацію. Якщо її не змінити докорінно, то говорити про кут як про гаранта енергетичної безпеки України буде вже неможливо. Фінансування державної програми «Вугілля України» повинне строго контролюватися владою і вона в стислий термін повинна бути скоректована з обліком реально сформованої обстановки в галузі.

Література

1. Астров-Шумилов Г.К. Последний шанс энергетической независимости Украины // Голос Донбасса. – 2003. - № 4 (512).
2. Янукович В.Ф., Азаров М.Я., Алексеев А.Д. та ін. Вирішення геоекологічних і соціальних проблем під час експлуатації та закриття вугільних шахт. – Донецьк: ТОВ "Алан", 2002. – 480с.
3. Грядущий Б.А. Чи насправді вугільна галузь приречена // Урядовий кур'єр. – 2007. – 13 бер. (№ 44). – С. 6.
4. Литвинский Г.Г. Агрегат для безлюдной выемки тонких пластов угля // Уголь Украины. – 2006. - № 3. – С. 16-19.

Юсипук Ю.О., Юсипук А.О.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За всі роки незалежності Україна розгубила величезну економічну спадщину, що дісталася їй від СРСР, сильно відставши у своєму розвитку й від захі-

дних сусідів, і від східних. Відновити виробництво хоча б до колишнього рівня, зробити потім «ривок», ліквідувати відставання, від цього залежить майбутнє країни і її народу. Тому надзвичайно гостро стоїть питання про модернізацію народного господарства, про створення дійсно сильної, життєздатної, сучасної економіки, здатної стати основою для рішення наболілих соціальних проблем.

Лихо, однак, у тім, що «модернізація економіки України» давно зробилася улюбленим предметом гарного словоблудства, що розходиться з тим, що реально відбувається в країні. А реалії такі, що системна криза української економіки, всупереч завіренням влади, триває й навіть заглиблюється; дорогоцінний час губиться впусту, Україна й далі скачується в число відсталих «аграрно-сировинних придатків». Від чого перспектива входження України в когорту передових країн з розвиненою наукою й промисловістю виглядає усе більше примарною. В 1981 році в промисловості УРСР питома вага машинобудування становила 30,2%, нині лише 11,9%. Провідними галузями української індустрії є чорна металургія 22,2% і харчова промисловість 14,7%. У матеріалі Державної статистики «Про соціально-економічне положення України за 2011 рік» 68,5% промислової продукції характеризуються словом «сировинна» і тільки 12,9% як «інвестиційна». «Інтеграція України у світову економіку», що підсилилася після вступу у Всесвітню торгівельну організацію (ВТО) на свідомо не вигідні для країни умовах, веде до того, що національна економіка усе більше орієнтується на експорт - на експорт сировини й продукції першого ґатунку. Металургія й хімічна промисловість нині, багато в чому через слабкість внутрішнього ринку, через розвал машинобудування й інших галузей, що споживають метал і хімікати, туго «зав'язані» на експорт, туди йде 60% продукції металургії й більше половини хімічної й нафтохімічної продукції. Відповідно, зазначені галузі й вся економіка в цілому критично залежать від кон'юнктури на світових ринках. Можливе падіння цін на металопрокат завжди буде загрожувати українській економіці справжньою катастрофою.

Питома вага всіх галузей машинобудування в експорті всього лише 17,4%, причому основна маса цієї продукції поставляється в Росію й інші країни Митного Союзу, від якого Україна може «дистанціюватися», віддавши перевагу Зоні вільної торгівлі із Євросоюзом. А там-то наші машини мало кому потрібні.

Повний занепад багатьох галузей національної економіки, таких як машинобудування, легка промисловість обумовлює зростаючу залежність країни від імпорту. Росте коло товарів, аж ніяк не тільки високотехнологічних, які Україна вже не випускає й, більше того, розучилася виготовляти.

Деградація національної промисловості знаходить своє вираження в зовнішньоторговельному балансі, що погіршується. Починаючи з 2006 року, імпорт товарів і послуг незмінно перевищує їхній вивіз, причому останні два роки сальдо зовнішньоторговельного балансу показувало тенденцію ще більшого догляду «у мінус».

Модернізація економіки України в першу чергу припускає посилені капіталовкладення з метою відновлення виробничих фондів. В 2011 році, уперше з 2007 року, був зафіксований ріст інвестицій в основний капітал 122,4% до 2010

року. Проте, зараз інвестиції в основний капітал перебувають лише на рівні 60% від показника 1990 року, тоді як ВВП досяг 70% ВВП-90. Звідси можна зробити два неприємних висновки.

По-перше, навіть незважаючи на ріст інвестицій, їх однаково недостатньо для заповнення тих жахаючих втрат національної економіки, які мали місце в 90-ті роки, коли інвестиції в основний капітал упали приблизно до 20% від рівня 1990 року. І, по-друге, найважливіша народногосподарська пропорція, розподіл національного доходу на фонд нагромадження й фонд споживання явно зміщена у бік споживання. Попросту говорячи, українське суспільство в основному зусиллями його «верхньої верстви» як і раніше занадто багато споживає й недостатньо інвестує у своє майбутнє, і це після економічної катастрофи, що відбулася в недалекому минулому. Говорячи ще простіше, триває початий в 1990 році процес «проїдання» економічного потенціалу країни, замість його енергійного відновлення й зміцнення. А це ставить під величезний сумнів динамічний ріст економіки, що обіцяється нам, і рішення соціальних проблем.

Цікаво, до речі, проаналізувати структуру інвестицій по джерелах фінансування. З 2002 по 2011 рік питома вага власних коштів підприємств зменшився з 65,8 до 54%, а от питома вага банківських кредитів зросла з 5,3 до 17,9%. Цей факт цікавий – він відображає контроль, що підсилюється, над економікою з боку банків і фінансових груп. Частка іноземних інвестицій на початку 2000 років досягала 5-5,5 %, а тепер опустилася до 3,1% так що надії на «закордон» поки, схоже, не виправдуються.

За останні роки трохи виросла питома вага інвестицій з коштів державного бюджету з 4,5-5,5 % до 7,5%. І що наводить на міркування: в 2004 році, коли темпи росту економіки були найвищими за весь пострадянський період і коли ріст інвестицій, знову ж, був одним з найшвидших, частка держави в інвестиціях теж була максимальної 10,5%.

Показово ще, що вкладення в добувну промисловість торік виросли на 37,5%, а в обробну тільки на 7,5%. Лише на 5,9% стали більше інвестиції в досить проблемний наземний транспорт. Як позитивний, щоправда, момент, можна відзначити більш ніж дворазовий приріст інвестицій в енергетику, виробництво й розподіл електроенергії, газу й води тому що положення справ у цій життєво важливій сфері давно викликає особливу тривогу.

Як би те не було, зношування основних коштів в українській економіці неухильно й загрозливо росте. Восени минулого року Держстат опублікувала матеріал за назвою: «Вартість основних коштів в 2000-2010 роках». Наведені в ньому дані просто шокують: ступінь зношування основних коштів досягла 74,9%! Для порівняння: в 2000 році вона становила 43,7%, в 2004 - 49,3%. Тобто, ступінь зношування будинків, машин, устаткування та ін. уже набагато перевищила всі мислимі критичні значення, і якщо не прийняти термінових і дійових заходів по виправленню ситуації, по тій самій «модернізації», українська **економіка** неминуче покотиться до повного краху. А ще є підходяще «до останньої риси», тобто до остаточного розвалу, ЖКГ, наприклад, труби теплої водомереж зношені на 63%, також потребує «прийняття термінових і дійо-

вих заходів». Картина, прямо скажемо, вимальовується похмура, далека від показного оптимізму. Ключовий момент модернізації, пріоритетний розвиток науки й сфери високих технологій. І в цьому питанні теж ніякої модернізації, ніякого «прориву» щось не видно. Навпаки, багато показників і далі погіршуються. Як свідчить офіційна статистика, в 2011 році число організацій, що здійснюють наукові дослідження й розробки, скоротилося з 1303 до 1255. На 4500 стала менше армія науковців. Питома вага виконаних наукових і науково-технічних робіт у загальному обсязі ВВП в 1996 році становив 1,36%, в 2006-м опустився нижче 1%, в 2010 році склав 0,9%, а торік уже тільки 0,79%. Втішно, звичайно, що виросла питома вага підприємств, що займаються інноваціями: 2010 рік 13,8%, 2011-й 16,2%. Але цей показник однаково «не дотягує» до оцінки 2000 року, коли інноваціями займалися 18% вітчизняних підприємств. А так хотілося б, щоб він наблизився до 100%! Так само «не дотягує» до 2000 року показник питомої ваги підприємств, що впроваджують інновації 12,8% в 2011 році проти 11,5% в 2010 і 14,8% в 2000 році. І, знову ж, незважаючи на відмічуване статистикою збільшення кількості впроваджених інновацій, неухильно знижується. Виходить, кількість поки ніяк не переходить у якість.

От ці наведені вище дані, на мій погляд, і дають об'єктивну відповідь на поставлений у підзаголовку статті питання. «Модернізація» поки залишається лише в манілівських прожектах і мріяннях, у демагогії політиків, що морочать голови «електорату» гарними й модними словами. А в дійсності країна стає, навпроти, усе більше відсталою, усе більше «зношеною», усе більше вбогою в технічних, економічних, культурному відносінах. І з кожним роком проведених «реформ» тануть надії на зміну до кращого.

Для виведення країни з довгострокової системної кризи, для, не побоюся цього слова, порятунку економіки й народу, потрібні екстрені заходи, що далеко виходять за рамки тієї пагубної економічної політики, що проводилася всі останні роки незалежності. Потрібні реальні, а не декларовані зміни - зміни найглибші, корінні, фундаментальні.

Література

1. [http://www.webeconomy.ru](http://www.webeconomy.ru;);
2. <http://crisis.in.ua>; Финансово-экономическое положение Украины при глобальном кризисе и прогнозы;
3. <http://aktiv.com.ua>. Какое место Украины в мировой экономической системе?
4. <http://www.ereport.ru>. Экономика Украины. Состояние украинской экономики

8. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит як складові ефективного функціонування підприємств

Вторенко Т.Б.

АУДИТ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Актуальностью этой темы является то, что одним из важнейших элементов успешности предприятия является финансово-хозяйственный контроль, важное место в котором занимает аудит. Но на сегодняшний день не все предприниматели понимают его важность и эффективность: причем как внутреннего и внешнего аудита, так и финансово-хозяйственного контроля. Основной проблемой является недостаточная информативность предпринимателей о всей важности аудита в целом.

Анализом литературы данной проблемы занимались такие ученые как Шеремет А.Д., Суйц В.П., Загородний А.Г..

Целью статьи является рассмотрение основных вопросов, связанных с аудиторской деятельностью, важность и необходимость аудита в улучшении деятельности предприятия.

Аудит - это проверка данных бухгалтерского учета и показателей финансовой отчетности субъекта хозяйственной деятельности с целью высказывания независимого мнения аудитора об ее достоверности во всех существенных аспектах и соответствие требованиям законов Украины, положений (стандартов) бухгалтерского учета или других правил (внутренних положений субъектов хозяйственной деятельности) согласно требованиям пользователей[2]. Аудиторская проверка является основным направлением деятельности аудиторов и аудиторских фирм. Большое значение при проведении проверки имеет планирование своей работы аудитором.

Аудит достаточно плотно влился в жизнь практически всех фирм. Но все еще есть такие руководители, которые упорно отрицают такой вид деятельности, считая его лишней тратой своих сбережений. Они фривольно надеются на опытность и внимательность своих бухгалтеров. Но стоит заметить, что, как бы не был хорош бухгалтер, он тоже может допустить ошибку. К этому может привести в первую очередь постоянная текучка – работа с кредиторами и дебиторами, начисление и уплата налогов, оформление первичной документации, отражение в учете хозяйственных операций. В то время когда у бухгалтера нет времени на изучение бухгалтерского и налогового законодательства, отслеживания новшеств и проблемных вопросов в данной сфере деятельности – сотрудник независимой аудиторской фирмы скажем-таки находится в гуще всех событий.

Существует мнение, что аудиторское заключение составляется в помощь налоговому инспектору, и оно является ложным. Прежде всего, такая информация является строго конфиденциальной и является исключительно рекомендационной. В заключении аудитора излагается не только обнаруженные в ходе проверки недочеты в отчетности, а и пути повышения эффективности функционирования предприятия. Собственники компании могут, как соглашается, так и не соглашаться с ним. С иной стороны, наличие аудиторского заключения служит своего рода гарантией финансовой устойчивости компании.

Внутренний аудит является важнейшей составляющей управленческого контроля. Его главные задачи – это анализ внешних факторов и оценка влияния их на деятельность организации, бухгалтерского учета, анализа хозяйственной деятельности, менеджмента, оценка экономичности и эффективности операций организации. В условиях постоянного развития рынка собственник предприятия чаще всего отходит от управления, и возлагают все управленческие функции на менеджеров. На фоне этого крайне актуальным становится внутренний аудит, и прежде всего для тех компаний, которые имеют множество филиалов и разных структурных подразделений, для холдингов и объединяющихся нескольких юридических лиц. Все это усложняет защитить целостность бизнеса для его собственников и руководителей предприятия. Следовательно, внутренний контроль является ключевой составной эффективного функционирования и управления предприятием.

Внутренний аудит непосредственно представляет собой независимую деятельность, которая проводится в интересах собственника по оценке и проверке работы предприятия. При этом целью внутреннего аудита является оказание помощи сотрудникам предприятия для эффективного выполнения своих функций. На сегодняшний момент качественная работа внутреннего аудита – неотъемлемая черта успешного бизнеса. Однако также важны и качественные услуги по внешнему аудиту, которые предлагают профессиональное постороннее эффективных внутренних процедур и процессов.

Внешний аудит представляет собой совокупность независимых проверок, целью которых является обеспечение должного качества бухгалтерского обслуживания, оценка его финансовой деятельности. Он наиболее востребован в страховых и финансовых компаниях, внебюджетных фондах.

Каждый из нас практически ежедневно применяет самоконтроль или, другими словами, внутренний контроль. Это происходит, когда мы закрываем дверь перед уходом из дома (сохранение наших активов – того, что находится в квартире), проверяем счет в ресторане (сохранение денежных средств – не платить же больше, чем должен – и, одновременно, проверка правильности учетных записей в виде оформленного счета), покупаем страховку (желание обезопасить себя от возможной потери активов в будущем), выбираем оптимальный маршрут движения (эффективное использование ресурсов, в данном случае – времени и денег). Так и на предприятии нужно проявлять контроль, абсолютно за всем [4].

Чем внутренний контроль отличается от контроля вообще? Внутренний контроль – это контроль изнутри компании, в противоположность внешним видам контроля, таким как законодательное регулирование, контроль со стороны внешних контролирующих организаций и т.п.[4].

Одной из составляющих внутреннего контроля является внутренний аудит. Но нужно понимать, что это два разных значения. Внутренний аудит не может заменить внутренний контроль, и на оборот, если на предприятии есть внутренний контроль - это не говорит о том, что на нем также проводится внутренний аудит.

Можно сделать вывод – что аудит важная часть успешности организации. Бухгалтер часто загружен и не всегда может качественно выполнять свою работу, и для того чтоб не потерять собственные деньги, лучше воспользоваться любым видом аудита, для проверки работы. Лучше исправить ошибку на раннем этапе, чем потом не иметь возможности исправить все последствия, к которым она нас привела. Наши предприниматели должны осознать полезность этих процедур. И понимать что это нужно не для налоговой или для каких либо других проверяющих органов, а в первую очередь для себя. На мой взгляд все предприниматели и руководители организаций должны проходить курсы которые помогут им разобраться во всех тонкостях управления, так как в наше время к управлению тянутся все, но чаще всего не знают как правильно это делать и приводят свои предприятия к банкротству, и больше не берутся за такой вид работы. Качество работы предприятия во многом зависит непосредственно от организации.

Література

1. Аудит - Шеремет А. Д., Суйц В. П.
2. Закон Украины про аудиторскую деятельность.
3. Учет, анализ и аудит. Билык М. С., Загородний А. Г., 2008
4. <http://gaap.ru/articles/49719/>
5. http://www.nalogros.ru/articles/2012/03/vnutrenniy_i_vneshniy_audit.html

Зимина М.В.

КРЕДИТ КАК ИСТОЧНИК ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЗАЕМНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Актуальность. Кредиты набирают большую популярность среди потребителей, что обуславливает резкое возрастание объемов кредитования физических и юридических лиц наличными средствами в стране.

На сегодняшний день каждая десятая сделка проходит с применением ипотечного кредита. По статистике 40% покупок приобретается в долг. Кредитный рынок постоянно развивается и усовершенствуется, прослеживается четкая те-

нденция его непрерывного роста. Немалую роль при этом играет образовавшаяся конкуренция между банковскими учреждениями, которая очень хорошо способствует проявлению новых предложений в кредитной сфере и вместе с тем облегчает условия получения кредита.

Анализ литературы. Вопросом кредитования занимались различные авторы, в том числе Поляк Г.Б., Бандурка А.М., Глущенко В.В.

Постановка проблемы. Насколько б не был популярен кредит, следует не забывать, что в кредитовании существуют свои минусы. Это ключевые экономические особенности, которые присущи банковскому кредитованию бизнеса и являются причинами возникновения проблем. Поэтому чтобы избежать проблемы, необходимо ознакомиться с отрицательной стороной кредита.

Цель. Целью исследования положительных и отрицательных сторон кредитования и выбор оптимальных источников финансирования предприятий.

Изложение основного материала. Теперь подробнее можно рассмотреть что является кредитом, источниками кредита, какие кредит выполняет функции в рыночной экономики, какими формами характеризуется кредит и т.д.

Кредит – это сделка между рыночными субъектами по предоставлению денег или имущества в пользование на условиях возвратности, срочности, платности и материальной обеспеченности [2, с.94]. Формой реализации кредита выступает ссуда. Обычно под кредитом в узком смысле слова понимается движение ссудного капитала, осуществляемого на условиях срочности, возвратности, платности и материальной обеспеченности. Плата за получаемую в ссуду определенную сумму денег является ценой ссуды и называется нормой процента, которая определяется как отношение суммы процента к величине ссудного капитала. Необходимость кредита обусловлена непреложным законом рыночной экономики-деньги должны находиться в постоянном обороте, совершать непрерывное движение. В процессе кругооборота и оборота капитала на одних предприятиях образуются временно сводные денежные средства, которые выступают как источник кредита, на других возникает потребность в них.

Источниками кредита являются временно сводные денежные средства не только предприятий, учреждений, но и физических лиц. В качестве источника кредитных ресурсов могут выступать временно не использованные денежные ресурсы из амортизационного фонда, оборотного капитала, фонда развития производства предприятий.

Кредит выполняет важные функции в рыночной экономике. Во-первых, исторически кредит позволил существенно раздвинуть рамки общественного производства по сравнению с теми, которые устанавливались наличным количеством имеющегося в той или иной стране денежного золота. Во-вторых, кредит содействует экономики издержек обращения. В процессе его развития появляются разнообразные средства использования банковских счетов и вкладов, происходит опережающий рост безналичного оборота, ускорение движения денежных потоков. В-четвертых, кредит выполняет функцию ускорение концентрации и централизации капитала с целью осуществления инвестиционных вложений и получение прибыли.

Использование заемных средств способствует увеличению рентабельности на предприятиях, но негативно влияет на финансовую устойчивость предприятия. Оптимальная структура общего капитала предприятия является предпосылкой эффективности его функционирования. Использование заемных средств является важным вопросом для любого предприятия и требует взвешенного подхода к определению потребности в них, выбора их источников и объемов привлечения.

Современная рыночная экономика характеризуется самыми разнообразными формами кредита, важнейшими из которых являются коммерческий и банковский кредит.

Коммерческий кредит - это кредит, предоставляемый одними хозяйствующими субъектами другим в форме продажи товаров с отсрочкой платежа. Объектом коммерческого кредитования является товарный капитал [1, с.103].

Банковский кредит - это кредит, предоставляемый кредитно-финансовыми учреждениями различного типа хозяйствующими субъектами (фирмами, частным предпринимателями, населению) в виде денежных ссуд. Объектами банковского кредитования является денежный капитал. Это наиболее развитая и универсальная форма кредита [1, с.103].

По способу кредитования различают натуральный и денежный кредит. Объектами натурального кредита могут быть сырье, ресурсы, инвестиционные товары, потребительские товары. Объектами денежного кредита являются денежный капитал, денежные платежные средства, акции, векселя, облигации и другие долговые обязательства

По сроку кредитования различают следующие виды кредита:

1. краткосрочный кредит, при котором ссуда выдается на срок до 1 года;
2. среднесрочный со сроком от двух до пяти лет;
3. долгосрочный - от шести до десяти лет;
4. долгосрочный специальный - от двадцати до сорока лет.

В последнее время получили развития такие формы кредитования, как лизинг, факторинг.

Лизинг - долгосрочная аренда машин, и оборудования, транспортных средств, сооружений производственного назначения и др. Широко распространяется в связи с необходимостью получения потребителями дорогостоящей техники и ее внедрения без крупных капиталовложений.

Факторинг является формой без залогового финансирования товарных поставок, осуществляемых на условиях отсрочки платежа.

Предприятие должно рассчитывать необходимость привлечения кредита. Расчет потребности в банковском кредите основывается на следующих основных условиях. Во-первых, возможность привлечения кредитных ресурсов рассматривается как одна из альтернатив устранения временного разрыва между притоком и оттоком денежных средств. Решение о привлечении кредита принимается при условии большей экономической целесообразности данного способа внешнего финансирования, по сравнению с прочими имеющимися в наличии способами покрытия кассового разрыва. Во-вторых, система планирования

на підприємстві повинна підтримувати функцію імітаційного моделювання. Для вибору оптимального джерела фінансування важливо мати можливість здійснення попередньої оцінки наслідків прийняття різних рішень - в даному випадку при використанні тих або інших способів покриття касового розриву.

Процес розрахунку необхідності залучення банківського кредиту для цілей покриття тимчасового розриву між надходженням і витратами грошових засобів включає два етапи: ідентифікація потреби в грошових засобах і аналіз використання різних альтернатив покриття виявленого дефіциту. Кожен етап характеризується поставленою перед ним задачею і вимогами. Задачею першого етапу є заблаговчасне виявлення розміру дефіциту грошових засобів, дати його виникнення, а також періоду його збереження. Задачею другого етапу є визначення найбільш ефективного способу покриття дефіциту грошових засобів.

Висновок. Таким чином, на сьогоднішній день підприємства мають можливість вибору різних методів кредитування в залежності від своїх потреб. Кредитування дозволяє вирішити деякі проблеми, виникаючі на підприємстві, в тому числі покриття тимчасової нехватки власних засобів, розриву між надходженням і витратами грошових засобів і т.д. Однак, кредитування має і негативні сторони, тому при виборі оптимального джерела фінансування підприємство повинно попередньо оцінювати наслідки різних рішень.

Література

1. Бандурка А.М. Глушенко В.В. Деньги и кредит – Харьков: Издательство Национального университета внутренних дел, 2003. – 480с.
2. Поляк Г.Б. Финансы - ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 703с.

Коваленко І.В.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

У статті висвітлені проблеми, пов'язані з особливістю наукового пізнання економічної сутності фінансових активів. Розглянуто основні підходи до трактування категорії «фінансові активи» в економічній літературі.

In the article the lighted up problems, related to the feature of scientific cognition of economic essence of financial assets. The basic going is considered near interpretation of category «financial assets» in economic literature.

Ключові слова: фінансові інструменти, фінансові активи, цінні папери.

Соціально-економічні умови формування ринкових відносин в Україні зумовлюють потребу у запровадженні в господарську практику гнучких, адаптивних систем управління в т.ч. фінансовими активами. Як свідчать дані зарубіж-

них наукових досліджень протягом останніх тридцяти років вартість світових фінансових активів зростала. У 1990 р. глобальні фінансові активи перевищували світовий ВВП в 2,3 рази, а в 2007 р. - вже у 3,4 рази, що актуалізує дану проблему.

Безперечно, сучасні методи управління господарською діяльністю підприємств будуються на достовірній інформаційній базі, основний масив якої продукується системою бухгалтерського обліку. Особливої актуальності у цьому контексті набуває впровадження положень МСФЗ в систему вітчизняного регулювання бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим потребує удосконалення організація та методика бухгалтерського обліку фінансових активів, нормативне регулювання і залучення категорії «фінансові активи» у термінологію управлінського обліку. Застосування категорії «фінансові активи» у вітчизняній практиці передбачає у першу чергу визначення її економічної сутності на основі проведення комплексного дослідження підходів до тлумачення поняття «фінансові активи» в економічній літературі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна економічна теорія включає багато підходів до вивчення проблеми визначення сутності фінансових активів і їх окремих складових для цілей бухгалтерського обліку, що розглядається у працях вітчизняних та зарубіжних науковців (І.О. Бланк, Р.Брейлі, Ф.Ф. Бутинець, О.Д. Василик, А.М. Герасимович, Л.Дж. Гітман, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, Ю. Джонсон, В.В. Ковальов, В.М. Костюченко, Дж. Кочрен, Я.Д. Крупка, М.В. Кужельний, К. Маркс, С.О. Маслова, Є.А. Мізіковський, О.А. Опалов, В.М. Опарін, В.М. Пархоменко, О.А. Петрик, О.М. Підхомний, М.С. Пушкар, Ж. Рішар, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, Ф. Фабоцці, У.Шарп і т.д.). Отже, огляд публікацій дозволяє стверджувати про актуальність цього питання і необхідність подальшого його розгляду.

Мета статті. Дослідження теоретичних підходів до трактування сутності фінансових активів як економічної категорії та об'єкта бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Фінансові активи підприємства є однією з головних категорій системи його функціонування. Дослідження наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених привели до висновку про неоднозначність підходу до визначення фінансових активів з погляду бухгалтерського обліку. Деякі автори розглядають поняття фінансових активів в економічній площині, лише частково розкриваючи сутність цього поняття, інші – навпаки, висвітлюють його дуже широко. Така неоднозначність у визначенні призводить до того, що фінансові активи розглядаються науковцями по-різному: як ресурси, як права на ресурси, як ліва частина балансу, як майно [2].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», фінансові активи – кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів [5]. Ряд економістів при визначенні сутності фінансових активів використовують термін «документ, що підтверджує право власника на частину власності

або прибутку фірми». У цьому визначенні поняття фінансових активів прирівнюється до іншого – фінансових інструментів [3].

Нобелівський лауреат У. Шарп ототожнює поняття «фінансовий актив» та «цінний папір», розуміє під ними «офіційне підтвердження права на отримання майбутніх прибутків при дотриманні домовленостей» [6]. Дж. Кочрен, автор відомої книги про оцінювання активів, також ототожнює поняття «фінансовий актив» та «цінний папір». К. Дж. Ван Хорн і Дж. Вахович вважають, що фінансовий актив виникає лише тоді, коли вільні кошти вкладаються інвестором в акції або надаються у кредит.

У концепції К. Маркса стосовно фінансових активів використано термін «фіктивний капітал», як капітал, втілений у цінних паперах. Але цей термін не набув загального визнання, можливо, через несприйняття марксистської концепції загалом. Згідно із марксистською теорією, вкладення коштів у реальні активи, наприклад, будівлі, обладнання, машини, сировину, поєднуючись у процесі виробництва із працею, створюють нову (додану) вартість. А от фінансові активи нової вартості не створюють, бо у процесі фінансової операції лише змінюють власника [1].

З точки зору бухгалтерського обліку, фінансовий актив є елементом фінансового інструменту при класифікації за елементами балансу. Якщо розглядати фінансові активи з точки зору потенційного інвестора, то це вид інвестиційного активу. У цьому випадку інвестиційним активом може бути будь-який об'єкт інвестування, що має певну вартість, може її зберігати та примножувати у майбутньому. З точки зору фінансистів, фінансовий актив найчастіше розглядають як предмет торгівлі на фінансовому ринку [4]. Різні підходи до тлумачення поняття «фінансові активи» в економічній літературі наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Різні підходи до тлумачення поняття «фінансові активи» в економічній літературі

№ з/п	Джерело	Визначення поняття «фінансові активи»
1.	В.М. Опарін та О.Д. Василик	фінансові активи – це предмет угоди на фінансовому ринку.
2.	І.О. Бланк, С.О. Маслова, О.А. Опалов, Л.Дж. Гітман, М. Джонк, О.М. Підхомний.	фінансовий актив – це неречовий актив, який являє собою законні вимоги власників цього активу на отримання певного, як правило, грошового доходу в майбутньому.
3.	У.Шарп, Р.Брейлі, С. Майерс, Дж. Кочрен	ототожнюють поняття «фінансовий актив» з поняттям «цінний папір» та розуміють під ним «офіційне підтвердження права на отримання майбутніх прибутків при дотриманні домовленостей».
4.	С.Ф.Голов, В.М. Костюченко	фінансовий актив – це будь-який контракт, який призводить до появи фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента капіталу іншого підприємства.

5.	Н.Г. Горецька	фінансовий актив – це складовою фінансових інструментів, які є нічим іншим як контрактами, особливістю яких є те, що збільшення фінансових активів за ними в одних підприємств супроводжується збільшенням фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу в інших підприємств. Грошові фінансові активи відрізняються від інших фінансових інструментів тим, що передбачають одержання чи виплату фіксованих або визначених грошових сум.
6.	Ж. Рішар	фінансовий актив – це актив підприємства, який під-розділяється на дві категорії: фінансові інвестиції і ліквідні засоби.
7.	В.Н.Єдрінова, Е.А. Мізіковський	фінансові активи – це вкладення в цінні папери, документ, що підтверджує право власника на частину власності або прибутку фірми.
8.	М.С. Абрютіна	фінансові активи - це найбільш ліквідна частина активів, що майже негайно обертаються в гроші (грошові кошти, фінансові інвестиції і кошти в розрахунках, тобто дебіторська заборгованість) і дають можливість оцінити спроможність підприємства вчасно погасити свої термінові зобов'язання.
9.	В. П. Унінець-Ходаківська	фінансові активи – кошти, дорогоцінні метали і каміння, цінні папери, боргові зобов'язання та інші законодавчо визначені фінансові активи юридичних і фізичних осіб.

Ці визначення, на нашу думку, не є повними, тому що в них не зазначається вся багатогранність поняття «фінансові активи». Зважаючи на це, можна надати узагальнююче визначення фінансових активів як категорії, пов'язаної з рухом об'єктів, що мають вартість, є результатом минулих подій, здатні приносити у майбутньому економічні вигоди й знаходяться у власності й під контролем економічних суб'єктів, у їх наявній грошовій формі чи у формі грошових і фінансових інструментів.

Висновок. Отже, фінансові активи є однією з найважливіших категорій системи функціонування підприємства, теоретичні аспекти якої ще не досліджені науковцями комплексно з достатньою глибиною, що є приводом для дискусій багатьох учених щодо визначення суті фінансових активів та їх елементів у бухгалтерському обліку.

Література

1. Анфигенов О.В. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Бухгалтерский учет и аудит финансовых активов коммерческих организаций. – Саратов, 2009.
2. Бугай Н.О. Автореферат диссертации на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Організація і методика обліку та внутрішньогосподарського контролю фінансових активів (на прикладі хлібопекарських підприємств). – Київ, 2009.

3. Едророва В. Н. Регулирование и учет операций с векселями / В. Н. Едророва, Е. А. Мизиковский. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 126 с.
4. Зомчак Л.М. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Моделювання динамічних характеристик фінансових активів в умовах стохастичного середовища. – Львів, 2007.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
6. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер; Пер. с англ. – М.: ИНФРА - М, 1997.-1024 с.

Корнеева Т.І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПРИРОДООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах комерціалізації тенденції зміни екологічної ситуації в цілому визначаються промисловим виробництвом. Продовження виробництва та споживання прискореними методами призводить до подальшої екологічної кризи у цілому світі. Основна причина твердої реальності полягає в низькій ефективності природоохоронного управління промисловими підприємствами.

Донецька і Луганська області є регіонами де сконцентрована гірничодобувна промисловість. В Донецькій області на державному балансі знаходиться в експлуатації близько 355 родовищ.

Діяльність вугільних шахт направлена на видобуток підземним способом такої корисної копалини, як вугілля, що обумовлює підвищений негативний вплив на довкілля. Вже при будівництві та розкритті шахтного поля змінюється рельєф місцевості, ландшафт, рослинний і тваринний світ. Це означає, що екологічна проблема виникає одразу при створенні нового підприємства.

Вельми вагоме місце займають питання підвищення ефективності управління вуглевидобувними підприємствами і шахтами. Глибоке розуміння організаційної структури грає немаловажну роль. Слід пом'ятати, що для повноцінного управління необхідно постійно вдосконалювати організаційні, службові та функціональні взаємовідносини.

Основними факторами, що впливають на побудову організаційної структури управління підприємствами вугільної промисловості, є специфічні особливості даної галузі, форма організації управління, рівень автоматизації та ін.

У вугільній промисловості, де виробнича собівартість однієї тонни продукції визначається діленням витрат на кількість вугілля, виданого на поверхню, застосовується котловий (простий) метод обліку витрат. Облік витрат в цілому по вугільній шахті та підприємству вугільної промисловості, впливає на зменшення контрольних функцій. Оскільки, не контролюється належним чином діяльність кожного структурного підрозділу шахти.

Внаслідок виникнення цих систем і методів бухгалтерський облік був орієнтованим не тільки на потреби калькулювання вугільної продукції для складання офіційної звітності, а й на прийняття оперативних управлінських рішень.

Необхідність пошуку нових концептуальних підходів до вирішення проблем, пов'язаних з природоохоронною діяльністю вітчизняних підприємств вугільної промисловості, стає усе більш очевидною. Основним з таких шляхів визнаний раціонально організований облік витрат на природоохоронну діяльність, що є базовою домінантою сталого розвитку.

Вперше концепцію центрів відповідальності сформулював Джон Хіггінс, що набула розповсюдження у 50-х роках XX століття [1, с. 340]. На важливості централізації наголошували відомі науковці Паркінсон С. та Рустамджі М.. Організація обліку витрат за центрами відповідальності не є новою. У 1952 році Джон Хіггінс вперше сформулював концепцію центрів відповідальності та обліку [1, с. 340]. Облік за центрами відповідальності – концепція, спрямована на наукову організацію поведінки адміністраторів. Його мета не стільки контроль, скільки допомога адміністраторам в організації самоконтролю, оскільки передбачається, що жодна людина не стане порушувати вигідні для неї цілі та критерії.

Розвиваючи принципи відповідальності, Спенсер А. Тукер в 1962 році створює так званий "метод тариф-година-машина", сутність якого зводиться до того, що за кожним центром відповідальності закріплюють машину і заздалегідь визначають планову собівартість однієї години її роботи [1, с. 349]. Якщо відомий час роботи кожної машини і вартість машино-години, то легко встановити прямі витрати, до яких потім додають амортизацію.

Органічним розвитком "стандарт-кост" і методів обліку за центрами відповідальності стала поява методу "SIT" - "System - in time" (вчасно), який був описаний такими авторами, як Р.Д. Мак-Ілхаттан, Р.А. Хауелл та С.Р. Соусі. На відміну від традиційних аналітичних прийомів аналізу, пов'язаних з коефіцієнтом використання робочого часу, устаткування, продуктивності праці, тут в основу покладені відсотки відхилень від графіка робіт і стандартів (норм).

Облік за центрами відповідальності та місцям формування витрат передбачає система «ресиблцентр» [3, с. 103].

Згідно з проведеним дослідженням для закріплення відповідальності за менеджерами різних рівнів, необхідно вирішити питання класифікації витрат на природоохоронну діяльність та деталізації місць їх виникнення. В даному контексті виникає питання розповсюдження нового принципу обліку витрат на охорону навколишнього природного середовища, що визиває необхідність чіткішого визначення понять: «місце виникнення витрат на природоохоронну діяльність»; «центр витрат на природоохоронну діяльність»; «центр відповідальності».

Вітчизняні і закордонні вчені приділили цьому питанню значну увагу, але на сьогоднішній день трактування вищеперелічених понять залишається дискусійним напрямком.

В економічній літературі можна виділити різні погляди на вирішення даного питання, що поділено на три блоки:

- перший блок містить погляди вчених, які між поняттями «центр відповідальності» і «центр витрат» ставлять знак рівняння, але припускають їх збіг [4, с. 38];

- другий блок – місця виникнення витрат вважають більш широким поняттям, ніж центри витрат [2, с. 163];

- третій блок – підтримують ієрархію розглянутих понять (знизу-вверх): «місця виникнення витрат – центри витрат – центри відповідальності» [6, с. 255; 7, с. 330-336].

Дозволимо собі не погодитися з думкою компетентних авторів першого і другого блоків, оскільки поняття, що досліджуються, нераціонально розглядати як синоніми. Оскільки центром відповідальності є структурний підрозділ підприємства, що містить центр витрат (бригади, дільниці, служби) як один з його різновидів (центр доходу, центр прибутку, центр інвестицій). Наприклад, котельня є центром витрат, в якому створюється декілька місць виникнення витрат на природоохоронну діяльність за видами виробничого устаткування, але керівництво залишається незмінним.

Крім того, створення центрів витрат є засобом їх деталізації та локалізації за місцями виникнення з метою посилення контрольних функцій й достовірного калькулювання собівартості продукції.

Вважаємо раціональним, підхід науковців третього блоку стосовно пірамідальної структури:

- а) нижній рівень ієрархічної системи належить місцям виникнення витрат (наприклад, робочі місця);

- б) середній рівень ієрархії займають центри витрат (центри технологічних витрат і центри дискреційних витрат);

- в) вершиною ієрархічної піраміди є центри відповідальності.

Таким чином, центри відповідальності, центри витрат і місця їх виникнення є різними поняттями. У багатьох випадках центри витрат є більш дрібними підрозділами стосовно центрів відповідальності.

В результаті проаналізованої вітчизняної і зарубіжної літератури, а також проведеного особистого дослідження на вугільних шахтах Донецької та Луганської областей визначено, що даному питанню не приділяється належна увага.

Подальшої розробки потребує удосконалення організації обліку витрат на природоохоронну діяльність за центрами відповідальності на вуглевидобувних підприємствах і шахтах, головною метою якого, передусім, є посилення функції самоконтролю.

Література

1. Атамас П.Й. Управлінський облік: Навчальний посібник. – Д. – К. Центр навчальної літератури, 2006. – 440 с.
2. Ивашкевич В.Б. Бухгалтерский учёт в условиях совершенствования хозяйственного механизма. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 175с.
3. Нападовська Л.В. Управлінський облік: [монографія]. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
4. Стуков С.А. Система производственного учета и контроля. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 223 с.
5. Рассулова Н.В. Ефективність застосування методів обліку витрат на підприємствах вугільної промисловості / Т.І. Корнєєва, Н.В. Рассулова // Торівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. Вип. 30, т.2/ Голов. ред. О.О. Шубін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – 540с. – С. 428-435
6. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.
7. Ягмур К.А. Організація обліку витрат на виробництво за центрами відповідальності в будівельних підприємствах // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблему розвитку: зб. наук. пр. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", 2007. – С. 330-336.

Овсяк Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

В сучасних умовах господарювання поступово продовжуються державні реформи економіки та соціальної сфери. Криза змушує проводити прискорений темп модернізації країни. В теперішній складний час, коли в світовій економіці зростає чергова хвиля кризи, Україні необхідно швидко реформувати власну економіку з метою зустрічі нового етапу зниження виробництва достатньо підготовленою. Зазначене підкреслено на Міжнародному форумі «Україна: Проект розвитку», який відбувся 23 жовтня 2012 р. в Києві. Цей форум зібрав вітчизняних економістів та іноземних експертів з метою обговорення обраних шляхів реформування та засобів за допомогою яких можливо цього досягти. Були визначені глобальні завдання:

- побудова економіки інноваційного типу;
- формування соціально справедливого суспільства.

Зростання економіки, заплановане урядом, стане основою підвищення соціальних стандартів. Тільки інноваційна економіка забезпечить зростання рівня заробітної плати, соціальних стандартів, умов досягнення максимальної зайнятості та подолання бідності.

Тому раціональне використання трудових ресурсів підприємств та організацій, високий рівень продуктивності праці та відповідна система її оплати забезпечить збільшення обсягів продукції та підвищення ефективності всього ви-

робництва. Отже, актуальність дослідження розрахунків з оплати праці в сучасних умовах господарювання набуває вагомого значення.

Значний вклад у галузі обліку праці та її оплати було зроблено в публікаціях вчених, таких як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Зубілевич С.Я., Мних Є.В., Саблук П.Т., Сопко В.В., Чумаченко М.Г. та інших. В той же час залишаються невирішеними окремі питання, пов'язані з регулюванням податкового навантаження на фонд оплати праці, нормативного регулювання розрахунків з оплати праці.

Метою публікації є дослідження особливостей організації розрахунків з плати праці в сучасних умовах та визначення шляхів вдосконалення визначеної ділянки обліку.

Суми, що направляються підприємством на заробітну плату є основним джерелом доходів його працівників. А тому від її розміру залежать сплачені до бюджету податки і внески до позабюджетних соціальних фондів.

Заробітна плата – це облікова категорія, що відображається з одного боку як елемент витрат підприємства, та з іншого як дохід працівника. В сучасних умовах господарювання власник підприємства прагне зменшити витрати з метою збільшення прибутку. В зв'язку з чим, вагомим значення набуває оптимізація всіх чинників і засобів виробництва.

Зв'язуючим ланцюгом між засобами праці і предметами праці виступає робоча сила, без якої неможливо виробництво суспільного продукту.

В свою чергу оплата праці виступає як винагорода працівникам у відповідності із кількістю і якістю вкладеної ними праці [2,с.108]. Організація заробітної плати і формування її рівня є основою соціально-трудових відносин у державі і важливим показником економічної стабільності. Тому питання регулювання оплати праці набуває дедалі більшого значення.

Механізм регулювання заробітної плати має такі складові:

- ринкове регулювання;
- державне регулювання;
- колективно-договірне регулювання;
- визначення заробітної плати окремого працівника на підприємстві.

Важливо досягти оптимального рівня оплати праці, тому що з одного боку у випадку нарахування дуже високої заробітної плати значно зросте собівартість продукції, що призведе до зниження її конкурентоздатності і відповідно до зменшення або відсутності прибутку. Якщо заробітна плата буде дуже низькою, це призведе до послаблення мотивації працівників, відтоку кваліфікованих кадрів, що може призвести до зупинки виробництва і як наслідок до банкрутства підприємства.

Тому в умовах ринкової економіки важливо встановити оптимальний рівень витрат на оплату праці, який повинен забезпечити прибутковість підприємства і відповідну мотивацію працівників.

В кожній країні світу відбувається також державне регулювання витрат пов'язаних з оплатою праці, але в різних масштабах.

В нашій країні останнім часом можливо виокремити такі напрями державного регулювання нарахувань на заробітну плату :

- згідно закону України від 05.07.2012 р. №5067 «Про зайнятість населення», який вступає в силу з 1 січня 2013 р., звільняються на рік від сплати єдиного соціального внеску ті роботодавці, які створюють перше робоче місце для молоді або працевлаштовують інвалідів і людей, старших за 50 років [1];

- у матеріалах міжнародної конференції «IDCEE-2012: Інтернет - технології і інновації», присвяченої створенню умов розвитку інноваційної сфери, було підкреслено, що зниження єдиного соціального внеску і податку на доходи з фізичних осіб для ІТ-галузі, сплата яких складає найбільшу частину витрат підприємств, які працюють у сфері розробки програмного забезпечення, призведе до легалізації цього бізнесу, а тому бюджет отримає більше податків. Завданням держави є створення екосистеми для розвитку високих технологій [5].

Договірне регулювання заробітної плати відбувається згідно з нормами укладеного працівниками колективного договору, який укладається згідно Закону України «Про колективні договори і угоди» №3356-ХІІ від 01.07.1993 р.

Важливим напрямом регулювання оплати праці є встановлення мінімальної оплати праці, розмір якої періодично переглядається залежно від зростання індексу цін на споживчі товари і тарифів на послуги.

Розрахунки з працівниками відбуваються у терміни визначені в колективному договорі, але не рідше ніж два рази на місяць та проміжок часу, який не повинен перевищувати 16-ти календарних днів.

При цьому науково обгрунтована і добре налагоджена на практиці система обліку витрат праці та її оплати визначає можливості прийняття важливих управлінських рішень щодо організації виробничого процесу і є однією з головних передумов життєдіяльності підприємств різних типів господарювання і форм власності [3, с.77].

Отже, слід зазначити, що рівень життя населення, його платоспроможність залежить від отриманих доходів, основним з яких є оплата праці. Розвиток економіки кожної держави характеризується можливістю людей задовольняти власні потреби, а не величиною податкового тягара, який лягає на їх плечі [4, с.3]. Тому бухгалтерський облік розрахунків з оплати праці має постійно розвиватись і вдосконалюватись відповідно до економічних процесів, а це потребує комплексного підходу до його організації: подальшого послаблення податкового навантаження на фонд оплати праці, упорядкування регулюючої функції мінімальної заробітної плати тощо. Подальше дослідження вказаних питань надасть можливість визначити шляхи реформування господарського механізму адекватного ринковій економіці.

Література

1.Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. №5067. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

2. Лишilenко О.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. / О.В. Лишilenко. – Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури». – 2003. – 628 с.
3. Мица Є.В. Стандартизація обліку розрахунків з оплати праці / Є.В. Мица, О.С. Коровченко // Економіка та держава. – 2007. – С. 77-79.
4. Нападовська Л.В. Удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні. / Л.В. Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. - 2012. - № 6. – С. 3-7.
5. «Розвиток ІТ-галузі – це наша можливість опинитися в колі заможних та могутніх держав». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ua/154369-sergej-tigipko-razvitie-it-otrasli>.

Орленко А.С.

РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА В АУДИТЕ

Актуальность. На современном этапе развития для аудита характерно усиление роли экономического и финансового анализа. прежде всего это способ улучшения качества аудита. Причём усиление аналитического направления аудита проявляется не только в увеличении числа предоставленным клиентам услуг по проведению финансового анализа, но и в возрастании роли экономического анализа при оказании других аудиторских услуг. Аудиторские фирмы на сегодняшний день оказывают помощь клиенту в финансовом планировании.

Анализ литературы. Использование экономического и финансового анализа рассматривали такие учебники, как Шеремет, Лысенко, Маркин.

Тем не менее роль аналитической деятельности в аудите постоянно увеличивается, что требует дальнейшего исследования данного вопроса.

Постановка проблемы. На сегодняшний день предприятия Украины нуждаются в помощи аудиторов в улучшении организации учёта и отчётности, повышение экономической обоснованности при принятии управленческих решений. В связи с этим, неопходимым является применение экономического и финансового анализа при проведении аудита, рассмотрение путей применения анализа в аудите.

Целью статьи является исследование путей применения анализа в аудите и его роль при проведении аудиторской проверки в современных условиях.

Изложение основного материала.

Аналитические процедуры - это методы оценки финансовых отчетов путем составления и сопоставления соотношений между финансовыми и нефинансовыми показателями. [2]

Цель применения аналитических процедур состоит в определении нетипичных обстоятельств, которые потребуют пристального внимания аудиторов при проведении проверки. Типичными являются следующие процедуры:

- 1) сравнение фактических показателей бухгалтерской отчетности с плановыми (сметными) показателями, определенными экономическим субъектом;
- 2) сравнение фактических показателей бухгалтерской отчетности с

- прогноznими показателями, самостоятельно определенными аудитором;
- 3) сравнение показателей бухгалтерской отчетности и связанных с ними относительных коэффициентов отчетного периода с нормативными значениями, устанавливаемыми действующим законодательством или самим экономическим субъектом;
 - 4) сравнение показателей бухгалтерской отчетности со среднеотраслевыми данными;
 - 5) сравнение показателей бухгалтерской отчетности с небухгалтерскими данными (данными, не входящими в состав бухгалтерской отчетности);
 - 6) анализ изменений с течением времени показателей бухгалтерской отчетности и относительных коэффициентов, связанных с ними;
 - 7) другие виды аналитических процедур, в том числе учитывающие индивидуальные особенности организационной структуры экономического субъекта, в отношении которого проводится аудит.

Аналитические процедуры являются одним из способов получения аудиторских доказательств. Это один из самых сложных инструментов, используемых аудитором.

В свою очередь, аудиторские процедуры по существу подразделяются на две разновидности. Процедуры первого вида связаны с детальной проверкой верности отражения в бухгалтерском учете оборотов и сальдо по счетам, а процедуры второго вида - это аналитические процедуры. Они включают анализ и оценку полученной аудитором информации, исследование важнейших финансовых и других показателей (особенно их необычных отклонений от ожидаемых значений) проверяемого экономического субъекта, а также выяснение причин их искажений. [1]

Существует нешироко распространенное среди аудиторов и пользователей аудита заблуждение, что термин "аналитические процедуры" обозначает якобы анализ финансово-хозяйственной деятельности проверяемого экономического субъекта. Аналитические процедуры используются при оценке достоверности бухгалтерской отчетности экономического субъекта, а анализ его финансово-хозяйственной деятельности начинается уже после того, как достоверность установлена, поскольку анализировать финансово-хозяйственную деятельность экономического субъекта при недостоверности его бухгалтерской отчетности бессмысленно.

Иными словами, анализ финансово-хозяйственной деятельности экономического субъекта начинается там, где кончается его аудит (а значит, и аналитические процедуры). Вместе с тем и аналитические процедуры аудита, и финансовый анализ хозяйственной деятельности базируются на методах экономического анализа, поэтому содержат много общих приемов, поэтому финансовый анализ (анализ финансового состояния) можно условно отнести к заключительным аналитическим процедурам.

Под анализом в зарубежной практике (международных аудиторских стандартов) понимают оценку учетной и другой экономической информации путем изучения реально действующих связей и взаимосвязей между показателями.

С помощью анализа в аудите определяют:

- степень деловой активности клиента;
- оценку финансово-хозяйственных перспектив его функционирования в будущем;
- площади преднамеренных ошибок в отчетности клиента;
- сокращение детализированного тестирования на основной стадии аудита;
- оценить экономические показатели. [4]

Анализ в аудите оценивает финансово-хозяйственную деятельность и перспективы в будущем, выявляет зоны возможных преднамеренных ошибок в отчетности:

1. Для определения сущности и содержания деловой активности аудитор знакомится с содержанием деятельности клиента и его взаимоотношениями с партнерами, а также имеющимися прошлыми знаниями о клиенте. Аудитор при этом должен определить деловую безупречность предприятия.

2. Оценка финансово-хозяйственных перспектив клиента выявляет серьезные финансовые трудности, которые могут возникнуть у аудитора в будущем.

3. Зоны возможных ошибок в отчетности определяются путем выявления разниц между данными предварительной отчетности клиента за текущий период и информации прошлых лет.

4. В процессе проведения проверки аудитор применяет различные процедуры:

- тестирование;
- опрос и беседу с сотрудниками бухгалтерии;
- другие процедуры.

5. Аудитор оценивает экономические показатели работы организации. [3]

Финансовые коэффициенты представляют собой относительные показатели финансового состояния предприятия. Они рассчитываются в виде отношений абсолютных показателей финансового состояния и используются: для углубления детализации баланса; для сравнения финансового состояния с показателями прошлых лет; в качестве критериев для установления отклонений от нормативов.

Анализ финансовых коэффициентов заключается в сравнении их значений с базисными величинами, нормативом, а также в изучении их динамики за отчетный период и за ряд лет.

Вывод. Значимость аудиторской проверки с точки зрения собственника (инвестора) заключается не только в получении информации о достоверности финансовых результатов предприятия и соответствии учетной политики действующему законодательству, но и в овладении аналитической информацией для обоснованности принятия решения по управлению инвестициями.

Література

1. Аудит - Шеремет А. Д.
2. Аудит в Украине - audit-plus.com.ua
3. Про аудиторську діяльність - zakon.rada.gov.ua
4. Учет, анализ и аудит операций с ценными бумагами - Ковалёва В.Д., Хисамудинов В.В.

Хорунжак Н.М.

РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЙОГО НОВОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДГРУНТЯ

Зміна вимог системи управління, поява нових засобів комп'ютеризації, нові наукові відкриття в галузі математики, інформатики, теорії моделювання та інших науках, тісно пов'язаних з системою обліку, диктують абсолютно інноваційні напрями її розвитку. У цьому контексті важливою методологічною складовою, здатною позитивно вплинути на систему обліку в цілому є його принципи.

Питання розвитку принципів обліку активно дискутуються в науковій літературі. Найбільшою ґрунтовністю та глибиною характеризуються у цьому плані дослідження М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Р.Т. Джога, В.П.Завгороднього, А.М.Кузмінського, Ю.Я.Литвина, П.П.Німчинова, М.С.Пушкар, С.В.Свірко, В.Я. Соколова, Я.В.Соколова, В.В.Сопка та ряду інших відомих науковців. В основному, як вітчизняні, так і зарубіжні вчені розглядають принципи обліку як постулати, що забезпечують прозорість, точність, своєчасність, ясність, доступність та економічність обліку. Проте сучасна специфіка економічних взаємовідносин, особливо в бюджетних установах, як заодно і розвиток фундаментальних і технічних наук, вимагає здійснення подальших досліджень та обґрунтування нових методологічних засад обліку.

Так, кібернетика в середині ХХ століття зайняла місце серед лідерів науки і характерним свідченням цього можуть служити дискусії тих років відносно можливостей застосування її принципів пояснення до явищ не лише світу техніки, а й інших наук (в тому числі обліку та аналізу) [6]. У цей період з'явилися ряд досліджень, що пов'язані з формування теоретичних обґрунтувань і зміни засад обліку, а саме наукові праці на теми ролі інформаційних технологій в обліку, аналізі та аудиті, специфіки обліково-аналітичного забезпечення в комп'ютерному середовищі та багато інших. Автори, розглядаючи особливості, що виникають в умовах автоматизації обробки економічної інформації та враховуючи вимоги сучасної системи управління, так чи інакше приходять до висновку про необхідність революційного перегляду усталених принципів обліку. Огляд наукових публікацій останніх років вказує на глибинність розглядуваної проблематики, а також її незавершеність і дискусійність. Серед запропонованих

нових підходів найбільш актуальними є позиції А.П.Дикого та А.А.Михалків, котрі пропонують розширити перелік принципів обліку такими складовими як комплексність, безпека та контроль даних, ешелонування бухгалтерських даних [2, с.50; 4, с.126]. Обґрунтовуючи свою позицію, названі автори окреслюють не лише категорійне визначення рекомендованих принципів, а й вказують на недостатню розробленість даного напрямку наукових досліджень.

Розгляд проблематики функціонування облікових систем в умовах використання сучасних технологій обробки економічної інформації все більше починає охоплювати фундаментальне підґрунтя методології обліку – філософські та математичні знання. Таким чином справджується прогноз науковців про те, що процедура математизації теоретичних знань нерідко приводить до зміни першопочатково виведених теоретичних схем. В силу таких змін, вони з рангу доведених і обґрунтованих, знову переводяться у ранг гіпотетичних конструкцій, які потребують обґрунтування [14]. Найбільш структуризованим і переконливим методом обґрунтування, який важко піддається запереченню є математичне моделювання. Принагідно варто зазначити, що в обліковій науці відомі спроби розвитку схожих підходів. Зокрема, достатньою ґрунтовністю у цьому контексті характеризуються наукові праці Р.С. Рашитова та О.І.Кольваха, котрі вважають, що основою подальшого удосконалення обліку можуть виступати формалізація його теорії на основі логіко-математичного моделювання [5, с. 17] та матричної алгебри [3].

Для обґрунтування напрямку модернізації обліку в бюджетних установах, заснованого на використанні досягнень математичних та інформаційних наук, необхідно дослідити природу облікових процесів, їх сутність, принципи відображення, структуру, форму узагальнення тощо. У багатьох джерелах [1, 2, 4 та ін.] дослідження питань удосконалення обліку розглядається з точки зору уніфікації та стандартизації (особливо відповідно з рекомендаціями міжнародних стандартів). В цілому не заперечуючи прогресивних досягнень у цьому плані, слід підкреслити, що перспективи розвитку вітчизняної системи обліку загалом, як і обліку в бюджетних установах зокрема, не мають визначатися лише вказаним напрямом. Такий підхід не можна віднести до категорії модернізаційних, оскільки ті процеси, які відбулися й продовжують відбуватися, та які називають реформуванням системи обліку в Україні, призвели лише до адаптації даної системи до вимог міжнародних стандартів. Цілком справедливим у даному випадку є твердження, що процеси реформування обліку в Україні призвели лише до деякої трансформації основ бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, а не до нових підходів та подальшого етапного розвитку бухгалтерського обліку [1, с. 59]. Доцільними підходами до вирішення теоретичних, методологічних і організаційних проблем обліку, які б відповідали вимогам сучасної системи управління бюджетними установами, можна вважати урахування філософської сутності обліку, ентропії облікової інформації, а також розгляду процесів обліку через призму їх математичного подання.

Моделювання більш досконалої системи їх обліку повинно ґрунтуватися на використанні деяких нових принципів, які на даний час не входять до пере-

ліку принципів обліку, рекомендованих Законом України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. Зокрема, – еквівалентності (детерміністичної та імовірнісної), який забезпечує реальне відображення натуральних показників у вартісному вимірнику; компактності, котрий передбачає згорнене подання облікових даних і можливість їх швидкого розгортання до потрібного обсягу деталізації; ефективності, що передбачає переважання позитивного результату порівняно з понесеними затратами на модернізацію обліку.

Принцип еквівалентності, який є актуальним в умовах нестабільності, забезпечить можливість здійснення моделювання облікових процесів та переведення номінальних вартостей (в тому числі праці й матеріально-технічних ресурсів) у реальні, шляхом урахування таких показників як рівень інфляції, науково-технічного прогресу та часові періоди. Еквівалентність, виступаючи базою оцінки, дозволить отримувати порівняльні показники не лише за часовими періодами, а й стосовно різних суб'єктів, що фінансуються за рахунок бюджету (державного чи місцевих), оскільки формує адекватні та більш реальні оціночні дані. Принцип еквівалентності, як базова категорія при моделюванні перспектив розвитку, служитиме не лише основою удосконалення обліку, як інформаційної системи прийняття управлінських рішень, а й забезпечення ефективності функціонування бюджетних установ у цілому.

Компактність як принцип обліку в бюджетних установах дозволить акумулювати значні масиви інформаційних даних з мінімальними затратами пам'яті машини. Досягнення ефекту стиснення облікових даних відповідно з принципом компактності можна забезпечити двома шляхами: механічним – зміною форм документації та подоланням дублювання даних у системі документообороту; квантовим – розробкою та застосуванням у системі обліку нової теорії нелінійних методів кодування інформації.

Ще один, не менш важливий принцип, який варто застосовувати по відношенню до системи обліку – принцип ефективності, впливає з мети діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Бюджетні установи, як суб'єкти діяльності, мають за мету надання якісних послуг на основі раціонального й ефективного використання фінансового забезпечення, отриманого на підставі кошторису. Вимірювання рівня ефективності не повинно обмежуватися суто прямим грошовим результатом (як різниця між доходом і витратами), а мати інтегровану форму вираження. Такий показник повинен охоплювати різні аспекти позитивного чи негативного результату впливу модернізації системи обліку, в тому числі якісні параметри послуг, що надаються бюджетними установами, продуктивність праці, обсяг діяльності тощо.

Розглянуті теоретичні характеристики та обґрунтування окреслюють один з можливих напрямів розвитку облікової теорії бюджетних установ та модернізації системи обліку, яка в них функціонує. Вони враховують специфіку економічних взаємовідносин, а також сучасні наукові надбання математичних, технічних та інших наук, здатних забезпечити більш прагматичний і практичний підхід до вирішення проблем, що пов'язані з формуванням інформаційної бази

прийняття рішень в умовах системної трансформації управління відповідно до вимог оптимізації.

Література

1. Бондар М.І. Бухгалтерський облік як інформаційна підсистема системи управління / М.І.Бондар // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Збірник науково-прикладних праць „Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. – 2012. – №721. – С. 58-61.
2. Дикий А.П. Необхідність дотримання принципів організації бухгалтерського обліку з метою збереження майна підприємств / А.П. Дикий // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – №1(16). – С.47-56.
3. Кольвах О.И. Ситуационно-матричная бухгалтерия как одно из средств развития теории учета в условиях современных программно-информационных технологий / О.И. Кольвах // http://www.cfin.ru/press/afa/2000-3/15_kol.shtml.
4. Михалків А.А. Принципи бухгалтерського обліку: суперечності поглядів / А.А. Михалків // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №4(54). – С.123-127.
5. Рашитов Р.С. Логико-математическое моделирование в бухгалтерском учете. / Р.С. Рашитов. – М.: Финансы, 1979. – 128 с.

Щербата О.С., Кривицька Н.Ю.

РОЛЬ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

На сьогоднішній день банківська інформаційна система зробила великий шаг вперед, чому свідчить своєчасне отримання інформації та приймання рішень всередині банків. Інформаційна система включає вхід та вихід інформації, які є взаємозалежними та ключовими у функціонуванні системи. Використовуючи дану інформаційну систему, банки можуть ефективно використовувати інформацію, яка надійшла зовні.

Завдяки інформаційній системі сьогодення банки мають змогу інформувати своїх клієнтів про свій успіх та стабільність: фінансові результати та акціонерну діяльність, комплексне обслуговування.

За результатами опитування, яке проводилось КНТУ у філіях таких банків як: Приватбанк, Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль та Ощадбанк, виявлено, що клієнтів банків цікавить така інформація як: депозитна політика, кількість клієнтів що обслуговуються в банку, місце розташування банку, кредитна політика. Недовіру виявили до такої інформації як: показника репутаційної стабільності банків та їх надійності, фінансові результати банків, діяльність акціонерів відносно банків.

За Результатами дослідження можна зробити висновок, що банківські інформаційні джерела для клієнтів несуть необґрунтовано високий рівень витрат

на їх видання і включають інформацію яка несе в собі недовіру і незрозумілість для більшості верств населення, що в свою чергу може впливати на фінансовий стан банку. В свою чергу, банки в своїй інформаційній системі часто використовують рекламу, що є тісно пов'язаною з життєвим циклом банківських послуг, які мають свою специфіку в фінансово-банківській сфері. Вона здатна інформувати існуючих та потенційних клієнтів про нові послуги банку, створити сприятливий образ самому банку.

Рис. 1. Логотипи банків, у яких проводилось опитування

Але, необхідно зупинитися на тому, що інформація може мати достовірну та недостовірну форми. Та достовірна інформація, яку отримують банки від клієнтів, може бути дуже цінною та дати змогу підвищити ймовірність досягнення цілі. У той час, як недостовірна інформація стає кроком до зниження ефективності управління фінансово-банківською системою та її ланок окремо.

Таким чином, можемо зазначити, що швидкість інформаційних потоків на сьогоднішній день є дуже важливим фактор у формуванні та керуванні фінансово-банківської системи. Негативним чином на цю систему може вплинути недостатня та недостовірна інформація, яка може вплинути на дієвість прийнятих рішень, здійснення контрольних та інших функцій банками.

З метою забезпечення ефективного використання системи інформаційних потоків потрібно:

- збалансоване співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами інформації;
- одержання інформації від своїх клієнтів, шляхом прямого опитування, анкетування та інших прийомів;
- чітке розмежування зовнішньої інформації для клієнтів та населення і внутрішньої для управління фінансово-банківською системою;
- забезпечення керівництвом банку інформацією про громадську думку.

Література

1. Костіна Н.І. та ін. Банки: сучасні інформаційні технології: [Навч. посібник] / Костіна Н.І., Антонов В.М., Ганах Н.І.; Нац. акад. держ. податк. служби України. — 2-е вид., перероб. і допов.. — Ірпінь, 2004. — 359 с.

9. Державне управління й місцеве самоврядування в Україні: реалії та перспективи

Ажажа М.А.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що одним з факторів підвищення ефективності діяльності державних органів управління є методи управління, які дозволяють досягати поставлених цілей у короткостроковому періоді з найменшими витратами. Державне управління як процес впливу суб'єкта управління на керований об'єкт здійснюється за допомогою специфічних методів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питанням методології оцінки ефективності державного управління присвячено роботи відомих дослідників, як Г.Атаманчука, В.Аверянова, В.Бакуменка, В.Воронкової, В.Князева, В.Корженко, В.Кравченка, А.Мельника, А.Мерзляк, Г.Монастирського, Н.Нижник, Г.Одинцової, О.Лазора, Ю.Сурміна, А.Чемериса та ін. Проте, незважаючи на широке коло наукових напрацювань з даної проблематики, методологія оцінки ефективності, і особливості її застосування в державному управлінні майже не розглядаються. Малодослідженими залишаються питання щодо формування системи якісних показників оцінки діяльності органів державного управління.

Метою статті є визначення методологічних засад оцінки ефективності державного управління в сучасних умовах; визначення основних особливостей методології оцінки ефективності державного управління; формування критеріїв ефективності діяльності державного управління.

Основний матеріал дослідження. Вирішення проблеми методології оцінки ефективності державного управління потребує роз'яснення понять «методологія» та «методика». *Методологія* найчастіше використовується у двох значеннях: 1) як система певних способів і прийомів, що використовуються у тій чи іншій сфері діяльності; 2) як вчення про цю систему, що являє собою загальну теорію методу. В іншому значенні методологію визначають як систему регулятивних принципів і правил діяльності, як спосіб приведення у взаємодію об'єктів пізнання для виявлення їх іманентних властивостей і відносин [4, с. 353].

Метод – це теоретично осмислений і логічно обґрунтований спосіб пізнавальної діяльності з метою отримання достовірного знання про об'єкт вивчення; сукупність, а точніше – система теоретичних узагальнень, правил (принципів) і методів науково-пізнавальної діяльності, яка забезпечує появу нового достовірного знання, і становить власне методологію [4, с. 354]. Методологічна функція категоріального апарату державного управління дозволяє з'ясовувати

специфіку різних рівнів узагальнень у сферах загальнонаукового та спеціально-наукового пізнання, визначає характер взаємозв'язку загальних і спеціальних історичних теорій, фундаментальних і прикладних досліджень у різних галузях знання. Під **методом державного управління** розуміється спосіб, засіб, прийом впливу суб'єкта управління (органа, керівника) на колективи людей або окремих їх членів як об'єкти управління для досягнення мети управління. Інакше кажучи, метод управління є конкретний спосіб, засіб, прийом здійснення завдань і функцій суб'єкта управління, який забезпечує досягнення його мети. **Методи державного управління розподіляються на** організаційно-адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Економічні методи відносяться до методів управління на основі матеріальної мотивації, які базуються на матеріальних інтересах людей. Вони є основою економічного механізму державного управління. Економічні методи застосовуються як засоби реалізації вимог економічних законів, вони призначені для впливу на економічні управлінські відносини. **До економічних методів відносять:** економічне стимулювання як метод управління, який базується на економічних інтересах громадян суспільства; метод економічної відповідальності за результатами діяльності органів державного управління (встановлюється законодавством). До найбільш **ефективних методів економічної відповідальності** варто віднести метод компенсації втрат, що виникають внаслідок провини органів державного управління і їхніх посадових осіб; господарський розрахунок, метою якого є стимулювання росту ефективності виробництва на основі широкої інтенсифікації.

Ефективність державного управління – якісна категорія, пов'язана з інтенсивністю розвитку суспільства, вона відображає глибинні процеси удосконалення, які здійснюються в усіх її елементах. Таке широке трактування ефективності не суперечить вузьконаправленому її розумінні [2, с. 219]. Оцінка ефективності державного управління потребує комплексного підходу і використання багатьох критеріїв. Критерієм ефективності будь-якого механізму регулювання економіки є його результати, тобто ефективність суспільної діяльності. **Критеріями ефективності діяльності державного управління слід вважати:** цілеспрямованість (доцільність) функціонування державного управління; складність організації державного регулювання; загальні – економічні, соціальні, технічні, кадрові та інші витрати на утримання і функціонування державного регулювання; ступінь відповідності напрямів, змісту, якості результатів управлінської діяльності органів і посадових осіб тим її параметрам, що визначені в правовому статусі закладу, установи, державної посади (кожний відповідає за свою справу); законність рішень і дій державних органів та органів місцевого самоврядування; відповідність змісту управлінських актів запитам і потребам людей; характер та масштаб взаємозв'язків органів державного управління, їхньої діяльності; ступінь забезпеченості в рішеннях і діях управлінського органу або посадової особи державного апарату; правдивість і доцільність управлінської інформації; моральний стан органу управління і його вплив на суспільство.

Рівень і якість життя населення країни виступає як основний критерій ефективності державного управління. Йому підпорядковані допоміжні критерії, які допомагають оцінити процес державного управління: якість, кількість, різномановітність, швидкість, своєчасність отримання інвестицій, доступність до складових, повнота інвестиційного забезпечення в окремому регіоні та інші. Якість потребує, по-перше, створення ринку надання державних послуг, оскільки він породжує боротьбу як за кількість, так і за якість; по-друге, необхідною умовою для підвищення якості є наявність чіткої системи ліцензування, тому що крім державних структур на ринку є і недержавні організації, комерційні структури та фізичні особи; по-третє, увага повинна концентруватися на людині, розробці спеціальної програми для розв'язання проблем конкретної особи [3]. В соціально-економічних системах методологія дослідження ефективності базується на передумові про те, що ефективність управління визначається за допомогою зіставлення ефекту, тобто результату, отриманого в системі, з витратами, спрямованими на досягнення даного результату. У методологічному відношенні найбільш складним є визначення ефекту державного управління як впливу на керований об'єкт у соціально-економічній системі. Такий ефект управління, виражений системою параметрів, що характеризують новий стан об'єкта управління, досягається в результаті управлінських впливів. При цьому всі елементи соціально-економічної системи використовуються відповідно до їх призначення найбільш раціональним способом. Для оцінки ефективності програм соціально-економічного розвитку, органам державного управління варто використовувати показник, який характеризує рівень якості життя населення регіону.

Останнім часом велика увага приділяється складовим елементам економічної категорії якості державного управління, їх угрупованню за окремими компонентами, методам їх виміру, а також побудові інтегральних моделей, які відображають ефективність державного управління (рис. 1).

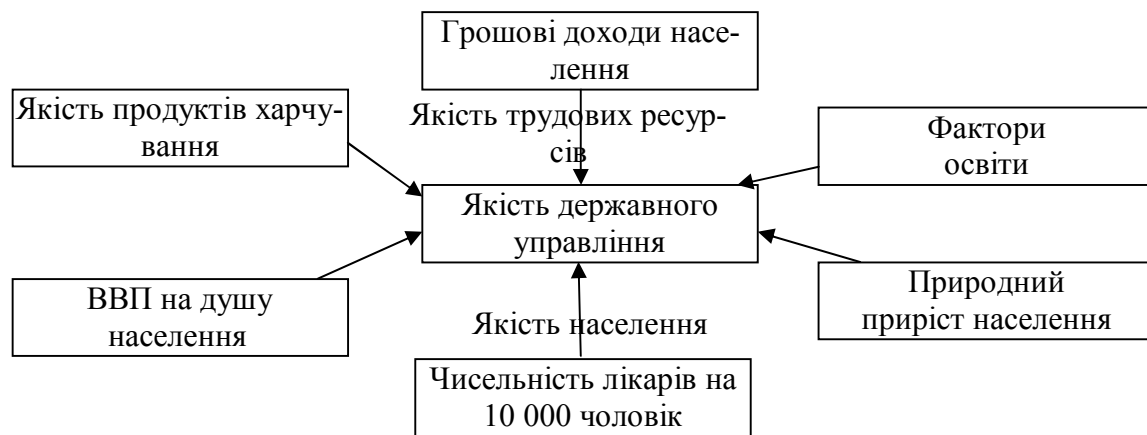

Рисунок 1 – Групи факторів, що впливають на оцінку якості державного управління

Кожна група факторів, представлених на рис. 1 містить у собі досить велику кількість ознак, для відбору яких варто враховувати вимоги до інструмента-

рію для оцінки якості державного управління, який міг би відповідати колу аналітичних завдань, розв'язаних на основі його практичного застосування.

Г.В. Атаманчук запропонував комплекс показників ефективності функціонування суб'єктів державного управління [1]: цілеорієнтованість; витрати часу на здійснення певного обсягу управлінських операцій; стиль функціонування державно-управлінської системи; організаційна складність суб'єкта державного управління; економічні, соціальні, кадрові, технічні витрати на утримання та забезпечення функціонування державно-управлінської системи, розглянуті відповідно до соціально-економічних результатів діяльності керованих об'єктів.

Висновки. Слід зазначити, що поки ще не створено єдину методику оцінки ефективності систем державного управління. Заслужують на увагу наступні напрямки оцінки ефективності органів державного управління: 1. *Загальна ефективність* – це ефективність функціонування систем державного управління може оцінюватися за ступенем досягнення створення умов для розвитку виробництва та відтворення умов безпосереднього життя, а також гідного життя та вільного розвитку людини. 2. *Економічна ефективність систем державного управління*: 1) величина видатків на утримання апарата системи управління залежно від чисельності населення; 2) величина частки бюджету на одного працівника апарата системи управління або на одну гривню видатків на утримання цього апарата. 3. *Якісну оцінку ефективності* систем державного управління доцільно здійснювати на основі оцінки їхнього організаційно-технічного рівня: ефективність організаційно-технічного рівня системи державного управління; рівень поділу праці службовців; загальну чисельність службовців; рівень технологічності управління; загальну кількість функцій органу або структурного підрозділу; рівень контролю якості виконання управлінських рішень; рівень планування якості діяльності службовців; рівень стабільності кадрів; рівень дисциплінованості кадрів; рівень якості робочих місць службовців; рівень інформатизації; рівень якості професійної підготовки службовців; рівень роботи зі зверненнями громадян в органи державного управління; кількість загальних звернень громадян. 4. *Кількісна оцінка ефективності* систем державного управління: 1) кількісна величину апарата системи державного управління щодо чисельності населення відповідного територіального утворення; 2) співвідношення величини валового внутрішнього продукту територіального утворення на одну гривню видатків на апарат або одного працівника апарата.

Література

1. Атаманчук Г.В. Некоторые проблемы познания государственного управления // 36. наук. пр. УАДУ. – Випуск 1. – К.: 2003. – С. 10.
2. Бутенко А.И. Управление предпринимательством: критерии эффективности / Бутенко А.И., Сараева И.Н. // Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. – Одесса: Феникс, 2004. – С. 219.
3. Воронкова В. Менеджмент у державних організаціях: Навчальний посібник. – К.: Вид-

во «Професіонал», 2004. – 256 с.

4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр „Академія”. – 2001. – С.354.

Кравець А.А., Петренко Я.С., Пархоменко М.М.

БІОМЕТРИЧНИЙ ПАСПОРТ: РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ

Україна інтегрує в Європейський союз і намагається перейняти західний досвід. В нашій державі намагаються ввести біометричні паспорти, які планувала ввести Європа. Що буде в Україні покаже практика. Автори статті теоретично проаналізують правову основу і наслідки, які можуть відбутися з прийняттям закону про біометричні паспорти.

Верховна рада України прийняла в другому читанні, як закон законопроект № 10492 "Про Єдиний державний демографічному реєстрі" від 02.10.2012 р., яким передбачається введення в Україні біометричних паспортів.[1]

Він визначає правові та організаційні засади створення та функціонування Єдиного державного демографічного реєстру та видачі документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, а також права та обов'язки осіб, на ім'я яких видані такі документи. Ціллю прийняття законопроекту є запровадження загальноприйнятої Європейської практики щодо створення та забезпечення функціонування реєстру населення, а також виконання Україною своїх зобов'язань перед Європейською спільнотою на шляху до членства в Європейському союзі, в частині що стосується забезпечення в державі обігу документів з електронним носієм інформації. Закон визначив основні терміни, які діють в цій сфері:

1) безконтактна інтегральна схема - безконтактний електронний носій, який дозволяє здійснювати комплекс заходів, пов'язаних з ідентифікацією особи;

2) біометричні дані - сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (основні біометричні дані, відцифровані параметри: підпис особи, образ обличчя особи; додаткові біометричні дані, параметри – відцифровані відбитки пальців рук);

3) біометричні параметри - вимірювальні фізичні характеристики або особистісні поведінкові риси, що використовуються для ідентифікації (впізнання) особи або верифікації наданої ідентифікаційної інформації про особу;

4) заявники - громадяни України, особи без громадянства, які мають право на постійне проживання в Україні, іноземці та особи без громадянства, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники, представники;

5) ідентифікація особи - установлення тотожності особи за сукупністю інформації про неї за допомогою основних та додаткових біометричних даних,

параметрів;

6) ім'я особи – прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи;

7) машинозчитувальна зона - місце в документі, призначене для внесення та зчитування інформації, визначеної цим Законом, за допомогою технічних засобів.

Поняття біометрії згідно великого енциклопедичного словника - це (біо і метрія), це розділ біології в основу задач якого входить планування кількісних біологічних експериментів та обробка даних результатів методами математичної статистики. Основи біометрії закладені у кінці 19 ст. роботою англійських вчених Ф. Гальтона і К. Пірсона. Біометрія система розпізнавання людей по одній або більше фізичних або поведінкових рис. В області інформаційних технологій біометричні дані використовуються в якості форми управління ідентифікаторами доступу і контролю доступу. Також біометричний аналіз використовується для виявлення людей, які перебувають під наглядом.[2, с.358]

Введення закону "Про Єдиний державний демографічний реєстр" на думку науковців порушують права громадян України згідно діючому в Україні законодавству. А саме Конституцію України від 28.06.1996р.:

1. Статтю 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. [3,с. 11]

2. Статтю 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. [3,с.13]

3. Статтю 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.[3,с. 14]

Закон про впровадження біометричних паспортів потребує доопрацювання, оскільки містить безліч недоліків. В законі зберігається термінологічна плутанина: замість нинішнього внутрішнього паспорта вводиться пластикова картка, але вона зберігає стару назву - "паспорт громадянина України". Виходячи з міжнародної практики, паспортом називають документ, оформлений у вигляді книжки, призначений для виїзду за кордон, а внутрішній пластиковий ідентифікатор називають "посвідченням особи" (ID-карткою).

За можливості впровадження електронних паспортів в Україні, слід взяти до уваги релігійні міркування, тому що релігія, більшість до якої кожен з нас належить впливає на наші думки та діяння в буденному житті. В Україні кожен має право на свободу віросповідання, згідно ст.35 Конституції України [3,с.14]

Православна Християнська Церква проти введення електронних засобів розпізнавання громадян, основуючись на те, що створюється можливість відкритого або невидимого втручання не тільки в буденне життя людей, але в їх духовність, віру та світосприйняття.

В проекті документа «О позиции Церкви в связи с появлением и перспек-

тивами розвитку новых технологий идентификации личности» від 2012 року Руська Православна Церква звертає увагу на те, що в разі дії біометричних паспортів буде зростати кіберзлочинність. [4] На думку Церкви, сьогодні можуть діяти біометричні паспорти, а завтра це вже будуть біочіпи під шкіру. В такому випадку можуть йти імпульси на людину, щоб досягати тих чи інших цілей того, хто ввів чіп. У людини подавляється воля і таким чином він стає рабом технічного прогресу і тотального контролю. А це в протигагу Богу, який дав свободу людям[5].

Тому Руська Православна Церква веде боротьбу з електронними засобами контролю, и пропонують альтернативу (церковний паспорт), щоб віруючі могли користуватися звичними способами, для підтвердження своєї особистості при отриманні соціальних благ і взагалі при контактах з державою.

Автор схиляється до релігійної думки. Тому що по-перше, переживання православної Церкви стосовно ведення біометричних паспортів та чіпів було чутно вже давно, принаймні, скільки пам'ятає автор – приблизно 10 років. Вже тоді стверджувалося, що все призведе до тотального контролю. Тому що в писанні Нового заповіту Біблії, ці події передбачені пророком тисяч років назад, які передують кінцю світу.

По-друге, з огляду на законодавчу базу, нові паспорти – це порушення прав та свобод українських громадян, виходячи з попереднього аналізу проекту Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус». Там йде мова про те, що при введенні в дію біометричних паспортів буде дотримання гарантованих Конституцією України свобод пересування і вільного вибору місця проживання, заборони втручання в особисте та сімейне життя, інших прав і свобод людини та громадянина. Але, слід відзначити, що буде створенню єдиний державний демографічного реєстр, який являє собою електронну інформаційно-телекомунікаційну систему. А внесення даних громадян до реєстру, вже дає надзвичайну легку можливість спостерігати за переміщенням людини, порушення її свобод.

По-третє, на мою думку автора, перевірка нових документів людей, якщо буде поширюватися тенденція ведення біометричних паспортів, буде схоже на перевірку життєдіяльності роботів. А це може передувати створення контрольованого державою суспільства. З точки зору будь-яких політиків, це досить вигідно, адже контрольоване суспільство, що ще може бути кращим: жодних протестів, страйків, революцій, відсутність диференціації думок, а отже створення «ідеального суспільства».

Автори дійшли до висновку, що законопроект "Про Єдиний державний демографічний реєстр" дозволяє втручання держави в особисте життя громадянина, сімейні відносини, дає змогу контролювати дії громадян незалежно від їх бажання. Цим порушуються вище зазначені статті Конституції України. Нашому президенту потрібно добре замислитися над тим, чи слід підписати цей закон в даній редакції. Можливо все-таки звернути увагу на те, що більшість західних держав відмовились від біометричних паспортів. Чомусь наш парламент

не захотів залишити це питання в «кошику». Важливо науковцям проаналізувати чи потребує Україна змін до законодавства про реєстр громадян.

Література

1. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Проект Закону України від 02.10.2012 р./Верховна Рада України// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516.
2. Большая советская энциклопедия (В 30 томах). Гл.ред. А.М. Прохоров, 3-е изд. М.: «Советская Энциклопедия», 1970. – Т.3. Бари-Браслет, 1970, 640 с. с илл.
3. Конституція України: чинне законодавство станом на 10 лютого 2011 р.:(Відповідає офіційному текстові) – К.:Алерта; ЦУЛ; 2011.- 96 с.
- 4.Проект документа «О позиции Церкви в связи с появлением и перспективами развития новых технологий идентификации личности»/2012 г./Официальный сайт Московского Патриарха // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/2255365.html>
5. Митрополит Ириней: «Биометрические паспорта – повод для диалога, а не митингов» (газета «Наше місто», 25 ноября 2011 г., № 166)// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoslavye.org.ua/2011/12/mitropolit_iriney

Мельникова М.В.

ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах реформування економіки особливо підвищується роль і значення базових інститутів суспільства, до яких відноситься місто. Серйозні зміни у соціально-економічній сфері міста впливають на соціальну політику на державному і регіональному рівні, взаємодію між населенням та органами управління містом, ускладнюють і змінюють структуру міського економічного середовища і можливості залучення та використання місцевих ресурсів у процесах міського економічного та соціального розвитку. Вказані обставини передбачають розробку і впровадження відповідної системи міського управління, найважливішими складовими якої виступають організаційна структура та економічний механізм. Під міським управлінням розуміється діяльність органів місцевого самоврядування з управління власністю територіальної громади міста, об'єктами міського господарства, формування та виконання міського бюджету, організації своєї роботи, а також іншій їх діяльності у різних сферах економіки міста, спрямованої на забезпечення життєдіяльності населення та вирішення питань місцевого значення.

Зважаючи на те, що теоретико-методологічні засади міського управління включають три основні напрями, зокрема, організацію, технологію та кадрову політику міського управління, тому при формуванні основ організаційної структури та економічного механізму міського управління необхідно забезпечити зв'язок з вказаними напрямками, особливо це стосується питань організації та технології управління.

Організаційні принципи міського управління полягають у такому:

принцип плавності в умовах переходу до ринкової економіки виражається у розробці різних програм розвитку господарства, прогнозуванні результатів регіональних програм, розрахунках найбільш ефективного використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, визначенні пріоритетних цілей і завдань;

принцип об'єктивності вимагає аналізу та обліку фактичного стану і розвитку процесів і явищ, умов, існуючих у соціальному середовищі, впливу демографічних та інших факторів, а також закономірностей взаємодії суспільства з природним середовищем для реалізації оптимального управління;

принцип диференціації (розподілу) і фіксування функцій і повноважень кожного з посадових осіб, що вкрай важливо для правильного підбору і розстановки міських службовців відповідно до їх професійної підготовки та досвіду роботи, а також розробки організаційних структур управління відповідно до об'єктивних функцій;

принцип науковості полягає у застосуванні наукових методів і засобів збору, обробки, узагальнення та аналізу інформації про стан об'єкта управління; її обробки із застосуванням кількісних методів на базі ПЕОМ; виявленні актуальних проблем, формуванні пріоритетних цілей, постановці завдань, визначенні ефективних способів і засобів їх вирішення;

принцип раціональності полягає в тому, що цілі та завдання управління повинні досягатися при найменших фінансових, ресурсних (силах і засобах) і тимчасових витратах. Управління повинне бути оптимальним. Раціональність управління базується на розробці науково обгрунтованих варіантів рішень, їх порівнянні та виборі найкращого;

принцип відповідальності суб'єктів виконавчої влади за результати роботи в цілому. Це забезпечується нормативно-правовим закріпленням повноважень, завдань, функцій, структури, форм і методів роботи;

принцип єдиноначальності полягає в тому, що питання поточного оперативного управління здійснюються шляхом єдиноначальності;

принцип галузевого управління, відповідно до якого для вирішення певної групи завдань утворюються цільові структури, спеціальні органи та апарати. Галузевий принцип дозволяє оперативно здійснювати єдину управлінську політику, раціонально та оперативно використовувати сили і засоби;

принцип подвійного підпорядкування забезпечує поєднання централізації в керівництві з урахуванням місцевих умов.

Дотримання зазначених організаційних принципів дозволить підвищити раціональність, гнучкість, плавність, ефективність управлінської діяльності, застосування нових методів управління, включаючи стратегічні підходи.

Система міського управління охоплює: організацію і функціонування суб'єкта управління – органів міського управління (керуючу підсистему); структуру взаємозв'язків керуючої системи з керованим об'єктом – містом (прямі і зворотні зв'язки); компоненти керованої підсистеми, які створюють її структуру та безпосередньо сприймають управлінські впливи

Суб'єкт міського управління має складну організаційну структуру, є сукупністю організаційно оформлених груп людей (міських службовців), об'єднаних відповідними зв'язками та управлінськими відносинами.

Об'єкт міського управління – місто, яке є соціально-економічною системою, що складається з декількох тісно взаємодіючих і взаємозалежних елементів, включаючи населення, природно-географічне середовище, містоутворюючу і містообслуговуючу підсистему.

Суб'єкт міського управління в процесі управління використовує вихідну інформацію, знання та вміння персоналу, різні ресурси, плани та їх експертизу, певні дії службовців та інших учасників управлінського процесу, а також суб'єктивні результати управління, які характеризують не тільки об'єктивне існування потреб та інтересів, але й їх відображення в думках і почуттях людей. При цьому під організаційною структурою міського управління розуміється сукупність ланок (органів, підрозділів, виконавців), що знаходяться у взаємозв'язку і взаємозалежності, мають певні права, обов'язки і відповідальність та виконують певні функції.

Економічний механізм міського управління включає сукупність засобів та інструментів, що забезпечують ефективний розвиток соціально-економічної бази міста. Засобами економічного механізму є методи управління, інструментами – ціни, податки, кредит, форми матеріального стимулювання. Ці важелі дозволяють створити такі економічні умови, які сприяють підвищенню ефективності функціонування, стимулюють поповнення доходної частини місцевих бюджетів, поліпшують умови міського розвитку, пов'язують економічну діяльність з місцевим ринком робочої сили та інтегрують господарську діяльність міста. Склад економічного механізму міського управління багато в чому залежить від фінансово-економічної бази, яка забезпечує господарську самостійність місцевого самоврядування, задоволення потреб населення міста та створення умов його життєдіяльності.

У процесі динамічних змін, що відбуваються в місті, обумовлених розвитком науки і техніки, культури, зростанням масштабів виробництва, динамічністю та складністю господарських зв'язків, актуалізується проблема формування та адаптування організаційної структури та економічного механізму міського управління відповідно до умов функціонування та розвитку.

Зазначену проблему доцільно вирішувати на підставі обґрунтування оптимальних параметрів організаційної структури та економічного механізму міського управління, включаючи структуру, розподіл функцій, співвідношення між

окремими групами з точки зору успішної реалізації цілей розвитку міста, окремих його складових, урахування інтересів та подолання протиріч для досягнення очікуваних результатів.

Таким чином, формування та використання організаційно-економічного забезпечення міського управління відповідно до стратегії і тактики соціально-економічного розвитку міста нерозривно пов'язано з вирішенням таких завдань:

узагальнення сучасних теоретико-методологічних підходів до організаційно-економічного забезпечення міського управління;

виявлення особливостей складу і структури економічного механізму міського управління;

оцінка відповідності організаційно-економічного забезпечення міського управління стратегії соціально-економічного розвитку;

формування комплексної системи організаційно-економічного забезпечення міського управління та методичні рекомендації щодо її впровадження та використання.

Зазначені завдання мають як теоретико-методологічний, так і прикладний характер, тому їх вирішення повинно спиратися на загальні положення теорії міського управління, а також враховувати особливості функціонування та розвитку міст України відповідно до існуючої системи місцевого самоврядування. Це й повинно стати предметом подальших досліджень.

Мосьондз С.О.

УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ

Роль науки на сучасному етапі розвитку світового співтовариства є визначальною для розвитку країни, для її успіху в оточенні інших країн і народів. З огляду на це, вже наприкінці ХХ ст. в розвинених країнах розпочалося активне переосмислення ролі й місця науки в житті сучасних суспільств і, ширше, у розвитку всього людства. А, як наслідок, відбувається акцентування трансформації засобів здійснення державної політики у сфері науки.

Засоби здійснення державної політики у сфері науки позначаються різностороннім характером, при цьому усі вони взаємопов'язані та взаємозалежні, становлять цілісну систему, перетинаються із засобами адміністрування інших сфер діяльності публічної адміністрації. Тільки раціональне використання різноманітних засобів у взаємозв'язку, обґрунтований вибір основних з них, уміле поєднання створюють умови для належного забезпечення публічного адміністрування сфери науки, сприяють досягненню намічених результатів.

Вибір конкретного адміністративно-правового засобу визначається правовими актами України, доцільність його застосування в тій чи іншій ситуації визначається умовами, що склалися, наявністю певних обставин, відповідно до

видів сфери науки.

Аналіз чинного адміністративного законодавства і практики його застосування дає підстави зробити висновок, що серед адміністративно-правових засобів здійснення державної політики у сфері науки можна виокремити: засоби дозвільної природи (установча діяльність в сфері науки; реєстраційна діяльність в сфері науки; експертна діяльність в сфері науки; атестаційна діяльність в сфері науки) та засоби управлінської природи (контроль за діяльністю в сфері науки; нагляд за діяльністю в сфері науки; адміністративна відповідальність за порушення законодавства України, яким урегульовано сферу науки).

Керуючись рамками винесеної у назву наукової доповіді тематики та свідомо абстрагувавшись від засобів дозвільної природи спробуємо провести сутнісну характеристику управлінських засобів здійснення державної політики у сфері науки в Україні.

Одразу відзначимо, що здійснивши аналіз контрольних та наглядових повноважень органів публічної адміністрації у сфері науки, можемо констатувати, що доцільно говорити саме про їх контрольню-наглядову діяльність, сутність якої потребує негайного визначення на законодавчому рівні. При цьому наглядові повноваження є елементом контролю. Таке твердження ґрунтується на такому:

по-перше, органи публічної адміністрації у сфері науки реалізують свої контрольню-наглядові повноваження щодо об'єктів, які у більшості випадків їм організаційно не підпорядковані;

по-друге, у процесі реалізації контрольню-наглядових повноважень застосовуються заходи адміністративного впливу, а за результатами реалізації можуть застосовуватись і адміністративні заходи;

по-третє, реалізація контрольню-наглядових повноважень спрямована як на визначення міри і ступеня дотримання відповідними суб'єктами спеціальних норм і правил, так і щодо діяльності підконтрольних об'єктів у цілому чи окремих її аспектів.

Продовжуючи аналізувати зміст контрольню-наглядової діяльності органів публічної адміністрації у сфері науки в Україні, слід сформулювати мету цієї діяльності. Так, метою контрольню-наглядової діяльності органів публічної адміністрації у сфері науки в Україні є виявлення та нейтралізація чинників, котрі перешкоджають стабільному функціонуванню й гармонійному розвитку сфери науки. Виходячи з мети вказаної діяльності, впливають її завдання, основним з яких є визначення фактів дотримання (або недотримання) відповідними суб'єктами встановлених приписів у межах компетенції.

Що стосується адміністративної відповідальності за порушення законодавства, яким регулюється сфера науки, то вона включає всі властиві юридичній відповідальності основні ознаки: 1) ґрунтується на державному примусі у формі каральних і право відновлювальних (компенсаційних) способів; 2) виражається в обов'язку особи зазнавати певних втрат; 3) настає лише за вчинені або вчинювані правопорушення в разі встановлення складу правопорушення; 4) здійснюється компетентним органом у суворій відповідності із законом, а саме із са-

нкціями норм права, якими встановлюються вид і міра втрат; 5) здійснюється у процесі правозастосовної діяльності за дотримання певного процедурно-процесуального порядку і форм, встановлених законом.

Специфічною ж ознакою, що є визначальною для характеристики адміністративної відповідальності у сфері науки є те, що проступки у сфері науки в своїй питомій вазі мають загальний характер і вчиняються у будь-якій галузі. Наприклад, адміністративні корупційні правопорушення (гл. 13-а КУпАП), порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. 51-2 КУпАП), порушення права на інформацію (ст. 212-3 КУпАП), здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем (ст. 212-6 КУпАП), порушення законодавства про державну таємницю (ст. 212-2 КУпАП), порушення встановленого порядку видачі сертифіката відповідності (ст. 172-1 КУпАП), порушення порядку видачі документа дозвільного характеру (ст. 166-10 КУпАП), порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (ст. 166-11 КУпАП), порушення законодавства про ліцензування певних видів господарської діяльності (ст. 166-12 КУпАП) [1].

Основні ж тенденції застосування адміністративної відповідальності у сфері науки в Україні за наукові правопорушення передбачається визначити шляхом аналізу заходів відповідальності, які містяться у нормативно-правових документах, направлених на регламентацію наукової діяльності та органів публічної адміністрації, які наділені правом їх застосовувати.

Так, 14 вересня 2011 року Наказом МОНмолодьспорту №1059 «Деякі питання присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» були затверджені Положення про атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та Положення про спеціалізовану вчену раду, відповідно до яких Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України наділено повноваженнями позбавляти у встановленому порядку наукових та науково-педагогічних працівників наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, припиняти або обмежувати діяльність спеціалізованих вчених рад, скасовувати рішення спеціалізованої вченої ради [2].

Питання про позбавлення наукового ступеня порушується у випадку, коли до спеціалізованої вченої ради надійшли матеріали, які дають для цього підставу. Голова ради доручає комісії з членів ради перевірити такі матеріали щодо обґрунтованості справи. У разі потреби рада запитує у відповідних наукових установ, вищих навчальних закладів додаткові матеріали. За наслідками перевірки комісія складає висновок, який подається на розгляд ради.

Атестаційна колегія МОНмолодьспорту, відповідно до покладених на неї завдань, припиняє або обмежує в установленому порядку діяльність спеціалізованих вчених рад. Припинення діяльності ради є крайнім примусовим заходом впливу, який може бути застосований у разі порушення радою вимог нормативно-правових актів з питань присудження наукового ступеня доктора чи кандидата наук.

Щодо скасування рішення спеціалізованої вченої ради, атестаційна колегія МОНмолодьспорту скасовує рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів кандидата наук і доктора наук у разі порушення цими радами встановленого порядку присудження наукових ступенів. У разі, коли встановлено, що експертизу дисертації проведено неякісно, висновок спеціалізованої вченої ради недостатньо аргументований або порушено вимоги нормативно-правових актів з питань присудження наукового ступеня доктора і кандидата наук, атестаційна колегія МОНмолодьспорту готує проект атестаційного висновку щодо скасування рішення ради про присвоєння наукового ступеня, який подається на розгляд МОНмолодьспорту.

Таким чином, позбавлення наукових ступенів, припинення або обмеження діяльності спеціалізованих вчених рад, скасування рішення спеціалізованих вчених рад є примусовим заходом, що застосовується атестаційною колегією МОНмолодьспорту за порушення законодавства в сфері науки, тягнуть негативні наслідки щодо порушників та можуть розглядатись як специфічний різновид стягнень. Варто звернути увагу, що більшість примусових заходів, які застосовуються атестаційною колегією МОНмолодьспорту в межах його компетенції, спрямовані на покарання порушників правопорядку у науковій сфері та застосування специфічних стягнень.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Деякі питання присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: Наказ МОНмолодьспорту від 14.09.2011 № 1059 // Офіційний вісник. – 2011. – № 78. – Ст. 2895.

Сасіна Л.О.

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ, ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

Вітчизняні науковці поступово приходять до висновку: якщо економічна модель суспільства буде базуватись виключно на принципі утилітаризму, вона самознищиться. Тому актуальним є пошук компромісу між матеріальними і духовними прагненнями людини, колективу, спільноти.

Метою даної статті є дослідження сутності проблеми взаємодії бізнесу, влади і суспільства.

На початку економічних реформ в масовій свідомості українців переважала надія (як потім виявилось, ілюзорна) стосовно того, що «багатство» (прибуток) накопичуючись на одному полюсі суспільства, потім буде перерозподілятися між всіма членами суспільства у вигляді нових робочих місць, допомоги

незахищеним верствам населення, заробітної плати працівникам бюджетної сфери. Реальність не підтвердила цих очікувань.

В результаті крупномасштабної приватизації сталося розшарування суспільства, зросла диференціація доходів, значний відсоток населення опинився на межі або за межею бідності, знизилась ефективність виробництва, зросли показники безробіття. Такі результати свідчать про недосконалість проведених реформ. В цивілізованому суспільстві економічні цілі і розмір прибутку бізнесменів повинні врівноважуватись правовими і морально-етичними нормами поведінки. Тому в масовій свідомості українців сформувалось переконання, що величезні багатства, які накопичились за декілька років в процесі роздержавлення власності є результатом не наполегливої праці і чесної конкуренції, а нерівного доступу до держаних ресурсів і легалізації тіньових капіталів. Наслідком цього став прояв негативного ставлення і недовіри до власників крупного бізнесу. Сама концентрація багатства в нинішніх умовах вважається справою несправедливою. Зрозуміло, бізнесменів хвилює їх негативний імідж в суспільстві, вони б хотіли його змінити, але і до цих пір ставлення до них в суспільстві суттєво не покращилось.

Потреба в соціальній взаємодії влади, бізнесу і суспільства довгий час не усвідомлювалась. Одним з перших питань про соціальну відповідальність бізнесу (СВБ) поставив Е.Карнегі. Він сформулював два основних принципи, на яких ґрунтується поняття «соціальна відповідальність». Перший – принцип доброчинності, другий – принцип служіння суспільству. В кінці 60-х на початку 70-х років XX століття в США, Великобританії, Японії і Німеччині почала формуватись концепція соціальної відповідальності. В найбільш загальному вигляді вона означала: бізнес повинен не тільки піклуватись про прибутки і сплату податків, а й розділяти з суспільством і владою відповідальність за соціальну несправедливість, економічну нерівність, екологічні проблеми, допомагати економічно адаптуватись соціально незахищеним верствам населення.

В той же час виникли різні підходи до тлумачення сутності соціальної відповідальності бізнесу. Так, в теорії корпоративного альтруїзму стверджується, що корпорації повинні відповідати за поліпшення якості життя людей. Теорія корпоративного егоїзму базується на положенні – бізнес відповідальний тільки за збільшення прибутків своїх акціонерів. Між крайніми позиціями альтруїзму і егоїзму існують проміжні, наприклад, теорія освіченого егоїзму, теорія соціально-відповідальної поведінки. Згідно з положеннями першої, - корпорація зменшує поточний прибуток, здійснюючи внески в соціальні і доброчинні програми, але при цьому створює сприятливі умови для стабільного прибутку в майбутньому. Згідно з положеннями другої, - соціально-відповідальна поведінка базується на прагненні бізнесу підвищити свій соціальний статус за рахунок участі в доброчинних і соціальних програмах. Причому між прихильниками різних концепцій йде гостра дискусія. Так, Д. Хендерсон вважає концепцію соціально-відповідальної поведінки «оманливою» і «руйнівною», оскільки вона базується на «сумнівних або брехливих припущеннях», які призводять до «зростання затрат і погіршення результатів» діяльності корпорацій [1, с. 24-26].

В міжнародній практиці загальноприйнятого визначення терміну «соціальна відповідальність бізнесу» не існує. Він може тлумачитись як доброчинство, меценатство, корпоративна соціальна відповідальність, соціально-маркетингові програми, спонсорство, філантропія і т.і. Однак в будь-якому разі зберігається такий зміст: соціальна відповідальність бізнесу – це вплив бізнесу на суспільство, відповідальність тих, хто приймає бізнес-рішення, перед тими, на кого прямо чи опосередковано ці рішення націлені.

Дане визначення можна вважати дещо абстрактним, хоча б тому, що передбачити всі наслідки прийнятого рішення неможливо, тому повна відповідальність є недосяжною. В умовах, що склалися, найбільш прийнятним може бути такий підхід: соціальна відповідальність бізнесу – це не правило, а етичний принцип, якого слід дотримуватись при прийнятті рішень.

Як відомо, СББ має багаторівневий характер:

1. Базовий рівень – виконання бізнесом основних зобов'язань: своєчасної сплати податків, заробітної плати, по можливості – створення нових робочих місць.
2. Другий рівень – забезпечення персоналу адекватними умовами не тільки роботи, але і життя.
3. Третій рівень (найвищий) – доброчинна діяльність.

В практичному житті поняття СББ трактується як добровільний, більший, ніж це визначено законом, внесок, пов'язаний безпосередньо з основною діяльністю компанії і спрямований на розвиток суспільства в соціальній, економічній і екологічній сферах.

СББ можна сприймати як обов'язок ділових кіл виходити в своїй діяльності за межі безпосередніх інтересів корпорацій. З іншого боку, можна розглядати соціальну відповідальність як об'єктивну необхідність виконувати корпораціями свої функції в інтересах різних соціальних кіл і організацій. Обидві точки зору є справедливими і відображають різні варіанти взаємодії суспільства, держави, політики і бізнесу.

Таким чином, можна стверджувати, що СББ в широкому розумінні – це, з одного боку, певні очікування суспільства стосовно поведінки власників капіталу і менеджерів, з другого, - усвідомлення ними свого боргу перед суспільством, колективом, індивідом та соціальної відповідальності за свої дії. Більш вузьким, в порівнянні з СББ, є визначення «корпоративної соціальної відповідальності» (КСВ): це соціально відповідальна поведінка компанії, яка передбачає комплекс соціальних програм в пріоритетних для неї напрямках.

Участь українських корпорацій в міжнародних інвестиційних процесах потребує ведення бізнесу на засадах відкритості, прозорості, соціальної спрямованості. Проте зараз ще не існує достатньої кількості теоретичних розробок, які б дозволяли створити дієвий механізм функціонування корпорації на вказаних засадах. Серед першочергових задач в цьому зв'язку слід виділити оцінку факторів зацікавленості бізнесу в соціальній активності. Ця задача особливо актуалізується в умовах вітчизняної економіки, коли в суспільстві помітним є загальне негативне ставлення населення до крупного бізнесу.

Нинішня реальність є такою, що основним спонукальним мотивом доброчинної діяльності виступає створення взаємовигідних відносин бізнесу з владою. Не секрет, що часто доброчинна акція стає умовою невтручання влади в реалізацію того чи іншого бізнес-проекту. Значна кількість топ-менеджерів при обранні об'єкту для підтримки орієнтуються на пріоритети місцевої влади.

Бізнес безпосередньо зацікавлений в формуванні позитивного іміджу в масовій свідомості, тому віддає перевагу помпезним популярним заходам, які широко висвітлюються на телебаченні і в пресі, але реально не покращують соціальний клімат в країні. В цілому можна констатувати, що зацікавленість представників бізнесу в удосконаленні соціальної сфери залишається досить низькою. Тобто очікування влади від бізнесу відрізняються від очікувань суспільства.

Зараз можна виділити чотири моделі соціальної поведінки бізнесу в Україні.

Перша модель – функціонування крупних підприємств, які визначають якість життя певного населеного пункту.

Друга модель – добровільно-примусова доброчинність.

Третя модель – домовленість про добрі справи на взаємовигідних умовах.

Четверта модель – соціальне партнерство.

Найбільш прийнятною є четверта модель, але, на жаль, на практиці вона майже не реалізована.

Суттєва різниця в застосуванні принципу соціальної відповідальності українськими і західними діловими колами полягає в відмінностях в розумінні ними мети: перші використовують його як інструмент для управління репутацією, другі – як спосіб побудови довгострокових, взаємовигідних стосунків роботодавців з персоналом, владою, суспільством.

Проблема може почати вирішуватись за умови, що всі зацікавлені сторони усвідомлять: економічна діяльність, в кінцевому рахунку, здійснюється для покращення умов життя людей, задоволення їх матеріальних і духовних потреб.

Література

1. Хендерсон Д. Нужна ли бизнесу социальная ответственность? // Бизнес и общество, 2003, №15.

Смирнов І.Г.

ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ КЛАСТЕРИ В ЄС ТА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЦІ СТРУКТУРИ

Тема статті знаходиться на перехресті двох надзвичайно актуальних науково-практичних напрямків, що безпосередньо торкаються процесів євроінтеграції та, без сумніву, є цікавими для України, яка визначила свій курс на євроінтеграцію як стратегічний. Ці два напрямки – це єврологістики та єврокластери. Єврологістика означає формування єдиного транспортно-логістичного простору в Європі, що включатиме не тільки країни-члени ЄС (їх на сьогоднішній день 27), але й країни-сусіди ЄС, в т.ч. Україну. Процеси єврологістики мають свою історію та етапи формування у кшталті Пан'європейської транспортно-логістичної інтеграції, її структурних та регіональних компонентів та програм, зокрема, це TEN (TransEuropean Network – Трансєвропейська мережа), TINA (Transport Infrastructure Needs Assesment – Оцінка потреб розвитку транспортної інфраструктури), PETrA (PanEuropean Transport Areas - Пан'європейські транспортні зони), PEC (PanEuropean Corridors - Пан'європейські транспортні коридори) тощо. Процеси кластеризації в ЄС, тобто створення галузевих територіально-виробничих комплексів у ключових секторах економіки, теж отримали значний розвиток і є одним з важелів підвищення ефективності господарського розвитку ЄС у сучасних умовах. Нині процеси кластеризації охопили і галузі сфери послуг, зокрема, транспортно-логістичні послуги, отже, з'єдналися з процесами єврологістики. Процеси транспортно-логістичної кластеризації в Європейському союзі слід розглядати як характерну особливість сучасного етапу розвитку єврологістики та формування єдиного Пан'європейського транспортно-логістичного простору.

Транспортно-логістичні кластери (ТЛК) - галузеві кластери, кінцевою продукцією яких є транспортно-логістичні послуги в вантажному секторі, в пасажирському секторі, або в обох. Тема ТЛК - порівняно нова тема в літературі про галузеві кластери. Тому на теперішній час кількість публікацій із цієї тематики незначна, в особливості по ТЛК Європейського Союзу. Запізнілий інтерес до ТЛК можна пояснити двома особливостями цієї категорії кластерів: 1. ТЛК - кластери послуг, тоді як традиційна література по галузевим кластерам концентрувалася на кластерах товарного виробництва, оскільки виробництво продукції галузей спеціалізації - товарів є центральним завданням економічного розвитку регіонів. Однак, ставлення до процесів кластеризації в галузях сфери послуг змінюється в міру зростання сегмента спеціалізованих послуг в економіці розвинених країн - сегмента, у розвитку якого транспортно-логістичні послуги відіграють лідируючу роль. 2. Транспортні галузі та транспортні системи займають особливе положення в економіці країн, складаючи, разом з містами і міськими агломераціями, найважливіші елементи формування особливостей

економічної географії країн і регіонів. У цьому зв'язку визначення території ТЛК представляє деякі методологічні труднощі, які до теперішнього часу ще остаточно не подолані. За нашою думкою територію ТЛК можна визначити як адміністративно-територіальну одиницю чи сукупність суміжних адміністративно-територіальних одиниць, наприклад, це може бути місто чи міська агломерація. Узгодження території кластера з адміністративно-територіальним поділом необхідно як з міркувань зацікавленості і відповідальності органів влади, так і з міркувань забезпечення вимірювання діяльності кластеру даними офіційної статистики. Зв'язок між кластером і територією встановлюється за такими ознаками: 1) Організації кластера є резидентами території - вони зареєстровані у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, виконують вимоги місцевого (регіонального) законодавства, сплачують податки. Резидентом території може бути як юридична особа, так і її територіальний підрозділ, що має права ведення самостійної господарської діяльності (приміром, статус філії). 2) Організації кластера контролюють об'єкти термінальної транспортної інфраструктури території на основі права власності, участі в капіталі, оренди чи іншої правової підстави, що забезпечує контроль. 3) Організації кластера домінують в транспортно-логістичних операціях, здійснюваних на термінальній інфраструктурі території, що означає, що кластер має домінуюче становище на ринку транспортно-логістичних послуг на даній території. 4) Домінуюче положення кластера на регіональному ринку не має нічого спільного з монополією, оскільки кластер - не організація, а множина організацій, що перебувають між собою як у відносинах кооперації, так і у відносинах конкуренції.

Транспортно-логістичні кластери належать до однієї з трьох категорій: 1) Портові ТЛК; 2) Прикордонні ТЛК; 3) Територіальні (регіональні) ТЛК. Прикордонні і регіональні ТЛК можуть бути об'єднані в категорію внутріконтинентальних ТЛК. Вищенаведені види транспортно-логістичних кластерів закономірно взаємодіють між собою на певній території. Ця взаємодія портових та внутріконтинентальних кластерів призводить до того, що серед морських портів можуть бути виділені такі категорії ТЛК, як порти – гейтвеї та стикові порти. Порти – гейтвеї (port gateway) – це порти, в яких переважаючим типом операцій є операції перевалки з морських шляхів на наземні або навпаки. У стикових портах (transshipment / interlining port) переважаючим типом операцій є операції перевантаження з одних суден на інші. Одже, порти – гейтвеї з'єднують морську транспортну мережу з інфраструктурою наземного транспорту, а стикові порти обслуговують технології морських перевезень (аналог сортувальних станцій на залізницях). На практиці в більшості морських портів виконують обидва типи операцій у різних співвідношеннях. Розглянуті вище види і категорії ТЛК складають організаційну основу формування Європейської мережі транспортно-логістичних кластерів. Її фінансово-економічною основою є зростаючий попит на транспортно-логістичні послуги в Європейському Союзі, що збільшується в 2,5 рази швидше, ніж ВВП, в міру інтеграції економік країн - членів ЄС (і подальшого розширення ЄС) в єдиний економічний простір. Частина транспортно-логістичних послуг, що надаються спеціалізованими провайде-

рами, в загальному обороті досягла 40%. Основними бенефіціарами цього зростання є Німеччина, Великобританія та Франція, на частку яких припадає половина всього обороту. У процесі цього розвитку і формується Європейська мережа транспортно-логістичних кластерів. В даний час в цій мережі виділяють 25 первинних (primary) і близько 60 вторинних (secondary) ТЛК. Щонайменше чотири первинних кластера можна кваліфікувати як глобальні логістичні кластери - кластери на базі мегаполісів Лондона і Парижа і міських агломерацій Франкфурт-Рейн-Майн і Рандстад-Голланд¹. Таким чином, в мережі європейських ТЛК можна виділити 3-рівневу ієрархію. Найвищою щільністю мережа ТЛК відрізняється на території гігантського європейського мегаполіса - European Core Region, відомого також як «блакитний банан» або «гарячий банан» - через його форму і яскраве світіння ночами, що спостерігається з космосу. Отже, процеси транспортно-логістичної кластеризації в ЄС відбуваються дещо із запізненням у порівнянні з формуванням кластерів у виробничих галузях (промисловість, агропромисловий бізнес). Разом з тим, для створення транспортно-логістичних кластерів у країнах-членах ЄС вже є необхідні підстави у вигляді структурних та регіональних компонентів та програм єврологістики. Отже, транспортно-логістичну кластеризацію в ЄС слід розглядати, як подальший розвиток Пан'європейського транспортно-логістичного простору, що акцентовано в програмних документах ЄС – Білих книгах з розвитку транспортної галузі (2001; 2006) та «Дорожньої карти з формування Єдиного європейського транспортного простору – на шляху до конкурентно-спроможної та ресурсно-ефективної транспортної системи» (2011). ТЛК, що формуються у ЄС, поділяються на портові, прикордонні, регіональні. В результаті їхньої взаємодії з'являються нові категорії ТЛК – мультипорти - гейтвеї та стикові порти. Їхня сукупність в країнах ЄС формує європейську мережу ТЛК з регіоном європейського ядра (European Core Region) в її основі. Тут концентруються головні кластери з глобальними функціями (Лондонський, Паризький, Франкфуртський, Рандстад-Голланд), більшість головних та основних ТЛК. Подальший розвиток та географічне поширення процесів транспортно-логістичної кластеризації в Європі, без сумніву, повинно охопити Україну, де портові ТЛК можна формувати в зоні Великої Одеси (порти Одеса, Іллічівськ, Південний); Миколаєва-Херсона; Севастополя-Ялти-Феодосії-Керчі; Маріуполя-Бердянська. Є підстави для створення прикордонних (Ужгород, Ковель, Львів тощо), та регіональних ТЛК (у Києві, Донецьку, Харкові, Дніпропетровську), а також мультипортів – гейтвеїв та стикових портів. Враховуючи проходження території України чотирьох з десяти Пан'європейських транспортних коридорів (№ 3; № 5; № 7; № 9) та чотирьох трансконтинентальних транспортних коридорів (Європа – Азія, TRACECA, Балтика – Чорне море, Чорноморське транспортне кільце), а також надзвичайно вигідне транзитне положення України (найвищий коефіцієнт транзитності серед держав Європи за дослідженнями британського

¹ Рандстад-Голланд – поліцентрична міська агломерація на заході Нідерландів, що включає чотири найбільших міста цієї країни – Амстердам, Роттердам, Гаагу, Утрехт, а також Лейден-старе університетське місто

інституту Rendall) можливо говорити про створення на території України мережі головних та основних транспортно-логістичних кластерів, як інтегральної складової частини Пан'європейської мережі ТЛК.

Література

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2006. – 760 с.
2. Смирнов І.Г. Логістика: просторово-територіальний вимір: Монографія / І.Г. Смирнов. – К.: Обрії, 2004. – 335 с.
3. Географія світового господарства (з основами економіки: Навч. пос. / за ред. Я.Б. Олійника, І.Г. Смирнова. – К.: Знання, 2011. – 640 с.
4. Олійник Я.Б. Міжнародна логістика / Я.Б. Олійник, І.Г. Смирнов: Навч. пос. – К.: Обрії, 2011. – 544 с.

Халецький А.В.

УТОЧНЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО»

Дослідження проблем громадянського суспільства залишається в колі наукових інтересів багатьох вчених. Як свідчить проведений аналіз наукових джерел, на сучасному етапі існує безліч різноманітних визначень поняття «громадянське суспільство».

Виходячи з цього, актуальним є узагальнення різних підходів науковців до визначення сутності громадянського суспільства та уточнення формулювання цієї дефініції.

Громадянське суспільство виступає важливою підсистемою суспільства як цілого, яка співпадає з соціальною сферою суспільного життя. У сучасному розумінні поняття «громадянське суспільство» надано як сукупність усіх громадян, їх вільних об'єднань та асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами, що характеризуються високим рівнем суспільної свідомості та політичної культури, які перебувають за межами держави, її директивного регулювання й регламентації, але гарантуються та охороняються державою.

Громадянське суспільство є системою забезпечення життєдіяльності соціальної, соціокультурної й духовної сфер, їх самовідновлення та передавання від покоління до покоління, системою незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, що мають створити умови для самореалізації окремих індивідів і груп.

Поняття «громадянське суспільство» включає всю сукупність неpolітичних (недержавних) відносин в суспільстві, тобто економічних, моральних, культурно-духовних, релігійних, національних.

Поступово склалася концепція громадянського суспільства як сфери недержавних суспільних відносин, що співвідноситься і взаємодіє з державою як політичним інститутом. Під громадянським суспільством почали розуміти все те в суспільстві, що не є державою і державним. Громадянське суспільство – це сфера недержавних суспільних інститутів і відносин. Концепція громадянського суспільства має сенс лише в межах дихотомії «громадянське суспільство – держава». Полягає він у тому, щоб шляхом розмежування громадянського суспільства і держави робити їх соціальними партнерами, заперечувати вивищення держави над суспільством, доводити, що держава є похідною від громадянського суспільства й повинна слугувати йому, а не навпаки.

Однак і в сучасних умовах з розширенням сфери громадянської активності не тільки вітчизняними, а й зарубіжними вченими та суспільно-політичними діячами ставиться «знак рівності» між громадянським суспільством та демократією (В. Клаус, Чеська Республіка).

У такому трактуванні громадянське суспільство постає як фактор, що сприяє відтворенню демократії. Автор погоджується з дослідниками, які вважають такий підхід спрощеним. Дійсно, існує велика кількість проблем у процесі реалізації громадянським суспільством демократичних перетворень, пов'язаних з його інституалізацією, подоланням недовіри населення до ринкових реформ, трансформацією базових цінностей суспільства тощо. Недостатня розвиненість громадянського суспільства, неефективна взаємодія органів державної влади з громадськістю породжують серйозні проблеми, вирішення яких лежить у площині з'ясування основних визначень, принципів та функцій громадянського суспільства, його структури [1, с. 40].

Сучасні трактування демократії, правової держави та громадянина нерозривно пов'язані з поняттям громадянського суспільства. Громадянське суспільство – це не тільки сфера, але і тип взаємодії, певна модель соціальної організації з властивими їй якісними характеристиками: суб'єктами взаємодії в громадянському суспільстві стають вільні і рівні індивіди, здатні або готові вирішувати суспільні проблеми; в основі їх індивідуалізму та конкурентному характері відносин лежить взаємна довіра та співпраця.

У науковій літературі немає усталеного розуміння щодо поняття «громадянське суспільство», його основних принципів та функцій, структури. Розглянемо існуючі підходи до визначення структури та інститутів громадянського суспільства.

Громадянське суспільство має свою структуру, складові якої представлено різними добровільно сформованими первинними само-врядними угрупованнями людей (сім'я, різні асоціації, господарські корпорації, клуби за інтересами, інші суспільні об'єднання); сукупністю недержавних суспільних відносин; господарською і приватною частиною життєдіяльності людей, їх звичаями, традиціями, а також сферою самоврядних організацій і індивідів. Складові зазначеної

структури – як громадські утворення, так і суспільні інститути, що можуть забезпечувати умови для реалізації різноманітних інтересів (приватних, потреб індивіда, колективів) – здатні «тиснути» на державу з метою змусити її слугувати суспільству.

Інститутами громадянського суспільства є: добровільні суспільні організації і суспільні рухи, а також партії на перших етапах свого існування, поки вони не задіяні в механізмах здійснення влади; незалежні засоби масової інформації; громадська думка як соціальний інститут; вибори і референдуми, якщо вони допомагають формувати і виявляти громадську думку і захищати групові інтереси; залежні від громадян елементи судової і правоохоронної системи (суд присяжних, народні загони міліції тощо).

Одні автори вважають, що інститути громадянського суспільства – це комплекс соціокультурних, етнонаціональних, сімейно-побутових та інших зв'язків, які забезпечують соціалізацію і виховання особи. На думку інших авторів, інститутами громадянського суспільства є вільна підприємницька діяльність, гарантована державою свобода підприємницької, трудової і споживчої діяльності. Більшість дослідників вважають, що інститутами громадянського суспільства є такі його структури, як сім'я, різні системи освіти, церква, наукові, професійні та інші об'єднання, асоціації, організації, з допомогою яких забезпечується задоволення економічних, професійних, культурних, релігійних та інших інтересів і потреб різних соціальних прошарків, груп і окремих індивідів.

Досить поширеною є точка зору, що громадянське суспільство охоплює сукупність моральних, правових, економічних, політичних відносин, включаючи власність, працю, підприємництво, організацію і діяльність суспільних об'єднань, систему виховання, освіти, науки і культури, сім'ю, систему засобів масової інформації, неписані норми людської поведінки, конкретні аспекти політичного режиму. Вважаємо, що для тако-го широкого розуміння обсягу громадянського суспільства є всі підстави.

Громадянське суспільство має свою, досить складну внутрішню структуру. Для нього характерна наявність в основному не вертикальних, як у державі, ієрархічних зв'язків, а горизонтальних, головним чином неформальних зв'язків. Останні дуже різноманітні й утворюють три шари. Фундамент складають відносини, зв'язані з забезпеченням життєдіяльності суспільства. В ідеалі громадянське суспільство можна розглядати як суспільство, в якому існують розвинуті економічні, культурні, правові, соціальні відносини між його індивідами. У такому суспільстві є досить широкою сфера публічних відносин, в якій активно діють політичні партії, масові громадські рухи, групи за інтересами, переконаннями, за іншими ознаками. Таке суспільство добивається демократизації влади, всебічного захисту і гарантування прав людини і громадянина, оптимальної взаємодії більшості і меншості на основі узгодження позицій державних і громадських інститутів.

Громадянське суспільство – це система позадержавних суспільних відносин і інститутів, що дає можливість людині реалізувати його громадянські права і виражає різноманітні потреби, інтереси і цінності членів суспільства. Гро-

мадянське суспільство не є деяким ізольованим від держави соціальним простором, що протистоїть йому в будь-яких формах. Навпаки, громадянське суспільство і держава з'єднані один з одним цілим поруч структурних зв'язків, оскільки держава, здійснюючи управлінсько-опосередковані функції в суспільному житті, не може не стикатися з громадянськими цінностями й інститутами, тому що останні через систему горизонтальних зв'язків як би охоплюють усі суспільні відносини.

Таким чином, можна зробити такі висновки. Громадянське суспільство характеризується різними аспектами, а саме:

це поняття визнається як сукупність неполітичних, недержавних відносин у суспільстві, що дозволяє регулювати соціальні, духовні, етнічні, релігійні та інші відносини. Ключовим аспектом стають взаємовідносини громадянського суспільства з державою;

під громадянським суспільством розуміється певна підструктура суспільної системи; веде до відкритого суспільства, тобто суспільства, яке оцінює будь-яку дію або громадську інституцію з погляду інтересів індивідів; але дозволити себе бути відкритою для своїх громадян, дійсно слугувати суспільним інтересам може тільки сильна держава;

громадянське суспільство – це певна модель соціальної взаємодії і соціальної організації, що створюються за участю вільних та рівних індивідів й набувають форм мережі добровільних організацій, в яких домінують громадянські цінності.

У подальших дослідженнях планується визначити принципи та функції громадянського суспільства, а також дослідити та узагальнити його основні концепції.

Література

1. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія / А.О. Дегтяр, А.В. Халецький, С.В. Бєлай. – Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 415 с

Якушев О.В.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИДАТКОВОЮ ЧАСТИНОЮ БЮДЖЕТУ МІСТА

Місцевий бюджет представляє собою форму утворення та використання грошових ресурсів, призначених для забезпечення завдань та функцій, віднесених до предметів ведення місцевого самоврядування. Місцевий бюджет є фі-

нансово-економічною категорією, інструментом вирішення проблем місцевого рівня [3]. Місцеві бюджети є головним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, спрямованих на суспільне споживання. Саме через них суспільні фонди споживання розподіляються в територіальному розрізах, тобто між окремими адміністративно-територіальними одиницями і соціальними групами населення.

Видатки місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованих коштів, що перебувають у розпорядженні відповідних органів влади, та децентралізованих коштів, які є власністю місцевих органів влади. Регулювання бюджетних видатків виявляється насамперед в цільовому спрямуванні бюджетних коштів. Найважливішим принципом планування бюджетних видатків є додержання пропозиції розподілу коштів з урахуванням реальної необхідності в них. Видатки бюджету (як і доходи) на наступний рік до поточного року плануються з урахуванням результатів використання коефіцієнтів зростання [2]. Це дає змогу обґрунтувати доцільність збільшення бюджетних видатків і правильно спланувати їх на майбутнє.

Різні аспекти реформування місцевих бюджетів досліджувалися у працях багатьох українських науковців: Т. Єфименко, В. Зайчикової, О.Кириленко, І. Луніної, К. Павлюк, І. Чугунова та ін. Серед зарубіжних учених питаннями функціонування місцевих бюджетів займалися Р. Бірд, Л. Ігоніна, С. Їлмаз, Д. Кінг, В. Лебедєв, Р. Масгрейв, Г. Поляк, та ін.

Виконання місцевого бюджету м. Красноармійська Донецької обл. за видатками у 2009-2011 роках характеризують дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. -

Видатки місцевого бюджету
м. Красноармійська за 2009-2011 роки [4]тис.грн.

Видатки	2009	2010	2011		
			Затверджено місцевою ра- дою	Фактичне виконання	Виконання затверд- жених міс- цевою ра- дою, %
Усього	201195,5	199602,9	280011,2	270745,6	96,69
Загальний фонд	174429,6	184046,9	231605,1	227413,4	98,19
Спеціальний фонд	26765,9	15556,0	48406,1	43332,2	89,52

Виконання показника, затвердженого місцевою радою складає 96,69%, у т.ч. за видатками загального фонду – 98,19%, спеціального фонду – 89,52%.

Видатки, затверджені місцевими радами, не були виконані в повному обсязі як по загальному так і по спеціальному фондам у 2011 році.

Згідно зі статтею 61 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» видатки всіх бюджетів поділяються окремо на поточні видатки і видатки розвитку [1].

Поточні видатки – це витрати бюджету на фінансування мережі підприємств, установ, організацій та органів, які діють на початок бюджетного періоду, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення, утримання апарату управління та служб органів місцевого самоврядування, соціального обслуговування та інших заходів. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку.

В основу побудови поточного бюджету покладені принципи: забезпечення достатнього рівня розвитку регіону, стабільність надходження коштів; пріоритетний розвиток соціально-культурної сфери; наукова обґрунтованість видатків; обов'язковий характер виконання поточного бюджету.

Напрями використання поточного бюджету: соціальний захист та соціальне забезпечення; соціально-культурна сфера; охорона здоров'я; фізична культура і спорт; в видатки на житлове господарство; видатки на фінансування пасажирського транспорту; видатки на утримання органів влади.

До видатків розвитку належать витрати на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, субвенції, кошти на реалізацію програми соціально-економічного розвитку міста, капітальне будівництво, придбання обладнання, транспортних засобів та іншої техніки, інші видатки на розширене відтворення, а також на фінансування субвенцій та на сплату основної частини боргу органів місцевого самоврядування. При нестачі основних поточних доходів бюджет розвитку може балансуватися за рахунок установлення місцевою владою нових місцевих податків, випуску позик, отримання субсидій і субвенцій з державного бюджету.

Структуру видатків місцевого бюджету за функціональною класифікацією у 2009-2011 рр. наведено на рис. 1. Більшість видатків місцевого бюджету м. Красноармійська спрямовується на соціально-культурну сферу (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура та мистецтво, фізична культура і спорт). Зокрема, спостерігається значне зростання видатків на освіту у номінальному виразі та незначна зміна структури цих видатків. Вони зросли у 1,38 рази – з 48259,4 тис. грн у 2009 році до 66662,4 тис. грн. у 2011 році, а їх частка в загальному обсязі видатку місцевого бюджету коливалась у межах 29,2–32,4%. Частка видатків на охорону здоров'я змінювалась у межах 19,9-24,0% та зросла у номінальному виразі у 1,34 рази. Частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків місцевого бюджету була також досить стабільною, у номінальному виразі збільшилась у 1,74 рази. Нестабільною виявилася частка субвенцій бюджетам вищестоящих рівнів, коливаючись від 5,7% до 21% за три роки.

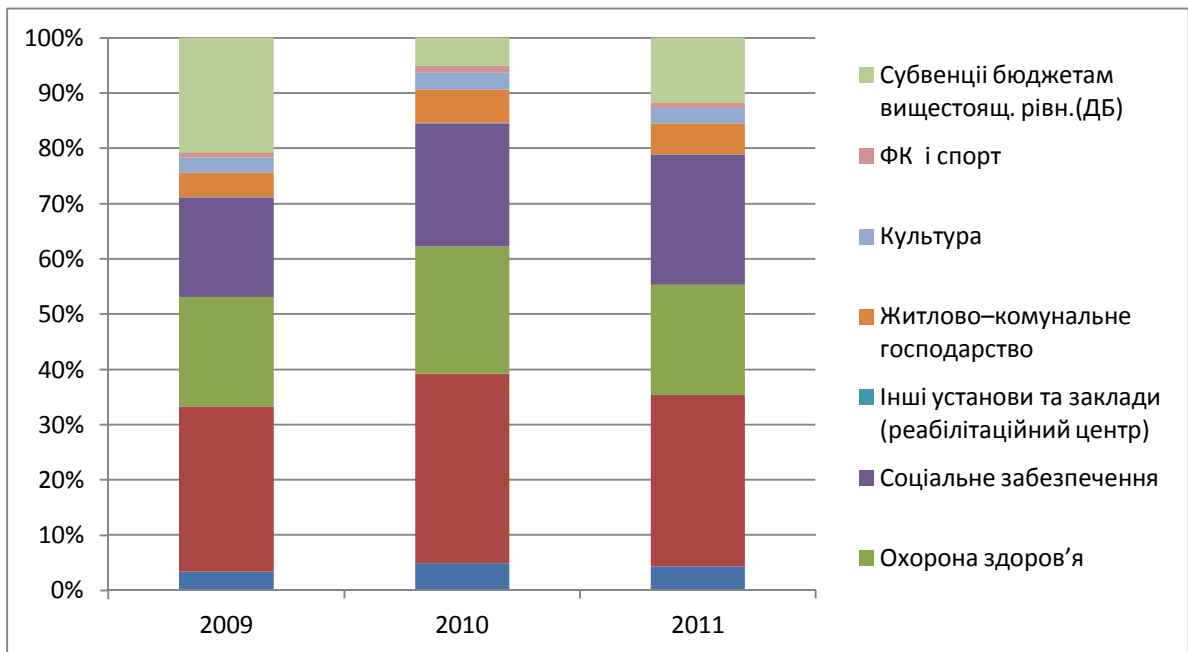

Рис 1. – Структура видатків місцевого бюджету за функціональною класифікацією у 2009-2011 роках

Як свідчить аналіз статистичних даних, частка видатків на соціально-культурну сферу і на економічну діяльність за останні 4 роки постійно змінюється, що пояснюється зміною пріоритетів бюджетної політики.

Таким чином визначено наступні висновки та пропозиції: склад і структура видатків місцевих бюджетів визначається їх економічним змістом та роллю в розподілі національного доходу; кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень, щороку передбачаються в Законі України про Державний бюджет України; співвідношення між поточним бюджетом і бюджетом розвитку нестабільне і в основному залежить від досягнутого рівня економічного та соціального розвитку регіону; бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави. Вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни; поточні видатки потребують негайного та своєчасного фінансування. Таке фінансування може забезпечуватись лише за наявності відносно стабільних джерел доходів.

Література

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
2. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 1 берез. 2011р. / за ред. Л.К. Воронової, М.П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2011. – 608 с.
3. Вікіпедія // Вільна енциклопедія». – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

4. Офіційний сайт Красноармійського виконкому. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://krasn-rada.gov.ua>

Яцюк М.М., Сименко О.В., Соколенко С.І.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КІІ ДОННТУ

За останні роки в Україні склалася досить потужна мережа громадських організацій, які опікуються проблемами студентського самоврядування. Серед них Українська асоціація студентського самоврядування, Українська студентська спілка, Фонд сприяння розвитку студентського самоврядування «УНІВЕР-ІТАС», Студентська профспілка, Всеукраїнська студентська рада при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України. Цілий ряд студентських організацій було створено на регіональному рівні. Так, на теренах Донецької області діють Студентський парламент при Донецькій обласній раді та Донецька асоціація правозахисних студентських організацій.

Рада студентського самоврядування КІІ ДонНТУ – це орган студентського самоврядування, через який відбувається реалізація студентською громадою своїх прав, обов'язків та ініціатив з вирішення питань університетського значення за допомогою власних ресурсів у сфері, що визнається адміністрацією навчального закладу та у співпраці з нею.

У своїй діяльності Рада студентського самоврядування керується Законом України «Про вищу освіту», Статутом ДонНТУ, Положенням про старосту навчальної академічної групи, планом роботи на рік, який розробляється Радою та затверджується на студентській конференції інституту. Рада студентського самоврядування взаємодіє з керівними органами інституту, усвідомлюючи те, що адміністрація ВНЗ та РСС є союзниками та єдиною командою.

В КІІ ДонНТУ діє Рада студентського самоврядування факультету «Технології та організації виробництва». До студентської ради факультету входять старости та профорги академічних груп. Вищим органом РСС КІІ ДонНТУ є загальні збори студентів, які скликаються не рідше одного разу на рік. Збори обирають склад Ради студентського самоврядування та заслуховують її звіт. Рада студентського самоврядування організовує всю поточну роботу студентського самоврядування у період між зборами.

Голова Ради студентського самоврядування взаємодіє з адміністрацією інституту, головами студрад гуртожитків, старостами та профгрупорганами груп. Голова РСС інституту та один із членів Ради представляють інтереси факультету та студентської громади на Вченій Раді навчального закладу.

Основними цілями і завданнями РСС КП ДонНТУ є:

самопідготовка студентів до майбутньої професійної діяльності; вироблення навичок і вмінь, необхідних на виробництві та в сфері послуг; сприяння гармонійному розвитку навчального закладу. Ефективна співпраця з адміністрацією факультету, інституту та координація усіх видів діяльності що торкаються інтересів студентів; сприяння організації ефективного навчального процесу й наукової роботи студентів; участь у вирішенні соціально-правових проблем студентської молоді; створення єдиного інформаційного простору серед студентів; сприяння формуванню здорового образу життя та профілактика асоціальних явищ; розвиток наукових і культурних зв'язків зі студентами інших ВНЗ міста, регіону, країни; організація дозвілля та відпочинку студентів.

Основними напрямками діяльності студентського самоврядування є:

навчально-виховна робота; наукова робота; спортивно-оздоровча робота; патріотичне та трудове виховання; культурно-масова робота; правове виховання; організаційно-виховна робота в гуртожитках; екологічне виховання студентів.

Студентське самоврядування, яке працює в інституті ставить за мету залучати до роботи якомога більше студентів. Важливим чинником у цьому процесі є створення єдиного інформаційного простору серед студентів вузу. Інформованість студентів щодо заходів, що проводяться в інституті і за його межами досягається завдяки чіткій системі «деканат – куратор – староста - група», та інформаційним стендам, які є на кожному поверсі центрального корпусу інсти-

туту, спеціальному стенді Ради студентського самоврядування та рідкокристалічному монітору в центральному холі інституту. Інформованість студентів підвищується завдяки друкованим органам ради студентського самоврядування – багатотиражним студентським газетам «Горизонт», «Студентський день», «Профспілковий вісник».

За сприяння та участі Ради студентського самоврядування проводяться зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування, депутатами різних рівнів, керівниками ведучих підприємств регіону: шахтоуправління «Покровське», ДП «Шахта «Краснолиманська», ЗАТ «АПК-Інвест» та ін.

Студентське самоврядування вузу бере активну участь у проведенні щорічного конкурсу «Краща студентська група року». Для тих студентів, хто хоче спробувати себе у якості адміністратора, координатора, керівника студентського колективу, навчатися роботі у команді на базі студентського самоврядування діє Дебатний клуб. За активної участі представників Ради студентського самоврядування проводиться День кар'єри, День відкритих дверей, День випускника, члени РСС брали участь в організації та проведенні на території інституту ЗНО. Творчий колектив РСС інституту щорічно проводить конкурс «Міс і Містер КІІ ДВНЗ ДонНТУ», організовує святкові концерти присвячені Новому року, жіночому дню 8 березня, Дню перемоги, урочистої церемонії вручення дипломів спеціалістам і магістрам. РСС інституту бере активну участь у проведенні загальноміських заходів: конкурсі «Снігова королева», святкуванні Дня міста, міському конкурсі команд КВК. Вагоме місце в роботі РСС посідає спортивно-масова робота: в інституті діє студентський спортивний клуб «Тайфун», щорічно проводиться турніри з волейболу, футболу, баскетболу. Склалася добра традиція організації екскурсій студентів у міста Святогорськ та Соледар, Великонадольський ліс, спортивний комплекс «Донбас-Арена», Ботанічний сад в м. Донецьку. Представники студентського самоврядування беруть активну участь у форумі профспілкових та студентських лідерів (м.Алушта, АРК), студентському обласному фестивалі молоді «Студентська республіка» (с. Сєдово, оздоровчий табір «Моноліт»).

Таким чином, студентське самоврядування В КІІ ДВНЗ ДонНТУ, керуючись загальними принципами, має свої особливості, залежні від традицій і методів управління, що притаманні навчальному закладу.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до закону України «Про вищу освіту» щодо питань студентського самоврядування» від 19.01.2010р. №1798-VI.
2. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992р. № 2460-XII.
3. Студентське самоврядування в Україні –К.: Молодіжна Альтернатива, 2004, 60с.
4. Развитие студенческого самоуправления: от постсоветской к европейской модели: Материалы для чтения – Харьков: Б.И., 2007 – 274с.

10. Філософія економіки і економічного розвитку, інституційно-правове забезпечення економічного розвитку регіонів

Букреев И. А.

ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВОГО РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

В современных условиях опытный работодатель не спешит делать выводы относительно специалиста по его красному диплому и статусу образовательного учреждения. В большинстве случаев работодателя интересует опыт работы специалиста и его желание отдаваться работе.

Высокий уровень подготовки специалиста является дополнительной составляющей основного рекреационного блага.

К сожалению, не для всех высших учебных заведений главной целью является подготовка высококвалифицированных специалистов. Коммерческие вузы чаще направляют свою деятельность на получение прибыли и выдачу дипломов, которые во многом являются номинальным свидетельством о высшем образовании. Несомненно, это является проблемой для общества и для государства в целом. Построение системы стимулов профессионального и культурного развития, а также немаловажное значение имеет развитие информационной инфраструктуры относительно возможностей выбора профессии и корпоративной культуры места трудоустройства, будут факторами в развитии конкуренции среди работодателей и подготовке специалистов.

Такие изменения связаны с различными причинами потребности в продукте образование и требуют различные подходы и формы в обучении будущих специалистов. Форма обучения на бюджетной основе, которая предполагает количество мест и набор студентов в соответствии с потребностью в научных кадрах для страны и региона, учитывая возможности программы финансирования различными источниками. Причиной выбора такой формы для абитуриента является преимущественно интерес к науке, искусству и культуре. Поскольку данное обучение производится за счет средств государства, то выпускник обязан трудиться на благо страны, и не имеет право себя реализовать за ее пределами. Следующая форма факультета предполагает обучения на коммерческой основе, и не требует ни каких обязательств в дальнейшем от выпускника. Такая форма факультета является реализацией потребности абитуриента в продукте образование, которая может быть вызвана различными причинами. Такими причинами может быть потребность в социальной состоятельности, потребность в психической безопасности связанной с неуверенностью и неопределенностью в дальнейшей жизни и т.д.

Третья форма факультета предполагает последующую оплату при трудоустройстве выпускника. Данная форма направлена на овладение студентами практических знаний и умений, т.е. формирование студентов практиков, а не

исследователей и предполагает ежемесячные удержания из заработной платы и перечисления в фонды учебного заведения.

Методика расчета ежемесячных выплат использует следующий основной принцип: денежная единица сейчас стоит больше, чем та, которая будет получена в будущем. Данный принцип является наиболее важным положением во всей теории финансов и анализе инвестиций.

Методика расчета периодических платежей.

Так как университет на обучение студента будет затрачивать деньги из своего бюджета и не получать возможную выгоду в процессе, то по окончании университета он должен будет вернуть всю сумму с учётом её будущей стоимости. Будущая стоимость будет с учетом банковской ставки за кредит.

Для определения будущего значения денежного потока используем формулу [7]:

$$FV = CF_0 \times (1+i)^{n-1} + \dots + CF_n \times (1+i)^{n-n} = \sum_{k=0}^n CF_k \times (1+i)^{n-k} \quad (1)$$

где FV – будущее значение;

CF – будущие возможные потоки денежных средств;

i – ставка наращения;

n – количество лет.

После проведённых вычислений будет известна сумма долга студента за обучение.

По завершению обучения университет способствует эффективному трудоустройству выпускника. Студент должен будет выплачивать университету долг равными частями с данной суммы притом, что она тоже будет увеличивать свою будущую стоимость. Для этого необходимо, среднее количество лет работы будущего специалиста, значение банковского процента и средний темп инфляции.

Будущая стоимость серии периодических платежей за обучение в одну денежную единицу определяется по формуле [3, с. 151]:

$$a_n = \frac{i}{1 - \frac{1}{(1+i)^n}} \quad (2)$$

где a_n – ежегодная периодическая амортизация одной гривны кредита.

За всю сумму обучения (A) по формуле [3, с. 151]:

$$A_{an} = an \times A \quad (3)$$

где A_{an} – ежегодный платеж с учетом процентов;

A – вся сумма за обучение.

С помощью данной формулы можно определить ежегодный платеж и далее можно рассчитать ежемесячный.

При расчете необходимо использовать информацию относительно того, какое на данный момент времени имеет значение в Украине средняя заработная

плата и ее будущее номинальное значение с допущением неизменности реального [7]:

$$FV = PV \times (1 + T) \quad (4)$$

где PV – стоимость на данный момент времени;

T – среднегодовой темп инфляции.

Далее необходимо рассчитать реальную процентную ставку, что даст возможность рассчитать реальное значение суммы возмещения выпускником в год и месяц, так как ее номинальное значение, оставаясь неизменным на протяжении долгого периода, будет менее ощутимым, поскольку заработная плата будет менять свое номинальное значение [7].

$$R_c = \frac{(1 + i)^n}{(1 + T)^n} \quad (5)$$

где R_c – реальное значение ставки процента.

$$a_{nr} = \frac{R_c}{1 - \frac{1}{(1 + r)^n}} \quad (6)$$

где a_{nr} – реальное значение ежегодной периодической амортизации одной гривни кредита.

$$A_{anr} = a_{nr} \times A \quad (7)$$

где A_{anr} – реальный ежегодный платеж с учетом процентов.

Значение ежемесячных выплат, рассчитанное по данной методике, окажется достаточно ощутимой для будущего специалиста, и будет сопровождать его долгий период. Данное значение будет иметь ничтожную долю в заработной плате специалиста, если взять значение процентной ставки по кредиту в развитых странах.

В данной модели не учитывается рост реального уровня заработной платы при карьерном росте специалиста, а это не маловажный момент для всех ее участников. В размере и росте уровня реальной заработной платы заинтересованы выпускники, так как размер периодических платежей для специалиста относительно становится меньше. Высшее учебное заведение имеет заинтересованность не просто в трудоустройстве, а в эффективном трудоустройстве специалиста. Под эффективным трудоустройством стоит понимать перспективы развития организации, значение специалиста в организации, способность и желание развиваться, что способствует его карьерному росту и повышению благосостояния. Для эффективного трудоустройства от учебного заведения требуется в первую очередь производить качественный образовательный продукт. Большую заинтересованность учебного заведения в качестве образовательного продукта, может вызвать право на удержание процента с заработной платы, а не абсолютного значения периодических платежей.

Література

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы. Москва, "Прогресс", 1988.- С.210
2. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. М.1999 -С.189
3. Доля В.Т. Экономический анализ: теория и практические методики: Учебное пособие. – К. : Кондор, 2003- 208 с.
4. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика/Долішній М.І., Злупко С.М. та інші. – К.: Наукова думка, 1994. – Ч. 1. – 257 с.
5. Тітова Н.А. Трудовий потенціал і його реалізація в умовах формування регіональних ринків праці: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра економ. наук: 08.09.01/ Інст. регіональних досліджень. – Львів, 1996. – С. 48
6. Позняк О.М. Масштаби зовнішніх трудових міграцій населення України // Україна: аспекти праці. – 2002. – №6. – С.37-40.
7. Инвестиции: Учебник / С.В. Валдайцев, П.П. Воробьев и др.; Под ред. В.В. Ковалева, В.В. Иванова, В.А. Ляпина. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003

Копистиря А.М.

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ ТА КОРУПЦІЯ: ПОРОЧНЕ КОЛО

Економічна нерівність являє собою нерівномірність розподілу певних благ всередині суспільства. Найбільш досліджуваними є такі види нерівності, як нерівність доходів, майнова нерівність, нерівність у отриманні освіти, політична, соціальна, гендерна та етнічна. Однак для вивчення взаємозв'язку корупції та нерівності всі зазначені види нерівності можна звести до нерівності доходів всередині суспільства. Економічні дослідження та світовий історичний досвід показують, що економічна нерівність виступає і як наслідок корупції, і як її чинник.

Явище корупції супроводжує базові функції держави з надання публічних благ: забезпечення закону і порядку, прав власності, макроекономічного управління, захисту незабезпечених, які пов'язуються з розподілом ресурсів і перерозподілом доходів у суспільстві.

Позитивний лінійний та нелінійний зв'язок між корупцією та нерівністю виявили Х. Лі Ксу та Х. Ф. Зоу [5], С. Гупта, Г. Давуді, Алонсо-Терме, [4], О.К. Дінсер. та Б. Гуналп [3]. Причому вплив корупції посилюється зі зростанням її рівня і проявляється сильніше для менш забезпечених прошарків населення., однак для країн з дуже низьким загальним рівнем доходу або ж з дуже низьким чи дуже високим рівнями корупції вплив є несуттєвим.

Як наслідок корупції нерівність виникає через механізми виконання державою своїх функцій, по-перше, по формуванню і підтриманню національної

системи захисту майнових прав [4; 6]. Більш забезпечені та наділені владою економічні агенти використовують корупцію (зокрема велику корупцію у межах легальної корупції та захоплення держави) як інструмент для встановлення та виконання правил гри, які призводять до нерівномірного розподілу невизначеності та ризиків у суспільстві. Правила гри встановлюються і виконуються на користь багатих та наділених владою, а ризики та невизначеність при виконанні правил гри лягають переважно на бідних. Як наслідок, пов'язані з владою більш забезпечені групи економічних агентів здатні отримувати переваги від корупції у вигляді вигідних контрактів, надприбутків від монопольного положення тощо. По-друге, корупція стимулює нерівність через механізми макроекономічного управління. Вплив відбувається на двох етапах. Першим етапом є примусове відчуження частини доходів, тобто оподаткування [4; 6]. Корупція призводить до ухилення від податків, погіршення роботи податкових адміністрацій та виникнення податкових пільг для осіб при владі та пов'язаних з ними осіб, що призводить до зменшення ефективної бази оподаткування і звужує можливості для примусового перерозподілу доходів/багатства від багатих до бідних, і, як наслідок, до збереження чи поглиблення нерівності в суспільстві. Також самі корупційні платежі є прямим податком з усіх, хто їх здійснює, і, як правило, сума платежів не залежить від майнового стану платника, тобто тягар корупції непропорційно лягає на прошарок населення з низькими доходами, оскільки він врешті сплачує більший відсоток свого доходу, аніж прошарки з більш високими доходами. Однак вплив є значним лише якщо ухилення податків та податкові пільги відбуваються на користь лише багатих, а структура державних витрат не зосереджується на наданні суспільних благ, а передбачає здебільшого перерозподіл доходів з метою створення джерел корупційної ренти. Другим етапом і є формування структури державних витрат та їх здійснення [4; 6]. Корупція може спотворювати структуру державних витрат, що призводить до погіршення пропозиції суспільних благ (охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення тощо) і до непропорційного і невинновданого збільшення фінансування проєктів, що створюють можливості для отримання корупційної ренти (інфраструктурні проєкти, оборонні проєкти тощо). Зокрема, скорочення витрат на освіту впливає на формування людського капіталу. Бідні стають не в змозі отримати освіту, тобто інвестувати у свій людський капітал, що є дозволить їх у майбутньому отримувати такий самий доход на людський капітал, як у представників більш забезпечених прошарків населення, які фінансували свою освіту не з державних фондів, що врешті закріплює нерівність доходів у суспільстві. Окрім структури державних витрат, корупція впливає і на цільове їх використання. Через зумовлене корупцією неефективне таргетування соціальних програм кошти переходять до наділених владою заможних економічних агентів, що збільшує нерівність.

Вплив нерівності на корупцію відбувається через, по-перше, механізми зворотного зв'язку між владою та економічними агентами [1], по-друге, функціонування системи захисту прав власності [7], по-третє, створення попиту на перерозподіл доходів в економіці [2]. Нерівність значно змінює роботу механі-

змів зворотного зв'язку. Фактично чим більша ймовірність «компенсаційних заходів» (у вигляді ухилення від корупційних трансакцій, безпосереднього впливу чи протизаконних компенсаційних заходів) з боку жертви корупції, тим менша поширеність корупції. Здатність жертв корупції на компенсаційні заходи залежить від їхніх доходів. Отже нерівність доходів може впливати на рівень корупції, однак при оцінюванні такого впливу варто також враховувати фактичний рівень доходів та вартість компенсаційних заходів. Бідні не мають змоги контролювати та забезпечити підзвітність багатих та наділених владою. Таким чином для останніх створюються можливості для корупції. Причому в автократичних країнах багаті і наділені владою здатні протистояти бідним, а у демократичних вони змушені використовувати корупційні схеми для максимізації свого добробуту.

Формування системи захисту майнових прав вразливе до нерівності через різний політичний вплив багатих і бідних. Функціонування зазначеної системи в умовах слабких інститутів залежить від економічного впливу різних економічних агентів, який також залежить від рівня доходів. Більш заможні здатні конкурувати за розміром хабарів у судах з метою погіршення захисту майнових прав бідних, тобто більш заможні створюють пропозицію хабарів. Внаслідок цього доходи бідних ще більше зменшуються, що призводить до поглиблення нерівності.

Більший бюрократичний апарат може розширювати можливості для корупції, а більша корупція створює умови для розширення перерозподілу (зі збільшенням бюрократичного апарату) для подолання спричинених корупцією нерівності та несправедливості. Таким чином, нерівність розглядається як непрямий чинник корупції, який створює попит на перерозподіл ресурсів в економіці, що сприяє збільшенню корупції.

З огляду на те, що причинно-наслідковий зв'язок між нерівністю та корупцією є двостороннім, суспільства можуть потрапити у *порочне коло* нерівності та корупції, невід'ємною частиною якої є соціальні норми та толерантність, що сприяють корупції, а необхідною і достатньою умовою функціонування – слабкість такого інституту, як національна система захисту майнових прав. Історичний досвід вказує на невелику ймовірність виходу країни з такого порочного кола. Однак для підвищення такої ймовірності є необхідними, по-перше, забезпечення сильної національної системи захисту майнових прав, по-друге, збільшення перерозподілу доходів у суспільстві з метою підвищення загального добробуту населення та надання йому рівного доступу до освіти.

Література

1. Alam M.S. (1997): A Theory of Limits on Corruption and some Applications. // KYKLOS № 48(3). – 1995 – p. 419–435.
2. Alesina A., Angeletos G.-M. Corruption, Inequality and Fairness. // Journal of Monetary Economics № 52. – 2005 – p. 1227–1244.
3. Dincer O. C., Gunalp B. Corruption, Income Inequality, and Poverty in the United States. //

The Fondazione Eni Enrico Mattei Note di Lavoro № 54.2008. –2008 – JUNE – 36 p.

4. Gupta S., Davoodi H., Alonso-Terme R. Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty? // *Economics of Governance*, № 3. – 2002 – p. 23-45.

5. Li H., Xu L.C., Zou H. F. Corruption, Income Distribution, and Growth. // *Economics and Politics* № 12 (2). – 2000 – p. 155-182.

6. Tanzi, V. (1998): Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures. // *IMF Staff Papers* № 45. – 1998 – p. 559-594.

7. Uslaner E. M. Corruption and inequality. // *CESifo DICE Report* № 2. – 2011 – p. 20-24.

Котус Н.В.

ОЦІНКА ЧИННОГО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Складність та полісистемність сектору домашніх господарств як суб'єкта національної економіки обумовила доцільність комплексного підходу до вивчення організаційно-економічного механізму його розвитку.

Організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств автором трактується як сукупність організаційних, економічних і соціально-правових дій, що забезпечують ефективну реалізацію його функцій і представляють собою складну систему взаємодії домогосподарств як інституційних одиниць між собою, з інституційним середовищем інших секторів економіки, в тому числі з сектором державного управління, сукупність елементів організаційної підтримки (організація процесу розвитку, управлінські відносини, суб'єкти регулювання) та елементів функціонально-цільової підтримки (прогнозування, моніторинг, стимулювання, регулювання, контроль), які у сукупності дозволяють забезпечити динамізм цього розвитку та досягнення цілей домогосподарствами.

У зв'язку з тим, що домогосподарства знаходяться під впливом ринкових сил, циклічності розвитку, змін народногосподарської кон'юнктури та кон'юнктури окремих ринків (товарного, споживчого, фінансового тощо), організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств поєднує дві основні складові – механізм саморозвитку (саморегулювання, самозабезпечення), що передбачає цільову, функціональну підсистему та підсистему забезпечення, та механізм зовнішнього втручання з відповідними підсистемами, який виступає як механізм багатосуб'єктного регулювання з боку органів державної влади, ринкової інфраструктури та громадських організацій.

Проведений аналіз засвідчив, що чинний організаційно-економічний механізм розвитку сектору домашніх господарств характеризується [2, с. 188-189]: створенням певних умов для самозабезпечення домогосподарств, розвитку підсобного господарства, підприємництва; активізацією виробничої функції; домінуванням неформальної виробничої діяльності та пропозиції факторів вироб-

ництва на відповідних ринках (зайнятість у інших секторах економіки); активізацією трудової міграції (в т.ч. нелегальної); диверсифікацією трудової діяльності, частина якої спрямовується на забезпечення власного відтворювального механізму; наявністю трьох типів активізації домогосподарств (отримання доходу у сфері оплачуваної зайнятості, грошовий і немонетарний обміни між домогосподарствами, виробництво продуктів харчування в середині домогосподарства), серед яких домінують два останні, які зорієнтовані на скорочення видатків і перерозподіл доходів; зростанням ролі ринкового регулювання розвитку домогосподарств у зв'язку із активізацією їх участі у формуванні конкурентного середовища на ринку споживчих товарів та послуг; трансформаційними змінами у системі державного регулювання у зв'язку з скороченням соціальних зобов'язань та зниженням державної підтримки.

Діагностика чинного організаційно-економічного механізму розвитку сектору домашніх господарств показала, що державне регулювання життєдіяльності сектору домашніх господарств певною мірою пом'якшує негативні наслідки ринкового розподілу доходів. Це відбувається, головним чином, на основі регулювання низки соціальних стандартів та податково-трансфертної політики [1, с. 64]. Аналіз соціальних стандартів в Україні показав глибокі диспропорції: розмір неоподаткованого мінімуму, що мав би дорівнювати мінімальній зарплаті, є набагато нижчим за її фактичний рівень, що практично знівелювало стимулюючу функцію заробітної плати. Чинний механізм надання домогосподарствам безготівкових пільг характеризується низкою недоліків: пільги надаються без належного врахування рівня доходу домашніх господарств; основна частина пільг надається привілейовано, не виконує функцію соціального захисту бідних домогосподарств і призводить до неефективного витрачання бюджетних коштів; значна кількість задекларованих пільг для різних категорій населення (34% населення України у 2010 році.) не відповідає фінансовими можливостями держави; пільгове обслуговування домогосподарств (житлово-комунальне господарство, громадський транспорт) негативно впливає на фінансове становище організацій та підприємств, які його здійснюють, через лише часткове відшкодування вартості цих послуг з бюджету; відсутні облік та обмеження користування безкоштовними послугами, що призводить до їх надмірного споживання та зловживань [3, с. 30-31].

Аналіз проблем чинного організаційно-економічного механізму розвитку сектору домашніх господарств засвідчив, що для забезпечення ефективного розвитку даного сектору необхідними є: створення певних умов для самозабезпечення домогосподарств – розвитку підсобного господарства, сімейного бізнесу, підприємництва; подальша активізація виробничої функції – виробництва продуктів харчування в середині домогосподарств, диверсифікації трудової діяльності; стимулювання виробничої діяльності та пропозиції факторів виробництва на відповідних ринках; упередження активізації трудової міграції населення (особливо нелегальної); забезпечення умов ринкового регулювання розвитку домогосподарств у зв'язку із активізацією їх участі у формуванні конкурентного середовища на ринку споживчих товарів та послуг.

Література

1. Котис Н.В. Теоретико-методологічні основи досліджень сектора домогосподарств у системі національної економіки / Н.В. Котис // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2011. – №1 (30). – С. 63 – 67.
2. Мельник А.Ф. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: [монографія]. А.Ф. Мельник, А.Ю.Васіна, Т.Л. Желюк, Н.В. Ціщик – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», – 2009 – 528 с.
3. Ціщик Н.В. Трансформаційні процеси в суспільному секторі економіки як фактор функціонування домогосподарств / Н.В. Ціщик // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Економічні науки. – Луцьк, 2010. – №20. – С. 29 – 41.

Ларіна Т.Ф., Болотна О.В.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Під безпекою особистості прийнято розуміти захищеність її життєво важливих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. До життєво важливих інтересів належить задоволення сукупності потреб, що забезпечують існування та можливості прогресивного розвитку людини, як основного суб'єкту безпеки. Виходячі з концепції ієрархії потреб А. Маслоу, стверджуємо: задоволення біологічних потреб, яке відбувається в економічній сфері, є основою безпеки особистості як комплексного поняття.

Економічна безпека особистості – це сукупність поточного стану та факторів стабільності, стійкості економічного становища людини, що дозволяє їй підтримувати гідний рівень життя. Гарантом економічної безпеки є держава.

Найбільш перспективним державним устроєм (традиційно для сьогодення) вважається демократична форма управління. Відповідно, одним з провідних критеріїв зрілості суспільства вважається ступінь його демократичності. У демократизації суспільства суб'єкти політичного процесу в Україні вбачають мету, умову, ефективний засіб оновлення суспільного життя, радикальну трансформацію політичної системи, гарантію незворотності цього процесу. Саме демократія визнається найефективнішим способом реалізації суперечностей, вдосконалення і гармонізації суспільства.

Метою представленого дослідження є аналіз діалектичного зв'язку між станом економічної безпеки особистості і ступенем демократизації суспільства.

З точки зору економіста, становлення демократії в Україні (наряду з іншими державами колишнього соціалістичного табору) наштовхнулося на проблеми розвитку економіки. Зокрема, це пов'язано з відсутністю визначеності, захищеності як атрибутів відчуття безпеки.

За всіх недоліків адміністративно-командна система, реалізуючі патерналістську функцію, забезпечувала мінімальний рівень задоволення базових потреб для кожного члена суспільства. Формування ж ринкової економіки, що співпало з демократизацією суспільства, в якості визнаної цінності передбачає економічну свободу. Остання, в свою чергу, зумовлює необхідність здійснення вибору, ризик. Враховуючі це стверджуємо: демократії можуть загрожувати самі громадяни, які реалізують прагнення до розв'язання економічних проблем, досягнення економічної безпеки, нейтралізуючи фактори ризику.

Розглянемо динаміку макроекономічних показників в Україні.

За даними Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Stok/PR_SMC&UISR_March-2_2012.pdf ситуація кінця 2011 – початку 2012 р. оцінюється низкою фахівців як критична. По-перше, загострюється ситуація на світових ринках, що є чинником посилення кризових явищ в Україні внаслідок відкритої економіки і сильної залежності від реалізації товарів власного виробництва ззовні. По-друге, з початку року країні не вдалося отримати жодного із запланованих траншів МВФ через невиконання взятих у рамках програми зобов'язань і на поточний момент відновлення співпраці залишається дискусійним питанням, а це в умовах значного зовнішнього боргу та слабого розвитку внутрішнього ринку суттєво ускладнює підтримку фінансової стабільності. По-третє, реформи соціально-економічної сфери, розпочаті 2010 року, у 2011 перебували в центрі політичних процесів: з одного боку, посилювалося соціальне напруження в суспільстві, що викликало хвилю протестів окремих груп населення, а з іншого – процес реформування не вплинув на позитивні зміни статусу країни у міжнародних рейтингах. За індексом сприяння бізнесу у 2012 р. Україна залишається серед 20% найменш успішних країн світу (найнижче місце серед усіх європейських країн). Протягом року країна помітно погіршила позиції в питаннях реєстрації власності, закриття бізнесу, сплати податків та отримання дозволів. За індексом економічної свободи 2012 р. Україна опинилася на останньому місці серед європейських країн і у двадцятці країн з найгіршими рейтинговими показниками згідно із загальними оцінками. За оцінками глобального індексу конкурентоспроможності 2011-2012 рр. якість інституцій, макроекономічного середовища, рівень розвитку товарних і фінансових ринків в Україні також віднесені до 20% найменш успішних показників. На наш погляд, цілком логічним в економічних умовах, які склалися, що у світовому рейтингу демократії впродовж 2010-2011 р. Україна втратила 12 пунктів, зайнявши 79 місце із 167.

Статистичні дані підтверджують тезу - питання формування в Україні демократичного режиму є стратегічною проблемою, вирішення якої можливе лише за умови забезпечення достатнього рівня економічної безпеки, показниками якої є рівень ВВП на душу населення; рівень мінімального розміру оплати праці по різних галузях народно-господарського комплексу, особливо в соціальній сфері; розрив в доходах населення; рівень безробіття; тривалість життя населення; рівень злочинності.

В якості висновка зазначимо, що перспективи реальної демократизації суспільства тісно взаємопов'язані з рівнем економічного розвитку. Отже, з одного боку, ефективність проведення економічних реформ залежить від ступеня демократизації суспільства, зрілості демократичних інститутів узгодження інтересів членів суспільства. З іншого боку – економічний стан в країні впливає на якісні характеристики інституціональної структури, яка закріплюється. Зазначений процес імманентно включає суб'єктивний фактор, тобто може обслуговувати інтереси визначеної кількості агентів, виступаючи фактором зміцнення економічної безпеки лише окремих осіб.

Решетняк Т.І.

ОНТОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ

Розвиток економічної науки протягом останніх десятиріч характеризується методологічним оновленням та поступовим переходом від класичної парадигми економічного мислення до сучасних системно-синергетичних уявлень [2]. Економічна наукова думка сьогодні сприймає економіку та її складові як надскладні системи антропосоціокультурної природи, для пізнання яких недостатньо категорійного апарату та пояснювальних можливостей лише традиційної економічної науки. Відтоді у розвитку економічної науки спостерігається відомо загальнонаукова закономірність: методологія видається більш гнучкою та відкритою до змін частиною наукових знань. Онтологія при цьому здебільшого перебуває у певній невідповідності з вже поширеними методологічними положеннями. З цих позицій актуальним напрямом розвитку економічної науки є оновлення її онтології відповідно до сучасних уявлень про природу і розвиток економічних систем.

Сучасний напрямок еволюції предмету економічної науки передбачає вирішення наукової проблеми: на яких засадах та в яких теоретичних обмеженнях має відбуватися новітній онтологічний аналіз, спрямований на визначення сутності та форм вияву реальних економічних процесів і явищ? Якими мають бути наукові засади та категорійний потенціал оновленої економічної онтології?

До побудови економічної онтології використовують два підходи, які ми умовно називаємо нормативним і позитивним. Їх відмітність полягає у визначенні меж економічної реальності, що вивчається. Нормативний підхід ототожнює економічну онтологію з онтологією економічної теорії та сприймає її як частину економічних знань, що в основних категоріях, взаємозв'язках та закономірностях описують реальність, яка створена в моделях і концепціях економічної науки. Інтелектуальна реальність економічної теорії при цьому визнається апіорі об'єктивною і вичерпує предмет економічної онтології [1].

З позицій позитивного підходу економічну онтологію ототожнюють з вченням про сутність та природу процесів і явищ, які є частиною об'єктивної економічної реальності та можуть бути зафіксовані як науковою свідомістю, так і емпіричним спостереженням. Основна онтологічна проблема такого теоретизування – фіксація економічної реальності, яка є постійно змінюваною. В такому контексті науковцями використовується поняття онтологічного реалізму та формулюються ключові термінологічні суперечності побудови економічної онтології, а саме [5]:

1. Що взагалі є економічною реальністю і які її фрагменти є справді існуючими? Якою є її сутність, природа, структура, положення у природному просторі, за якими закономірностями відбуваються її функціонування і розвиток?

2. Які науково-методологічні засади слід вважати основою світогляду економічного реалізму? На підставі якого критерію дослідник визнаватиме окремі економічні процеси або явища реальними?

3. Яким чином впливає на економічну реальність інтелектуальна реальність економічних теорій, які поділяються економічними агентами?

Ключові положення онтологічного реалізму в економічній науці певним чином обумовлюють логіку онтологічного аналізу. В загальнонауковому розумінні онтологічним аналізом називають логічний прийом, що передує будь-якому онтологічному пізнанню та полягає у здійсненні багаторівневої понятійної декомпозиції виділеного процесу або явища, з визначенням його першоскладових або першопричин [3]. В економічних дослідженнях застосування онтологічного аналізу передбачає вирішення таких проблем [3]:

1. по-перше, вибір підходу до побудови економічної онтології взагалі;

2. по-друге, визначення теоретико-методологічних засад, на базі яких здійснюватиметься дослідження;

3. по-третє, визначення принципів та способів понятійної декомпозиції з урахуванням предметної галузі дослідження та характеру досліджуваного явища.

Актуалізація онтологічного пошуку взагалі та позитивного підходу до оновлення економічної онтології зокрема обумовлена численними критичними зауваженнями на адресу економічної науки як дисципліни, понятійний апарат та пояснювальні можливості якої недостатні для пізнання природи та закономірності більшості процесів і явищ, що характеризують швидкозмінювану реальність нової економіки. В чому саме бачиться онтологічна недостатність?

В економічних дослідженнях онтологія нової економіки, як явища, що характеризує сучасну економічну реальність, перебуває на початку свого формування. До основних понять, що описують зміст цього явища відносять швидкі інновації, масову кастомізацію, активний маркетинг, капіталізацію знань. В цілому онтологічна концепція нової економіки описує це явище як специфічний тип економічних відносин, в умовах яких основою конкурентних переваг визнаються нематеріальні активи та знання. Чи вичерпують сучасні трактування сутності нової економіки її реальний онтологічний зміст?

Спостерігаючи реальність сучасних споживчих ринків, дослідники відмічають, що названі характеристики нової економіки все частіше обертаються своєю протилежністю. Зокрема зворотнім боком пришвидшення інновацій є виведення на ринок товарів з псевдо інноваційними змінами; оберненою тенденцією прагнення до оптимізації витрат стає неминуче зниження рівня якості товарів, зокрема за рахунок здешевлення матеріалів та комплектуючих; стимулювання попиту та пропозиція нових товарів досягається за рахунок скорочення терміну служби та закладеного виробничою програмою рівня показника надійності, зниження рівня показника ремонтпридатності виробу. Зрештою, наслідуючи мету формування конкурентних переваг, товаровиробник здебільшого перебуває під тиском конкурентного контексту та відшукує унікальні знання та здатності, застосування яких забезпечуватиме зростання продажів та, як наслідок, доходів компанії. Поступово подібна конкурентна парадигма набуває оберненого прояву, згідно якого якість втрачає статус домінуючого фактору конкурентоспроможності взагалі.

За експертними висновками перелічені ознаки так званого «потойбіччя» нової економіки складають загальносвітову тенденцію, яка спричинена тиском на товаровиробника з боку вимог фондового ринку: з позицій акціонерів успішна компанія має демонструвати щоквартальне нелінійне зростання продажів (тобто показник продажів окремої компанії має випереджати темпи зростання ринку). Штучне програмування потреб споживача в нескінченному придбанні нових товарів та послуг - один із способів забезпечити таке зростання [4].

Отже, в умовах нової економіки окремий товаровиробник опиняється перед вибором способу досягнення певної відповідності конкурентному контексту. Проблема вибору при цьому пов'язана з вирішенням багатьох питань, а саме: які саме (природні чи штучно спрограмовані) потреби задовольняти? Виробляти справжню цінність чи створювати лише вартість? Конкурувати за рахунок переваг якості чи швидкості? Складність прийняття рішення для товаровиробника підсилює складність онтологічного дослідження проблеми вибору, оскільки останній не декларується компаніями.

У вирішенні зазначеної проблеми ключовим є питання: за допомогою якої з теорій та методологічних підходів економічної науки можливе дослідження онтологічних основ всього розмаїття виявів нових економічних відносин та передбачення наслідків зазначеної регресивної тенденції нової економіки?

Спрямування вектору розвитку онтології сучасної економічної науки обумовлене змістом вищевказаної проблеми та безпосередньо пов'язане з визначенням методологічних основ та з'ясуванням прикладних аспектів онтологічного аналізу в економічних дослідженнях. Зокрема, до спектру актуальних проблем економічної онтології ми включаємо необхідність з'ясування сутності, структури та варіабельності вибору товаровиробника, що перебуває під тиском конкурентного контексту нової економіки; виявлення базових принципів, закономірностей та факторів мотивації, що зумовлюють тип вибору окремого товаровиробника в новій економіці; визначення способів передбачення еволюції

вибору підприємств за умов довгострокового збереження регресивної тенденції нової економіки.

Література

1. Болдырев И.А. Онтология ортодоксальной экономической науки: проблемы построения и интерпретации /Болдырев И.А.//Вопросы экономики, 2008. - № 7.- С.36 -50
2. Корнаи Я. Системная парадигма [Текст]/ Корнаи Я. Пер. с англ.// Вопросы экономики. – 2002. – № 4 – С. 4 – 22.
3. Решетняк Т.І. Онтологія як метод наукового реалізму в економічних дослідженнях [Текст] / Решетняк Т.І. // Стратегія економічного розвитку України: Зб.наук.праць.-вип.29 / Голов. Ред. А.П.Наливайко.- К.:КНЕУ. – 2011. - С.3-11
4. Gambetta D., Origgi G. L-worlds: The curious preference for low quality and its norms [Електронний ресурс] / Gambetta D., Origgi G.// University of Oxford, Sociology Working Papers ,Paper Number 2009, №8. - Режим доступу: <http://www.sociology.ox.ac.uk/documents/working-papers/2009/2009-08.pdf>
5. The Economic World View: Studies in the Ontology of Economics. Edited by Uskali Maeki [Електронний ресурс] / Uskali Maeki / Cambridge University Press, 2001. – 400 p. - Режим доступу: <http://economicsbooks.econguru.com/book/>

Черенков М.Н.

ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ ГОРОД: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В АПОКАЛИПТИЧЕСКОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ

Социально-экономическое развитие региона основывается не только на динамике производительных сил и производственных отношений, но определяется раскрытием целостной перспективы региональных сообществ, средоточием жизни которых является город. Без вопроса о *будущем* города невозможно устойчивое и целостное развитие, будущее же невозможно без осмысления его утопически-оптимистичных, антиутопических и апокалиптических сценариев, и свободно-волевого следования выбранными путями. Каждому из названных сценариев может соответствовать свой тип дискурса – позитивистско-прогрессистский, алармистский, эсхатолого-конструктивистский. О последнем следует сказать подробнее в теолого-философском ключе.

Постсоциалистический город напоминает о том, что было, социалистический эксперимент оставил свои следы. Вместе с тем, постсоциалистический город уже самым своим постсуществованием задает вопрос о будущем, которое открывается по ту сторону современности, после нее. Так постсоциализм вписывается в общий ландшафт постсовременности, а город становится ее локу-

сом, хронотопом или же перепутьем путей, на которых она ищет себя, ищет свой город или сам город ищет ее.

Постсоциалистический город являет знаки обреченности, апокалиптической предрешенности своей судьбы. Чернобыльские города-памятники остановившимся мгновениям, мертвые многоэтажки шахтерских городов, руины брошенных школ и больниц, язвы промзон на теле разрастающихся мегаполисов напоминают о непрекращающемся кризисе города как творения человека в его споре с Творцом. Апокалипсис продолжается сквозь историю, и судьба города его манифестирует. В постсоциалистическом городе пересекаются история социальная и история апокалиптическая, два града соприисутствуют в одном, поэтому можно попытаться понять историю города в свете реализующегося апокалиптического будущего.

В апокалиптике города, заданной Иоанном Богословом, сочетаются противоречивые характеристики и чувства. Все города обречены и грядущее воздаяние должно бы радовать, но об их гибели плачут как о цивилизационной катастрофе. Христиане радуются свершению судов над городом как средоточием земной, преходящей, мирской жизни. Но взамен града земного с неба нисходит град Божий (Откр. 21:2). Так весь цикл истории заканчивается новосельем, пиром в новом граде, светлом и золотом.

В апокалиптике постсоциалистического города частично реализуется большой апокалиптический план. На городских улицах встречаются обреченность и чаяние новой жизни, печать смерти и ростки будущего, пыль мертвого прошлого и ветер перемен. Города сами плачут и вызывают слезы о случившейся катастрофе, хлопая дверями, ведущими в никуда, и зияя пустыми глазами окон. Гуляя заросшими до небес улицами чернобыльских городов, слушая тишину, которой боятся птицы, внутренность наполняется жалостью и щемящей ностальгией – отнюдь не по советской эпохе, а по той жизни, которая была в этих квартирах, в этой школе, в этом детском магазине. Здесь утром былолюдно – спешили на работу, в детский сад, в школу, или занять очередь за молоком в магазине. Днем здесь слышался смех играющих детей. А вечерами светились окна, и на этот свет возвращались с работы, неся в руках бумажные свертки нехитрой снеди. Примерно то же воображается, те же органы памяти болят, когда оказываешься в ныне полувымерших шахтерских городах Донбаса, и в других регионах, где случилась техногенная или социальная катастрофа, где закрывались градообразующие предприятия, где спивались отчаявшиеся люди, где в подвалах играли беспризорные дети.

Постсоциалистические города напоминают о трагедиях и катастрофах, их тела носят на себе стигматы истории, ее раны. Они напоминают о прошлом, о той жизни, которая уже никогда не повторится. Вопрос не в том, хорошая она была или плохая. Вопрос в жизни как таковой, она была и ушла. В этом смысле город не только способ организации жизни, но и ее памятник. Постсоциалистический город – это памятник тех поколений, которые с гордостью носили или принципиально не носили пионерские звезды, сажали в тюрьму диссидентов или сидели там сами, доносили по-морозовски или работали по-стахановски.

Но и тех, и других город помнит молодыми; он помнит застенчивые взгляды и первую любовь, помнит первую зарплату и рождение ребенка, помнит свадьбу и помнит похороны.

Круговерть жизни и смерти носится ветром на городских проспектах. Больницы и школы берегут жизнь, но имена улиц говорят только о мертвых. О смерти говорят газеты, которыми заклеены окна в старых-старых домах или навсегда закрытых пионерлагерях. О смерти говорят фотографии членов политбюро, заменяющие иконостас бабушкам-коммунисткам. О смерти говорит помятый горн, чудом сохранившийся привет из пионерской комнаты. Дома стареют, заводы закрываются, кладбища переполнены. Никто больше не сажит деревьев и клумбы плачут об исчезнувших розах. Зато появляются бизнес-центры, торговые комплексы, офисы и отели. Это не продолжение жизни, это продолжение апокалипсиса, новые попытки его оспорить, отменить исход, конец, суд. Смешение постсоциалистической разрухи и островков бизнес-роскоши лишь усугубляет впечатление безнадежности. Все города воспроизводят архетип вечного города, который отстраивается и разрушается, но во всем этом он умирает, его успехи – его же агония.

Попытки человека строить в мире, где все обречено огню на «день суда и гибели» (2 Петра 3:7), выглядят больше, чем сизифовым трудом, это труд Каина, знающего о своей вине и пытавшегося обмануть свою обреченность (Быт. 4:17). Этот круг развития и упадка, цикл жизни и смерти, повторяясь в судьбе городов, говорит о судьбе человека. В нем есть и надежда продолжения и обреченность угасания.

На основаниях Каина город обречен, хотя ради жизни новых поколений его история длится. Интуиция нового города, предчувствие, поиск «града Божьего» сопровождает человечество постоянно, и лучшие образы мы встречаем не в текстах утопистов, а в Апокалипсисе Иоанна Богослова. Город должен быть построен на новых основаниях, лишь тогда жизнь не будет омрачена, лишь тогда история встретится с вечностью.

Необходимость новых оснований, переоснования, основания нового града хорошо понятна жителям постсоциалистических городов – недостаточно обновить фасады, отремонтировать дороги, достроить еще один дом; необходимо перепланировать городской план, проложить новые коммуникации, широкие транспортные магистрали, выстроить всю инфраструктуру по современным требованиям *жизни*.

Апокалиптический образ грядущего града, спускающегося с небес, напоминает о тщетности усилий сохранить град земной, утвердить его преходящий исторический статус как вечный. Но он же говорит о надежде, о том, что в историю входит новая сила и постсоциалистический период – это не конец того, что было при социализме, а начало того, что еще будет.

Шинкарьук О.В.

ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В РЕГІОНІ

В сучасних українських реаліях наявні передумови зміни парадигми бюджетного механізму управління національним та регіональним розвитком до переходу від застосування теорії зайнятості, економічного зростання і матеріального добробуту на використання положень та показників Концепції людського розвитку.

При цьому показники соціально-економічного розвитку національного господарства та регіону стають не тільки функцією виключно природних ресурсів, капіталу та організаційно-технічних факторів, а й результатом реалізації соціального капіталу – освіченості, здоров'я, культури, історичної спадщини населення, свідомості здійснення екологізації виробництва в підприємницькій діяльності та інше [1, 2].

В зв'язку з цим доцільно розробляти Національну та регіональні Програми людського розвитку, які повинні стати центральними серед бюджетних програм на загальнодержавному та регіональних рівнях державного регулювання соціально-економічними процесами [3].

В Україні з 1999 року розраховуються Індeksi регіонального людського розвитку (ІРЛР) за адміністративно-територіальним устроєм: по 24 адміністративним областям, АР Крим, м. Києву і м. Севастополь.

Завдяки цьому, в межах оновленого Бюджетного кодексу України результати рейтингових оцінок ІРЛР доцільно почати використовувати при визначенні пріоритетів, обсягів та структури місцевих фінансів та міжбюджетних трансфертів для фінансування складових людського розвитку в процесі розробки середньо- та довгострокових планів та програм соціально-економічного розвитку регіонів [4].

Методологія розрахунку ІРЛР ґрунтується на мінімальному наборі показників, які відображають ключові можливості у забезпеченні всього процесу людського розвитку на даній території: прожити довге й здорове життя (вимір – довголіття); набути, розширювати й оновлювати знання (вимір – освіченість); мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір – матеріальний рівень життя) [1, 2].

В Україні визначені узагальнюючі індикатори 9 основних аспектів людського розвитку за адміністративно-територіальним устроєм: демографічний розвиток, розвиток ринку праці, матеріальний добробут, умови проживання, рівень освіти, стан та охорона здоров'я, соціальне середовище, екологічна ситуація, фінансування людського розвитку.

Наведені аспекти можуть слугувати ознаками визначення відповідних підпрограм Програми людського розвитку на місцевих рівнях адміністративно-територіального устрою держави.

Фінансова складова людського розвитку більше, ніж інші, характеризує цільову спрямованість державної регіональної політики. Для характеристики цього аспекту при підготовці аналітичних матеріалів «Регіональний людський розвиток» було сформовано перелік показників, що характеризують обсяг соціальних витрат місцевих бюджетів, структуру місцевих бюджетів та трансферти Державного бюджету [5, 6].

Тобто, якщо пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку областей, районів, міст та селищ будуть визначатися згідно Програми людського розвитку відповідного регіону, то тоді джерела формування місцевих фінансів повинні визначатись відповідно до видаткових повноважень місцевих органів влади в забезпеченні економічного кругообігу територіальних відтворювальних процесів. Показниками фінансування людського розвитку регіону (на 100 тис. населення) будуть суми видатків місцевих бюджетів на кожен складову територіальних відтворювальних процесів.

Збалансоване управління сталим розвитком держави на основі системи національних цінностей передбачає в майбутньому визначення того, щоб видатки на утримання і відтворення матеріальної бази соціальної сфери та інфраструктури конкретного регіону забезпечувались власними фінансовими ресурсами, що акумульовані в місцевому бюджеті, а трансферти з державного бюджету призначались би в основному для забезпечення єдиних стандартів якості життя населення держави в різних регіонах.

Визначення фінансових складових механізму державного регулювання регіонального розвитку пропонується здійснювати на основі використання так званого структурно-відтворювального підходу до регламентації повноважень центральних та місцевих органів влади в соціально-економічних процесах адміністративно-територіальних утворень [3].

При використанні структурно-відтворювального підходу до структуризації відтворювальних процесів різних масштабів національної економіки, регіональні фінанси відображають територіальні відтворювальні процеси в реальних соціально-економічних відносинах суб'єктів ринку різних форм власності та центру – державних органів законодавчої та виконавчої влади на загальнонаціональному рівні [4].

Органічна сукупність фінансових складових системи державного регулювання регіонального розвитку обумовлює фінансовий механізм територіальних відтворювальних процесів та його роль і місце в функціонуванні соціально-економічних процесів різних масштабів національної економіки.

Територіальні відтворювальні процеси охоплюють:

1. відтворення матеріальної бази соціальної сфери (житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура і мистецтво, засоби масової інформації, фізична культура і спорт);
2. відтворення об'єктів зв'язку, телекомунікацій та інформації;
3. відтворення виробничої та дорожньо-транспортної інфраструктури;

4. охорона навколишнього природного середовища та забезпечення комплексного і раціонального природокористування.

На базі цієї класифікації територіальних відтворювальних процесів пропонується обґрунтовувати видаткові повноваження місцевих органів самоврядування та влади в соціально-економічному розвитку відповідних регіонів згідно адміністративно-територіального устрою України [5].

Тобто, провідним елементом системи державного регулювання регіонального людського розвитку стає фінансовий механізм соціально-економічних процесів різних масштабів національної економіки: селище, місто, адміністративний район та райони великих міст, адміністративна область, АР Крим, м. Київ та м. Севастополь.

В таких умовах важливим практичним інструментом реалізації фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку стає чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між різними рівнями управління (загальнодержавним, регіональним і місцевим).

Державне регулювання регіонального людського розвитку забезпечує активізацію господарської діяльності в регіонах, запроваджуючи нові виробничі відносини і впливаючи на поліпшення використання природно-ресурсного та економічного потенціалу; створює умови для посилення спеціалізації регіонів, прискореного розвитку прогресивних галузей економіки, залучення іноземного капіталу в регіони з найсприятливішими умовами, а також здійснює державне регулювання, спрямоване на ліквідацію локальних екологічних криз та створення належних умов для життєдіяльності населення на території країни.

При цьому основними складовими елементами фінансового механізму державного регулювання регіонального людського розвитку виступають:

1. законодавчо-нормативна база;
2. бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку та селективна підтримка окремих регіонів з боку держави;
3. реалізація державних регіональних програм, а також індикативних прогнозів і місцевих програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних утворень;
4. створення та розвиток спеціальних (вільних) економічних зон у певних регіонах;
5. розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

В результаті державна регіональна політика буде спрямовуватись на забезпечення такої фінансової спроможності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, яка б створювала можливості для ефективного розвитку, подолання диспропорцій з урахування особливостей регіонів, їх потенціалу щодо адаптації до ринкових механізмів господарювання в умовах глобалізації.

Література

1. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред.. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
2. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред.. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2007. – 328 с.
3. Столяров В.Ф., Шинкарьук О.В. Основи формування фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку // Збірник наукових праць. Вип. 5. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2009. – с. 92–105.
4. Столяров В.Ф., Шинкарьук О.В. Методологія розробки програм та бюджету регіону в контексті людського розвитку // Збірник наукових праць. Вип. 6. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2010. – с. 55–65.
5. Шинкарьук О.В. Формування регіональної фінансової політики в контексті людського розвитку // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації: III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 13–14 травня 2011 року): Матеріали доповідей та виступів. – Чернівці: ЧДІЕУ, 2011. – с. 114–115. (0,1 д.а.).
6. Шинкарьук О.В. Стан фінансування людського розвитку в Україні // Формування парадигми багатосторонніх економічних відносин в рамках ініціатив Східного партнерства: Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції 27 травня 2011 р. – К.: УДУФМТ, 2011. – с. 381–384.

Ястребцева А.В.

ТРАНСФОРМАЦИЯ ИДЕИ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ АВТОНОМИИ В ПОСТСОВЕТСКОЙ РОССИИ

На современном этапе развития российского общества так называемый «университетский вопрос» составляет краеугольный камень политических и социально-философских дискуссий о просвещении и перспективах развития образования. В рамках общественных обсуждений решается судьба университетов в условиях рыночной экономики и демократизации общества, и, прежде всего, это касается автономного статуса университета по отношению к государству. Однако полисемичность понятия *автономии* создает массу препятствий на пути изучения истории образовательных и академических учреждений. С одной стороны, автономия может быть представлена лишь как метафора, служащая для обозначения университетского пространства, для которого характерен набор принципов организации и функционирования, закреплённых в *понятии академической автономии*. С другой стороны, академическая автономия является лишь видом профессиональной автономии, определяющей границы

власти и потенциальные возможности академического сообщества. Наконец, академическая автономия является институциональной характеристикой университета, в соответствие с которой университет предстает единым актором перед лицом других корпоративных объединений в социокультурном и политико-экономическом измерении².

Академический мир всегда вынужден был искать ресурсы для автономного существования, то находясь в оппозиции, то находя компромиссы с государственными институтами. В широкой исторической перспективе можно выделить три инстанции, перед лицом которых университет постоянно вынужден был самоопределяться: политическая власть (сначала городские власти, затем власть монархическая), церковь и рынок³.

Таким образом, стремление к автономии было отличительной чертой уже первых средневековых университетов, академическое сообщество которых постепенно трансформировалось от корпорации к привилегированному сословию. Однако в Новое время было утрачено однозначное семантическое определение академической автономии. До сих пор ее значения многоварианты, а интерпретация зависит в большей степени от конкретных социально-исторических и культурных условий, нежели от некой универсальной идеи университета, иначе говоря, значение университетской автономии определяется локальными версиями университетской независимости, непосредственно связанными с национальными политическими культурами и традициями. Так, если в Гёттингене автономия представляла собой корпоративное самоуправление, Парижский университет был основан на академической исследовательской свободе, то в России создание университетской системы в XVIII-XIX было сопряжено с выработкой нового типа автономии интеллектуалов, рекрутированных в первые российские университеты из-за рубежа. Речь шла о независимости локального культурного сообщества.

Специфика возникновения университетов в России состояла в том, что заимствование германской университетской идеи (Гумбольдтовская модель) сопровождалось в XIX столетии активным использованием риторики, характерной для университетской политики в Германии. Российские власти и университеты также рассуждали о демократии в университетах и апеллировали к их автономному статусу. Вместе с тем, отсутствие в российской империи социальной потребности и запроса общества на университетское фундаментальное образование делало власть единственным гарантом существования университета в России. Даже рекрутирование иностранных педагогов в первые

² Концепт автономии возвращает нас к философии И. Канта, который противопоставил ее гетерономии, понимая под автономией идентичность того, кто определяет закон в противоположность тому, кто закону лишь подчиняется. Субъект свободен при условии, что он способен сохранять идентичность своего индивидуального сознания в практическом разуме, то есть в моральном сознании трансцендентального субъекта, детерминируя собственным разумом свою волю. Таким образом, ценность автономии предполагает самоограничение индивида посредством его сознательного волевого подчинения универсальному закону (см. Renaut A. L'ère de l'individu. Contribution à une histoire de la subjectivité. - Paris, Gallimard, 1989. P. 56). Иначе говоря, ценность автономии составляет конститутивный элемент идеи демократии.

³ Le Goff J. Les intellectuels au Moyen Âge. - Paris : Le Seuil, 2000. P. IV.

десятилетия существования университетов в России не могло изменить тотального финансового, административного и идеологического контроля власти над университетами.

Признание и преданность университетских корпораций политическим интересам государства, согласие подчиняться его контролю в вопросах преподавания и исследований способствовали профессионализации высшего образования в России в соответствии с государственными потребностями. Такова была одна из основных причин успеха советского университета, тотальным образом подчиненного государственному заказу, прежде всего, в военной сфере и в сопряженных с ней областях научного знания – математике и физике. Характерно, что особенность университетских корпораций, отличавшая их от других видов корпоративных объединений, привела, во-первых, к выработке ими специфических стратегий корпоративного поведения, что выразилось в создании ряда небольших автономных университетских городов; во-вторых, к активному использованию при самоописании университетов таких колониальных метафор, как «остров в океане невежества», «храм», «свет во тьме» и т.п.⁴ При этом члены университетского сообщества были вынуждены апеллировать к власти как к защитнику и к судье в случаях корпоративных конфликтов как внутри университетов, так и при их столкновении с другими корпоративными объединениями.

В противоположность надеждам и чаяниям мыслителей XIX столетия, в эпоху постмодерна в российских университетах имеют место иные тенденции: окостенение и схематизация образования, дифференциация все больше и больше специализирующихся дисциплин, бюрократизация университета и т.п. И дело не только в бюрократизации административного ресурса, но и в утрате стимула к бескорыстному поиску истины в самой академической среде. В современном мире наука стала мыслиться лишь как одна из рациональных, более или менее эффективных подсистем общества потребления, почти утратив тем самым свою способность производить новое концептуальное знание и формировать новые поколения ученых путем вовлечения молодежи в процесс научного исследования. Наука трансформировалась в исключительно производительную силу, нейтральную с аксиологической точки зрения, колонизируя жизненное пространство человека через различные техники и рациональную бюрократию. Отсюда парадоксальность современного мира : мир уже структурирован в соответствие с принципами научной рациональности, однако наука давно утратила свое критическое жало и превратилась в простое средство для реализации навязанных ей извне целей.

Очевидно, что включение университета в рыночные связи имеет как позитивные, так и негативные последствия, что особенно четко проявляется в эпоху господства неолиберальной идеологии: рынок оказывает сегодня наиболее су-

⁴ О метафорах «остров», «корабль», «океан», «море» в колониальных текстах см. Pels P. The Anthropology of Colonialism : Culture, History, and the Emergence of Western Governmentality//Annual Review of Anthropology, 1997, №26. P. 174.

щественное воздействие на фундаментальную науку, трансформируя университет в фабрику по производству образовательных услуг и разрушая университетскую корпорацию, превращая ее членов в экспертов на службе различных политических и экономических институтов.

В современном мире отсутствуют привилегированные автономные территории. Государство и экономика предстают как требовательные могущественные клиенты университета, все больше и больше подчиняющегося требованию экономической эффективности и рациональности. Однако любое учреждение остается жизнеспособным и эффективным до тех пор, пока оно оплодотворяется своей идеей. Но нет до сих пор ответа на вопрос, в чем суть идеи «современного университета»?

Постсоветская эпоха оказалась чрезвычайно травматичной для академических свобод и академической автономии, поскольку крах Советского союза в 1991 г. не только означал деструкцию социального и политического порядка в целом, но и заставил радикальным образом переосмыслить сущность и концепцию всех его социальных институтов. Советская «модель» университета также не могла остаться незатронутой радикальными социальными и политическими изменениями. Однако делать выводы об их последствиях пока рано и с исторической и с философской точки зрения, поскольку «постсоветская эпоха» еще не завершилась, а сами изменения носят отныне перманентный характер. То же, что в дискуссиях об университете обозначают обычно как «современный университет», не является пока ни строго определенным концептом, ни новой моделью университета, а служит лишь обозначению современного его состояния и проблем. А при том, что университет находится сегодня в процессе постоянной трансформации, «современный университет» - понятие более чем расплывчатое. Постсоветская эпоха отмечена двумя важнейшими процессами в отношении становления университета: резким увеличением количества ВУЗов, в том числе, университетов, и приватизацией некоторых из них либо частными коммерсантами, либо целыми корпорациями. Тотальное вовлечение университетов в рыночные процессы выразилось, прежде всего, в появлении дополнительных платных специальностей наряду с бесплатным финансируемым из государственного бюджета образованием, и в создании новых университетов, предлагающих исключительно платные услуги. Это резко увеличило число студентов ВУЗов⁵, что способствовало превращению высшего образования в своего рода профилактику безработицы, тогда как в советское время получение диплома о высшем образовании имело целью достижение его обладателем более высокого социального статуса.

⁵ Так, согласно данным Министерства образования Российской Федерации, начиная с 1990 г., число ВУЗов в России к 2005 увеличилось с 514 до 1 068. Если в 1990 г. не было ни одного негосударственного ВУЗа, то уже в 2005 г. их было зарегистрировано 413. Число студентов, следовательно, тоже возросло: в 1990 г. на пером году обучения в ВУЗах обучалось 584 000 чел., тогда как к 2005 г. их число возросло до 1 640 000 чел. (см. официальный сайт Министерства Образования РФ: <http://stat.edu.ru/stat/vis.shtml>).

Другое отличие советской эпохи состояло в создании системы среднего профессионального образования (на базе ПТУ). Эффективность этой системы также обуславливалась ее подчинением интересам государства, главным образом, его потребностями в военной и технической сферах, особенно после 1945 г. и в начале Холодной войны. С крахом СССР, с вступлением России в эру рыночной экономики и либерализации эта система была практически разрушена. Конец Холодной войны и политика либеральных реформ в России привели к деградации инженерного и технического образования, а также к резкому снижению инвестиций государства в военные и в сопряженные с ними научные сферы. Напротив, социальные и экономические науки оказались в авангарде общественного образования⁶.

Если в технических Вузах в постсоветскую эпоху наблюдалось резкое уменьшение численности студентов, то иначе обстояло дело с социально-экономическими и правовыми специальностями. Относительная легкость более или менее быстрого достижения ряда материальных благ их выпускниками вызвала к ним большой интерес со стороны общества и способствовала формированию социального заказа на создание новых учреждений высшего образования, предоставляющего услуги в данных сферах знания. Однако качество образовательных программ и преподавания во многих новых ВУЗах не соответствовало ни установленным в советское время стандартам, ни мировым требованиям. Это во многом объяснялось отсутствием необходимого количества квалифицированных в данных областях знания педагогов, а также снижением требований к абитуриентам при поступлении в ряд «новоиспеченных» ВУЗов в их борьбе за количественные показатели. Это привело к актуальному до сих пор кризису высшего образования в России. Одним из ключевых проявлений кризиса стала девальвация в общественном сознании классического университетского образования и обесценивание университетских дипломов, которые являются отныне не столько свидетельством уровня приобретенных знаний и навыков, сколько формально необходимым условием для получения высоко оплачиваемой работы и соответствующего ей социального статуса.

Поскольку университеты в России всегда были зависимы от государства, прежде всего, в вопросах финансирования, рыночная экономика и слоганы либерализации и институциональной денационализации общественных учреждений, которые власть декларировала начиная с 1990-х гг., лишь углубили кризис

⁶ В середине XX века Ч. П. Сноу противопоставил естественнонаучную культуру культуре гуманитарной. В своем анализе их «несовместимости» он указал, прежде всего, на отсутствие между ними общего языка и, как следствие, взаимопонимания и взаимопомощи. Представляется, что в современную эпоху такой подход к «гуманитарным наукам» безнадежно устарел. Вряд ли можно называть современным и успешным гуманитария, не владеющего арсеналом точных наук и неспособного применять его при анализе собственных научных проблем. Это же утверждение верно и в отношении так называемых естественников, игнорирующих доводы и достижения гуманитарных наук, не способных поставить метавопросы о пределах естественнонаучного знания. В этом смысле чрезвычайно актуальным сегодня, с философско-культурологической и социально-исторической точек зрения, оказываются исследования неокантианцев баденской школы (Г. Риккерт, В. Виндельбандт), выступивших против традиционного разделения научных дисциплин на науки о природе и науки о духе.

российского университета. Они были вынуждены адаптироваться к новым условиям и искать ресурсы для выживания и собственной конкурентоспособности на рынке услуг и труда, стремясь удовлетворять постоянно меняющиеся запросы общества. Одни университеты делали ставку на традиционную особенность «классических» университетов, в том числе, ориентируясь на достижения советского университета в точных и естественных науках. Сторонники этой точки зрения настаивали на необходимости укрепления государственного статуса университетов и сопротивлялись их либерализации. Другие университеты и институты накапливали частные ресурсы наряду с государственными инвестициями и пытались выработать альтернативу «классическому» «устаревшему» советскому образованию. Эта альтернатива состояла в реализации классических университетских программ с акцентом на изучение социальных и экономических наук. Для этих ВУЗов финансовая и административная поддержка со стороны государства также по-прежнему оставалась чрезвычайно важной в процессе их выхода и самоопределения на рынке образовательных услуг.

В этих условиях об автономии университетов практически не говорили, хотя и очевидной стала необходимость выработать новую университетскую модель национального университета, с одной стороны, соответствующую задачам государства, а с другой - адекватную мировым стандартам, и главный стандарт, характерный для развитых индустриальных стран, – наличие университетской автономии. Однако современное академическое сообщество в России, как и раньше, не демонстрирует ни особого желания, ни тем более готовности бороться за эту автономию. Повторюсь, что университет, как корпорация, объединяющая ученых на основе общих для них интересов, никогда не существовала в России. Притязания на академические свободы были характерны не столько для сообщества ученых в целом, сколько для отдельных его членов, особенно для тех, чьи профессиональные интересы и контакты выходили за пределы российского академического мира.

Однако постепенно университеты все больше и больше стали проявлять свою претензию на автономию, поначалу ограничиваясь требованием финансовой и административной независимости, а затем и переосмысливая и понятие академических свобод. Отсутствие непосредственного государственного заказа в адрес университетского образования привело к тому, что университеты были вынуждены изыскивать дополнительные средства, помимо государственных инвестиций, и эти средства добываются путем удовлетворения частных заказов в области прикладных научных исследований.

В федеральном законе 1996 г. «Об образовании» можно обнаружить уже более или менее внятное определение «автономии»: она состоит в «самостоятельности в подборе и расстановке кадров, осуществлении учебной, научной, финансово-хозяйственной и иной деятельности в соответствии с законодательством и уставом высшего учебного заведения, утвержденным в установленном законодательством порядке». В том же законе определяется и академическая свобода: «Педагогическим работникам из числа профессорско-преподавательского состава, научным работникам и студентам высшего учеб-

ного заведения предоставляются академические свободы, в том числе свобода педагогического работника высшего учебного заведения излагать учебный предмет по своему усмотрению, выбирать темы для научных исследований и проводить их своими методами, а также свобода студента получать знания согласно своим склонностям и потребностям. Предоставляемые академические свободы влекут за собой академическую ответственность за создание оптимальных условий для свободного поиска истины, ее свободного изложения и распространения»⁷. Очевидно, что в этом вопросе российское законодательство закрепляет принцип самоорганизации университетов, выработанный еще в Средние века⁸, и, в то же время, подчиняется принципам международного соглашения о независимости университетов перед лицом государственной власти⁹.

Академическая свобода является необходимым элементом гражданского общества, поскольку предполагает наличие публичной аргументированной дискуссии, направленной на взаимный диалог и поиск компромисса между университетом, государством и обществом. Автономные университеты составляют сущностный элемент демократии. Автономия и коллегиальность определяют структуру и политику участия университета в академической деятельности, и, в то же время, делают возможной концептуализацию демократического процесса в учреждениях высшего образования¹⁰.

Один из важнейших аспектов университетской автономии состоит в признании права педагогов самостоятельно определять структуру и содержание преподаваемых курсов. Однако на эту компоненту автономии оказывают влияние другие институциональные акторы, в частности, работодатели, рекрути-

⁷ Закон от 22 августа 1996 № 125 125-ФЗ «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» (статья 3). См. <http://www.legis.ru/misc/doc/653/>

⁸ Российский историк Н. Суворов отметил естественность и справедливость того, что судьей тому, кто изучает определенную науку, должно быть лишь сообщество ему равных – то есть академическое сообщество, к которому он принадлежит (см. Суворов Н. Средневековые университеты. – Москва: Товарищество Кушнарев и Ко, 1898. С. 58). Ж. Де Гофф также подчеркнул, что « в Болонье конфликт между университетом и буржуа был намного более жестким, нежели в правление Коммуны, которая до 1278 г. практически безраздельно управляла городом под властью суверена, и эта власть была далека от власти императора, например, от Ф. Барбароссы, который в 1158 г. предоставил педагогам и студентам определенные привилегии» (Le Goff J. *Les intellectuels au Moyen Âge*. – Paris : Le Seuil, 2000. P. 77).

⁹ В соответствии с «Рекомендацией, адресованной педагогическому персоналу в высшем образовании» (*Actes de la 29e session de la Conférence générale de UNESCO*, Paris, 21 octobre-12 novembre 1997), «полное осуществление академических свобод и выполнение функций и обязанностей ниже, требует автономии высших учебных заведений, то есть их гибкости, необходимой для того, чтобы эти институты могли принимать эффективные решения, касающиеся их академической деятельности, правил их функционирования, их управления и других соответствующих действий в той мере, в какой они соответствуют системе общественного контроля, особенно в отношении их государственного финансирования, и уважают академические свободы и права человека. [...] Автономия является институциональным выражением академических свобод и необходимым условием реализации преподавателями и учреждениями высшего образования соответствующих им функций [...] Такова обязанность государств-членов по защите автономии высших учебных заведений от любой угрозы, откуда бы она не исходила. Самоуправление, коллегиальность и соответствующее академическое руководство являются важными элементами подлинной автономии высших учебных заведений» (см. <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001102/110220f.pdf>, p. 29).

¹⁰ Buchbinder H. The market oriented university and the changing role of knowledge//Высшее образование, 1993, Т. 26, № 3. С. 331-347.

рующие выпускников ВУЗов. Так, отечественные исследователи А. Филиппов и Д. Куракин справедливо отмечают, что в широком спектре смыслов и значений понятия *корпорации* современный университет как никогда отвечает критериям эффективного предприятия, и все меньше соответствует идее духовно независимого академического сообщества¹¹.

Крах СССР и сопровождавший его экономический коллапс способствовали децентрализации российского образования и возрождению социальных дискуссий о судьбе университетов¹². В этих дискуссиях вопрос об автономии непосредственно связывается с вопросом об институциональном самоуправлении академического сообщества, тогда как вопрос об академической свободе индивида, как конститутивного элемента этого сообщества, остается чаще всего вне обсуждений. Отчасти объяснить это можно отсутствием в российской университетской традиции привычки к борьбе за личностную свободу; однако университетский дискурс всегда был направлен на поиск и обоснование корреляции между научными исследованиями и университетским образованием, с одной стороны, и потребностями государства, с другой стороны, никак не связанными с ожиданиями отдельных индивидов и порой даже с ожиданиями общества в целом. Вопрос прав человека в сфере образования, несмотря на принятие закона о свободном доступе к учреждениям высшего образования, никогда не составлял в России приоритетной темы в общественных дискуссиях. Впрочем, созданный летом 1992 г. Российский союз ректоров, цель которого состоит в «сохранении и развитии традиций и базовых принципов отечественной системы образования – качества, доступности, академических свобод»¹³, призван способствовать, в том числе, и этой цели. Союз ректоров стал чрезвычайно влиятельной общественной организацией, объединяющей ректоров всех ВУЗов России. Независимость ректоров обеспечивается, прежде всего, системой их выборности. Кроме того, время от времени судьба кресла федерального министра образования находилась в их руках.

Первое десятилетие XXI века прошло под знаком централизации российской системы образования. С 1998 г., когда наметился экономический рост, федеральное правительство сделало существенные бюджетные инвестиции в развитие университетов. В результате, ВУЗы России оказались под контролем Министерства науки и образования, тогда как в советскую эпоху большая часть образовательных учреждений подчинялась министерствам соответствующего профиля. Этому способствовало и создание федеральных университетов¹⁴, со-

¹¹ Куракин Д., Филиппов А. Возможность корпорации: к социологическому описанию университета//Неприкосновенный запас, 2006, № 4-5. С. 48-49.

¹² В России с тех пор возникло более ста журналов, на страницах которых анализируются различные аспекты образовательной политики. Наиболее важными среди них, служащими ареной для публичных дискуссий, являются «Вопросы образования» (издается с 2004 г.), «Высшее образование в России» (издается с 1994), «Alma mater – Вестник высшей школы» (издается с 1990 г.) и другие.

¹³ См. Устав Общероссийской общественной организации «Российский Союз ректоров» <http://rsr-online.ru/documents.htm> (п.2.1.2)

¹⁴ В ходе реализации национального проекта «Образование» начался процесс создания больших образовательных коммун, федеральных университетов, целью которых является повышение качества управления учрежде-

пряженное с концентрацией ресурсов на улучшении их менеджмента с целью формирования единой системы управления университетами. Однако, в отдельных случаях, разрастание административной иерархии ведет к уменьшению индивидуальной академической свободы отдельных профессоров. И, хотя пока рано говорить о последствиях создания федеральных университетов для академической свободы, очевидно, что зависимость Российского союза ректоров от федерального правительства постепенно становится все более сильной. С отказом от выборности руководителей регионов, идея оставить в прошлом выборность ректоров также широко обсуждалась в обществе, хотя и не была полностью реализована (Президент Российской Федерации назначает ректоров двух главных университетов России – МГУ и СПбГУ)¹⁵.

К концу первого десятилетия XXI века уровень субстанциальной автономии и автономии процедуральной, или функциональной, университетов значительно снизился, поскольку получение приоритетного финансирования для большинства университетов означает их дополнительные обязательства перед государством в развитии образовательных программ и централизованных исследований. Что касается личностной академической свободы, то ее границы оказались не идентичными в разных образовательных учреждениях и зависят, в конечном счете, от политики ректорского совета конкретного университета. Федеральные университеты и национальные исследовательские университеты¹⁶ получают больше свободы и больше возможностей (в том числе, финансовых) для более успешной реализации их академической деятельности¹⁷.

Таким образом, налицо новая трансформация университетского мира в России, связанная с увеличением статусных отличий между ВУЗами: возможно, что специфика организационного статуса того или иного университета определит в ближайшем будущем степень его академической автономии. Эта тенденция отмечена некоторыми современными российскими авторами: «...ситуация неравенства возникает и в высшей школе в связи с появлением небольшой группы вузов, получающих значительно более мощную финансовую и иную поддержку, чем подавляющее большинство учебных заведений высшего профессионального образования»¹⁸.

Российские исследователи, изучающие современное высшее образование и отслеживающие все изменения в этой системе, особое внимание уделяют тем

ниями высшего образования. Помимо двух первых федеральных университетов на Юге и в Сибири в конце 2009 г., были созданы еще пять университетов того же типа: Северный арктический федеральный университет, Казанский приволжский федеральный университет, Уральский федеральный университет, Дальневосточный федеральный университет и Северо-восточный федеральный университет.

¹⁵ См., напр., Савицкая Н., Трофимов А. Время красной профессуры//Независимая газета, № 254, 23 ноября; Василенко К. Образование под контролем//Время новостей, 2006, № 81, 15 мая.

¹⁶ См. Указ Президента РФ от 7 октября 2008 года [о реализации пилотного проекта по созданию национальных исследовательских университетов](http://минобрнауки.рф/) (<http://минобрнауки.рф/>)

¹⁷ Весной 2010 г. эти университеты объединились в Ассоциацию ведущих ВУЗов страны (см. Черных А. Высшая школа хочет подняться повыше. Создана Ассоциация ведущих вузов страны//Коммерсант, 2010, № 98, 3 июня).

¹⁸ Зборовский Г. Модернизация образования сквозь призму социальной политики//Журнал исследований социальной политики, 2010, т. 8, № 1. С. 87-104.

рискам, которые несет эта трансформация академического пространства в России, подчас негативно сказывающаяся то на качестве, то на структуре высшего образования. Ими отмечено, например, снижение уровня реальной университетской автономии¹⁹. Она сталкивается сегодня с новыми вызовами эпохи: укреплением массового характера высшего образования, менеджеризацией университетских структур, коммерциализацией и приватизацией науки и образования, глобализацией рынка образовательных услуг и интеграцией университетов в идеологический проект создания в России национального государства.

Массовый характер современного высшего образования в России является следствием революции, произошедшей сначала в системе среднего образования, а затем, после Второй мировой войны, затронувшей и область высшего образования. Главным индикатором «образовательной революции» является значительный рост численности студентов ВУЗов²⁰, что, в конечном счете, затруднило межличностную коммуникацию внутри академического сообщества²¹ и, тем самым, ослабило его и без того слабые корпоративные связи, основанные на общем интересе.

Вместе с тем, современный университет в России остается объектом социальной политики государства, и при этом реализует принципы корпоративного самоуправления. Так, согласно принципу миметического изоморфизма²², организационная структура воспроизводит общие свойства деловой корпорации: менеджмент в сфере образования играет свою роль в усилении бюрократизации университетов.

Коллегиальность академического сообщества была фактически подменена принципом нового менеджериализма. В соответствии с ним, индивидуальная свобода и автономия преподавателя приносится подчас в жертву, если того требуют интересы управляющего органа. Рост менеджериализма в течение по-

¹⁹ См., нап., Henkel M. Can academic autonomy survive in the knowledge society? A perspective from Britain//Higher Education Research & Development, 2007, vol. 26, № 1, March. P. 87-99; Yokoyama K. Changing Definitions of University Autonomy: The Cases of England and Japan//Higher Education in Europe, 2007, vol. 32, № 4, December. P. 400-409; Chiang Li-Chuan. The relationship between university autonomy and funding in England and Taiwan//Higher Education, № 48, 2004. P.189-212; Михель Д. Университетская интеллигенция и бюрократия: борьба за университетские свободы в постсоветской России//Неприкосновенный запас, 2007, № 1 (51).

²⁰ Как пишет Т. Парсонс, «одной из черт этой новой революции является распространение начального образования. До начала XIX в. в любом достаточно многочисленном обществе даже элементарная грамотность не выходила за пределы небольшого элитарного круга. Попытка дать образование всему населению стала радикальным прорывом. Формальное образование в учебных заведениях насчитывает долгую историю, но до образовательной революции оно охватывало лишь небольшую долю в каждом поколении и продолжительность его была гораздо меньше, чем в наши дни. Революция поэтому означала колоссальный сдвиг в сторону равенства возможностей. В каждом последующем поколении постоянно уменьшается число людей, лишенных возможности получить образование, необходимое для достижения различных статусов и в сфере занятости, и в стиле жизни. Особенно заметным сдвигом в этом направлении было распространение совместного обучения для лиц обоего пола» (Парсонс Т. Система современных обществ [1960]. – Москва: Аспект Пресс, 1998. С. 127).

²¹ Schmidt E.K., Langberg K. Academic Autonomy in a Rapidly Changing Higher Education Framework Academia on the Procrustean Bed?//European Education, vol. 39, № 4, winter 2007–8. P. 80–94.

²² Димаджо П., Пауэлл У. Новый взгляд на «железную клетку»: институциональный изоморфизм и коллективная рациональность в организационных полях//Экономическая социология, 2010, том 11, № 1, p. 34-56.

следних двух десятилетий связан с проникновением неолиберальных принципов в систему государственного администрирования.

Здесь обнаруживаются две проблемы: во-первых, принятые на основе концепции менеджериализма решения сомнительны с этической точки зрения; во-вторых, методы управления университетами ставят под вопрос демократические принципы принятия решения, что непосредственно проявляется в общественном секторе²³. Проникающий в университетскую систему менеджериализм бросает серьезный вызов институциональной автономии университетов, а также профессиональной автономии академического сообщества²⁴.

В процессе вовлечения университетской науки и образования в непрозрачные сети рынка выявляется ряд важных феноменов. Так, университеты постепенно трансформируются из объектов социальной политики в рыночных агентов на рынке образовательных услуг. Это свидетельствует не только о системной кооперации университетов и деловых корпораций, но также о разворачивании конкуренции между университетами на национальном и международном уровнях. Коллегиальная практика принятия решений, традиционно характерная для академического сообщества, сменяется практикой делового корпоративного управления, когда скорость принятия решений становится более значимой, нежели выработка общего скоординированного мнения на пути к взаимопониманию (Хабермас). Таким образом, изменяется символический смысл автономии: университеты становятся научными предприятиями, экономическая автономия которых оказывается более важной, чем автономия интеллектуальная; университеты должны быть управляемыми как частные предприятия²⁵.

Понятие «академического капитализма», введенное и проблематизированное С. Слаутером и Л. Лесли²⁶, поставило академическую свободу перед новыми вызовами: количественное увеличение исследований, поддерживаемых частными корпорациями, изменяет смысл и значение научного труда и ставит под вопрос академические свободы как таковые. Практика патентов и закрытый характер многочисленных исследований, осуществляемых по корпоративному заказу, становится важнейшим фактором академической жизни. Идея фундаментальной науки заменяется идеей стратегических исследований, связанных во

²³ Согласно австрийскому автору М. Консидину, менеджериализм в государственном управлении имеет четыре характерные черты: во-первых, акцент на измеряемых результатах управления и на его производительности; во-вторых, инструментализм управления, то есть государственная политика вырабатывается руководителями министерств и департаментов прежде, чем быть реализованной служащими тех же самых департаментов; в-третьих, интеграция, то есть высокий уровень координации и согласованности в деятельности различных правительственных департаментов; в-четвертых, гарантированность общей направленности в деятельности государственных служб (Considine M. The corporate management framework as administrative science: a critique // Australian Journal of Public Administration, vol. 47, № 1. P. 4-18).

²⁴ Влияние «менеджериальной революции» на современные университетские системы хорошо прослеживается в работе Вахштайна В. Две модели образовательных систем: континентальная и атлантическая // Прогнозис, 2006, №3. С. 321-352.

²⁵ Le Gall B., Soulié Ch. Réforme du gouvernement des Universités et actualisation du conflit des facultés en France // Laboratorium, № 1, 2008. P. 65-82.

²⁶ Slaughter S., Leslie L. Academic Capitalism: Politics, Policies and the Entrepreneurial University. - Johns Hopkins UP, 1997.

многим с неакадемическими интересами. В ходе реформ в сфере высшего образования академический труд становится все более бюрократизированным и прозрачным для внешнего контроля.

Другой важнейший аспект «орыночивания» образования состоит в изменении восприятия университета и университетского образования его главными потребителями – студентами. Университет утратил свою ауру храма науки и трансформировался в гигантский супермаркет, предлагающий многочисленные дисциплинарно дифференцированные виды знаний и практических навыков. Рациональное действие потребителя заключается в стремлении обладать продуктом наивысшего качества, например, дипломом наиболее престижного ВУЗа, чтобы впоследствии конвертировать его в высокий финансовый и социальный статус. Таким образом, интеллектуальная модель студенчества радикальным образом изменилась. Система образования, со своей стороны, не рассматривает отныне студента как наследника специфических эпистемологических традиций, но как потребителя образовательных услуг и одновременно как продукт, находящийся в стадии производства, предназначенный для рекламирования данного образовательного учреждения на рынке по факту завершения им учебы в ВУЗе.

Таким образом, современные дискуссии об университете вплоть до сегодняшнего дня не провоцируют даже постановку под вопрос легитимности самой университетской идеи. Старые проблемы (устаревшая нормативная база, массификация образования, снижение качества образовательных услуг, орыночивание образования и превалирование его практическая ориентация и т.п.) не порождают, в конечном счете, новых смыслов университета. Более того, то, что можно назвать новой «идеей» университета в условиях рыночной экономики и гражданского общества, не имеет сегодня ничего общего с идеалом, университет все больше профессионализируется и ориентируется на практику, стремясь удовлетворять социальные и экономические потребности в значительно большей степени, нежели транслировать культурные традиции и производить новые фундаментальные знания. В этом смысле стремление к автономии академического сообщества растворяется в различных государственных институтах, реализуя одновременно как образовательную функцию, так и общественную (ученый становится экспертом, а университетский преподаватель все чаще не столько увлечен фундаментальными научными исследованиями, сколько популяризирует уже выработанные знания вместо того, чтобы их производить). Это стремление имеет в качестве цели финансовую, административную, функциональную автономию, но никак не свободу духа, которая не может быть характерной чертой экономического актора, охваченного жадой наживы, но остается свидетельством духовного аристократизма. Единственным средством для выживания университетов в условиях глобальной конкуренции является отказ от сугубо инструментальной и прагматической идеи университета. Университеты вынуждены сегодня приобретать опыт автономной социализации в обществе свободы, основанном на «новом» типе академической рациональности.

11. Формування професійної компетентності студентів в процесі навчання економічними дисциплінами

Skalozub O.M., Ryazantseva A.O.

CAREERS AND EMPLOYABILITY SERVICE IN EUROPEAN UNIVERSITIES

The world of work is in a state of continual change: your career today may involve moving between a number of different job functions and employers, and those jobs and employers are themselves likely to change and develop during the time you are employed in them. Employers are therefore seeking graduates who are enterprising, resourceful and adaptable and who, as well as their degree, possess a range of skills which can be used in a wide variety of settings as well as in their careers. These are known as employability skills. Employability has been defined as “the capability of getting and keeping satisfactory work”.

A degree is not enough. Skills are the key to getting a job. You can't rely on your degree alone to automatically open doors after you graduate. It will certainly unlock doors – in other words it will make you eligible to apply for jobs that specify “must be a graduate”, and the subject or class of your degree may also be important to certain employers. But however good your degree class, however relevant your subject to the career that you'll be applying for, it is likely that you will be competing for this job with a number of other graduates who are equally well-qualified academically.

In some European Universities there are the Careers and Employability Services that work with students throughout their time at University to help them make decisions affecting their future career, to find opportunities for employment or further study and to apply for these opportunities. Students are encouraged to analyse their values, interests and abilities, helped to develop their employability skills, provided with information about careers and employers etc. All of these services are free of charge to students and recent graduates.

For example, the University of Kent is the leading academic institution in Kent and is one of the top thirty universities in the UK according to The Guardian's Higher Education League Tables. We have found some information useful for any graduate who wishes to improve his/her job application and interview skills.

Thus, at the University of Kent students were asked what questions they had been asked at graduate selection interviews by a variety of employers and for a range of jobs. We hope this survey is quite reliable and does give an idea of the key questions to watch out for, and to prepare answers to, at interview.

1. Why do you want this job? One of the most predictable questions and very important. You need to demonstrate that you have researched the employer and tie your knowledge of them into the skills and interests that led you to apply.

Try to find some specific feature on which the employer prides themselves: their training, their client base, their individuality, their public image, etc.

2. *Have you got any questions?* At the end of the interview, it is likely that you will be given the chance to put your own questions to the interviewer. Keep them brief. Ask about the work itself, training and career development: not about holidays, pensions, and season ticket loans! Prepare some questions in advance: it is OK to write these down and to refer to your notes to remind yourself of what you wanted to ask. Make sure you have researched the employer carefully, so that you are not asking for information which you should be expected to know already.

3. *Describe a situation in which you lead a team.* This is an example of a competency-based question. Many graduate positions involve people management, where you will be expected to plan, organise and guide the work of others as well as motivate them to complete tasks. Outline the situation, your role and the task of the group overall. Describe any problems which arose and how they were tackled. Say what the result was and what you learned from it.

4. *Describe a situation where you worked in a team.* Another competency-based question. Most jobs will involve a degree of teamwork. The interviewer needs to assess how well you relate other people, what role you take in a group and whether you are able to focus on goals and targets.

5. *What do you expect to be doing in 5 years time?* Try to avoid vague or general answers. This question allows you to demonstrate that you have done your research on the career routes open to you within the organisation and so you should try to be more specific – not necessarily tying yourself down to a particular route, but showing that you have at least a general idea of where you want to go.

6. *What are your weaknesses?* The classic answer here is to state a strength which is disguised as a weakness, such as “I’m too much of a perfectionist” or “I push myself too hard”. You could say that your attention to detail and perfectionism make you very single-minded when at work.

7. *Who else have you applied to/got interviews with?* What you can certainly say in your favour, however, is that the present employer is your first choice. You may even answer the question by explaining you have yet to apply to any other organisations for this very reason. Perhaps your application to the other firms is imminent, depending on the stage you are at in the recruitment cycle. Give examples that are: relevant – related to the business you are presently being interviewed for; prestigious – they will reflect well on the firm interviewing you; successful so far – do not list those firms who have rejected you.

8. *Why did you choose your university and what factors influenced your choice?*

If you had, in fact, no real choice in where you went to University - e.g. if you had to study close to home for financial or family reasons - you can talk about the more general issues you had to consider in coming to University and perhaps lead the question round to your choice of course rather than institution.

Your actual answer is less important than the evidence of decision-making, planning and logical reasoning skills that it should demonstrate. This is an opportunity for you to demonstrate these key skills.

9. *What are your strengths?* This allows you to put across your "Unique Selling Points" - three or four of your key strengths. Try to back these points up with examples of where you have had to use them. Consider the requirements of the job and compare these with all your own attributes - your personality, skills, abilities or experience. For example, team work, interpersonal skills, creative problem solving, dependability, reliability, originality, leadership etc., could all be cited as strengths. Work out which is most important for the particular job in question and make sure you illustrate your answer with examples from as many parts of your experience, not just university, as you can.

10. *What has been your greatest achievement?* To say that your greatest achievement was getting to University, or getting your degree, will do nothing to distinguish you from all the other candidates. Unless you have had to contend with exceptional difficulties to gain your academic qualifications - such as illness or major family problems - try to say something different that will make you stand out. This doesn't have to be an Olympic medal or an act of heroism. Ideally, it should give evidence of skills relevant to the job such as communication, initiative, teamwork, organising or determination.

Other common questions (in rough order of popularity) were: Why do you want to join our organisation? What would you do if ... happened? (hypothetical questions). Describe a situation in which you dealt with confrontation (for example a difficult customer). Describe a situation in which you influenced or motivated people. What other careers have you considered/applied for? Why did you choose your degree subject? Describe yourself (in one word). Are you prepared to be mobile? Describe a situation in which you used initiative (solved a problem, took responsibility, had to plan or organise something, had a difficult decision to make). What are your hobbies? What computing skills do you have? What is your usual role in a team?

In the University of Kent there also exist professional Careers Advisers who are available to help the students with all aspects of their career planning and decision-making, such as: making decisions about future career, planning your job search strategy, making applications and preparing for interviews. Students can ask the advisers absolutely any questions related to their future after University. The advice services are impartial, free of charge and open to all students of the University of Kent, whatever the year of study, and to Kent graduates for up to three years after graduation.

To sum up: once your degree has unlocked the door, you'll need the right mix of skills, abilities and personal qualities in order to turn the handle and give the door the push that will open it to you. What skills do employers expect from graduates? Employers look for a range of skills in graduate applicants, many of which are common to a number of different career areas. Those most frequently mentioned are communication, team working, leadership, initiative, problem-solving, flexibility and enthusiasm. Many skills overlap with one another. Leadership, for example, encompasses a number of other skills including cooperating with others, planning and organizing, making decisions and verbal communication. Verbal communication itself involves

various means of communication, some of which you may find easier than others - talking over the phone, making a presentation to a group or explaining something to a person with a more limited understanding of the topic. By improving one skill, you may also improve in a number of others.

Employers keep asking about “commercial awareness”: what do they mean?

Commercial awareness could be summed up as an interest in business and an understanding of the wider environment in which an organisation operates: its customers, competitors and suppliers. Why is it important? It is a major criteria for selecting candidates. A survey by the CBI and UUK in 2009 found that 35% of employers were dissatisfied with the business and customer awareness of graduates. The detailed understanding of the company, the issues facing the industry in which it operates, professional qualifications offered and job roles within the company was even more important at interview than answers to competency-based questions: it shows your commitment to the job you are applying for; it gives you more to discuss in an interview and it improves your knowledge of a particular industry or company and may allow you to spot career opportunities you hadn't previously considered. Therefore it helps with the career choice.

Література

1. Career and employability service. – Режим доступу: www.kent.ac.uk/careers/feedbackform.html
2. Creative career search. – Режим доступу: www.kent.ac.uk/careers/sk/CJ.htm.
3. Requirements to the Applications. – Режим доступу: www.kent.ac.uk/careers/applicn.htm.

Андрущенко Н.О., Коваль Т.С.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА УМОВИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Умови трансформаційного періоду в економіці України, загальні зміни, зумовлені глобалізацією економічних і соціальних процесів, висунули нові вимоги до організації системи економічної освіти й професійної підготовки кадрів для економіки. На початку економічних реформ в Україні перед освітою поставили завдання формування економічного мислення у підростаючого покоління громадян, підготовка якомога більш економічно активного населення до роботи в ринкових умовах, розвитку вмінь використовувати економічний інструментарій для забезпечення власного добробуту й розвитку країни [1], адже на сьогодні існує в світі більш як 40 тис. професій, а щорічно виникає близько 500 нових, з яких значна частина пов'язана з економічною сферою і, звичайно, всі вони потребують кваліфікованих працівників [3].

Отже, відповідно до змін у світовій ринковій економіці та господарстві, сьогодні особливо зростають вимоги до фахівця в сфері економіки, які забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, успішність у професійній самореалізації та кар'єрі. В таких умовах якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань і вмінь, якостей особистості – професійну компетентність фахівця.

У доповіді Департаменту освіти, культури і спорту Ради Європи виділено 5 ключових компетенцій (компетентностей), якими повинен володіти конкурентоспроможний, добре підготовлений спеціаліст незалежно від професії та країни проживання: 1) політичні та соціальні компетенції, які характеризуються умінням бути відповідальним, участю у спільному прийнятті рішень, у формуванні та покращенні демократичних інститутів; 2) компетенції, що стосуються суспільного життя (міжкультурні компетенції); 3) компетенції, що стосуються ефективності усних та письмових комунікацій; 4) компетенції, що пов'язані з інформатизацією суспільства, з володінням сучасними технологіями та критичним осмисленням інформаційних потоків; 5) здатність навчатися протягом життя як основа розвитку. Тобто, щоб стати дійсно кваліфікованим спеціалістом в будь-якому напрямку роботи, потрібно мати певну компетентність в даному профілі та у загальному значенні також [2].

Для дослідження проблеми формування професійної компетентності у певній професії важливим є структура професійної компетентності. До структури професійної компетентності майбутніх економістів входять такі елементи:

1) компетенції у сфері економічної діяльності (економічне мислення; знання методів економічного аналізу; наявність системного уявлення про структуру і тенденції розвитку української та світової економік; знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макрорівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності і повсякденному житті; уміння здійснювати пошук економічної інформації; уміння проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємств; уміння проводити контроль, аудит, перевірку грошових коштів, виробничих запасів, основних фондів у підприємствах, організаціях, установах тощо);

2) компетенції в інших сферах професійної діяльності (система знань з фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, менеджменту; знання нормативно-правової бази);

3) інформаційно-комп'ютерна компетенція (стосується роботи з комп'ютерною технікою і визначається таким переліком знань та вмінь: знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; уміння працювати в мережі Internet; уміння користуватися електронною поштою; уміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням; уміння ефективно застосувати інформаційні технології і відповідні програми у професійній діяльності);

4) комунікативна компетенція (знання ділового етикету та основ конфліктології, толерантність до існування інших поглядів, ефективна групова взаємодія, позитивна установка щодо себе й оточуючих тощо);

5) компетенція у сфері самовизначення та саморегуляції особистісних якостей (адекватна самооцінка, впевненість у собі, самоконтроль, самоефективність, високий рівень мотивації до досягнень, визнання необхідності неперервної освіти впродовж життя тощо);

6) виробничо-діяльнісна компетенція (передбачає знання посадових інструкцій згідно з кваліфікацією фахівця, а саме: обізнаність з вимогами, функціями, правами, обов'язками; знання основ етикету) [4].

Елементи цієї структури є переважними напрямками у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів, але є ще додаткові аспекти, досягнення яких необхідне для майбутнього працівника економічного профілю.

Це, перш за все, розуміння суспільного значення своєї праці, адже діяльність кожної людини, а особливо у сфері економіки та бізнесу, має громадський характер і впливає на процеси функціонування суспільства. Мається на увазі розуміння самого працівника для чого він виконує ту чи іншу роботу, тому що в теперішній час часто надмірна спеціалізація праці спричиняє відокремлення результату праці від самого працівника [4].

Важливим також компонентом діяльності сучасного економіста є робота з людьми, тому серед низки професійних умінь, напрямків компетентності особливого значення набувають організаторські, методичні та комунікативні психолого-педагогічні вміння, серед яких – уміння оцінювати ділові якості працівників, спілкуватися, обирати відповідні методи роботи, спонукати до спільної праці для досягнення результатів, стимулювати активність, ініціативність, інтерес тощо [5].

Саме ці професійні якості потрібно формувати у студентів – майбутніх економістів. Тому у процесі пошуку нових форм і методів професійної підготовки студентів слід намагатися поставити того, хто навчається, у позицію активного суб'єкта навчально-виховного процесу. Саме тоді буде створено умови для цілеспрямованого впливу викладача на формування та розвиток певних професійних якостей студента, які допомогли б йому у майбутній практичній діяльності. Серед таких умов основними є:

1. У застосуванні нетрадиційних форм навчальної діяльності в процесі професійної підготовки студентів провідна роль має належати викладачеві, оскільки педагогічний процес, маючи об'єктивні внутрішні закономірності, водночас є продуктом свідомої конструктивної діяльності викладача та його творчої взаємодії зі студентами;

2. Застосування нових форм діяльності учіння студентів в умовах професійної підготовки в економічній освіті вимагає високого рівня самостійності, свідомості та активності самих студентів. Це, в свою чергу, потребує духовної єдності, довіри, спільної навчальної мети викладачів і тих, хто навчається;

3. За організації нетрадиційних форм навчання студентів необхідно, щоб педагогічне керівництво зважало на індивідуальний підхід у стосунках зі студентами. Для цього педагогові слід бачити в кожному студенті унікальну особистість, яка усвідомлює як власну неповторність, так і причетність до соціального цілого;

4. Професійна підготовка в умовах університету повинна сприяти розвитку здібностей студентів і спонукати їх до задоволення об'єктивних потреб як в ідентифікації з групою ровесників, так і персоніфіковано до себе [1].

Ці умови та багато інших умов, таких як: розуміння студентом важливості своєї роботи, навчання; допомога викладачів у будь-якій навчальній діяльності, підштовхування до групової роботи та самостійної водночас; поглиблене й детальне вивчення всіх теоретичних засад і особливостей майбутньої професії; розвиток студентом його особистих здібностей в різних галузях освіти, поширення його уваги не тільки на вузьку спеціалізацію, а й комплексно на всі процеси у суспільстві та закономірності їх проходження (загальна ерудованість майбутніх фахівців економічного профілю є також важливою умовою), є важливою основою у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Отже, на сьогодні відбувається трансформація освіти в галузі економіки, інтеграція її з практичною діяльністю та наукою, перехід від валового навчання до посилення індивідуального підходу, розвитку творчої особистості студента – майбутнього фахівця економічного профілю. Ці процеси та багато інших вищеперерахованих умов забезпечують формування необхідної професійної компетентності у майбутніх спеціалістів в сфері економіки.

Література

1. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. / Ковальчук Г. О. – [2-е вид., доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
2. Корват Л. В. Модель професійно-педагогічних компетенцій фахівця економічного профілю / Л. В. Корват // Проблеми сучасної педагогічної освіти : збірник статей. – Ялта, 2010. – С. 98 – 105.
3. Курмишева Ніна. Мотивація і результативність навчання майбутніх економістів: тотожність чи розбіжності? / Н. Курмишева // Вища школа. – 2008. - № . – С. 75 – 81.
4. Самарук Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів [Електронний ресурс] / Н. М. Самарчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – Режим доступу до журн. : - http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2011_2/11snmkme.pdf.
5. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін : навч. посіб. / [Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. Ю. Артюшина та ін.]; за ред. Г. О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2006. – 320 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Питанню формування професійної компетентності студентів при вивченні математичних та економічних дисциплін присвячено немало робіт, серед яких відзначимо [2-4]. Створено ряд методик навчання, які несуть на собі відбиток соціонічних типів авторів. Але за такими методиками успішно навчатимуться лише ті студенти, які за характером свого соціотипу будуть близькі до соціотипу творця методики.

Враховуючи актуальність питання щодо вибору простих і масових методик навчання, нами сформульована мета дослідження: надати практичні рекомендації викладачам щодо підбору тих методик навчання студентів, які відповідали б типам інтелектів і викладача, і студентів.

Сприйняття студентом тієї інформації, яку викладач хотів би до нього донести, допомагає зрозуміти соціоніка. Викладач повинен враховувати «заломлення» цієї інформації представниками різних соціотипів, що знаходяться у студентській аудиторії, і визначити саме той аспект інформації, який найточніше «влучить у ціль» саме у даній аудиторії.

Зазначимо, що процес мислення студента найчіткіший, найякісніший за першою функцією його типу інформаційного метаболізму. Виділяють чотири типи мислення: інтуїтивне, сенсорне, логічне та етичне. Якщо студент від природи наділений інтуїтивним мисленням, йому легко оперувати з абстрактними поняттями, усвідомлювати фундаментальні математичні та економічні теорії. Людина, наділена сенсорним типом мислення налаштована помічати лише конкретні речі, об'єкти. Такий студент охоче пізнає форми, красу, дизайн предметів, але із абстрактними, неоднозначними математичними чи економічними поняттями самостійно йому не розібратись. Такого типу студент потребує додаткових тлумачень, пояснень викладача. При логічному типі мислення студент, як правило, самостійно прослідковує зв'язки між досліджуваними подіями і явищами, у нього не виникає серйозних проблем із вивченням математики і економіки. Якщо студент наділений етичним видом мислення, його міркування «заломлюються» через визначення взаємозв'язків між людьми. Якщо викладач – не дуже досвідчена людина з логічним типом мислення, такий студент може легко маніпулювати ним і навіть вивести з рівноваги. Викладачеві – логіку слід розуміти, що за допомогою покарань неможливо перетворити етика на логіка, і спробувати підібрати педагогічну методику, яка вирішила б проблему навчання саме такого студента-етика. При цьому слід пам'ятати, що соціоніка грає роль методики по відбору інших методик [1].

Для *управлінських типів* (СЛЕ, ЛСЕ, ЛСІ, СЛІ) – це ділові ігри, розминки, практичні і лише потім – теоретичні знання. Учитель-новатор Шаталов (СЛЕ) створив систему навчання, що нагадує штурм фортеці супротивника [1]. За ці-

єю методикою добре навчатися логікам, та й то не всім. Найкраще вона підходить для управлінських типів. Сайєнтисти, протестуючи, почнуть пропонувати власні схеми; гуманітарії будуть пригнічені як штурмівщиною, так і жорсткими схемами.

Для *соціальних типів* (ECE, CE, CEI, ECI) найкраще підходять колективні методи навчання – ігрові ситуації, колективні творчі справи. Теоретичні відомості студентам соціального типу слід подавати коротко, стисло, у мінімальному обсязі. Якщо у студентській групі задають тон представники соціальних типів і викладач застосовує методики, спрямовані на колективні форми спілкування, сайєнтисти утворюватимуть «групу ризику» - їх стимули до науково-теоретичних досліджень не знайдуть підтримку серед одногрупників. Викладач повинен працювати з такими студентами окремо, пропонуючи завдання іншого типу, запросити їх у студентський науковий гурток.

Для представників *гуманітарних типів* (EIE, IEE, EI, IEI) підходять будь-які методики навчання і виховання всебічно розвиненої особистості. Для таких студентів важливо самовиразитися, пофілософствувати на сторонні теми.

Для *сайєнтистів* (LIE, LPE, LPI, LPI) підходить проблемно-дискусійний метод навчання, «мозковий штурм» тощо; теорія має бути серйозною і передувати практиці.

Якщо в студентській групі приблизно в однаковій мірі представлені всі соціонічні типи, доцільно використовувати метод проектів, згідно з яким навчальна група використовує власне бачення, розробку, запровадження, емоційну підтримку проекту [1].

Нами була досліджена вибірка студентів-менеджерів молодших курсів Хмельницького університету управління та права (124 особи). Визначення соціотипу кожного студента проводилося за зовнішніми ознаками:

1. за рисами обличчя [3];
2. за мовою та невербальними способами передачі інформації [4].

Нами одержано дані, представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл студентів різних соціотипів по квадратах

α- квадрa		β - квадрa		γ- квадрa		δ- квадрa	
Соціотип	Кількість осіб	Соціотип	Кількість осіб	Соціотип	Кількість осіб	Соціотип	Кількість осіб
LIE	1	EIE	5	CEE	8	LCE	2
CEI	7	LCE	4	LPI	5	EI	3
ECE	6	СЛЕ	14	LPE	25	IEE	4
LPI	10	IEI	9	ECI	6	СЛІ	13
Всього - 24		Всього - 32		Всього - 44		Всього - 24	

Розподіл соціотипів по квадратах був зіставлений з рівномірним розподілом. За допомогою критерію χ^2 зроблено висновок про те, що одержаний розподіл відрізняється від рівномірного. Третя, γ- квадрa («команда реформаторів») має найбільше представництво у вибірці, причому більше половини осіб, зібраних у

γ- квадрі, належать до типу ЛІЕ – логіко-інтуїтивний екстраверт. Представники цього типу схильні до підприємництва, вони досить впевнено почуваються в умовах невизначеності і ризику [2].

Проаналізуємо групи установки.

Дослідницька установка властива представникам типів ІІЕ, ІІІ, ІІІ та ЛІЕ – у студентів ця установка найчіткіше виражена (33 особи).

Представники соціотипів СІЕ, ЛСІ, СІІ, ЛСЕ характеризується *управлінською* установкою (26 студентів).

Соціальна установка (ЕСЕ, СЕІ, ЕСІ, СЕЕ) – властива 22 особам.

Гуманітарна установка, якою характеризуються соціотипи ЕІЕ, ІЕІ, ІЕЕ та ЕІІ, у студентів-менеджерів посідає останнє місце (18 осіб).

Щоб розв'язати задачу методом мозкового штурму найкраще зібрати «клуб» дослідників, якщо задача математична, і «клуб» управлінців, якщо задача економічна (її часто розв'язують з використанням ділової гри).

Використання наведених підходів до навчання студентів дозволить повнішою мірою вирішити питання розвитку їх творчого потенціалу, формування професійної компетентності.

Література

1. Гуленко В.В. О применении соционики в школе [Текст] / В.В. Гуленко // Психология и соционика межличностных отношений. – 2009. - № 9, С. 37-44.
2. Заїкіна В.В. Проблеми якісної підготовки менеджерів при викладанні математичних і економічних дисциплін [Текст] / В.В. Заїкіна // Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчя Державного вищого навч. закладу «Донецький національний технічний університет» «Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону», том II. м. Красноармійськ, 16 грудня 2011 р., С. 256-259.
3. Заїкіна В.В. Соціомодель студентського колективу [Текст] / В.В. Заїкіна // Зб. наукових праць 11-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку». – Хмельницький, 2011, С. 128-131.
4. Заїкіна В.В. Соціоніка у навчанні менеджерів [Текст] / В.В. Заїкіна // Університетські наукові записки. – 2011. - № 1. – С. 467-473.

Коломоец А.В., Козлова А.

КОММУНИКАЦИЯ ПРИ ДЕЛОВОМ ОБЩЕНИИ

Работать физически тяжело. Работать с механизмами и инструментами сложно. Работать умственно и интеллектуально — утомительно. А работать с людьми и сложно, и тяжело, и утомительно вдвойне. И не важно это детки малые в детском саду, школьники и студенты в школах и вузах, или же это коллектив взрослых людей на предприятии, в шахте или офисе.

С древних времен работа с людьми неблагоприятная и тяжелая работа. Особенно это касается руководящего звена. Почему? Да потому, что на плечи давит груз ответственности и за поставленные цели и задачи, и за людей, которые их решают. Выпускники нашего вуза, предположительно, планируют работать в качестве руководителей, как минимум, средней категории, значит материал, изложенный в данной публикации, будет весьма полезен и поучителен для них, и не только. Мы надеемся, что вооружившись сведениями этой статьи, они с успехом преодолеют возникшие на их пути преграды и припятствия в процессе общения с людьми.

При деловом общении основная часть коммуникации осуществляется за счет невербальных средств — жестов, мимики, телодвижений. Научиться читать эти невербальные сигналы полезно каждому человеку. К примеру, известно, что если ребенок говорит неправду, он после этого неосознанно прикрывает руками рот. На протяжении всей жизни человек непроизвольно продолжает использовать этот жест, меняется только скорость совершения жеста, и его форма становится более завуалированной — иногда рот частично прикрывается одним пальцем, иногда рука прикасается к носу, уху, шее...

Давайте подготовимся к тому, чтобы замечать несоответствие между жестами, микросигналами организма и сказанными словами, на что следует обратить внимание, чтобы воспринять адекватность, либо, наоборот, несоответствие вербальных и невербальных сигналов? Как правило, более правдивое сообщение можно ожидать, когда собеседник не боится близкой с вами дистанции. Правдивый человек не стесняется показывать открытые ладони, в то время как обманщик старается их прятать. Настрой собеседника можно понять уже с момента представления и рукопожатия. Собеседник, чувствующий себя равноправно, чаще всего держит ладонь при рукопожатии вертикально, настроенный навязать мнение — ладонью вниз, готовый поддержать инициативу — ладонью вверх. При этом расположенный к откровению собеседник постарается сделать шаг навстречу и сократить дистанцию с собеседником.

Аналогичная неосознанная реакция свойственна и слушателю. У слушателя поза будет первым делом передавать отношение к услышанному. Как правило, сцепленные пальцы рук в поднятом положении, когда локти лежат на столе, сигнализируют о крайне негативном отношении к собеседнику.

Сцепленные руки, лежащие на столе или опущенные вниз, соответственно, говорят о менее негативном отношении. Шпалеобразное положение пальцев рук говорит об уверенности слушателей. Уверенные в себе слушатели также складывают руки в замок за спиной, а слишком самоуверенные даже ставят руки на бедра. О своем превосходстве перед собеседником говорят отставленные наружу большие пальцы рук, когда кисти спрятаны в карманы.

Сомнение часто выражается в таких жестах, как защита рта рукой, прикосновение к носу, потирание века, почесывание и потирание уха, почесывание шеи, потягивание воротничка. Если слушатель подпирает ладонью щеку и подбородок, причем голова держится на руке — это выражает скуку, отсутствие интереса к собеседнику. Указательный палец на щеке, когда голова не держится на кисти, говорит о заинтересованности оценивающего человека. Поглаживание подборотка обычно связано с муками принятия решения.

Поза слушателя, держащего скрещенными руки, говорит о попытке защититься от неблагоприятной информации. Скрещенные руки со сжатыми в кулак пальцами говорят о враждебности. Поднятые большие пальцы рук говорят об уверенности и самообладании. Когда человек сам себя держит за руки впереди, это говорит о некотором стеснении. Нервозность маскируется, когда собеседник держит в руках карандаш, прикасается к сумочке, браслету, часам или какому-нибудь предмету.

Защитный барьер при негативном или оборонном отношении к собеседнику выражается перекрещиванием ног. Но уверенный в себе человек может закинуть ногу на ногу с образованием угла и чувствовать себя достаточно вольготно. Как правило, собеседники зажаты, если стоят друг против друга с перекрещенными ногами и сложенными на груди руками. Однако если они обращаются друг к другу с открытыми ладонями, расставив ноги на ширине плеч, - то это открытая поза для откровенного разговора.

Существуют и другие жесты и движения, выражающие отношение говорящего к собеседнику. К примеру, манера сидеть «верхом на стуле» с широко расставленными ногами свойственна человеку, который пытается управлять людьми и господствовать над ними. Неодобрение иногда выражается в собирании несуществующих ворсинок на одежде. Негативное отношение выражается в произвольных покачиваниях головы слева направо. Опустив голову вниз и глядя из-под бровей, человек демонстрирует неодобрительное отношение к сказанному. Наоборот, наклоненная в сторону голова говорит о заинтересованности собеседника. Человек, заложивший руки за голову и еще сидящий, закинув ногу за ногу, демонстрирует полный контроль ситуации.

Готовность к действию у стоящего человека может выражаться в постановке рук на бедра, а у сидящего человека — в свободном размещении рук на коленях. Человек, готовый закончить встречу или разговор, ставит руки на колени и наклоняет туловище вперед, как бы желая этим сказать, что он собирается встать, закончить встречу.

Много значит взгляд. При деловом взгляде глаза скользят между глазами собеседника. Социальный взгляд охватывает глаза, нос, рот. Взгляд с интимным

интересом опускается до груди. Обычно при сердито-мрачном настроении зрачки сокращаются.

Копирование движений и поз собеседника говорит о желании найти общность интересов и согласия с партнером по разговору.

Конечно, в человеческой практике существует немало и других произвольных движений, выражающих неосознанную реакцию на происходящие события. Изучите их и будьте на высоте!

Для делового общения очень важно составить психологическую характеристику собеседника. Будущим выпускникам вузов, которым предстоит работать с людьми, может пригодиться очень интересная методика. При собеседовании предложить человеку деловую игру и попросить его нарисовать три картинки на одном листе (дом, дерево, человек). По этим рисункам, используя эту оригинальную методику, можно попытаться составить психологическую характеристику подчиненного. В дальнейшей работе можно будет использовать данные, полученные при расшифровке предлагаемых рисунков. И потом, как при выдаче каких-либо распоряжений, так и при анализе проделанной работы, опираться на факты, вытекающие из анализируемых изображений.

Рассмотрев на одном листке три картинки (дом, дерево, человек) попытаемся проанализировать изображенное. Если первым на листке нарисовано дерево, значит, основное для человека — жизненная энергия. Если дом, то важнее безопасность, успех или, наоборот, пренебрежение этим.

Если на стволе дерева рубцы, а ветки сломаны или повреждены — это почти всегда символизирует «душевные травмы», даже время их появления можно примерно установить. Принимаем основание ствола за раннее детство, верхушку дерева — за настоящий возраст испытуемого. Расстояние между ними будут прожитыми годами. Если человеку 45 лет и нижний рубец он нарисовал на высоте одной трети от земли, то сильный стресс он получил в 14-15 лет.

Нарисованный дом вдаль — это отверженность, вблизи — открытость, гостеприимность. Ступеньки ведут в стену без дверей — это конфликт с кем-то. Прозрачные стены — потребность влиять на ситуацию. Двери задние или боковые — отчуждение, нежелание общаться. Двери нараспашку — открытость, откровенность. Двери очень большие — чрезмерная зависимость от других. Двери с огромным замком — враждебность, мнительность, защитные тенденции. Двери маленькие — нежелание никого впускать в свое «я», нерешительность. Из трубы идет густой дым — сильное внутреннее напряжение, дым тоненькой струйкой или вообще нет трубы — нехватка эмоциональной теплоты. Если деревья закрывают дом на человека сильно давят. Кусты тесно растут вокруг дома — человек желает оградить себя барьером. Дом нарисован на заднем фоне с темными окнами — озабоченность взаимодействием со средой.

Рисуя человека, испытуемый также «выдает» себя. Голова маленькая — переживание о своей интеллектуальной неадекватности. Слишком крупное тело — наличие неудовлетворенных потребностей, ненормально маленькое —

чувство унижения, осознание своей малоценности. Если глаза маленькие — погруженность в себя. Лицо, похожее на маску — скрытность. Волосы сильно заштрихованы — тревога, не покрашены — человеком управляет враждебность. Широкий размах рук — стремление к действию, скрещенные на груди — агрессия. Руки за спиной — не желание идти на компромис. Руки мускулистые — человек нуждается в силе, хочет быть храбрым. Слишком длинные руки — чрезмерные амбиции, желание до чего-то дотянуться, длинные и слабые — потребность в опеке. Руки нарисованны близко к телу — напряжение, в карманах — чувство вины, неуверенность в себе. Пальцы сжаты в кулаки — бунтарство, протест. Человек, сидящий на краешке стула, - желание найти выход из ситуации, страх, одиночество, подозрение. Изображение бегущего человека — желание скрыться от кого-то. бегущего с закрытыми глазами — стремление избегать неприятных контактов, враждебность.

В данной методике дана и расшифровка цвета. Черный — застенчивость, пугливость, зеленый — хочет оградить себя от опасности, оранжевый — комбинация чувствительности и враждебности, пурпурный — сильная потребность власти, красный — потребность в теплоте окружающих.

Методика очень оригинальная и необычная. Проанализировав изображенное можно, в общих чертах, составить мнение о человеке. Если все относительно хорошо - прекрасно. Если не очень, то можно попробовать изменить ситуацию к лучшему.

Малихіна К.Я.

НЕТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ЦІНОУТВОРЕННЯ ПОСЛУГ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Про компетентність фахівця свідчить володіння професійним знанням, тобто колом питань, на яких він розуміється. Природно, що в умовах ринкової економіки завжди затребуваним є економічне практичне знання, основу якого складає знання методу, якому передуює підхід.

Нетрадиційні підходи виникають в екстремальних умовах виживання, коли розв'язання най суттєвих питань вимагає залучення волі, напруги розуму, актуалізації запалів знання, внаслідок чого здійснюється якісний стрибок в зміні стану справ. Безспірно, що навчання нетрадиційним творчим підходам є найбільш актуальним в освітньому середовищі. А в економіці одним з найважливіших питань є ціноутворення.

Загально відомо, що в різних галузях існують різні методи ціноутворення, як і певні труднощі в цьому процесі. Податковий Кодекс України приписує методи визначення звичайної ціни [3, п.39.2] без розкриття їх змісту, що слугує методологічним орієнтиром для користувачів. Інші економічні нормативи торкаються окремих грошово визначених сторін виробництва товарів і послуг, пе-

реально, кінцевого вже сформованого результату і мають зворотній вплив на ціну. Цей вплив може бути врахований в наступній партії аналогічних товарів (послуг) через статистичні показники реалізації минулої партії.

В той же час умови виживання в ринковій економіці змушують багатьох людей без будь-якого освіченого економічного досвіду звертатися до створення власної справи. Уявляється, що процес попереднього прорахунку ціни, опираючись виключно на логіку і економічні нормативи, може мати практичне значення. Такий підхід спрямований на розвиток золотого правила бізнесу: «якщо не знаєш, на що опиратися, опирайся на здоровий глузд». Він доцільний також для страхування від двох взаємопов'язаних ризиків: недоотримання доходу та недостатньої реалізації товарів (послуг). У зв'язку зі збільшенням розміття ринку послуг протягом двох десятиліть актуальним є обґрунтування ціни будь-якої послуги.

На підґрунті нетрадиційного підходу в навчальних закладах післядипломної освіти було прораховано багато варіантів попереднього прорахунку ціни послуги для підприємств, створених фізичними особами. Побутові послуги прораховувались в процесі виконання курсових робіт при вивченні інноваційного менеджменту, лікувальні та меліораційні послуги - при підвищенні кваліфікації. Для майбутніх бакалаврів моделювалась типова практична ситуація «Організація виробництва побутових послуг», яка наповнювалась індивідуальним змістом для кожного студента, виходячи з конкретного прикладу.

Прорахунок ціни послуги наочніше продемонструвати на умовному прикладі конкретної послуги. Короткий опис послуги: фарбування будь-якого одягу на підприємстві (за запланованими договірними умовами) одним оператором за одну годину погодинно.

Витрати на одну послугу в у.о.:

- заробітна плата оператора згідно трудової угоди за договірною ціною – Z_o ;

- заробітна плата підприємця (фізичної особи) – Z_f ;

- амортизаційні нарахування – A_n (витрати на обладнання – B_o , амортизаційні відрахування – $A_v\%$ згідно нормативів за кількість років запланованого надання послуги – P за запланованою кількістю послуг K_p); $A_n = (B_o \times A_v\% \times P) / K_p$;

- витрати на фарбу – B_f ;

- плата оренди (за одне робоче місце згідно договору оренди, приймаючи до уваги P років оренди) – O ;

- витрати на спеціальне користування водою згідно договору, виходячи з витрат води у літрах на одну послугу та її вартості за 1л. – B_v ;

- витрати на електроенергію згідно договору на спеціальне користування електроенергією, виходячи з середнього видатку на одну послугу за вартістю 1 квт – B_e ;

- витрати на рекламу, виходячи з договорів з видавництвом на друк інформаційних рекламних аркушів для агентів та / або рекламною агенцією – B_r ;

- нарахування на заробітну плату згідно діючого законодавства – $N_{зп}$.

- а) в пенсійний фонд – Пф%;
- б) внески на соцстрах – Сс%;
- в) профвнески – Пв%;
- г) страхування від нещасного випадку – Снв%;
- д) страхування від безробіття – Сб%.

Собівартість одиниці послуги (С) складається з валових витрат і нарахувань на заробітну плату: $C = 3o + 3ф + Ан + О + Вф + Вв + Ве + ВР + Нзп$. Законом України «Про інноваційну діяльність» [2] на 50% зменшена ставка податку на балансовий прибуток і ставка ПДВ. Якщо послуга відповідає ознакам інновації, наприклад, є патентованою, тобто заснованою на патентованій технології, то ціна послуги обчислюється з врахуванням пільг. За їх відсутністю згідно закону про бюджет на будь-який рік формула розрахунку ціни спрощується.

Прибуток на 1 продану послугу обчислюється за формулою: $Пр = Цп - ПДВ - С$. Прибуток складається з податку на прибуток (Ппр) та чистого прибутку (Чпр). Згідно п.151.1 Податкового кодексу та з врахуванням пільги $Пр = 0,16 \times 0,5Пр + Чпр$. Оскільки метою і сенсом будь-якого бізнесу є чистий прибуток, то варіюючи його розміром, можна виходити на різні ціни в межах існуючих ринкових «монопольно» високих і низьких цін за стабільним показником собівартості. ПДВ складає з врахуванням 50% пільги на інновацію та згідно ст.193.1 Податкового кодексу - $0,085Цп$. Тоді формула ціни послуги після перетворень приймає вигляд: $Цп = (С + Чпр/0,92)/0,915$. Виходячи з бажаного чистого прибутку та ціни можна варіювати складовими собівартості, виходячи на заключення відповідних угод, вигідних для організатора бізнесу.

Ціну послуги за відповідний рік бажано обчислювати в стабільній валюті, а в преїскуранті вказувати ціну в грн. як додаток курсу у.о. та ціни в у.о. Якщо проводити попередній прорахунок ціни послуги в грн., необхідно прогнозувати індекс інфляції стосовно окремих «складових» ціни послуги.

В орієнтовному першому наближенні до ціни без попереднього прорахунку доцільно приймати до уваги ціни на аналогічні послуги, розташування підприємств надання послуг, їх кількість, інші показники впливу на розмір ціни.

Підприємець може організувати пункт надання побутових послуг на основі придбання торгового патенту [3, ст.152.1] на 60 календарних місяців і щомісячно сплачувати збір [3, ст.261.1, 267.3.2]. Його ставка (Зб) залежить від міста та місця розташування і рівня мінімальної заробітної плати (Зп мін), визначеної на 1 січня календарного року.

Для визначення ціни послуги в цьому випадку є сенс скористатися методом визначення ціни за аналогією, приймаючи до уваги ціну на аналогічні послуги в інших пунктах. Формула взаємозалежності ціни /Цп/ і щомісячного прибутку /Прм/ на одну послугу має достатньо простий вигляд: $Прм = Цп - Зб \times Зпмін/Км - С$, де Км – прогнозована на наступний місяць кількість послуг.

Якщо підприємець вкладає у власний бізнес кредитні кошти, доцільно провести послідовні інвестиційні прорахунки згідно відсотків (простих або складних) за договором. Необхідно обчислити грошові потоки підприємства

(пункта надання послуг), амортизаційні нарахування, чисті прибутки, чисті грошові потоки, суму приведенного чистого грошового потоку, чистий приведений дохід і внаслідок індекси доходності, рентабельності, термін окупності, внутрішню ставку доходності інвестиції. Ці прорахунки також були проведені в багатьох варіантах в навчанні через курсову роботу «Організація виробництва побутових послуг» для майбутніх бакалаврів.

Оскільки економіка взагалі є способом господарювання, то в будь-якому способі господарювання втілюється в концентрованій формі економічне знання. Це показано на умовних прикладах організації виробництва побутових послуг в навчанні бакалаврів. Розвиток шляхом ускладнення, деталізації цього питання на базі системного підходу навчально-методичному напрямку має сенс також в аспекті втілення в життя принципів та практичних наслідків інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України в напрямку розвитку малого бізнесу.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України // ВВР, 1991, № 47.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07. 2002р. // ВВР, 2002.
3. Податковий Кодекс України № 2755/V1 (2755/17) від 02.12.2010р. // ВВР, 2011 № 13 – 14, № 15 – 16, № 17, ст.112.

Марцева Л.А.

ПРИНЦИПИ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Постійне зростання кількості інформації, інформатизація всіх сфер сучасного життя, соціально-економічні умови в Україні потребують підготовки професійно компетентних фахівців. Практична реалізація формування професійної компетентності студентів, набуття майбутніми фахівцями базових компетенцій упродовж навчання зумовлюють чітке визначення принципів професійної підготовки студентів на засадах компетентнісного підходу, що забезпечить необхідну якість освіти. Професійні вимоги до молодших спеціалістів технічного профілю нині невпинно зростають, тому актуальні зусилля дослідників у пошуку найбільш ефективних шляхів інтенсифікації навчання студентів у технікумах і коледжах.

Мета статті. Проаналізувати принципи професійної підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах.

Аналіз досліджень і публікацій. Теорія компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання обґрунтована в роботах В. Байденка, Н.Бібік, В. Безпалька,

Е. Зеєра, І. Зимньої, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А.Маркової, О. Овчарук, Л. Пуховської, О. Савченко, Г. Терещука, А.Хуторського. Професійну підготовку фахівців у вищій школі досліджували А. Алексюк, В. Бондар, А.Капська, В. Козаков, В. Кузь, В.Олійник, П.Підкасистий, О. Романовський, В. Сидоренко, М. Шкіль та ін. Теорію неперервної професійної освіти розглядали С. Гончаренко, Р.Гуревич, А. Гуржій, О. Домінський, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.

Виклад основного матеріалу. Принципи навчання (дидактичні принципи) – певна система основних дидактичних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує його ефективність [1, с. 271]. На думку дослідників, дидактичні принципи – це вихідні положення, що, визначаючи зміст, організаційні форми і методи навчального процесу відповідно до загальних цілей і закономірностей, забезпечують його ефективність [4, с.311].

Сучасна професійна підготовка молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації має здійснюватися на основі реалізації основних принципів дидактики та сучасних концепцій професійного навчання. Розглянемо деякі, на наш погляд, важливі дидактичні принципи професійної підготовки майбутніх фахівців.

Принцип науковості зобов'язує викладачів подавати навчальний матеріал на підставі перевірених наукових даних, розкривати причинно-наслідкові зв'язки процесів, новітні досягнення науки та зв'язок з іншими науками. За умов швидкого зростання інформації зміст навчальних предметів не може в повній мірі відповідати рівню сучасної науки. А тому визначення принципу науковості дослідниками дещо уточнено. Зміст навчального предмета має відображати максимально можливий перелік фундаментальних наукових досягнень, без яких неможлива якісна робота компетентного фахівця. Навчальні посібники можуть містити застарілу інформацію, тому викладачеві необхідно стежити за новітньою науковою інформацією, знайомити з нею студентів, залучати їх до опрацювання наукових джерел.

У дидактиці вищої професійної освіти принцип науковості тісно пов'язаний із *принципом фундаменталізації*. На думку дослідників, важливим компонентом фундаменталізації є посилення загальноосвітнього компонента в освітніх професійно спрямованих навчальних програмах. Нині професійна діяльність фахівців у всіх галузях виробництва насичена надпрофесійними компонентами – умінням інтерпретації та аналізу результатів, володіння іноземними мовами тощо. Дослідники проблеми сучасної професійної освіти наголошують на ще одному аспекті фундаменталізації вищої освіти – оволодіння базисними кваліфікаціями: володіння комп'ютерними технологіями, користування базами та банками даних, знання та розуміння екології, економіки та бізнесу, фінансові знання, вміння трансферу технологій, навички маркетингу, правові знання, уміння захисту інтелектуальної власності, знання нормативних умов функціонування підприємств, різноманітних форм власності тощо. Таким чином, фундаменталізація вищої освіти передбачає поглиблення загальнотеоретичної, загальноосвітньої, загальнонаукової та загально професійної підготовки студентів.

Сучасна концепція професійного навчання актуалізує *принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів*. Досвід роботи в технічному коледжі засвідчує, що якість навчання підвищується, якщо в навчальному закладі створені умови, за яких студенти спроможні проявити свої особистісні уміння, навички, зацікавлення в результатах своєї справи, певні досягнення успіхів у формуванні професійних компетенцій. Саме тому важлива мотиваційна основа навчально-пізнавальної діяльності майбутнього фахівця під час вивчення природничо-математичних та спеціальних дисциплін, виховання в нього потреби самовдосконалення, самоаналізу та самоконтролю.

Принцип *систематичності й послідовності* в професійній підготовці фахівців має діяти на рівні логічних зв'язків між структурними частинами кожного навчального предмету та міжпредметних зв'язків. Принцип передбачає, що в змісті навчальних дисциплін мають знайти своє відображення діалектичні взаємозв'язки, що діють у природі та досліджуються сучасними науками. Психологічною основою міжпредметних зв'язків є формування у свідомості студентів міжсистемних асоціацій, що дозволяють відображати предмети та явища реального світу у єдності та протиріччі [5, с. 88].

Позитивний результат у формуванні компетентного фахівця визначається його активністю і спроможністю приймати рішення. Зважаючи на це, важливим є *принцип свідомості й активності* студентів на заняттях. Зазначений принцип передбачає широке використання у професійній підготовці проблемних методів, що сприяють активізації пізнання, залучення студентів до активної навчальної праці на всіх етапах навчального процесу. Активне й свідоме засвоєння необхідних знань, формування фахових компетенцій неможливе без з'ясування взаємозв'язків у вивченому матеріалі, формулювання власної думки, використання різноманітних розумових операцій (аналізу, синтезу, аналогії) під час вирішення конкретних завдань.

Принцип наочності у підготовці студентів відіграє провідну роль, оскільки допомагає виявити зв'язок між науковими знаннями і практичною діяльністю, стимулює інтерес до майбутньої професії. Ілюстративні види наочності (прилади, схеми, таблиці, діаграми, алгоритми) розвивають логічне мислення майбутніх фахівців, поглиблюють знання та сприяють формуванню професійних компетенцій.

Надзвичайно актуальним нині залишається *принцип ґрунтовності засвоєння* навчального матеріалу. Співвідношення між кількістю лекційних і практичних занять, дефіцит часу на формування практичних навичок у виробничих умовах, недостатній контроль за самотійною діяльністю студентів не сприяє реалізації вимог зазначеного принципу навчання. Результати атестаційного періоду, оцінки на екзаменаційних сесіях не відображають реального ґрунтового засвоєння матеріалу та можливості використання його у професійній діяльності. На думку дослідників, рівномірно напружена модульно-рейтингова (кредитно-модульна) система підготовки студентів має значні переваги для ґрунтового засвоєння навчального матеріалу та формування необхідних професійних компетенцій студентів.

Дидактичні принципи взаємопов'язані та зумовлюють один одного. Проте підготовка сучасного фахівця зумовлена сучасними реаліями життя, тому *принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю*, на наш погляд, залишається надзвичайно актуальним. Професійна підготовка фахівців лише тоді є успішною, коли студенти відчують корисність і потрібність знань, що засвоюються на заняттях. Практична діяльність – ефективний засіб формування особистості компетентного фахівця, що здатний розв'язувати виробничі завдання. Упродовж останніх років зростає попит на молодших спеціалістів та високопрофесійних робітників із багатофункціональними вміннями. Здобутками цих працівників реалізуються творчі здобутки вчених та інженерів-винахідників. За даними експертів, у перспективі у високотехнологічних галузях частка молодших спеціалістів, які працюватимуть на посадах кваліфікованих робітників, складатиме більше 30%. Це викликано підвищенням рівня інтелектуалізації праці робітників, ростом їх персональної відповідальності за ефективне використання та технічний стан обладнання [3, с. 205].

Принцип індивідуального підходу означає врахування рівня розумового розвитку, знань та умінь, пізнавальної та практичної самостійності студентів, їх пізнавальних інтересів, їх ставлення до професійної підготовки.

Сучасна підготовка молодших спеціалістів зумовлена підвищенням ролі технологічної культури, дисциплінованості і соціальної відповідальності майбутнього фахівця. Підкреслюючи значення *принципу єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання*, зазначимо, що впродовж усього періоду навчання студенти накопичують знання, формують необхідні компетенції, розвивають свій науковий світогляд та інтелектуальний розвиток, набувають морально-духовних якостей.

Особливого значення в нашому огляді має принцип професійної спрямованості навчання у вищих навчальних закладах. Уперше цей принцип було обґрунтовано в професійно-технічній освіті, де він і досі залишається провідним. Дослідники розуміють принцип професійної спрямованості як різновид міжпредметних зв'язків між загальноосвітніми, загальнотехнічними, фундаментальними дисциплінами та практичним виробничим навчанням студентів.

Висновки. Підсумовуючи, можемо зазначити, що організація професійної підготовки студентів у навчальному закладі має базуватися на взаємопов'язаних дидактичних принципах. Зазначені вище дидактичні принципи сприяють ефективній спільній діяльності викладача і студентів, підготовці практико орієнтованих фахівців з науково-технічним мисленням, сформованими фаховими компетенціями, здатними розв'язувати проблеми виробничого характеру.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Н.П. Волкова – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 572 с.
2. Домінський О.С. Підготовка фахівців для виробничої сфери у вищих навчальних

зкладах I-II рівнів акредитації. / Домінський О.С. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми// 36. Наук. пр. – Вип. 14 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2007. С. 204-207.

3. Новиков А.М. Профессиональное образование в России. / А.М. Новиков – М.: ИЦП НПО РО, 1997. С. 47.

4. Пальчевський С.С. Педагогіка: навч. посіб / С.С. Пальчевський. – К.: Каравела, 2007. – 576с.

5. Попков В.А., Коржуев А.В. Теория и практика профессионального образования: Учеб. Пособие для системы дополнительного педагогического образования. / В.А. Попков, А.В. Коржуев. – М.: Академический Проект, 2004. – 432 с.

Моїсеєнко Л.М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Бажання українського суспільства вийти зі стану стагнації та досягти високого рівня розвитку безпосередньо пов'язується сьогодні із зростанням ролі освіти, особливо вищої. На різних рівнях українського простору гостро обговорюється потреба кардинальних реформ в освітній галузі в цілому та вищій освіті зокрема. Метою цих змін є необхідність адаптації вищої освіти до інтеграції, соціально-економічних змін, технічного прогресу, ринку праці. Стрижнем реформи стала підготовка якісно нового спеціаліста, створення умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. А в якості нового концептуального принципу освітньої парадигми була виділена ідея пріоритету інтересів особистості. Дана ідея чітко визначила освіту необхідним атрибутом життя суспільства, вказала на особливий двобічний взаємозв'язок освіти та життя соціуму.

І хоча в державі освіта декларується як «основа інтелектуального, культурного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави», проте практична реалізація цих положень майже відсутня [1]. Задекларовані у попередні 10-річчя стратегічні завдання щодо забезпечення рівного доступу дітей і молоді до освіти, забезпечення її сталого розвитку і нової якості, демократизації управління не набули повної реалізації. Причина вбачається у байдужості політичного керівництва до проблем освіти та невизначеності стратегії освіти.

А отже, вирішення наявних та перспективних стратегічних освітніх завдань покладається на самих учасників освітнього процесу, головним чином на педагогічні кадри різних рівнів.

Мета статті: проаналізувати переваги та недоліки інтерактивних освітніх технологій у процесі викладання дисциплін суспільно-гуманітарного циклу.

Слід зазначити, що в складному лабіринті нових завдань методи роботи, знання, вміння та навички, які сформувалися у більшості учасників навчально-виховного процесу, стають недостатніми, більш того, навіть гальмують формування та динамічний розвиток системи освіти. Тому для сучасної освіти характерним є пошук нових педагогічних можливостей, що пов'язано насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання, з ідеєю цілісності педагогічного процесу як системи, що спирається на теорії загальнолюдських цінностей, гуманізації, особистісно-орієнтованого підходу, пріоритету суб'єкт - суб'єктних відносин. Ці пошуки відповідають загальноєвропейським тенденціям. Так, визначаючи основні принципи загальноєвропейського освітнього простору, в установчих документах Болонського процесу, важливішими завданнями названі посилення уваги до студентства та збереження якості освіти.

Зрозуміло, що реформування освіти та впровадження нових методик навчання потребують додаткових зусиль та готовності усіх учасників навчального процесу.

Проблема технологізації освіти знайшла своє відображення ще в працях А.Дистервега, Й.Г. Песталоцці, А.С. Макаренка, Я.А. Коменського, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дьюї, та в подальших дослідженнях вже сучасних педагогів та методистів: В.П. Безпалька, Г.А. Ільїна, М.В. Кларіна, Г.О. Ващенко, А.П. Блонського, М.О. Данилова, О.М. Пехоти, Т.К. Селевка та інших, де значна увага приділяється теоретичному обґрунтуванню актуальності інноваційних технологій, їх значимості в освітньому процесі [2].

Питання вдосконалення педагогічного процесу в вищій школі досліджували Я.Болюбаш, А.Вербицький, О.Гура, Т.Дмитринко, В.Кузовлев, В.Попков, М.Приходько, Ю.Присяжнюк А.Сущенко, Т.Сущенко, Л.Ткачук, Г.Черній та ін.[3-6]

Але означені напрямки модернізації сучасної освіти занадто повільно використовуються у науково-методичній роботі педагогічних колективів, кафедр ВНЗ.

Принципово нові педагогічні ідеї і положення вимагають переорієнтації навчально-методичної роботи на пошук та розробку інноваційних шляхів розвитку всіх ланок і складових систем освіти, формування в освітньому середовищі справді нового педагогічного мислення на всіх рівнях педагогічної діяльності.

У педагогіці та психології все частіше й частіше вживаються термін «технологія», «педагогічна технологія», «технологія розвитку особистості», «технологія розвитку колективної творчої особистості» тощо. Ідея технологізації навчання не є новою. Починаючи від А.Коменського в педагогіці було чимало спроб відшукати такий порядок навчання, який неминуче привів би до позитивних результатів.

Серед тих технологій, що знайшли відображення в роботі навчальних закладів України, можна виділити: особистісно-орієнтоване навчання, технологію групової навчальної діяльності, інформаційні технології, проєктивне навчання,

теорію проблемного навчання, інтерактивні технології, технологію формування творчої особистості, розвиток критичного мислення, теорію ігрових технологій тощо.

Найбільш поширеними в Україні є інтерактивні технології (авт. О.Пометун, Л.Пироженко), ідея яких полягає в тому, що процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Залежно від мети та форм організації навчальної діяльності, використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань [3].

Технологічний концепт проектних технологій (авт. К.Баханов, В. Гузеєв, І. Єрмаков, О. Пехота) орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці. Метод проектів як технологія у сучасних умовах трансформувалася у проектну систему організації навчання, за якою набуття знань і навичок відбувається у процесі планування й виконання практичних завдань.

Технологія особистісно-орієнтованого навчання (авт. І.Якимська, О. Савченко, С. Подмазін) полягає у створенні оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих особистісних цінностей.

Інформаційні технології навчання надають доступ до нетрадиційних джерел інформації. Створюють можливості для творчої діяльності, формування професійних навиків. Можливість реалізувати нові форми та методи навчання.

Проблеми впровадження вказаних технологій обговорюється в українському науковому осередку України протягом останніх десяти - п'ятнадцяти років. На різних рівнях неодноразово наголошувалося, що в результаті впровадження **нетрадиційних педагогічних технологій** можна суттєво змінити освітній процес, отримати можливість вирішити проблеми розвивального, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації, формування індивідуальної освітньої перспективи учнів.

Але дискусії щодо використання передових освітніх технологій не вщухають. Більшість викладачів - практиків ВНЗ розуміють необхідність використання нових технологій у фаховій підготовці, але все ж надають перевагу традиційним методам навчання. З порядку денного не знімаються питання: які ж труднощі зустріне викладач у процесі використання передових освітніх технологій? Які фактори слід враховувати при використанні інтерактивних технологій? Чи є використання даних технологій ефективним або, навіть, доцільним?

Отже, є очевидною необхідність подолання невідповідності між вимогами, що висуваються до фахівця, і освітньою технологією конкретного навчального закладу, що діє в даний момент часу, з урахуванням змін зовнішнього соціального середовища.

Усунення цієї невідповідності можливе лише у разі відповідного коректування інформаційного поля та інформаційно-педагогічних потоків цього поля, спрямованих на підвищення продуктивності освітньої технології.

Реформування системи освіти України – це нагальна необхідність. Удосконалення і підвищення рівня якості освіти є найважливішою проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. А отже впровадження інноваційних технологій, форм та методів роботи є неминучим та необхідним.

На наш погляд практичні заняття з предметів циклу соціально-гуманітарної підготовки якнайкраще підходять для впровадження інтерактивних методів та прийомів. А вивчення «Психології управління», «Конфліктології» спеціалістами та магістрантами з напрямку підготовки «Менеджмент організацій і адміністрування» взагалі не мислиться без використання інтерактивних методик навчання.

Оскільки саме практика студентів вищих навчальних закладах є невід'ємним компонентом освітньо - професійної підготовки фахівців, основне завдання якої - закріплення теоретичних знань, формування професійних вмінь, опанування сучасних методів та форм роботи.

Під час практики закладаються основи досвіду професійної діяльності, формуються передумови розвитку майбутнього фахівця.

Для всіх технологій характерні певні спільні **ознаки**: усвідомленість діяльності вчителя та учнів, ефективність, мобільність, валеологічність, цілісність, відкритість, проектованого; самостійна діяльність студентів у навчальному процесі становить 60-90% навчального часу; індивідуалізація.

Найбільшою перевагою, на нашу думку, інтерактивного навчання є те, що під час такого навчання студент перетворюється на суб'єкта навчання. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. За такого навчання навіть не зовсім успішні студенти мають можливість потрапити у ситуацію успіху, що сприятиме не лише кращому засвоєнню знань, умінь та навичок, а й кращому, більш позитивному ставленню до даного предмету та до навчання загалом. З часом спільними зусиллями учасників навчального процесу досягається загальна атмосфера співпраці та взаємопідтримки, що панує під час занять та впливає не лише на рівень знань, а й на рівень стосунків в колективі. Але все це можливо лише в результаті вмілої організації та ціленаправленого керування пізнавально-пошуковою діяльністю студентів викладачем.

У випадку невмілого керівництва, неякісної підготовки викладача, неготовності групи до співпраці або, навіть, недодержання умов, етапів обраної технології переваги навчання перетворюються на недоліки, втрачений дорогоцінний час, розчарування.

Основні недоліки інтерактивного навчання доповнюються відсутністю методичних розробок до предметів та досвіду використання інтерактивних технологій, небажання змінювати навчальні плани та підходи до оцінювання досягнень студентів, страх втратити контроль над рівнем підготовки студентів.

Вказані вище проблеми є тією перешкодою, на яку натрапляють сучасні викладачі.

Таким чином, очевидно існує потреба в розробці методики організації навчального процесу за допомогою інтерактивних технологій у вищій школі та в цілеспрямованому навчанні ефективного використанню інтерактивних технологій в навчальному процесі педагогічних кадрів задля поліпшення якості навчання.

Література

1. Качуровский М.О. Стратегія освіти: проблеми реалізації/ М.О.Качуровский. // Філософія науки: традиції та інновації. – 2011. - № 1(3).
2. Бірюкова Н.В. Інноваційні технології у професійному навчанні і вихованні молоді /Н.В.Бірюкова. <http://www.vspu.edu.ua/science/work.php?art=5>
3. Пометун О., Фрейдман Г. Методика навчання історії в школі / О. Пометун, Г.Фрейдман . - К.: Генеза,2005. – 328с.
4. Присяжнюк Ю.С. Методика викладання дисциплін гуманітарного циклу в умовах гуманізації освіти – Науково-методичний посібник. – Запоріжжя: друкарня «Акцент», 2009. – 114с.
5. Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націєтворення: Монографія / А.В.Сущенко, Т.І.Сущенко, О.О.Фунтікова та ін.; За заг.ред. О.О.Фунтікової. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 392с.
6. Ткачук Л. Сучасні освітні технології в активізації пізнавальної діяльності студентів педагогічних університетів / Л.Ткачук // Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна. - 2009. - Вип. 25, Ч. 2. - С. 3-10.
7. Черній Г.В. До питання доцільності використання інтерактивних технологій у вищій школі/ Г.В.Черній. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org>

Плісак Т.О., Нетребчук Л.О.

УНІФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: ЗА ТА ПРОТИ

Навчальний план - основний нормативний документ закладу освіти, за допомогою якого здійснюється організація навчального процесу. Навчальний план визначає перелік та обсяг вивчення навчальних дисциплін у відповідності до освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки фахівця, розподіляючи їх на нормативні та варіативні (за вибором вищого навчального закладу чи студента). Проте, основна увага в ньому повинна бути приділена переліку дисциплін, що формують професійну компетентність студентів.

У своїй публікації ми зупинимось на особливостях побудови навчальних планів студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит».

Останнім часом спостерігається певна уніфікація дисциплін, що включаються до навчальних планів, як в частині дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки і природничо-наукової та фундаментальної підготовки, так і в частині дисциплін професійної та практичної підготовки. Така уніфікація обумовлюється як змістом освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця та вимогами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (МОНМСУ) щодо мобільності студентів та визнання дипломів всіма ВУЗами, так і намаганням вищих навчальних закладів зберегти контингент студентів шляхом об'єднання груп на початкових курсах у разі їх недостатнього набору. Саме тому, у більшості вищих навчальних закладів перші два курси є ідентичним за набором предметів, що включені до навчальних планів підготовки студентів одного напряму.

То які ж позитивні та негативні моменти несе уніфікація навчальних планів підготовки фахівців для галузей економіки.

Безумовною перевагою уніфікованого переліку дисциплін є можливість контролю рівня базових знань студентів, що визначаються цими дисциплінами. Це дозволяє ВНЗ формувати єдині потоки студентів для читання лекцій, зменшувати витрати на підготовку студентів, вивільняючи аудиторний фонд та навантаження викладачів. Уніфікація дисциплін за обсягом годин на їх викладання та змістовними модулями дозволяє МОНМСУ мати єдині стандарти до якості підготовки підручників та навчальних посібників з цих дисциплін та забезпечувати навчальні заклади достатньою кількістю літератури.

Проте, уніфікація призводить до нівелювання унікальності окремих вищих навчальних закладів, які мають відповідну навчальну базу та науковий потенціал професорсько-викладацького складу. ВНЗ проводять наукову роботу, мають наукові школи, унікальні розробки, які можуть лягти в основу викладання авторських курсів, що суттєво підвищить рівень фахової підготовки студентів та рейтинг самих ВНЗ, ставши їх візитівкою. Однак, при включенні в навчальний план всіх обов'язкових дисциплін на авторські курси не залишається годин взагалі, або вони є в мінімальному обсязі.

Ще однією проблемою при підготовці фахівців за напрямом «Фінанси і кредит» є те, що до цього напряму може включатися декілька професійних спрямувань, які суттєво різняться між собою, а саме: «Банківська справа», «Фінанси», «Державні фінанси», «Фінанси підприємств», «Фінансове посередництво», «Страховий менеджмент» тощо. Всі вони мають різне прикладне спрямування і, відповідно, потребують вивчення свого унікального набору дисциплін. Наприклад, дисципліни, що пов'язані з бухгалтерським обліком, мають різні Плани рахунків для кожного виду фінансового інституту та підприємств, тому студенту потрібно вивчити або всі види бухгалтерського обліку, або ж до навчального плану включати тільки один вид обліку, що стосується його спрямування. Те саме стосується дисципліни «Фінансовий менеджмент». Механізм управління фінансами на рівні банку, підприємства та держави має значні від-

мінності, а включити всі дисципліни (крім нормативних, звичайно), що пов'язані з розкриттям цього механізму до навчальних планів за всіма спеціалізаціями практично неможливо через брак годин. Тому, формування універсального навчального плану суттєво погіршує якість фахівців.

Якщо говорити про освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр», слід зауважити, що до навчальних планів підготовки магістрів в межах галузі знань «Економіка і підприємництво» включається перелік обов'язкових дисциплін типу «Методологія наукових досліджень», «Охорона праці», «Цивільний захист», «Методика викладання у вищій школі», «Менеджмент персоналу», «Стратегічний менеджмент» («Стратегічне управління»), на які майже повністю витрачається весь фонд навчальних годин, в наслідок чого на суто професійно-орієнтовані дисципліни залишається мінімальна кількість годин, з яких частина виділяється на нормативні дисципліни професійної та практичної підготовки, а на дисципліни, які забезпечують особливості підготовки магістрів в окремих ВНЗ залишається недостатня кількість годин. Таким чином нівелюється ідея унікальності в підготовці фахівців найвищої кваліфікації, а сама унікальність підготовки магістрів в окремих ВНЗ підміняється їх універсальністю.

Крім того, викликає сумнів доцільність включення до навчальних планів дисциплін, пов'язаних з безпекою та охороною праці. За відповідним листом Міністерства з надзвичайних ситуацій, до навчальних планів рекомендується включити такі дисципліни: «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» («Охорона праці»), «Охорона праці за галузями», «Цивільний захист». Окремі ВНЗ навіть включили ці питання до написання магістерських дипломних робіт окремим розділом. Звичайно, що питання безпеки людини є вкрай важливими для держави, проте це окрема галузь знань і цими питаннями повинні займатись фахівці відповідного профілю.

Ще одним негативним моментом універсалізації навчальних планів є суб'єктивізм щодо включення окремих нормативних дисциплін до ОПП та типових навчальних планів, який залежить від поглядів розробників типових освітньо-професійних програм підготовки фахівців, їх наукових інтересів та доробок. Тому такий підхід суттєво погіршує якість підготовки фахівців за відповідним напрямом.

Наразі необхідно переглянути підхід до змісту освітньо-професійної підготовки фахівців напряму «Фінанси і кредит» щодо включення до навчальних планів навчальних дисциплін, які відбивають тенденції на світових фінансових ринках, інноваційні технології надання послуг на фінансовому ринку тощо, що актуалізує отримані студентами знання та навички і дозволить розв'язувати задачі сьогодення. Тобто, забезпечить роботодавців фахівцями, які мають ґрунтовні фахові знання і можуть відразу приступити до виконання своїх функцій. При цьому повинен бути досягнутий компроміс між загальною ерудицією та високим професіоналізмом майбутнього фахівця.

Романій С.М., Солодовник Т. В.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ІГРОВИМИ ВИДАМИ СПОРТУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ПЕРСОНАЛОМ

Однією з умов всебічного розвитку особистості є його фізична підготовленість, як результат фізичного виховання, заняття спортом. Формування особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість, стало програмою виховання людей у сучасному суспільстві.

Однак спорт виступає не тільки як засіб покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей. В поєднанні з іншими засобами виховання спорт сприяє всебічному розвитку людини. Вирішуючи загальноосвітні завдання, заняття спортом впливають на підвищення культури людини (зокрема фізичної), утверджуючи в її свідомості вирішальне значення розумової і фізичної активності для розвитку особистості, формування потреб у систематичних заняттях спортом, готовності до раціональної організації рухової діяльності протягом дня, оволодіння необхідними гігієнічними навичками, а також системою знань про шляхи збереження і зміцнення здоров'я, покращення працездатності, на розуміння суті спорту, його соціального значення і місця в суспільстві.

Спорт впливає на моральні якості, розвиток, волювої та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Він впливає на формування характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом[1, с. 34].

Виходячи з цього, предметом дослідження стали проблеми особистісного становлення молодих людей, життя яких буде тісно пов'язане з керівництвом персоналу.

Якості особистості керівника — найстійкіші характеристики, що мають вирішальний вплив на управлінську діяльність.

У психологічному аспекті вони залежать від характеру, структури, спрямованості, досвіду, здібностей особистості, умов праці. Це складні, багатогранні феномени, конкретні вияви яких залежать від структури особистості і від дії різних чинників. Наприклад, дисциплінованість керівника може залежати від самоконтролю, внутрішньої організації, усвідомлення своєї соціальної ролі, а також від боязні несподіваного контролю вищих управлінських структур.

Найчастіше виокремлюють такі обов'язкові для управлінця якості:

1. Компетентність (кожен керівник має знати, як виконувати свою роботу на високому професійному рівні).
2. Висока відповідальність, особиста гідність.
3. Відчуття нового та вміння йти на розумний ризик, творчо розв'язувати проблеми, сміливість у прийнятті рішень.
4. Гнучкість, розуміння ситуації, гостре сприйняття нових потреб, відчуття часу, подій.

5. Висока працездатність, постійне прагнення бути кращим і робити все якнайдосконаліше.

6. Комунікабельність, здатність установлювати контакти.

7. Увага до підлеглих.

Усі ці якості мають інтегральний характер, адже містять у своєму складі простіші компоненти. Наприклад, здатність творчо розв'язувати проблеми залежить від загального складу особистості, типу мислення, інтуїції тощо

Мета фізичного виховання витікає з основного завдання виховання, яке полягає в необхідності підготувати всебічно розвинутих, активних та здорових членів суспільства, що органічно поєднують в собі гуманістичні і загальнолюдські позитивні риси особистості, гармонію фізичного та психічного розвитку[3, с. 15]..

Ігрові види спорту грають велику роль у системі фізичного виховання та розвитку особистісних якостей майбутніх керівників.

Серед багаточисленних видів спорту, які культивуються у системі фізичного виховання України, футбол займає одне з провідних місць. Важко назвати інший вид спорту, який міг би змагатися з ним у популярності.

Доступність цієї гри, простота інвентарю й обладнання, величезна емоційність ігрових ситуацій, необхідність проявлення волі і мужності при подоланні дій суперників роблять футбол як вид спорту цінним засобом фізичного виховання. Футбол дозволяє без великих матеріальних затрат досягти високого ступеня фізичної підготовленості та розвивати швидкість, силу, витривалість, спритність і багато інших рухових якостей, виховувати сміливість, дисциплінованість.

Волейбол – один із найбільш захоплюючих і масових видів спорту, який одержав усенародне визнання. Як один із видів спортивних ігор грає велику роль у системі фізичного виховання, сприяючи усебічному фізичному розвитку, моральному і естетичному вихованню підростаючого покоління. Його відрізняє багате і різноманітне рухове утримування, високий темп ігрової діяльності, миттєва зміна напрямку і швидкості руху, висока емоційність, оволодіння спритністю і витривалістю. Гра у волейбол потребує від фізичних можливостей максимального прояву, вольових зусиль і уміння користуватися надбаними навичками. Завдяки своїй емоційності гра у волейбол є не тільки засобом фізичного розвитку, але й активного відпочинку. Висока динамічність, емоційність та інші її особливості пред'являють великі вимоги як до фізичного розвитку, так і до виконання технічних і тактичних прийомів гри.

Баскетбол - одна з найпопулярніших ігор в нашій країні. Баскетбол має не тільки оздоровчо-гігієнічне значення, але й агітаційно-виховне. Заняття баскетболом допомагають формувати наполегливість, сміливість, рішучість, чесність, впевненість у собі, почуття колективізму. Але ефективність виховання залежить, насамперед, від того, наскільки цілеспрямовано в педагогічному процесі здійснюється взаємозв'язок фізичного і морального виховання[5, с. 224].

Фізичне виховання є основою для розвитку особистості взагалі. Його значення в формуванні особистості молоді полягає в наступному:

- фізичне виховання створює передумови для повноцінної розумової роботи;

- фізичне виховання забезпечує активність людини в продуктивній праці, так як фізично здорова людина здатна переносити великі навантаження;

- правильне фізичне виховання, участь у спортивно-масових заходах сприяють формуванню товариства, колективізму, вимогливості до себе, а також зміцненню волі.

Таким чином, фізичне виховання забезпечує формування цілого ряду ознак соціально адаптованої особистості - активна участь у трудовій діяльності, формування вмінь жити і діяти в колективі і т.д.

Фізичне виховання зіставляється з поняттям фізичного розвитку. Фізичний розвиток включає в себе ті якісні зміни, які відбуваються в процесі зміцнення і вдосконалення фізичних сил людини і його здоров'я під впливом сприятливого природного середовища та спеціально організованого виховання. Тобто фізичний розвиток виступає як результат фізичного виховання.

У процесі занять спортом у студентів формуються і розвиваються наступні ціннісні орієнтації:

- уявлення про здоров'я як до цінності;
- спілкування з однолітками і дорослими людьми;
- спортивні вміння як здатність захистити себе та інших;
- спортивні знання, уміння й досягнення як основа визначення свого місця в житті[2, с.42].

Таким чином, спортивна діяльність, по-перше, є цінністю для студентів, по-друге, забезпечує формування тих ціннісних орієнтацій, які важливі для високого рівня соціальної активності особистості студентів.

У теорії спорту та педагогіці виділяється ще один аспект - діяльнісний. Суть його полягає у формуванні у студентів умінь і навичок спортивної діяльності, що забезпечують взаємодію кожного студента з товаришами по колективу, його адаптацію в групі. Готовність до використання фізкультурних і спортивних знань і умінь має три рівні:

- сприйняття, осмислення і запам'ятовування інформації;
- формування здатності використовувати знання й уміння у стандартних ситуаціях;
- формування здатності швидко і точно використовувати знання й вміння в незнайомих, складних і нестандартних ситуаціях[4, с. 57].

Таким чином, з вищевикладеного видно, що фізичне виховання відіграє важливу роль у формуванні майбутніх керівників персоналу.

Література

1. Андронов О.П. Фізична культура, як засіб впливу на формування особистості. М.: Мир, 1992.
2. Белорусова В.В. Виховання в спорті. М., 1993.

3. Бахчанян Г.С. Мотивація інтересу до занять фізичною культурою та спортом // Педагогіка і психологія. - № 4. – 1997. – С.41
4. Кузь В.І. Основи національного виховання. – К: ІВЦ «Київ», 1993.
5. Фізична культура: Навчальний посібник / під ред. В.А. Коваленко. -М.:Вид-во: АСВ, 2000. – С. 432 .

Скалозуб О.М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Рівень мотивації навчальної діяльності є одним з визначальних факторів успішного оволодіння студентами іноземною мовою. Високий рівень мотивації може компенсувати низький рівень знань, тоді як низький рівень мотивації не може бути компенсований будь-яким іншим компонентом, який визначає та впливає на рівень розвитку умінь та навичок. Тому складно переоцінити важливість комплексного, системного та науково-обґрунтованого впливу викладача на мотиваційну структуру навчальної діяльності студентів. Підтримання стійкого професійного інтересу до вивчення англійської мови сприяє найбільш успішному її оволодінню, оскільки висока мотивація є основною умовою успішного вивчення англійської мови, і це збільшує відповідальність викладача.

Опрацювання теоретичного матеріалу з проблеми мотивації навчальної діяльності дало змогу констатувати, що структура мотивації навчальної діяльності не є раз і назавжди сформованою, вона постійно змінюється. Формування мотивації є процесом виключно внутрішнім і ззовні можуть задаватись лише мотиватори, а не самі мотиви. Насправді мотивованою навчальна діяльність може бути лише за умови існування певної потреби і усвідомлення студентом можливості задоволення цієї потреби для спрямування своєї активності на виконання навчальних завдань.

Саме проблемі підвищення мотивації студентів присвячено цю статтю. При розробці системи роботи з метою підвищення мотивації увага зверталась на вікові характеристики, динаміку змін інтересів та індивідуальні особливості студентів, що мають безпосередній вплив на стратегію їх поведінки на практичних заняттях з англійської мови. Крім того, була врахована дія негативних факторів, що формують ставлення студентів до предмету та стримують їх активність.

Для ґрунтовнішого та глибшого аналізу ситуації, виявлення характерних особливостей структури мотиваційної сфери, було проведено анкетування серед студентів КП ДонНТУ, у якому взяло участь понад 100 осіб. Завдяки ретельному аналізу результатів було виявлено, що англійська мова користується популярністю, але більш важливими вважаються ті навчальні дисципліни, які безпосередньо пов'язані з майбутньою професією респондентів. Студенти ди-

ференціюють предмети за критерієм їх професійної значущості. Прямо пропорційною є залежність бажання вчити краще предмет від усвідомлення його важливості. Іншими словами, чим більш важливим студенти вважають для себе той чи інший навчальний предмет, тим вищою є їх готовність докласти зусиль для поліпшення знань.

Всі труднощі створення мотивації полягають у тому, що вона належить до суб'єктивного світу студента і визначається його власними поривами й потягами, а викладач лише опосередковано впливає на неї, створюючи передумови і формуючи основу, на базі яких у студента виникає особистісне зацікавлення роботою. Викладач повинен добре знати своїх студентів, мотиви їх діяльності, а також весь арсенал мотиваційних засобів. Лише тоді можна створити стійку мотивацію, що гарантує прогрес в оволодінні іноземною мовою.

Серед чинників, що впливають на зниження рівня активності студентів на уроках англійської мови є наступні: індивідуальні фактори, що пов'язані з невпевненістю, низькою самооцінкою. Деякі студенти вважають свої мовні навички недосконалими та віддають перевагу мовчанню, ніж відповіді з помилками, проблемним є також високий рівень вимог, особливо для студентів з низькою самооцінкою.

Вирішення проблеми підвищення мотивації студентів КІІ ДонНТУ ми пов'язуємо з комплексним підходом, який повинен включати створення спеціальної системи завдань, виховні заходи та мінімізацію негативної мотивації. Всебічний комплексний вплив на мотиваційну структуру студента буде ефективнішим, аніж використання окремих його компонентів.

Загалом, всі методи підтримання стійкої мотивації до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням можна поділити на дві групи: перша група – це психологічні прийоми та методи, до яких можна віднести індивідуальний підхід, демократичний тип спілкування, створення доброзичливого клімату в навчальному колективі; друга група – це методико-педагогічні методи, з яких можна виділити загальні дидактико-педагогічні методи: посиленість завдань та матеріалу, що вивчається, поступове зростання складності навчальних задач та вправ, а також особистий приклад викладача. І це дуже важливо, бо якщо викладач сам любить мову та отримує насолоду від її викладання, то він подає позитивний приклад студентам, стимулює їх зацікавленість і мотивацію.

Завдання повинні носити комунікативний творчий характер, що відповідає потребам майбутньої спеціальності. Використання спеціально відібраного матеріалу, який базувався б на врахуванні інтересів студентів, їх бажанні самостверджуватись як доросла особистість; включення для обговорення хвилюючих проблем при використанні комунікативних і творчих завдань робить навчання особистісно значимим, що є невід'ємним атрибутом високої мотивації.

Моделювання реальних життєвих ситуацій робить можливим використання мови як засобу, а не мети, що відповідає ситуації реального спілкування. В сучасній методиці широко розповсюдженою є думка, що роль викладача при виконанні комунікативних завдань не стільки зменшується, скільки змінюється. Викладач повинен створити умови для найбільш ефективного виконання за-

вдання, структуруючи його та задаючи перший імпульс. Викладач повинен також втручатись у роботу, коли виникає пауза, і робити це, в основному задаючи запитання.

Викладач повинен пропонувати завдання, які мотивують студентів підтримувати розмову, доки спеціально задану мету не буде досягнуто.

Більша концентрація уваги студентів на мотивованому неформальному спілкуванні, аніж на граматичних моментах, дає кращий результат, оскільки сама робота приносить задоволення.

Для підвищення мотивації вивчення англійської мови виконується наступна робота:

- 1) оновлюється програма викладання англійської мови;
- 2) підбираються аутентичні тексти, з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності студентів (з таких іноземних наукових журналів, як “New Scientist”, “The Economist” та ін);
- 3) оскільки передумовою успішного навчання студентів є спілкування, підбираються найсучасніші теми для обговорення. Таке спілкування здійснюється у формі бесіди, яка розглядається як особливий вид міжособистісної комунікації, що лежить між крайніми полюсами монологу та діалогу і являє собою діалогічне мовлення з додаванням монологів різних функціональних типів у діалог;
- 4) студентам пропонується професійно-орієнтована інформація для аудіювання з англійських сайтів в Інтернеті. Окрім аудіювання, студентам пропонуються науково-популярні фільми для перегляду, з подальшим їх обговоренням та виконанням вправ.
- 5) для вивчення граматики теоретичний матеріал презентується у найбільш зручній формі – у вигляді таблиць. Практичний матеріал представлений граматичними завданнями. Подається різноманітний спектр вправ: вправи на виправлення помилок (ці вправи створюють позитивну атмосферу, оскільки виправлення вже існуючих помилок не таке хвилююче, як їх створення), текстові вправи на пояснення вживання часів у певних реченнях, вправи з пропусками та інші, що сприяють розвитку вмінь та навичок грамотного письма та усного мовлення, необхідних для вивчення англійської мови. Для студентів третіх та четвертих курсів пропонуються тести TOEFL, які включають мовні та профільні знання і навички, необхідні, щоб підготуватися до складання іспиту з англійської мови для вступу в магістратуру.

Після проведених заходів при повторному анкетуванні були отримані результати про підсилення мотивації, підвищення інтересу до предмету «Англійська мова», подолання психологічних бар'єрів, зокрема: страху перед говорінням іноземною мовою та страху перед можливістю зробити помилку, створені умови, за яких студенти не об'єкти, а суб'єкти навчання.

Ми дійшли наступних висновків: атмосфера довіри й вимогливості, доброзичливої ділової критики, високого ступеня взаємодопомоги й відповідальності сприяє не тільки стимуляції підвищення рівня мотивації, а й підтриманню її на

стабільному високому рівні. Позитивна психологічна атмосфера багато в чому визначається рівнем комунікативної культури викладача.

Такі методичні прийоми, як: різноманітність засобів викладання та закріплення матеріалу, творчі завдання, ділові й рольові ігри та системний поточний контроль, який може бути не лише ефективним засобом перевірки знань та навичок, а й не менш дієвим способом підтримання мотивації, стимулюють зацікавленість студентів.

Розвиток у студентів стійкого інтересу до іноземної мови – процес багатогранний і тривалий. Викладачі ВНЗ повністю завершити його не можуть. Проте вони можуть і повинні більш глибоко та активно вирішувати завдання формування пізнавального інтересу студентів до англійської мови як засобу світової комунікації в умовах, підвищення ролі міжнародного спілкування і загального швидкого розвитку науки і техніки.

Література

1. Ігнатюк Н.А., Соловійова Н.Д. Активізація розумової діяльності студентів на практичних заняттях з іноземної мови. // Педагогіка вищої та середньої освіти. Збірник наукових праць. – Вип. №5. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – с.302-305.
2. Кальницька К.О. Теорія мотивації А. Маслоу // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. - №3. – с.36-40.
3. Олексєєнко В.М. Інноваційні підходи в організації навчальної діяльності майбутніх інженерів // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХПІ», 2009. - №3. – с.32-41.

12. Фундаментальні та прикладні дослідження в технічних науках і їх зв'язок із напрямками сучасної економічної теорії

Ардат'єв В.М.

МОНІТОРИНГ ДОЦІЛЬНОСТІ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ ПОЛІМЕРНИХ ПАКУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Міністерство охорони навколишнього середовища оцінює концентрацію в Україні всіх видів відходів обсягом близько 35 млрд. тонн, з яких 2,6 млрд. тонн є високотоксичними відходами [3, с. 340-362].

Темпи накопичення твердих побутових відходів (далі – ТПВ) значною мірою залежить від погодних умов, сезону року, ступеня благоустрою житлових будинків, рівня життя населення, тощо. У загальному обсязі побутових відходів міститься (%): 10,3 — 26,4 паперу, 20-40 — харчових відходів, 0,75 — 3,7 — деревини, 0,2 — 8 — текстилю, 1 — 5,8 — металів, 1,1 — 9 — скла, 0,6 — 6 — полімерних відходів та інших речовин [3, с. 340-362].

Майже всі ТПВ захоронюються на полігонах. Переважна їх більшість працює в режимі перевантаження, тобто з порушенням проектних показників щодо обсягів накопичення відходів. Водночас полігони є джерелом інтенсивного забруднення атмосфери та підземних вод. Практично ні на одному з них не знешкоджується фільтрат. Майже усі полігони потребують невідкладної санації та рекультивації. Не вирішуються питання створення нових полігонів. Половина полігонів ТПВ приймає промислові відходи. Крім того, у багатьох містах триває процес утворення несанкціонованих звалищ ТПВ.

Серйозну екологічну проблему для України представляють різні відходи полімерів, оскільки існуючі технології не передбачають їх вторинну переробку. Проблема посилюється і тим, що відходи полімерів (пакувальна тара, порожні пляшки або ємності, що містять високомолекулярні органічні речовини або агресивну мінеральну рідину) після використання, повинні повертатися заводу-виробнику для подальшої їх утилізації. Насправді цього не відбувається, відходи полімерів залишаються в Україні, не переробляються, а такі способи його утилізації як складування, вивезення і поховання на полігонах або спалювання, що здійснюються для зменшення шкідливої дії на довкілля, малоефективні.

Відновлені пластмаси обираються з багатьох причин. У багатьох випадках це матеріал за кращою ціною. Стандарти якості за останні роки значно удосконалилися, і чимало постачальників перероблених пластмас можуть надсилати полімерні матеріали, що відповідають заданим специфікаціям. Вторинні пластмаси часто реалізуються за ціною, що на 20-25 % нижче за ціну на оригінальні аналоги [4, с. 257-261].

Екологічний чинник також важливий. Відновлені матеріали важливі для споживачів, яких хвилюють проблеми довкілля. Деякі компанії отримують пе-

ревагу, заявляючи, що їх продукція виготовлена з вторинних матеріалів і "екологічно сприятлива". Перевага міститься в наступному:

- менше відходів доводиться видаляти або спалювати;
- менше витрачається енергії і сировинних матеріалів для виробництва пластмас;
- менше викидів і відходів, пов'язаних з виробництвом оригінальних матеріалів.

Наприклад, нещодавно було виявлено, що відновлення поліетилентерефталату (далі - ПЕТ) з пляшок знижує витрати енергії на виробництво ПЕТ на 84 % [1, с. 347-348].

Обов'язкові закони про зміст у виробках вторинних матеріалів також підтримують попит на відновлені пластмаси на ринку упаковки в США. Штати Орегон і Каліфорнія ухвалили закони про 25 % вміст відновленого матеріалу в твердих пластикових контейнерах. У штаті Вісконсін діє закон про вміст 10 % відновленого матеріалу в твердих пластикових контейнерах. У Європі акцент робиться на відновлення і вторинну переробку упаковок, а не на вміст вторинного матеріалу.

Серед ринків існують "замкнуті" (чи первинні) ринки і "каскадні" (вторинні) ринки. "Замкнуті" включають використання відновленого ПЕТ від пляшок з-під напоїв або пінополіуретан з автомобільних сидінь, який переробляється в нові сидіння. Вторинні ринки пропонують "каскади" якості - від найвищого (з первинних продуктів) до більш низькоякісних виробів. Тут же можна зустріти продукти переробки відновлених матеріалів, наприклад, композитні профілі "пластик/деревина", в яких поліетилен високого тиску отриманий з використання молочної пляшок [2, с. 187-191].

Описані вище обставини є причиною того, що наявна рецептура переробки промислових відходів не може бути механічно впроваджена в процес переробки побутових відходів пластмас. Отже, потрібна серйозна корекція вказаної вище рецептури на підставі експериментальних робіт, проведених із залученням сировини, виготовленої тільки на основі побутових відходів пластмас.

В той же час, дослідження основних фізико-хімічних показників первинних гранулятів базових марок поліетилену високого тиску і регранулятів з поліетиленових побутових відходів показують, що регрануляти знижують свої властивості по відношенню до первинної сировини, тому мають високу споживну вартість (табл. 1).

Таблиця 1

Основні фізико-хімічні усереднені показники первинного і вторинного гранулятів поліетилену

№ п/п	Фізико-хімічні показники	поліетилен ВД		поліетилен НД	
		первинний	регранулят	первинний	регранулят
1.	Щільність г/см ³	0,913-0,934	0,885-0,926	0,919-0,973	0,910-0,968
2.	Температура плавлення, t _{пл} , °С	102 - 105	103 - 108	125 - 137	121 - 134
3.	Межа міцності при	7 -17	6 - 15	15 - 45	12 - 40

	розтягуванні, МПа				
4.	Відносне подовження, %	100 - 800	100 - 700	100 - 1200	100 - 1000

Аналіз приведених даних в табл. 1 показує, що фізико-хімічні показники поліетиленового регрануляту дещо відрізняються від таких же показників первинного грануляту і тому з успіхом можуть бути використані для виробництва пластмасових виробів. З урахуванням чисельних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених такий же висновок вірний і для полівінілхлориду, і для полістиролу і інших видів вторинної сировини.

При розробці дослідних рецептур переробки вторинної пластмасової сировини в основному використовувались регрануляти однотипних пластмас [5, с. 211-213], що мають найбільшу питому вагу в обсязі побутових відходів - поліетилену, полістиролу і поліпропілену. При цьому враховувалось, що вплив багаторазової (до 10 разів) переробки на вказані пластики мінімальний.

Введення до регрануляту певної кількості первинного грануляту однотипної пластмаси (поліетилену, полістиролу або поліпропілену) модифікує регенерат в комплексі і виключає введення у вторинні маси модифікаторів, що переробляються, пластифікаторів, стабілізаторів і інших інгредієнтів, оскільки усі вони вже містяться в первинному грануляті.

Відновлені матеріали часто знаходять застосування на вторинному ринку, де специфікації виробів менш строгі і ширші. Хоча деякі поборники захисту довкілля стверджують, що тільки замкнута переробка є істинною переробкою. Ця точка зору несправедлива. Будь-яка повторна переробка пластмас, незалежно від їх подальшого використання, знижує кількість відходів, що вимагають знищення і часто знижує потребу в оригінальних матеріалах. Щоб намітити шляхи скорочення знищуваних відходів і їх вплив на довкілля, усі форми повторної переробки мають бути правильно оцінені [6, с. 237-244].

Перепони для використання повторно перероблених пластмас включають обмеження, що накладаються стандартами і специфікаціями, а також реальні або суб'єктивні проблеми, пов'язані з якістю, постачанням і ціною.

Багато стандартів прямо або побічно обмежують застосування повторно перероблених матеріалів. У деяких з них чітко вказується на необхідність використання оригінального полімеру або є заборона на використання відновленого. У інших задано високотехнологічні стандарти, які не можуть бути досягнуті при застосуванні вторинних пластмас. Ця проблема поступово долається, тому що ми рухаємося у бік стандартів, заснованих на функціональних характеристиках продукції.

Маркування виробів, які містять відновлений матеріал, має відповідати міжнародному стандарту, який рекомендує зображати "петлю Мебиуса" з позначенням відсотка вторинного матеріалу усередині логотипу або поряд з ним.

Література

1. Лойко Д.П. Товарознавство. Непродовольчі товари: підручник / Д.П. Лойко [та. ін]; – К: [Б;В], 2007.
2. Ринок непродовольчих товарів України: реалії та перспективи: [монографія] в 3 т./ О.О. Шубін [та. ін]; під ред. проф О.О. Шубіна – Донецьк: [ДонНУЕТ], 2010. – т. 3. – С.125-130.
3. Статистичний збірник «Регіони України» / під ред.О.Г. Осауленка – Київ, 2010.
4. Чалых Г.И., Товароведение упаковочных материалов и тары для потребительских товаров [Текст] : учеб. пособие для вузов / Чалых Г.И., Коснырёва Л.М. : М: ИРПО; Изд. центр „Академия" 2004. - 464 с.
5. J. Scheirs, T. E., Modern Polyesters [Текст] / New York: Blackwell Publishing, 2003. – 456 p.
6. Fink M., Fink J.K. Usage of waste products from thermal recycling of plastics waste in enhance oil recovery or in-situ coal conversion // DGMK – Tagungsbericht 9802, 1998

Кукишинова Е.Г., Нестеренко В. Н.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО УВЛАЖНЕНИЯ УГОЛЬНОГО ПЛАСТА КАК КОМПЛЕКСНАЯ МЕРА БОРЬБЫ С ПРОЯВЛЕНИЕМ ВРЕДНОСТЕЙ В ШАХТЕ

Рассмотрены вопросы расширения использования предварительного низконапорного увлажнения угольного пласта для борьбы с рядом опасных и вредных проявлений при ведении горных работ в угольных шахтах

В современных условиях, когда горные работы ведутся на больших глубинах и связаны с существенным ростом газовыделения, пылеобразования и наличием большого числа пластов, опасных по внезапным выбросам угля и газа, возникла необходимость предотвращения или снижения проявления этих вредностей в шахтах. Большинство из применяемых на шахтах Донбасса мероприятий весьма трудоемки, с малым сроком действия и не позволяют совмещать во времени выполнение этих мероприятий с выемкой угля.

В настоящее время наиболее интенсивное пылеобразование в очистных забоях происходит при выемке угля комбайном. На долю этого процесса приходится до 72–85% всей образующейся пыли. Меньшее количество пыли образуется при процессах зачистки лавы, посадки кровли и т.д. – 8–15%. При буровзрывных работах на концевых участках лав высокие уровни запыленности создаются в процессе бурения шпуров, взрыве и уборке горной массы – до 12%, при этом 90% массы образующейся пыли имеет размер до 5мкм, т.е. представляет собой наиболее взрыво- и пневмокониозоопасные фракции. Материалы обследования очистных забоев угольных шахт по уровню запыленности по-

казывают, что они в большинстве случаев значительно превышают предельно допустимую концентрацию (ПДК). Данные свидетельствуют о том, что, несмотря на эффективность пылеподавления (до 95–97%), остаточная запыленность в десятки, даже в сотни раз превышает предельно допустимую [1].

Решение этой проблемы, т.е. снижение запыленности воздуха в шахте до уровня ПДК, возможно только при комплексном применении различных способов предотвращения пылеобразования, снижения пылевыведения и обеспыливание рудничного воздуха.

Одним из наиболее перспективных и малозатратных направлений интенсификации технологических процессов является направленное изменение свойств и состояния разрабатываемого массива пород увлажнением с применением соответствующих мероприятий и технологий. Эффективным комплексным мероприятием по управлению свойствами углей и пород служит гидровоздействие с использованием поверхностно-активных веществ (ПАВ) и поверхностных средств (ПС), действие которых основано на адсорбционном понижении поверхностной энергии твердых тел. Проблема проникновения водных растворов в породный массив неразрывно связана с геомеханическими процессами, протекающими при ведении горных работ, раскрытием механизма управления горным давлением как одной из первопричин проявления вредностей в шахтах (газовыделения, пылеобразования, выбросоопасности, проявлений горного давления). В этом случае особое место отведено взаимодействию системы твердое тело - водный раствор ПАВ-ПС [2].

Для обеспечения эффективного гидровоздействия и конкретных условиях каждого угольного пласта должны быть определены: оптимальная добавка ПАВ к нагнетаемой жидкости, давление нагнетания, количество воды, которое должно подаваться в угольный пласт. Кроме этого, должны быть оценены фильтрационные свойства пласта и выбрано оборудование для осуществления нагнетания.

Длительное увлажнение через сеть скважин приводит к более равномерной обработке массива поверхностными средствами. Общая продолжительность нагнетания должна составлять 250–500 часов. За это время жидкость под давлением, не превышающем геостатическое, проникает в микропоры, изолирует или частично вытесняет заключенный в них газ и изменяет физико-механические свойства угля, что дает возможность избавиться от неравномерности распределения напряжений в угольном пласте, лишает возможности газ участвовать в развязывании внезапного выброса и отбрасывании разрушенного угля из забоя.

Смачивание поверхностей естественных пластовых трещин и материнской пыли приводит к значительному уменьшению пылеобразования при дальнейшей добыче угля и резкому повышению качества увлажнения [3,4].

Различают низконапорное (от водопроводной магистрали) и высоконапорное (от насоса) предварительное увлажнение. Использование кратковременного высоконапорного нагнетания воды в пласт основано на предположении, что вода, проникающая под давлением в угольный массив, увеличивает пластичность

угля, снижает удельную энергию, накопленную углем при сжатии, вытесняет часть газа и приводит к перераспределению напряжений в призабойной зоне. Работы, проведенные в этом направлении, позволяют сделать вывод, что при кратковременном высоконапорном нагнетании вода не проникает в микропоры угля, а перемещается по крупным трещинам, способствует гидроразрыву пласта. Низконапорное увлажнение, в отличие от высоконапорного, направлено не на разрушение обрабатываемого угля, а на нейтрализацию заключенного в нем газа и изменение прочностных свойств угля. Это достигается путем длительного нагнетания воды с добавками поверхностно-активных веществ, улучшающих смачиваемость угля и позволяющих максимально использовать капиллярные силы, которые возникают при проникновении раствора в тонкопористую структуру угля.

Основные параметры, от которых зависит эффективность этого способа – давление и темп нагнетания, расстояние между скважинами, глубина герметизации скважин, расход воды и время между нагнетанием воды и выемкой угля. Значения параметров зависят от свойств угольных пластов. Снижение запыленности воздуха при разработке увлажнённых массивов происходит вследствие увеличения общей влажности разрушаемого материала, его ослабления в результате физико-химических и гидродинамических процессов взаимодействия воды и массива и смачивания пыли, имеющейся в массиве до его разрушения [5]. Все это позволяет широко применять этот способ, как комплексную меру борьбы с вредностями в шахтах и как один из наиболее технически приемлемых. Но все преимущества этого метода могут быть полностью реализованы, только если выбор основных параметров и рациональной схемы нагнетания будут производиться на основе анализа горно-геологических и горнотехнических условий разработки пласта, а все отработанные участки пласта будут увлажнены равномерно и качественно [6].

В исследованиях ДонФТИ НАН Украины предварительная обработка угольного и породного массивов водными растворами ПАВ представляется как наиболее рациональное решение проблемы влияния зон повышенного горного давления при переходе их очистными забоями. Установлено, что после обработки краевой части водными растворами ПАВ снижается уровень концентрации напряжений и исчезает неравномерность их распределения, что приводит к однородному нагружению угольного пласта и уменьшает вероятность его разрушения.

В результате, проведенных в последние годы исследований ДонГТУ и ДонФТИ НАН Украины установлено, что предварительное увлажнение с использованием ПАВ и поверхностных сред (ПС) угольных пластов служит эффективным средством борьбы не только с пылеобразованием и газовыделением, но и с проявлениями горного давления.

По материалам и результатам исследований [7] было установлено, что проведение увлажнения поэтапно при переменной длине скважин с использованием перемещения зоны максимума опорного давления (автонагнетания) позволяет существенно повысить эффективность влияния нагнетательных сква-

жин (в 2–5 раз), увеличить приемистость скважин водой, снизить сопротивление скважин при нагнетании и увеличить фильтрационные характеристики угольного массива. Положение максимума опорного давления от очистной выработки изменяется по отношению к ней в зависимости от уменьшения прочности увлажняемого угля. С уменьшением предела прочности угля (на сжатие) на 10%, максимум опорного давления перемещается от выработки вглубь массива на 12–14,2%. Происходит расширение зоны газового дренирования в краевой части угольного пласта, посредством поэтапной гидрообработки угля в этой зоне, при этом газовыделение на выемочном участке понижается на 15–25%. Снижается возможность вывалообразования и пучения почвы на сопряжениях лавы с выемочными выработками вследствие отнесения максимума скоростей конвергенции почвы и кровли выработки от сопряжения с лавой в сторону выработанного пространства. А за счет упрочения массива специальными материалами, которые связывают горный массив, создавая эффективную герметизацию скважин – расширяется область применения низконапорного нагнетания жидкости в пласт.

Очевидно, что применение низконапорного увлажнения следует считать приоритетным направлением для борьбы с вредностями в шахтах. К ним следует отнести изменение и управление газовыделением в очистных забоях и на их краевых участках, снижение пылеобразования, снижение проявлений горного давления, пучения почвы в выработках, изменения физико–механических и коллекторских свойств угольного пласта, повышение безопасности и эффективности горных работ. Это позволит применять предварительное увлажнение как комплексную меру борьбы с вредностями в шахтах, учитывая, что это один из наиболее экономичных и технически приемлемых способов.

Література

1. Положение о порядке расследования и ведения учета несчастных случаев, профессиональных заболеваний и аварий на производстве и непроизводственного характера. - Донецк, 2001. - С.77.
2. Виноградов В.В. Геомеханика управления состоянием массива вблизи горных выработок. Киев. Наукова думка, 1989г., 191с.
3. Чернов О.Н., Муратов В.Н., Шлимовичус Я.Т. Исследование предварительного увлажнения угольных пластов как способа воздействия на механические свойства и напряженное состояние угольного массива. Сб. «Проявление горного давления на увлажненных угольных пластах». ЦНИИЭНТИ угольной промышленности. М.: Н.
4. Промышленные испытания микрокапиллярного увлажнения им пластах крутого падения и разработка инструкции по применению /отчет/, тема 78–5, ДПИ, Медведев Б.И., 1978.
5. Родин А.В., Усов О.А., Медведев Э.Н., Бандурин В.И. Проблемы и перспективы предварительного увлажнения угольных пластов как метода снижения загрязнения

шахтной атмосферы пневмокониозоопасной пылью. // Вентиляция шахт и рудников. Комфортность и безопасность атмосферы. Межвузовский сб. науч. трудов. – Ленинград: ЛГИ. – 1988. – С. 51-54.

6. Кашуба О.И., Медведев Э.Н., Карпов Д.А. Пути увеличения объемов предварительного увлажнения угольных пластов. // Уголь Украины. – 1997. – апрель. – С.40-42.

7. Артамонов В.М. Ніколаєв Є.Б. Спосіб зволоження вугільного пласта Деклараційний патент на винахід (19)UA, (11)78594, (13)C2, (51)МПК E21F5/02 (від 10.04.2007, Бюл. №4 2007 р)

Омельченко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КРЕСЛЕННЯ

Реформування вищої школи й ті вимоги, що ставляться до випускників вищої школи повинні докорінно змінити навчальні методики. Інновації у сфері освіти спрямовані на формування особистості, її здатності до науково-технічної та інноваційної діяльності, на оновлення змісту освітнього процесу. Інтерактивне навчання у вищій школі передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, які сформувалися у викладачів. Кожна педагогічна епоха породила своє покоління технологій.

Сьогодні намітився перехід від авторитарної педагогіки до гуманістичного розвитку особистості, від накопичення знань до вміння оперувати знаннями, від «одноразової» освіти – до безперервної, від поточної організації навчання – до індивідуальної.

Педагоги, психологи, методисти фахових дисциплін відчують потребу у впровадженні таких методик, які б допомогли реалізації особистісного підходу до студента. Саме такий підхід є одним із найважливіших принципів організації навчального процесу.

Впровадження інтерактивних методик при викладанні фахових дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкту навчання, перетворити його на суб'єкт. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення та мовлення.

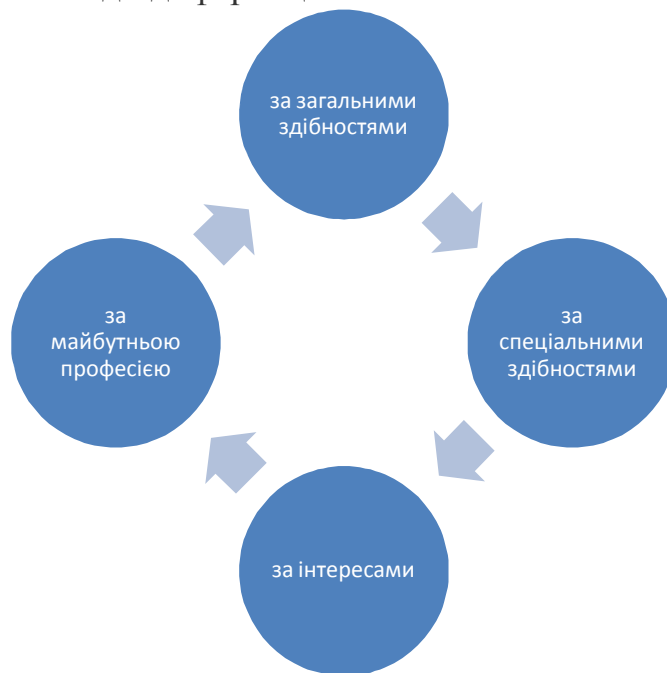
Основною метою навчання кресленню є формування у студентів знань і вмінь виконувати й читати робочі креслення деталей і складальні креслення різного технічного призначення.

Сучасні педагогічні технології такі, як навчання в співробітництві, проектна методика, використання нових інформаційних технологій, інтернет - ресурсів допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей студентів, їхнього рівня навченості, схильностей і т.д.

Навчально-виховний процес, що враховує типові індивідуальні особливості студентів, прийнято називати диференційованим. А навчання за таких умов – диференційованим навчанням.

Під диференціацією при вивченні креслення розуміють спосіб організації навчального процесу, при якому враховуються індивідуально-типологічні особливості особистості (здібності, інтереси, схильності, особливості інтелектуальної діяльності і т.д.). Диференціація характеризується створенням груп студентів, у яких елементи дидактичної системи (мета, зміст, методи, форми, результати) розрізняються.

Види диференційованого навчання:

Диференціація за загальними здібностями на мікрорівні представлена завданнями різного рівня складності, дозуванням допомоги викладача, рівневою диференціацією. Характерною її ознакою є право і можливість студента вибрати той рівень вивчення дисципліни (але не нижче базового), який він вважає для себе необхідним і достатнім. При цьому викладач чітко виділяє зміст навчального матеріалу, що студенти повинні засвоїти, займаючись на тому або іншому рівні, і перед початком вивчення чергової теми знайомить студентів з результатами, яких вони повинні досягти.

Однією з форм диференційного навчання є і групова робота студентів за моделлю повного засвоєння знань. Після вивчення теми на рівні базового змісту матеріалу і здачі заліку, виявляються дві групи студентів: студенти, які засвоїли матеріал, - з ними організовується робота з розширення вивченого матеріалу, і студенти, які не засвоїли – з ними проводиться робота з усунення пробілів, що з'явилися у знаннях.

Диференціація за інтересами і професією на мікрорівні припускає виконання студентами на заняттях і в позаурочній діяльності творчих дослідницьких завдань, пов'язаних з інтересами студентів до майбутньої професії. Це може

бути групова робота над дослідницькими проектами з використанням нових технологій, виготовлення моделей, макетів.

Навчання кресленню буде більш результативним, якщо забезпечити індивідуальний підхід до студентів з урахуванням комплексу дидактичних умов, виражених у таких концептуальних положеннях:

- врахування усіх індивідуальних особливостей, навчальних якостей студентів при вивченні креслення спрямованих на першочергове сприяння розвитку найважливіших особливостей;

- домінуючими особливостями, якостями студентів, тобто тими, що найуспішніше проявляються й розвиваються у процесі графічної підготовки, є: навченість, пізнавальний інтерес, просторове мислення;

- методики індивідуального підходу на заняттях креслення обумовлюють необхідність виділення умовних типологічних груп студентів залежно від ступеня розвитку домінуючих індивідуальних особливостей;

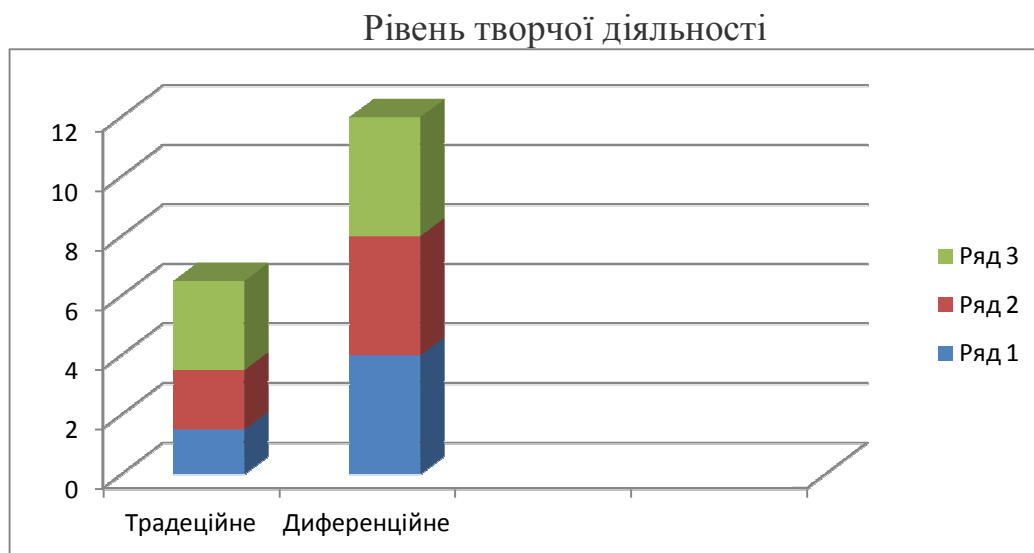
- основним засобом індивідуалізації навчання кресленню є диференційоване навчання, що реалізується найперше за допомогою графічних завдань різного рівня складності та інформаційних технологій.

Найпоширенішою формою внутрішньої групової диференціації є виконання студентами завдань різного рівня складності. При цьому ускладнення може відбуватися за рахунок залучення пройденого матеріалу, коли студентам необхідно встановити близькі або далекі зв'язки між різними фрагментами змісту. Ускладнення завдань може відбуватися і за рахунок ускладнення видів роботи, посилення рівня творчої діяльності, необхідної при виконанні завдання. Диференційоване навчання на занятті потребує ґрунтовної підготовки педагога, певних умінь щодо вивчення індивідуальних особливостей студентів, розподілу їх за групами, розміщення цих груп в аудиторії, підбору консультантів, методична розробка занять, чітко сформулювання основних і додаткових запитань, визначення часу на їх виконання, організації системи оперативного контролю, поєднання індивідуальної, групової і фронтальної роботи, власної педагогічної діяльності на занятті; підготовки необхідних дидактичних матеріалів.

Позитивним у диференційованому навчанні є:

При використанні диференційованого навчання посилюється рівень творчої діяльності студента.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. Посібн. – К., 2004. – 351с
2. Панченко П., Пометун О. Ремек Т. Навчання в дії. Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Методичний посібник. – К., 2003. – 255с
3. Пехота О.М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. – Миколаїв, 2005. – 272с
4. Пехота О.М. Освітні технології: Навчально-методичний посібник. – К. 2001. – 255с
5. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: Інформаційно-методичний збірник. – Х., 2003. – 70с

Пуханов А.А.

КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИМИ ПРОЦЕССАМИ ТЭК

Проанализировав отечественный и зарубежный опыт управления логистическими процессами можно сделать вывод, что построение эффективных цепей поставок в ТЭК Украины на основе использования современных концепций и методов управления интегрированной логистикой, обеспечивающих надежность, гибкость и безопасность систем поставок топливно-энергетических ресурсов, является залогом эффективного развития национальной экономики в целом [1, С. 45]. Это обусловило необходимость разработки концепции систе-

мы управления логистическими процессами ТЭК Украины в условиях рыночной экономики (рис. 1).

В основу данной концепции положены современные методические подходы к повышению эффективности управления цепями поставок сложных производственно-хозяйственных систем, создающих добавленную стоимость в процессе движения товаров. К таким подходам отнесены концепция динамической логистической цепи, стратегия безопасности логистических цепей поставок, бенчмаркинга и развития партнерских отношений между участниками логистических цепей в ТЭК [2, С. 4].

В разработанной концепции предложены механизмы, методы и модели управления логистическими процессами ТЭК на основе цепочки поставок, которые реализуются в логистической системе, как виртуальном образовании, на следующих структурных уровнях:

фокусной компании (бизнес-система интегратора-координатора). Реализованы прецеденты, которые входят в состав системы контроллинга и обеспечивают реализацию стратегического и оперативного управления портфелем заказов. На основе архивных данных о потребителях, поставках, тарифах, платежах определяются стратегические партнеры, заказ которых является наиболее экономически значимым и имеющим наибольший приоритет к первостепенному выполнению;

обогащательной фабрики (бизнес-система обогащения продукта). Бизнес-система является основным поставщиком продукта и ее технологические ограничения учитываются при оптимальном распределении заказов бизнес-системой интегратора-координатора по объемам и срокам поставок. Движение материальных потоков в бизнес-системе осуществляется с использованием механизма управления функционированием транспортных

склада (бизнес-система накопления продукта). Основное назначение бизнес-системы состоит в обеспечении ритмичной работы бизнес-системы обогащения продукта с использованием механизма управления складскими запасами;

горно-добывающего предприятия (бизнес-система добыча продукта). Бизнес-система является основной при формировании продукта и при ее функционировании используется механизм управления грузовыми потоками в узлах слияния системы конвейерного транспорта (шахты, нефтегазовые скважины).

Перечисленные механизмы управления логистики являются основными для рассмотренных выше бизнес-систем ТЭК. Возможно использование нескольких механизмов управления логистическими процессами (интеграция бизнес-процессов цепей поставок, оптимизация цепей поставок, конфигурация логистической цепи, планирование и проектирование цепей поставок и др.) для одной бизнес-системы, что определяется ее структурной организацией и экономической эффективностью.

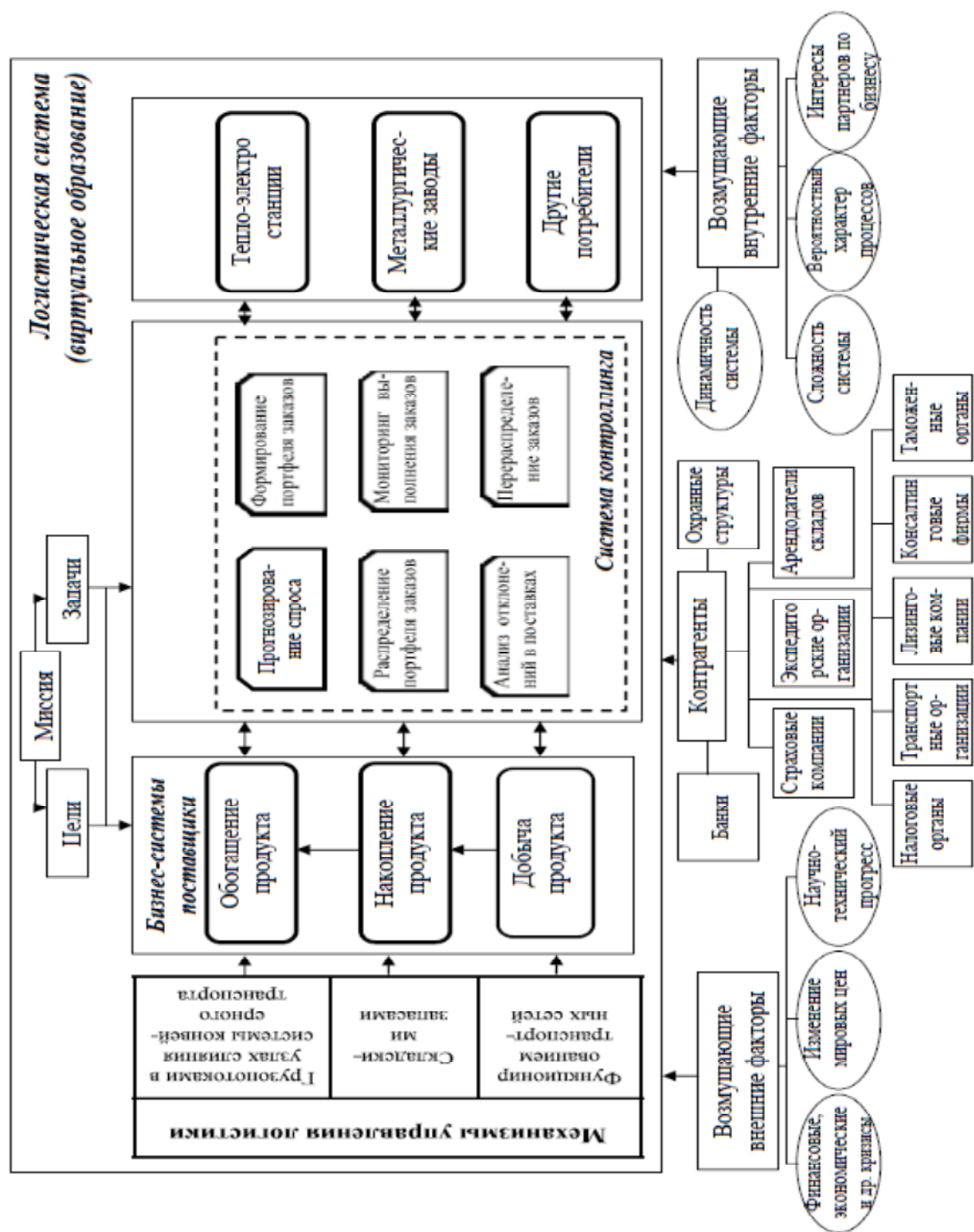

Рис. 1. Концептуальная схема управления логистическими процессами ТЭК

Иерархическая подчиненность бизнес-систем означает, что выход бизнес-системы низшего уровня является входом бизнес-системы высшего уровня. Представление цепочки поставок ТЭК с помощью бизнес-систем является наиболее прогрессивным в современном менеджменте, поскольку оно обеспечивает прозрачное выделение ключевого и логистического бизнес-процессов и предоставляет возможность определить его рентабельность [3, С. 6]. Дальнейшая декомпозиция логистического бизнес-процесса на логистические функции и логистические операции дает возможность оценки трудоемкости их реализации в количественном и стоимостном выражении.

Потребители продукта логистической системы ТЭК представлены округленными прямоугольниками в правой части рис. 1 своими бизнес-системами. К функционированию логистической системы ТЭК привлекаются вспомогательные контрагенты, перечень которых приведен в центральной нижней части рис.1. Существенное влияние на функционирование логистической системы ТЭК осуществляют внутренние и внешние возмущающие факторы.

Применение механизмов управления логистическими процессами ТЭК позволяет уменьшить расходы в цепочках поставок, что влияет на себестоимость продукции. Функционирование логистической системы в виртуальном образовании предоставляет возможность координировать деятельность как отдельных элементов цепочек поставок, так и системы в целом.

Література

1. Банзекуливахо М. Ж. Концептуально-методологические основы логистики / М. Ж. Банзекуливахо // Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. D, Экономические и юридические науки. – 2009. – № 10. – С. 44–48.
2. Бекетов Н. В. Логистические системы управления потоковыми процессами компании: маркетинг и оптимизация бизнес-процессов / Н. В. Бекетов, В. Г. Федоров // Экономический анализ: теория и практика. – 2008. – № 12. – С. 2–7.
3. Брюховецкая Н.Е. Предприятия и новые организационные структуры в системе социально-экономических отношений общества / Н.Е. Брюховецкая // Економіка промисловості, 2009. – № 2(45). – С. 3–14.

Рязанцев М.О., Пальмін Д.П.

ПРО ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНИЙ СПОСІБ ПІДГОТОВКИ ЗАСКИДОВОЇ ЧАСТИНИ ПЛАСТА ґЗ ШАХТИ «КРАСНОЛИМАНСЬКА»

Нижньою технічною межею поля шахти «Краснолиманська» була зона тектонічних порушень, найбільш крупними з яких є Глибокоярський, Грушевсь-

кий і Грачівський скиди. Заскидова частина після прирізки запасів по пласту ℓ_3 розкрита двома магістральними квершлагами (конвеєрним і відкотним) на ізогіпсі - 600 м. На цій відмітці проведено польові магістральні штреки пласта ℓ_3 (конвеєрний і відкотний), які з поверхні розкриті повітряподавальним стволом №1. Проектом передбачено також проведення скіпового ствола №3.

Заскидову частину намічено відпрацьовувати двома підприємствами. Бремсбергова частина і південна похилова частину між Глибокоярським і Грушевським скидами нижче ізогіпси -775 м буде відпрацьовуватись ДП ВК «Краснолиманська», а північна похилова частина нижче Грушевського скиду з ізогіпси - 600 м – ТОВ «Краснолиманське». Обидва підприємства передбачають пластову підготовку своїх запасів однокрилими панелями.

Враховуючи, що при підготовці бремсбергового поля під час перетинання тектонічного порушення стався потужний викид вугілля і газу, пропонується підготовку пласта ℓ_3 в заскидовій частині здійснити за єдиним проектом з проведенням похилих виробок в пісковиках підосви пласта на відстані 10 м по нормалі від пласта.

Щоб довести економічну доцільність польової підготовки заскидової частини однією двокрилою панеллю розглянемо економіко-математичні моделі двох варіантів.

Шахтний варіант.

Ділянка ТОВ «Краснолиманське» розкривається з польових штреків похилими квершлагами. Вздовж скиду №1 проводиться північний пластовий похил з хідником. Проводяться флангові повітряподавальний і вентиляційний польові штреки, а з них - флангові повітряподавальний і вентиляційний хідники вздовж Центрального насуву.

Підготовка ділянки ДП ВК «Краснолиманська» здійснюється поглибленням похилих виробок Центрального похилу на один ярус і проведенням вздовж Глибокоярського скиду трьох похилих виробок третього ступеня Центрального похилу.

Після реалізації цього варіанту в роботі будуть знаходитись дві однокрилі панелі. При цьому на ділянці ТОВ «Краснолиманське» можлива реалізація комбінованої системи розробки, а на ділянці ДП ВК «Краснолиманська» - тільки стовпової, що суттєво обмежить навантаження на очисний вибій.

Запропонований варіант.

Вздовж скиду №1 з польових штреків проводиться польовий північний похил з хідником. З польових флангових штреків вздовж Центрального насуву проводяться польові флангові хідники північного крила, а вздовж Глибокоярського скиду – з виробок центрального похилу проводяться польові флангові хідники південного крила.

Реалізація цього варіанту забезпечить роботу однієї двокрилої панелі. Польова підготовка забезпечить запобігання викидів і суттєво підвищить безпеку робіт. В обох крилах з'являється можливість використання комбінованої системи розробки. Після пуску скіпового ствола №3 суттєво спрощується схема транспорту.

В якості критерію оцінки доцільності способу підготовки обираємо сумарні питомі витрати на проведення, підтримання виробок, транспорт вугілля по них, а також експлуатаційні витрати, витрати на вентиляцію і утримання умовно постійного штату трудящих.

$$C = \frac{\sum K + \sum R + \sum G}{Z_{np}} + C_e + C_v + C_{упш};$$

де $\sum K$ - сумарні витрати на проведення виробок, у.о.;

$\sum R$ - сумарні витрати на підтримання виробок, у.о.;

$\sum G$ - сумарні витрати на транспортування вугілля, у.о.

Z_{np} - промислові запаси, т ;

C_e - питомі експлуатаційні витрати, у.о./т ;

C_v - питомі витрати на вентиляцію, у.о./т;

$C_{упш}$ - питомі витрати на утримання умовно-постійного штату трудящих, у.о./т.

Шахтний варіант.

$$\begin{aligned} \sum K &= \sum K_{н.кв.} \ell_{кв} + \sum K_{пфш} \ell_{ш} + \sum K_{плух} h_{я} n_{я} + K_{ш} \ell_{кр} (n_{я} + 1) + 2K_{рп} h_{я} n_{я} + K_{ш} \ell_{кр} 2n_{я} + 2K_{мд} n_{я}; \\ \sum R &= \sum r_{1 н.кв.} \ell_{кв} n_{я} \ell_{кр} / V_{оч} + \sum r_{1 пфш} \ell_{ш} n_{я} \ell_{кр} / V_{оч} + \sum r_{1 ух} h_{я} (n_{я} + 1)^2 \ell_{кр} / 4V_{оч} + \\ &+ r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 вш} \ell_{кр} + (r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 кш} \ell_{кр} + \\ &+ r_{3 кш} \ell_{кр} + r_{4 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч}) n_{я} + (r_{4 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 вш} \ell_{кр}) (n_{я} - 1) + (r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + \\ &+ r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 вш} \ell_{кр} + r_{2 кш} \ell_{кр}) n_{я} / 2 + \\ &+ (r_{4 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{4 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{4 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{4 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 вш} \ell_{кр} + r_{2 кш} \ell_{кр}) n_{я} / 2; \\ \sum G &= \sum g_{2ш} \ell_{кр}^2 h_{я} n_{я} pc / 2 + g_{2у} h_{я} (n_{я} + 1) \ell_{кр} h_{я} n_{я} pc / 2 + g_{2су} h_{я} (n_{я} + 1) \ell_{кр} h_{я} n_{я} pc / 2 + g_{2мш} \\ &\ell_{мш} \ell_{кр} h_{я} n_{я} pc + g_{2мкв} \ell_{кв} \ell_{кр} h_{я} n_{я} pc; \\ C_e &= \frac{1}{A_{я}} \{ 315 + V_n (180 + 47V_n) + \frac{A_{я}}{\ell_{я} p} [40,6 + 13,7 \ell_{я} p (\frac{1}{9,6 + 5,4m} + \frac{1}{72,5 + 38m} + \frac{1}{71,5p})] + \\ &+ A_{я} (0,0277 - 0,0206m + 0,0166m^2) + \frac{0,074(\ell_{я} - 14)A_{я}}{\ell_{я} V_n p} + 0,92 \ell_{я} \}; \\ C_v &= \frac{1,76Q + 0,88h - 288}{A_{ш}}; \\ C_{упш} &= 0,082 + \frac{1140 + 40n_{оч} + 178n_{дв} + 69n_{нв}}{A_{ш}}; \end{aligned}$$

Запропонований варіант.

$$\begin{aligned} \sum K &= \sum K_{пфш} \ell_{ш} + \sum K_{пух} h_{я} n_{я} + K_{ш} \ell_{кр} (n_{я} + 1) n_{кр} + K_{рп} h_{я} n_{я} n_{кр} + K_{мд} n_{я} n_{кр}; \\ \sum R &= \sum r_{1 пфш} \ell_{ш} n_{я} \ell_{кр} / V_{оч} + \sum r_{1 ух} h_{я} (n_{я} + 1)^2 \ell_{кр} n_{кр} / 4V_{оч} + (r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{1 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + \\ &+ r_{2 вш} \ell_{кр}) n_{кр} + (r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{п} + r_{1 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 кш} \ell_{кр} + r_{3 кш} \ell_{кр} + \\ &+ r_{4 кш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч}) n_{я} n_{кр} + (r_{4 вш} \ell_{кр}^2 / 2V_{оч} + r_{2 вш} \ell_{кр}) (n_{я} - 1) n_{кр}; \\ \sum G &= \sum g_{2ш} \ell_{кр}^2 h_{я} n_{я} pc / 2 + g_{2су} h_{я} (n_{я} + 1) \ell_{кр} h_{я} n_{я} n_{кр} pc / 2 + g_{2мш} \ell_{мш} \ell_{кр} h_{я} n_{я} n_{кр} pc + \\ &+ g_{2мкв} \ell_{кв} \ell_{кр} h_{я} n_{я} n_{кр} pc; \\ C_e &= \frac{1}{A_{я}} \{ 315 + V_n (180 + 47V_n) + \frac{A_{я}}{\ell_{я} p} [40,6 + 13,7 \ell_{я} p (\frac{1}{9,6 + 5,4m} + \frac{1}{72,5 + 38m} + \frac{1}{71,5p})] + \\ &+ A_{я} (0,0277 - 0,0206m + 0,0166m^2) + \frac{0,074(\ell_{я} - 14)A_{я}}{\ell_{я} V_n p} + 0,92 \ell_{я} \}; \end{aligned}$$

$$C_v = \frac{1,76Q + 0,88h - 288}{A_{ш}};$$

$$C_{упш} = 0,082 + \frac{1140 + 40n_{оч} + 178n_{ду} + 69n_{пу}}{A_{ш}};$$

$$Z_{пр} = \ell_{кр} h_{я} n_{я} n_{кр} p c ;$$

де $\ell_{кр}$ – довжина крила панелі за простяганням, м ;

$h_{я}$ – висота ярусу за падінням, м;

$n_{я}$ – кількість ярусів в панелі, од.;

$n_{кр}$ – кількість крил у панелі, од.;

p – продуктивність пласта, т/м²;

c – коефіцієнт вилучення вугілля з очисного вибою;

$K_{н.кв.}$, $K_{пфш}$, $K_{плух}$, $K_{пух}$, $K_{ш}$, $K_{рп}$ – вартість проведення 1 п.м виробки: відповідно похилого квершлагау, польового флангового штреку, пластового похилу або хідника, польового похилу або хідника, ярусного штреку, розрізної пічі, у.о./м;

$K_{мд}$ – вартість монтажу демонтажу лави, у.о.

$\ell_{л}$ – довжина лави, м;

$r_{1 н.кв.}$, $r_{1 пфш}$, $r_{1ух}$, $r_{1вш}$, $r_{1кш}$ – вартість підтримання 1 м виробки в масиві, у.о./м рік;

$r_{2вш}$, $r_{2кш}$ – вартість підтримання 1 м виробки в зоні тимчасового опорного тиску попереду лави, у.о./м;

$r_{3кш}$ – вартість підтримання 1 м виробки в зоні впливу очисних робіт позаду лави, у.о./м;

$r_{4вш}$, $r_{4кш}$ – вартість підтримання 1 м виробки в зоні сталого гірського тиску, у.щ./м;

$V_{п}$ – середня швидкість подачі комбайну, м/хв.;

$\ell_{н}$ – довжина ніш у лаві, м;

Q – кількість повітря, що подається в шахту, м³/с;

h – загально шахтна депресія, мм.вод.ст.;

$A_{ш}$ – виробнича потужність шахти, т/доб.

$n_{оч}$ – кількість очисних вибоїв у шахті, од.;

$n_{ду}$ – кількість видобувних дільниць;

$n_{пу}$ – кількість підготовчих дільниць.

Розрахунки вартості видів робіт проведені відповідно [1] і наведені в таблиці.

Питомі витрати по варіантах

Види питомих витрат	Шахтний варіант	Запропонований варіант
Проведення виробок, у.о./т	1,088	1,047
Підтримання виробок, у.о./т	0,169	0,217
Транспорт вугілля, у.о./т	0,486	0,157
Експлуатаційні витрати, у.о./т	1,44	1,71
Вентиляція, у.о./т	1,14	0,93
Утримання умовно-постійного штату трудящих, у.о./т	0,302	0,225

Сума витрат	4,625	4,286
	100%	92,7%

Аналізуючи отримані результати, можна зробити наступні висновки:

1. Польова підготовка заскидової частини з економічної точки зору є більш доцільною. При цьому доцільно об'єднати дві однокрилі панелі в одну двокрилу. Найбільші переваги польова підготовка двокрилої панелі дає по фактору «Транспорт вугілля» і «Вентиляція».

Література

Методические указания по курсовому и дипломному проектированию «Стоимостные параметры». Донецк: ДонНТУ, 2000.- 54 с.

*Тишин Р.А., Попов А.А., Никифоров М.А., Сыроватченко В.А.,
Гого В.Б.*

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ОХРАНЫ ТРУДА ДЛЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В ТЕХНОГЕННЫХ РЕГИОНАХ

Актуальность проблемы развития угольной промышленности Украины, как основы для национальной энергетической независимости государства, неотделима от решения жизненно важных задач охраны труда горняков. Тревожной является статистика о профессиональных заболеваниях шахтеров (Таблица 1), вызванных высокими температурами в забоях и рудничной пылью, а также последствий от взрывов пылевоздушных смесей. По данным Государственного Макеевского научно-исследовательского института по безопасности работ в горной промышленности страна ежегодно несет человеческие потери и многомиллиардные экономические убытки.

Таблица 1

Статистика профессиональных заболеваний шахтёров
Красноармейского региона

№ п/п	Предприятия	Количество случаев			
		2009 г	2010 г	2011 г	9 мес. 2012 года
1	ГХК «Шахта "Краснолиманская"»	30	15	5	11
2	ПАО «ШУ «Покровское»	2	5	6	4
3	УП «Родинская» ГП «Красноармейскуголь»	3	6	10	2
4	ООО «Краснолиманская»	-	-	-	2
	ВСЕГО	35	26	21	18

В условиях угольных шахт основными источниками тепла на больших глубинах (более 800м) являются природные эндотермические процессы Земли, вызывающие повышение температуры горных породах с ростом глубины шахт, а так же техногенное тепловыделение мощного горного оборудования. Активными источниками пыли являются технологические процессы очистных и проходческих работ, транспорт горной массы и т.д. Важно подчеркнуть естественную особенность, усугубляющую проблему, что увеличение концентрации пыли в рудничном воздухе увеличивает его теплоемкость, а, следовательно, и теплотенциальность, что усложняет процесс охлаждения воздуха. К тому же все шахтные кондиционеры требуют очистки воздуха от пыли перед его охлаждением в теплообменниках.

Анализ научных исследований и технических решений [1] по указанной проблеме, показал, что основным способом охлаждения воздуха на большинстве действующих шахт является вентиляция, так как применение шахтных кондиционеров еще недоступно для многих шахт из-за их большой их стоимости. Борьба с пылью, главным образом, осуществляется форсуночным орошением, т.е. диспергированием воды в зонах образования пыли (гидрообеспыливание).

Наряду с определенными успехами, достигнутыми в реализации этих способов, сохраняется важная научная проблема в раскрытии специфических механизмов теплообмена между воздухом и каплями воды и закономерностей гидрообеспыливания, позволяющих повысить эффективность комплексного процесса, в частности, импульсно-волновым воздействием капель жидкости на высокотемпературный запыленный воздух. При этом не решены важные теоретические задачи о структурности турбулентного дисперсного потока как системы «воздух - капли жидкости». Это сохраняет устаревшие практические подходы к выбору мероприятий по охране труда и препятствует более широкому применению гидравлических систем для создания нормативных условий труда рабочих в глубоких шахтах по факторам температуры воздуха и его запыленности.

Результаты анализа научных работ [1] показывают, что для повышения эффективности гидроохлаждения и обеспыливания рудничного воздуха диспергированной водой следует решать комплексную задачу по теоретическому и экспериментальному исследованию термических и гидродинамических эффектов, возникающих от действия системы капель воды на высокотемпературный запыленный воздух в локальных зонах горных выработок.

Важно отметить, что в комплексном процессе охлаждения и гидрообеспыливания воздуха диспергированная вода создает поток капель, а в воздухе образуется смесь капель и пыли динамической фрактальной пространственной структуры ее компонентов (капель и пылинок, движущихся в воздухе). Временные связи между каплями и пылинками в воздухе проявляются, как столкновения и слияния, которые носят случайный (вероятностный) характер. Поэтому, чтобы увеличить эффективность тепломассообмена и гидрообеспыливания, т.е. охлаждения воздуха и улавливания частиц пыли, необходимо увеличить число капель (их объемную плотность в воздухе), частоту

столкновений капель с пылинками путем создания управляемых гидроаэродинамических структур потока, повышающих динамическую коагуляцию аэрозольных компонентов потока и теплообмен.

В исследованиях Медведева Э.Н., Позднякова Г.А. [1,2] и др. установлено, что эффективность охлаждения рудничного воздуха при орошении и улавливании тонких фракций пыли каплями в основном (до 85%) зависит от степени турбулентности потока воздуха, в котором взаимодействуют частицы пыли и капли жидкости. Весомость составляющей турбулентного фактора до 95% для фракций пыли менее 5 мкм.

Следовательно, гидродинамическое охлаждение рудничного воздуха и подавление пыли диспергированной водой в основном должно происходить за счет турбулентности воздушнопылевого потока, в котором частицы пыли испытывают воздействия капель при турбулентных пульсациях потока.

По этому, проанализируем уравнение для определения составляющей турбулентного фактора, который влияет на теплообмен и гидравлическое пылеулавливание в потоке:

$$K'_T = 4 \pi_i \left(\frac{\lambda}{l} \right)^4 \frac{D^3}{\nu_b^2},$$

где r_i - размер частицы пыли, м;

λ - расстояние между двумя частицами пыли, м;

l - линейный масштаб турбулентности, м;

D - коэффициент турбулентной диффузии, м²/с;

ν_b - кинематическая вязкость воздуха, в котором перемещаются частицы пыли и капли жидкости, м²/с.

Приведенное уравнение позволяет утверждать, что рост коэффициента турбулентной диффузии ведет к увеличению турбулентного фактора в процессе повышения эффективности коагуляции частиц пыли каплями жидкости, что возможно путем формирования специальной турбулентности потока «газ - частицы пыли - капли жидкости» конфигурацией каналов течения или конструкций оросителей (устройств подачи и диспергирования жидкости) с пульсирующим (турбулизирующим) воздействием на пылегазовый поток.

С увеличением турбулентности в потоке возрастает теплообмен и «захват» частиц пыли каплями жидкости, о чем свидетельствуют данные экспериментальных исследований. Важно также то, что турбулизация активизируется электризацией капель жидкости и частиц пыли, что значительно повышает обменные процессы и захват пылинок каплями потока. Этот естественный процесс происходит в результате того, что отрицательные и положительные заряды (ионы) являются составляющими диспергированной водовоздушной среды. Отрицательные ионы создают отрицательный заряд капель, что повышает эффективность пылеулавливания, т.к. угольная пыль при разрушении и электризации в воздухе приобретает положительный заряд. Этот процесс снижает температуру воздуха, т.к. уменьшается его тепловая емкость.

Наиболее эффективно применение гидравлического охлаждения воздуха и гидрообеспыливания в горных выработках расположения стационарных источников пыли (места перегрузки с конвейера на конвейер, бункеры, дробилки, грохота, и др.) при ограниченном по каким-либо причинам расходе воды на орошение при заданных показателях норм охраны труда по температурному и пылевому факторам.

Нами установлено, что целесообразность выбора комплексной технологии гидравлического охлаждения и обеспыливания рудничного воздуха определяется по минимальному значению коэффициента технологичности системы K_c :

$$K_c = \frac{(C_{ост} - C_{ПДК}) A_n (T + T_b) \rho_n q_n}{C_{нач} A_B T_B q_B},$$

где $C_{ост}$ - остаточная запыленность воздуха, $м^2/м^3$;

$C_{ПДК}$ - запыленность по ПДК, $м^2/м^3$;

$C_{нач}$ - начальная запыленность воздуха, $м^2/м^3$;

A_n, A_B - затраты, соответственно, на предлагаемую и базовую системы пылеподавления, грн/т;

T - время наработки на отказ системы, ч;

T_b и - время восстановления системы, ч;

P_n, P_B - давления воды на оросителях системы, МПа;

q_n, q_B - удельный расход жидкости (воды) предлагаемой и базовой систем пылеподавления, л/т;

ρ_n - средняя плотность смеси.

Комплексная система гидравлического охлаждения и обеспыливания рудничного воздуха с наименьшим значением K_c способна обеспечить выполнение современных требований по охране труда, связанных с температурным и пылевым факторами.

Для повышения эффективности всего комплексного процесса необходимо обеспечить монодисперсную смесь мелких капель воды, диспергированных в рудничном воздухе. Нами экспериментально выявлено, что рациональными параметрами капель для комплексного процесса гидравлического охлаждения и обеспыливания воздуха являются капли с диаметрами 50 мкм.

Важной характеристикой комплексного процесса гидравлического охлаждения и обеспыливания воздуха выступает линейная скорость капель, от которой зависит время действия. Время охлаждения воздуха и улавливания пыли каплями зависит от скорости капель. С ее возрастанием уменьшается время, за которое происходит воздействие капель на воздух и витающие пылинки. Для «улавливания» пыли скорость диспергированных капель должна быть не менее 20 м/с. При более низких скоростях снижается эффект охлаждения воздуха с относительно низкой эффективностью улавливания пыли, что обусловлено малой частотой воздействий капель на пылинки. При этом возникает эффект «обтекания», когда у капель недостаточно кинетической энергии для массообмена с пылинками в воздухе, которые «покрыты» оболочкой адсорбированных газов.

Поэтому для эффективного охлаждения воздуха и улавливания каплями взвешенной пыли необходимы специальные форсунки, которые бы обеспечивали получение не только высокой плотности диспергирования жидкости, но и необходимой скорости движения капель. Учитывая, что для применяемых на шахтах форсунок в орошении расход воды составляет (3-10) л/мин, а угол раскрытия от 60° до 180° при формах факелов - зонтичной или плоской, можно сделать вывод, что в шахтах еще нет «универсальной форсунки», пригодной для применения в комплексном процессе охлаждения воздуха и пылеподавления.

Эффективным гидродинамическим средством охлаждения рудничного воздуха и борьбы с пылью в угольных шахтах показали себя гидравлические эжекторы, которые позволяют увеличить скорость капель жидкости и плотность факела орошения при необходимом давлении воды. Для повышения теплообмена и коагуляции частиц в процессе орошения можно применять гидроакустический способ воздействия на аэрозоль. Акустические колебания создает струя жидкости до ее распада (диспергирования) на капли. Акустическая мощность воздействия на воздух составляет примерно 25 Вт/м^2 при частоте (3 - 4) кГц [3].

Основным функциональным элементом комплексной технологии, от которой зависит эффективность охлаждения рудничного воздуха и пылеподавление, является форсунка оросителя или гидродинамическое устройство. Наибольшее применение на шахтах получили унифицированные оросители: зонтичные, конусные, плоскоструйные, тангенциальные, а также системы пневмоорошения, которые, однако, не позволяют реализовать комплексную технологию гидравлического охлаждения и пылеулавливания. Для этой технологии разработана специальная форсунка в виде многокамерного водоежектора по патентам [4,5], испытанная в условиях шахты им. А.Г. Стаханова ГП «Красноармейскуголь».

Шахтные испытания многокамерного водоежектора для охлаждения и обеспыливания рудничного воздуха в зоне конвейерного пересыпа горной массы позволили установить, что температура воздуха снижается на (5-8) град.С, а эффективность улавливания пыли 98%. Разработка может найти применение в очистных и проходческих забоях при комбайновом разрушении горных пород, на участках вентиляционных штреков, примыкающих к лавам; откаточных выработках и пунктах погрузки горной массы, в зонах действия опрокидывателей и сопряжений с уклонами и бремсбергами; призабойных участках подготовительных выработок, конвейерных выработках, а также в процессах передвижки секций механизированного крепления.

Выводы. Существующие теоретические и практические разработки по гидравлическому охлаждению и обеспыливанию рудничного воздуха с переходом на глубокие горизонты требуют дополнительного решения теоретических и практических задач по совершенствованию гидродинамического охлаждения и пылеподавления в связи с повышением температуры горного массива и возрастающей запыленностью горных выработок. Для этого необходимо решить задачи по математическому моделированию комплексного гидравлического про-

цесса борьбы с теплотой и пылью, и определению характеристик этих процессов, повышающих эффективность теплообменного взаимодействия капель жидкости и частиц пыли; обосновать параметры и конструктивные особенности технических средств охлаждения воздуха и пылеподавления с учетом нормативных требований охраны труда; выполнить синтез элементов и обобщение экспериментально-аналитических зависимостей для расчета гидродинамических средств охлаждения воздуха и защиты от пыли в различных условиях технологических процессов угольной шахты.

Література

1. Теория и практика охраны труда на угольных шахтах / [Медведев Э. Н., Мартовицкий В.Д. и др.]. – Макеевка, МакНИИ : ООО «Промдрук», 2006. – 600 с.
2. Поздняков Г. А. Эффективность очистки рудничного воздуха от витающей пыли диспергированной водой / Г. А. Поздняков // ИГД им. А.А. Скочинского. Науч. сообщ. Вып. 159. – Эффективные способы и средства борьбы с пылью в угольных шахтах. – М. : 1977. – С. 11-17.
3. Ищук И. Г. Прогнозирование запыленности рудничной атмосферы и обоснование комплекса эффективных способов и средств обеспыливания очистных забоев угольных шахт: дис. на соиск. учен. степ. докт. техн. наук. / И.Г. Ищук. – М., 1989. – 421 с.
4. Патент 16953 Україна, МПК F04F 5/16, Ежектор., / Гого В.Б., Малеев В.Б., опубл. Бюл.№ 8. 15.09.06.
5. Патент на винахід № 91913, МПК, E21F5/04(2006.01), 10.09.2010. Ежекторний зрошувач. / Гого В.Б., Булгаков Ю.Ф., Семенченко А.К. . Бюл. № 17, 2010.

Тютюнник Н. С.

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У сучасній науці існує безліч методів для прогнозування. Є багато різних способів класифікувати ці методи. Найбільш універсальний способ класифікації за загальним принципом дії приведений у табл. 1.

Метод "інтерв'ю" представляє собою індивідуальну експертну оцінку, що формулюється експромтом без попереднього аналізу. Цей метод може виявитися незамінним там, де не потрібна висока точність прогнозу, а результати необхідно одержати в найкоротші строки. Особливості інтерв'ю зумовлені використанням його при вивченні громадської думки, телефонних опитуваннях, контрольних і вибіркових опитуваннях, анкетних дослідженнях, опитуваннях експертів, в органах внутрішніх справ.

Таблиця 1. Класифікація методів прогнозування.

<i>Інтуїтивні методи</i>		<i>Формалізовані методи</i>			
<i>Індивідуальні експертні оцінки</i>	<i>Колективні експертні оцінки</i>	<i>Асоціативні методи</i>	<i>Методи ви-переджаної інформації</i>	<i>Системно-структурні методи і моделі</i>	<i>Методи прогнозу екстраполяції</i>
Метод "інтерв'ю" Аналітичний метод Побудова сценарію Метод психоінтелектуальної генерації ідей	Метод комісій Метод "Дельфі" Метод колективної генерації ідей ("мозкова атака") Метод керованої генерації ідей Синоптичний метод	Імітаційне моделювання Історико-логічний аналіз	Аналіз потоків публікацій Оцінка значущості винаходів Аналіз патентної інформації	Морфологічний аналіз Системний аналіз Матричний метод Регресійні моделі Економетричні методи Функціонально-ієрархічне моделювання Мережеве моделювання	Проста екстраполяція Метод ковзаючих середніх Метод експоненціального згладжування Екстраполяція трендів Авторегресійні моделі

Аналітичний метод пов'язаний з вираженням індивідуальної точки зору експерта з приводу тенденцій розвитку явищ, що вивчаються. На відміну від методу інтерв'ю аналітичні експертні оцінки передбачають тривалу та ретельну попередню роботу експерта над аналізом тенденцій, оцінку стану та шляхів розвитку об'єкта прогнозу, що підвищує точність і обґрунтованість прогнозу. [

Метод побудови сценарію полягає в написанні сценаріїв розвитку ситуації та визначенні ймовірності розвитку подій за трьома основними сценаріями: оптимістичним, песимістичним та найбільш вірогідним. Сценарії розробляються для визначення рамок майбутнього розвитку технологій, ринкових сегментів, країн або регіонів. Економічна організація з суміжною структурою і різноманітністю напрямів діяльності менше піддається прогнозуванню в рамках сценарію.

Методи генерування ідей обмежуються, як правило, лише якісними оцінками без кількісного підтвердження. Вони служать частіше всього опорою, трампліном для розв'язування конкретних проблем і орієнтовані в основному на виявлення факторів і напрямків розвитку. Так, метод психоінтелектуальної генерації ідей повинен спиратися на спонукальні творчі мотиви. Метод комісій представляє собою об'єднання роботи експертів по виробленню документів про перспективи розвитку об'єкта прогнозування. Як інформаційна база виступають соціологічні опитування. Метод "Дельфі" використовується для прогнозування характеристик соціально-економічних систем. Метод керованої генерації ідей та метод колективної генерації ідей є ефективними для вирішення ряду винахі-

дницьких задач, прогнозування дій конкурентів, прогнозування тенденцій ринку. Синоптичний метод представляє собою звідний, оглядовий підхід до аналізу об'єкту і написання окремих сценаріїв для різних областей з подальшим їх об'єднанням шляхом ітерації. Використовується для прогнозування погоди, для складення політичних прогнозів.

Аналізуючи перелічені інтуїтивні методи, можна зробити наступний висновок: інтуїтивні методи застосовуються тоді, коли об'єкт прогнозування або дуже простий, або настільки складний і непередбачуваний, що аналітично врахувати вплив багатьох чинників практично неможливо. Отримані в таких випадках індивідуальні і колективні експертні оцінки використовують як кінцеві прогнози або як вихідні дані в комплексних системах прогнозування. Тому для прогнозування соціально-економічних показників треба використовувати формалізовані методи.

Формалізовані методи діляться за загальним принципом дії на чотири групи: екстраполяційні (статистичні), системно-структурні, асоціативні і методи випереджаючої інформації.

У основі методу імітаційного моделювання лежить аналіз і прогноз поведінки складної системи з безліччю функцій, не всі з яких кількісно виражено. Можливість систематизованого використання подібності в розвитку різних об'єктів лежить в основі методу історичних аналогій. При цьому як джерело випереджаючої інформації використовуються показники якості аналога, зрушені відносно об'єкту по осі часу. Метод орієнтований на прогноз розвитку об'єктів однієї природи, тому можуть використовуватися класифікації або методи розпізнавання образів.

Група методів випереджаючої інформації відноситься до технологічного прогнозування і пов'язана з моніторингом новітніх досліджень, результатів і проривів в різних галузях знань і оцінкою накопичених досягнень. Методи засновані на властивості науково-технічної інформації випереджати реалізацію досягнень у виробництві. Для здійснення такої діяльності є великі можливості у зв'язку з високим рівнем розвитку інформаційних технологій. Основним джерелом інформації є патентна і патентно-асоційована. Сфери вживання цієї групи методів: прогнозування розвитку техніки; розробка бази для планування та управління галузями народного господарства; створення автоматизованих інформаційних систем спостереження за ходом розвитку областей науково-технічного прогресу і систематично уточнюючого прогнозування перспектив розвитку науки і техніки.

Морфологічний метод дозволяє піти від стереотипів, структурує мислення таким чином, що генерується нова інформація, що вислизає від уваги при несистематичній діяльності. Використовується для прогнозування можливого результату фундаментальних досліджень, при відкритті нових ринків, формуванні нових потреб.

Термін «системний аналіз» застосовується до визначення структури цілей і функцій системи, до планування основних напрямів розвитку галузі, підприємства, організації, до дослідження системи в цілому, включаючи і цілі, і оргстру-

ктуру. Роботи по системному аналізу відрізняються тим, що в них завжди приділяється особлива увага роботі з цілями системи: їх виникненню, формулюванню, деталізації, аналізу і іншим питанням перетворення. Методика системного аналізу розробляється та використовується тоді, коли досліднику бракує інформації про систему, яка б дала можливість обрати адекватний метод формального подання системи.

До матричних методів відносяться методи і моделі теорії ігор. Основним завданням теорії ігор є розробка рекомендацій по вибору найбільш ефективних рішень по управлінню процесами в умовах дії невизначених чинників. Вони застосовуються в прогнозуванні соціально-економічних процесів при аналізі ситуацій, що виникають унаслідок певних стосунків між досліджуваною системою і іншими протилежними системами. Прикладом є розгляд підприємства і природи. Інший приклад пов'язаний з діяльністю підприємств і економічною політикою уряду.

До методів статистичного моделювання відносяться регресійні моделі, що описують взаємозв'язки тимчасових рядів незалежних ознак і результативних ознак. Прогнозування на основі регресійних моделей може виконуватися лише після оцінки значущості коефіцієнтів регресії і перевірки моделі на адекватність. Регресійний аналіз застосовується переважно в середньостроковому прогнозуванні, а також в довгостроковому прогнозуванні. Функція багатомірної регресії застосовується для досліджень різних сегментів ринку з метою визначення, які саме змінні реально впливають на розподіл ринку, частоту покупок, наявність продукції, прихильність до певного товару чи торгової марки та багато інших факторів. За допомогою регресійного аналізу досліджують взаємозв'язок між рівнем заробітної плати працівників і географічним розташуванням компаній, рівнем безробіття в регіоні, темпами росту промисловості. Фінансові аналітики виявляють причини підйому цін на акції, аналізуючи отримані дивіденди, дохід від кожної акції, дроблення акцій, очікувану процентну ставку, об'єми заощаджень, рівень інфляції тощо.

Економетричні методи - це інструмент прогнозування, що враховує вимоги системного підходу до об'єкту і його кількісних характеристик. Областю їх застосування є макроекономічні процеси на рівні національної економіки, її секторів і галузей, економіки територій.

Функціонально-ієрархічне моделювання - це узгодження віддаленої мети з діями, які необхідно зробити для її досягнення в сьогоденні і майбутньому часі. Так, схема ПАТЕРН, спочатку використана для проблем авіації і космосу, була перетворена в універсальну схему, що охоплює всі військові і космічні сфери діяльності.

Мережеве моделювання – це метод, заснований на використанні мережевих графіків, що відображають різні стадії кожної частини проекту, і що аналізує їх з метою вибору оптимальної дороги між початковою і кінцевою стадіями. Як критерій виступають витрати або терміни. Мережеве моделювання широко використовується в нормативному технологічному прогнозуванні.

Екстраполяція - продовження на перспективу тенденцій, що спостерігалися у минулому. Екстраполяція тренду можлива, якщо знайдена залежність рівнів ряду від чинника часу. Екстраполяція вживається, якщо розвиток явища може бути з достатньою підставою охарактеризований плавною траєкторією, а також загальні умови, що визначають тенденцію розвитку у минулому, не зазнають істотних змін в майбутньому.

Метод ковзаючих середніх здійснює механічне вирівнювання часового ряду. Використовується при бізнес-прогнозуванні в не дуже складних ситуаціях, наприклад, при прогнозуванні продажів на спокійних і сталих західних ринках, також можна використовувати як допоміжний метод для обробки даних в завданнях прогнозування.

Метод експоненціального згладжування полягає в тому, що середній рівень ряду на момент t дорівнює лінійній комбінації фактичного рівня для цього ж моменту в i середнього рівня минулих і поточного спостережень. Може використовуватися для цілей короткострокового прогнозування.

У практиці прогнозування економічних процесів переважаючими являються статистичні методи. Це викликано, головним чином, тим, що статистичні методи спираються на апарат аналізу, розвиток і практика застосування якого мають досить тривалу історію. Для прогнозування соціально-економічних показників використовуються статистичні дані, впорядковані в часі, тобто часові ряди. (Часовий ряд - це послідовність впорядкованих в часі числових показників, що характеризують рівні стану і зміни явища, що вивчається). Маючи в якості похідних даних багато показників, зібраних впродовж тривалого часу, можна виявити взаємозв'язок між ними та встановити залежність показників від чинника часу. Тому є логічним в таких випадках використовувати методи екстраполяції та регресійний аналіз.

Література

1. Bergheim S. Long-Long-Run Growth Forecasting. - Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2008. – 189 p.
2. Антохонова И.В. Методы прогнозирования социально-экономических процессов: Учебное пособие. – Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2004. - 212 с.
3. Анфилатов В. С., Емельянов А. А., Кукушкин А. А. Системный анализ в управлении. // М.: Финансы и статистика, 2002. - 368 с.
4. Вибір та використання інтуїтивних методів для прогнозування напрямів інноваційного розвитку підприємства / О.А. Покровенко, С.О. Васильцова // Економіка пром-сті. — 2007. — № 4. — с. 102-108.
5. Інженерне прогнозування: проблеми і сучасний стан / Антонюк А.О., Носовець Т.В., Шевчук І.М. // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці: Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції 23-24 квітня 2009 р. – м. Ірпінь, НУ ДПС України, 2009. – с. 83-87.
6. Лисогор В. М., Яремко С.А., Ольшевська О.В. Застосування методів прогнозування в

процесі моделювання економічної діяльності підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: "Економічні науки". – 2011 - № 2, т.1 – с.21-25.

7. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції. - К. : НІСД, 1999. - 148 с.

8. Основи економічного прогнозування. Грабовецкий Б.Є., Навчальний посібник. - Вінниця: ВФ ТАНГ, 2000.

9. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 702 с.

10. Суворов А.В. Методы построения макроэкономических сценариев социально-экономического развития // Проблемы прогнозирования. – 1993. – №4 – с. 27-39.

11. Теремко С. Соціологія. – К.: Лібра, 2001.

12. Управління людськими ресурсами: філософські засади: навч. посіб. / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, О. М. Попов, Н. О. Рєзанова під ред. В.Г. Воронкової. – К. : Професіонал, 2006. – 576с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. *Авраменко Ганна Ігорівна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри економіки і менеджменту
2. *Ажажа Марина Андріївна* – кандидат наук з державного управління, доцент, Запорізька державна інженерна академія, м. Запоріжжя, доцент кафедри «Менеджменту організацій»
3. *Андрущенко Наталія Олександрівна* – кандидат педагогічних наук, доцент, Київський національний торговельно-економічний університет Вінницький торговельно-економічний інститут, м. Вінниця
4. *Антоненко Валентина Миколаївна* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, доцент кафедри «Фінансів і банківської справи»
5. *Антонюк Дмитро Анатолійович* – кандидат технічних наук, Запорізька торгово-промислова палата, м. Запоріжжя, віцепрезидент
6. *Ардат'єв Віктор Миколайович* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, аспірант, старший викладач кафедри товарознавства і експертизи непродовольчих товарів
7. *Атаева Елена Алимовна* – доцент кафедри економіки підприємств і менеджмента УНППИ УИПА, канд. екон. наук, г. Артемівск
8. *Атаманчук Заріна Арсенівна* – викладач кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії, м. Львів
9. *Бабенко Вікторія Анатоліївна* – старший викладач кафедри «Національної економіки» Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса
10. *Баранцева Світлана Михайлівна* – доцент кафедри прикладної економіки, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, кандидат економічних наук, доцент
11. *Бачуріна Ярослава Павлівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Геотехнології і охорона праці»
12. *Бедрик Ксенія Олександрівна* – Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, місто Симферопіль, аспірант
13. *Березюк Юлія Олексіївна* – Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, студентка групи МО-32

14. *Білецька Людмила Леонідівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Соціально-гуманітарної підготовки»

15. *Боднар Ірина Романівна* – кандидат економічних наук, доцент, Львівська комерційна академія, м. Львів, доцент кафедри «Міжнародних економічних відносин»

16. *Болотна Оксана Володимирівна* – кандидат економічних наук, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, доцент кафедри маркетингу та менеджменту ВЕД

17. *Борис Надія Миколаївна* – Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, аспірант кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

18. *Браташ Олена Олексіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Геотехнологій і охорони праці»

19. *Будакова Марина Сергіївна* – Донецький національний університет економіки та торгівлі імені М. Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка

20. *Букреев Ігор Олександрович* – Кримський інженерно-педагогічний університет, кафедра «Облік та аудит», аспірант, місто Симферопіль

21. *Бурлака Дар'я Володимирівна* – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, студентка

22. *Бутиріна Віра Миколаївна* – кандидат економічних наук, доцент, Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Симферопіль, доцент кафедри «Фінансів підприємства і страхування»

23. *Василишина Любов Миколаївна* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, асистент кафедри «Менеджменту та господарського права»

24. *Васильчишин Олександра Богданівна* – кандидат технічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, доцент кафедри «Банківського менеджменту та обліку»

25. *Весельська Олена Валеріївна* – Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир, студентка групи ЗМО-12м

26. *Вискребець Ольга Валентинівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-11м

27. *Вірич Світлана Олександрівна* – кандидат технічних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого

навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, завідувач кафедри «Інженерна механіка»

28. *Войченко Тетяна Олександрівна* – кандидат економічних наук, доцент, Київська державна академія водного транспорту ім. Гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, м. Київ, доцент кафедри «Економіка і менеджмент»

29. *Вторенко Тетяна Борисівна* – Придунайська філія МАУП, м. Ізмаїл, студентка групи Ф212-9-09 Б1ОА (4о,д)

30. *Гамуга Олена Борисівна* – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, студентка групи Е – 319, м. Миколаїв

31. *Гвасалія Діана Соломонівна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, аспірант кафедри «Фінансів»

32. *Гелюх Людмила Іванівна* – Донецький університет економіки та права, м. Донецьк, викладач кафедри «Фінансів»

33. *Глухова Наталя Володимирівна* – Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, студентка групи МО-32

34. *Гого Володимир Бейлович* – доктор технічних наук, професор, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, завідувач кафедрою „Природничі науки”

35. *Головачук Тетяна Іванівна* – Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, кафедри економіки підприємства, м. Чернівці

36. *Грабчук Михайло Валерійович* – Інститут економіки промисловості академії наук України (ІЕП НАН України), м. Донецьк, аспірант

37. *Гrechko Надія Василівна* – Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій

38. *Гришина Анастасія Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МОА-12м

39. *Грязнов Ігор Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР – 09

40. *Гут Любов Василівна* – доцент, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-

економічного університету, завідувач кафедри економіки підприємства, м. Чернівці

41. *Давидюк Юлія Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри менеджменту, Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир

42. *Долженко Вікторія Едуардівна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-09

43. *Доломанова Крістіна Юріївна* – Донецький університет економіки і права, м. Донецьк, аспірант кафедри «Фінанси»

44. *Драчук Юрій Захарович* – доктор економічних наук, Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, провідний науковий співробітник

45. *Дутчак Олена Іванівна* – кандидат історичних наук, викладач кафедри туризму і рекреації Інституту туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

46. *Єрмоленко Олексій Геннадіович* – кандидат економічних наук, доцент, Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Симферопіль, доцент кафедри «Економічної теорії»

47. *Журавка Андрій Вікторович* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій

48. *Жусь О.М.* – старший викладач кафедри «Економіка підприємства», Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

49. *Зайкіна Валентина Володимирівна* – Хмельницький університет управління та права, доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій, кандидат фізико-математичних наук, доцент, м. Хмельницький

50. *Зими́на Марія Владимірова* – Придунайський філія МАУП, м. Ізмаїл, студентка групи БЗОА

51. *Зубарев Сергій Володимирович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-09

52. *Зубенко Юрій Данилович* – кандидат економічних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри «Економіки та менеджменту»

53. *Іваненко Лілія Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіки і менеджменту»

54. *Іванова Наталія Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, доцент кафедри менеджменту та державного управління

55. *Ігнатова Олена Анатоліївна* – кандидат економічних наук, ПВНЗ «Донецький університет економіки та права», м. Донецьк, доцент кафедри «Фінансів»

56. *Ісаєнков Костянтин Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи МО-12

57. *Ісаєнков Олександр Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Геотехнологій і охорони праці»

58. *Іщенко Денис Вікторович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, магістр групи ЕПР-12м

59. *Каменська Оксана Олексіївна* – Приватний вищий навчальний заклад «Донецький університет економіки та права», доцент кафедри «Облік, аудит та економічного аналізу»

60. *Карімов Геннадій Іванович* – кандидат економічних наук, доцент, Дніпродзержинський державний технічний університет

61. *Карпишин Наталія Іванівна* – Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, доцент кафедри фінансів

62. *Кібальчич Олександр Олегович* – Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, студент групи МіА-09

63. *Кібальчич Олександр Олегович* – Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, студент групи МіА-09, м. Дніпродзержинськ

64. *Кійко Юлія Олександрівна* – студентка Європейського університету, м. Донецьк

65. *Ковалев Валерій Николаевич* – зав. кафедрою економіки підприємств і менеджмента Учебно-научного професійно-педагогического інститута (УНППІ) Української інженерно-педагогической академії (УІПА), доктор економічних наук, професор

66. *Коваленко Ірина Володимирівна* – Київський національний торговельно-економічний університет, аспірант кафедри «Бухгалтерського обліку»

67. *Коваль Тетяна Станіславівна* – Київський національний торговельно-економічний університет Вінницький торговельно-економічний інститут, м. Вінниця, студентка групи ДФК-11д

68. *Козлова Аліна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

69. *Козлова Людмила Вікторівна* – Донбаська Національна Академія Будівництва та Архітектури, м. Макіївка, асистент кафедри «Економіка підприємств»

70. *Колесник Інна Валеріївна* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет, м. Донецьк, доцент кафедри «Економічної теорії»

71. *Колмакова Олена Миколаївна* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, доцент кафедри економіки

72. *Коломоєць Олександр Володимирович* — старший викладач кафедри ГіОП КП ДВНЗ ДонНТУ м. Красноармійська

73. *Конова Лідія Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

74. *Коновалова Анастасія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, групи ЕПР-11м

75. *Копистира Арсеній Миколайович* – кандидат економічних наук, доцент, Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

76. *Копняк Наталія Іванівна* – кандидат економічних наук, доцент Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, м. Вінниця

77. *Корнєєва Тетяна Іванівна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган – Барановського, м. Донецьк, аспірант кафедри бухгалтерського обліку

78. *Коробський Руслан Владиславович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент»

79. *Косова Ганна Михайлівна* – кандидат технічних наук, доцент, Європейський університет, Севастопольська філія, м. Севастополь

80. *Котенко Ольга Юрійвна* – Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, студентка групи ЕКБ-50

81. *Котис Наталія Володимирівна* – Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, кандидат економічних наук, викладач кафедри державного і муніципального управління

82. *Кочешкова Ірина Миколаївна* – Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, головний економіст

83. *Кравець Анна Андріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

84. *Кривицька Наталія Юрійвна* – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки ІЕМ, Національний авіаційний університет, м. Київ

85. *Кропивіна Наталія Дмитрівна* – Красноармійський навчально-виховний комплекс, м. Красноармійськ, учениця 11 класу

86. *Кузьменко Сергій Іванович* – Державна казначейська служба України, начальник відділу, м. Київ, Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”

87. *Кукишинова Катерина Геннадіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ОПГ-11м

88. *Куликова Ольга Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», с.Гришине, студентка групи МО-09

89. *Кунєва Ірина Ігорівна* – студентка, Одеська державна академія будівництва та архітектури, група ЕП-503с, м. Одеса

90. *Лазівський Сергій Сергійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ГС-11-13

91. *Ларіна Тетяна Федорівна* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, доцент кафедри гуманітарних та економічних дисциплін

92. *Левченко Анастасія Олексіївна* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, студентка групи ЕФК-12м

93. *Лисенко Світлана Миколаївна* – кандидат економічних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, завідувач кафедри «Економіка і менеджмент»

94. *Литвин Антон Юрійович* – Донецький університет економіки та права, доцент кафедри фінансів, кандидат наук з державного управління, доцент, м. Донецьк

95. *Лихацька Ольга Валеріївна* – Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, студентка групи БПО-09

96. *Лозовський Олександр Миколайович* – кандидат економічних наук, доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, доцент кафедри «Менеджменту та адміністрування»

97. *Лугова Вікторія Миколаївна* – кандидат економічних наук, Харківський національно-економічний університет, м. Харків, доцент кафедри соціології та психології управління

98. *Лях Ірина Іванівна* – Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, науковий співробітник Інституту економіки промисловості НАН України

99. *Ляшок Наталія Юріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіки і менеджменту»

100. *Ляшок Олександр Ярославович* – Донецький національний університет, м. Донецьк, студент

101. *Ляшок Ярослав Олександрович* – директор Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ «ДонНТУ», завідувач кафедри «Геотехнологій і охорони праці», кандидат технічних наук, доцент

102. *Малихіна Катерина Яківна* – кандидат філософських наук, доцент, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Інститут економіки і менеджменту, м. Київ, доцент кафедри «Фінанси»

103. *Малишенко Вадим Анатолійович* – кандидат економічних наук, доцент, РВНЗ Кримський гуманітарний університет, м. Ялта

104. *Малишенко Костянтин Анатолійович* – кандидат економічних наук, доцент, РВНЗ Кримський гуманітарний університет, м. Ялта

105. *Маркович Ірина Богданівна* – кандидат економічних наук, Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулужа, асистент кафедри фінансів, обліку і контролю, м. Тернопіль

106. *Марцєва Людмила Андріївна* – кандидат педагогічних наук, Вінницький технічний коледж, м. Вінниця, викладач

107. *Масло Яна Борисівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

108. *Машко Андрій Іванович* – кандидат економічних наук, доцент

кафедри «Фінансів», Тернопільський національний економічний університет

109. *Мельник Наталія Ігорівна* – Національний університет «Львівська політехніка», аспірант, м. Львів

110. *Мельникова Марина Віталіївна* – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник ІЕП НАН України, м. Донецьк

111. *Менчаков В'ячеслав Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ОПГ-12м

112. *Мирошниченко Ганна Борисівна* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, асистент кафедри «Менеджменту та господарського права»

113. *Моїсєєва Юлія Юрївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Економіки і менеджменту»

114. *Моїсєєнко Лариса Миколаївна* – кандидат історичних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри «Соціально-гуманітарна підготовка»

115. *Мосьондз Сергій Олександрович* – кандидат юридичних наук, доцент, проректор з навчальної та наукової роботи Університету сучасних знань, м. Київ

116. *Найбороденко Анна Володимирівна* – Придунайська філія МАУП, м. Ізмаїл, студентка групи Ф212-9-11 БЗОА (2о,д)

117. *Нестеренко Василь Миколайович* – кандидат технічних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ

118. *Нестеренко Лариса Олександрівна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського доцент кафедри фінансів, м. Донецьк

119. *Нетребчук Лариса Олександрівна* – Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, старший викладач кафедри банківської справи

120. *Николук Віталій Петрович* – здобувач кафедри фінансів, Буковинського державного фінансово-економічного університету, м. Чернівці

121. *Нікіфоров Михайло Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донець-

кий національний технічний університет», студент групи ГС-10А-1, м. Красноармійськ

122. *Ніколаєнко Сергій Сергійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-09

123. *Новицька Оксана Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Економіки і менеджменту»

124. *Новохатська Ольга Олександрівна* – Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Симферопіль, студентка групи 502-ФМСБ

125. *Овсюк Ніна Василівна* – кандидат педагогічних наук, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, доцент кафедри «Бухгалтерського обліку»

126. *Океме Елеоджо* – Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, аспірант кафедри економічної кібернетики

127. *Омельченко Олена Володимирівна* – Краматорський технологічний технікум, м. Краматорськ, викладач

128. *Орищун Тетяна Михайлівна* – кандидат економічних наук, доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, завідувач кафедрою «Фінанси»

129. *Орленко Анастасія Сергіївна* – Придунайська філія МАУП, м. Ізмаїл, студентка групи Ф241-9-11 БЗОА (2о,д)

130. *Павленко Наталія Вікторівна* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, доцент кафедри гуманітарних та економічних дисциплін

131. *Павлова Валентина Андріївна* – доктор економічних наук, професор, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ, проректор з науково-педагогічної роботи та організації навчально-виховного процесу

132. *Пальмін Дмитро Петрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ГС-09Б

133. *Пархоменко Марина Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Соціально-гуманітарна підготовка»

134. *Пашинський Дмитро Сергійович* – Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, студент групи МР-41д

135. *Педько Ірина Анатоліївна* – кандидат економічних наук, до-

цент, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, доцент кафедри «Економіки підприємства»

136. *Перечосова Ганна Валеріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

137. *Петренко Ярослав Сергійович* – Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ», м. Красноармійськ, студент групи МО-09

138. *Петрова Наталія Миколаївна* – Національний авіаційний університет, м. Київ, студентка

139. *Плісак Тетяна Олександрівна* – кандидат економічних наук, доцент, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, доцент кафедри банківської справи

140. *Погромська Ірина Василівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МОА – 11м

141. *Поліщук Наталя Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», асистент кафедри «Економіки і менеджменту», м. Красноармійськ

142. *Попов Олександр Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ГС-10А-1

143. *Прокопенко Олександр Юрійович* – ПВНЗ «Донецький університет економіки та права», м. Донецьк, аспірант

144. *Прудник Оксана Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

145. *Пуханов Олександр Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Електромеханіки і автоматики»

146. *Пшенишина Лідія Михайлівна* – ДПТНЗ «Новоград-Волинський професійний ліцей», м. Новоград-Волинський, майстер виробничого навчання

147. *Рак Юлія Ігорівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-12м

148. *Ракицька Світлана Олегівна* – кандидат економічних наук,

доцент кафедри «Економіка підприємства», Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

149. *Ревуцька Алла Олександрівна* – аспірант ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Умань

150. *Решетняк Тетяна Іванівна* – кандидат економічних наук, доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, доцент кафедри стратегії підприємств

151. *Римарева Людмила Миколаївна* – старший викладач, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, кафедра менеджменту та адміністрування, старший викладач

152. *Романій Світлана Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», асистент кафедри «Геотехнологій і охорони праці»

153. *Рустамова Гунель Матлаб кизи* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МОА-12м

154. *Рябов Сергій Анатолійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-11м

155. *Рязанцев Микола Олександрович* – доцент, кандидат технічних наук, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кафедра «Розробка пластових родовищ»

156. *Рязанцева Анастасія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ГС-10(Б)

157. *Самофалова Тетяна Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Соціально-гуманітарна підготовка»

158. *Сасіна Людмила Олександрівна* – кандидат економічних наук, доцент кафедри соціології та психології управління Харківського національного економічного університету, м. Харків

159. *Свиридова Діана Євгенівна* – Європейський університет, Севастопольська філія, м. Севастополь, студентка групи _У-31д

160. *Сергеева Юлія Іванівна* – Красноармійський індустріальний

інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

161. *Сергієнко Людмила Григорівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», декан ФТІОВ, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Красноармійськ

162. *Сердюк Інна Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

163. *Серіков Денис Олександрович* – аспірант кафедри соціології та психології управління Харківського національного економічного університету, м. Харків

164. *Сидоров Артем Андрійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-10

165. *Силкіна Юлія Олегівна* – кандидат економічних наук, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, старший викладач кафедри «Менеджменту»

166. *Сименко Олена Василівна* – кандидат технічних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, завідувач кафедри «Електромеханіка і автоматика»

167. *Синявський Віталій Сергійович* – Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, спеціальність «Маркетинг на ринку товарів та послуг», студент групи МР-41д

168. *Сироватченко Вікторія Олексіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший лаборант кафедри «Природничі науки»

169. *Сізова Наталія Дмитрівна* – доктор фізико-математичних наук, професор, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, професор кафедри «Економічної кібернетики та інформаційних технологій»

170. *Сікорака Ліна Анатоліївна* – Житомирська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Житомир, старший викладач кафедри економіки та менеджменту

171. *Скалозуб Олена Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький

національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Соціально-гуманітарна підготовка»

172. *Скальська Катерина Валеріївна* – Придунайська філія Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Ізмаїл, студентка групи ТУПД-10-11-МУЕП, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, магістр

173. *Скорик Анна Тарасівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-09

174. *Скрипка Анастасія В'ячеславівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-12с

175. *Скрипка В'ячеслав Михайлович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент»

176. *Смачило Валентина Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет будівництва та архітектури м. Харків, доцент кафедри економіки

177. *Смирнов Євген Миколайович* – доцент кафедри прикладної економіки, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, кандидат економічних наук

178. *Смирнов Ігор Георгійович* – доктор географічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, професор кафедри країнознавства та туризму

179. *Смірнов Віктор Вікторович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, магістр, випускник кафедри «ЕiМ»

180. *Смірнова Тетяна Віталіївна* – Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, студентка групи ЕКБ-31

181. *Снігур Руслан Валерійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-09

182. *Соколенко Сергій Ігорович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студент групи МО-10

183. *Соловцов Петро Олексійович* – кандидат технічних наук,

доцент Донецької філії Європейського університету, м. Донецьк

184. *Солодовник Ганна Валеріївна* – кандидат технічних наук, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, доцент кафедри «Економічної кібернетики та інформаційних технологій»

185. *Солодовник Тетяна Валеріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-10

186. *Сорокін Костянтин Юрійович* – Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, студент групи ЕКБ-51

187. *Стативка Ольга Миколаївна* – викладач кафедри соціології та психології управління Харківського національного економічного університету, м. Харків

188. *Сташко Олександр Сергійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи МО-10

189. *Стельмаш Анастасія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-10

190. *Стожок Людмила Григорівна* – кандидат економічних наук, Інститут економіки та менеджменту Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”, м. Київ, доцент кафедри «Фінансів»

191. *Столярова Вікторія Василівна* – доктор філософії в галузі економіки, провідний науковий співробітник, Інститут фізичної економіки ім. С.А.Подолінського, м. Київ, провідний науковий співробітник

192. *Стреблянська Ірина Анатоліївна* – Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, аспірант Інституту економіки промисловості НАН України

193. *Султанова Ельвіра Хамітівна* – Донбаська Національна Академія Будівництва та Архітектури, м. Макіївка, студентка групи ЕП-15м

194. *Татарикова Діана Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МОА-12 м

195. *Тимчук Олександр Йосипович* – викладач кафедри «Фінансів», Тернопільський національний економічний університет

196. *Тішин Роман Олександрович* – Державний Макіївський науково-дослідний інститут з безпеки робіт у гірничій промисловості, аспірант

197. *Топоркова Аліса Сергіївна* – Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, студентка групи ОАП-51дм

198. *Трунов Дмитрій Николаевич* – Производственное структурное подразделение «Шахтоуправление «Белозёрское» ООО «ДТЭК Добропольеуголь», г. Белозёрское, горный мастер

199. *Трушкіна Наталія Валеріївна* – Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк, молодший науковий співробітник

200. *Тютюнник Наталія Семенівна* – старший викладач кафедри «Фінанси та статистика» Донецького інституту «МАУП», аспірант ДонУЕП

201. *Утка Алла Анатоліївна* – начальник відділу обліку надходження платежів управління Пенсійного фонду України в м. Красноармійську та Красноармійському районі Донецької області

202. *Ушкварок Дар'я Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-10

203. *Фоменко Ганна Григорівна* – аспірант Донецького університету економіки та права, м. Донецьк, асистент кафедри фінансів

204. *Фоміна Аліна Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-10

205. *Халецький Андрій Вікторович* – кандидат наук з державного управління, Донецька облдержадміністрація, перший заступник начальника Головного управління взаємодії з громадськістю та у справах національностей і релігій

206. *Хістева Олена В'ячеславівна* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського доцент кафедри фінансів, м. Донецьк

207. *Ходова Ганна Олександрівна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського студентка групи Фін-08-МБ, м. Донецьк

208. *Холіч Іван Валерійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ГС-10-13

209. *Хорунжак Надія Михайлівна* – кандидат економічних наук,

доцент, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

210. *Цветнова Оксана Володимирівна* – асистент кафедри «Економіка і менеджмент» Красноармійського індустріального інституту Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ

211. *Циганок Катерина Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09

212. *Ціщик Роман Володимирович* – Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу і статистики

213. *Чайковська Ольга Василівна* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського доцент кафедри фінансів, м. Донецьк

214. *Черенков Михаил Николаевич* – доктор философских наук, профессор кафедры культурологии Института философского образования и науки Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова

215. *Чеховська Валерія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студентка групи МОА-12 м

216. *Чуб Ольга Володимирівна* – Харківський національний університет радіо електроніки, м. Харків, аспірантка кафедри економічної кібернетики

217. *Шамановський Володимир Васильович* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, магістрант

218. *Шарчук Світлана Іллівна* – Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, студентка групи МО-32

219. *Шинкаренко Ірина Валентинівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки. викладач-методист, «Відмінник освіти України»

220. *Шинкарюк Оксана В'ячеславівна* – кандидат економічних наук, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ, доцент кафедри «Міжнародних фінансів»

221. *Школяренко Ольга Олександрівна* – кандидат економічних наук, доцент кафедри ЕіМ, Красноармійський індустріальний інститут

ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ

222. *Шульга Марія Олександрівна* – Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, аспірант кафедри «Економіка підприємства»

223. *Щербакова Катерина Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-09

224. *Щербата Оксана Степанівна* – Національний авіаційний університет, студентка групи ФЕП, м. Київ

225. *Юсипук Андрій Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ГС-10-4з

226. *Юсипук Юлія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «Геотехнологій і охорони праці»

227. *Якушев Олександр Володимирович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи МОА-11м

228. *Ястребцева Анастасія Валерьевна* – Национальный Исследовательский университет "Высшая школа экономики", г. Москва, PhD, кандидат философских наук, доцент кафедры истории философии факультета философии

229. *Яцюк Микола Миколайович* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Соціально-гуманітарної підготовки»

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції**

м. Красноармійськ, 20 грудня 2012р.

ТОМ II

Мовою оригіналу

Підписано до друку 06.12.2012. Формат 60х84^{1/16}

Обл.-вид. арк. 20,6. Ум.-друк. арк. 20,00

Друк лазерний. Наклад 200 прим. Зам. № 1903

Видавництво ТОВ «Світ книги»

Св. про держреєстрацію ДЦ №165 від 18.01.2012 р.

83049, м. Донецьк, вул. Єрмолая Жукова, буд. 56

для листів: 83001, м. Донецьк, вул. Артема, 72а, а/с 3591

Тел.: (062) 381-73-47, (095) 163-76-40

e-mail: svitknigi.2012@ukr.net

Віддруковано у друкарні «Норд Комп'ютер» на цифрових лазерних
видавничих комплексах Rank Xerox DocuTech 135 і DocuColor 2060

Св. суб'єкта видавничої справи А00 № 737160 від 04.11.1998

83003, Україна, м. Донецьк, вул. Разенкова, 6

Тел.: (062) 389-73-82, 389-73-86

e-mail: nordpress@gmail.com